This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 097 720 775

VE RI TAS

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

Faure

PROPERTY OF
141

EXPOSITIO METHODICA
JURIS CANONICI

STUDIIS CLERICALIBUS ACCOMMODATA

auctore

LUDOVICO HUGUENIN

JURIS CANONICI PROFESSORE

TOMUS PRIMUS

PARISIIS

GAUME FRATRES ET J. DUPREY, BIBLIOPOLÆ

VIA DICTA DE L'ABBAYE, 3

M DCCC LXVII

2.f 12

EXPOSITIO METHODICA

JURIS CANONICI

STUDIIS CLERICALIBUS ACCOMMODATA

PROPRIÉTÉ.

CET OUVRAGE SE TROUVE AUSSI CHEZ LES LIBRAIRES SUIVANTS.

EN FRANCE

Angers,	Barassé.	Limoges,	Ve Dilhan-Vivès.
—	Lainé frères.	Marseille,	Chauffard.
Annecy,	Burdet.	—	Laferrière.
Arras,	Brunet.	Metz,	Constant Loïez.
—	Théry.	—	Rousseau-Pallez.
Besançon,	Turbergue.	Montpellier,	Ve Malavialle.
Blois,	Dezairs-Blanchet.	—	Séguin.
Bordeaux,	Chaumas.	Mulhouse,	Perrin.
—	Coderc et Poujol.	Nantes,	Mazeau.
Bourges,	Dilhan.	—	Libaros.
Brest,	Lefournier.	Nancy,	Thomas et Pierron.
Caen,	Chenel.	—	Vagner.
Carcassonne,	Gadrat.	Orléans,	Blanchard.
Chambéry,	Perrin.	Poitiers,	Bonamy.
Clermont-Ferrand,	Servoingt.	Reims,	Raive.
—	Bellet.	Rennes,	Hauvespre.
Dijon,	Gagey.	—	Thébault.
Lille,	Quarré.	—	Verdier.
—	Béghin.	Rouen,	Fleury.
Lyon,	Briday.	Toulouse,	Ferrère.
—	Girard.	—	Privat.
—	Josserand.	Tours,	Cattier.
Le Mans,	Le Guicheux-Gallienne.		

A L'ÉTRANGER

Amsterdam,	Van Langenhuysen.	Leipzig,	Dürr.
Bois-le-Duc,	Bogaerts.	Londres,	Burns et Lambert.
Breda,	Van Vees.	Louvain,	Peeters.
Bruges,	Beyaert-Defoort.	Madrid,	Bailly-Baillière.
Bruxelles,	Goemaere.	—	Poupart.
—	Desbarax et Vivès.	Milan,	Besozzi.
Dublin,	Dowling.	Rome,	Merle.
Fribourg,	Herder.	Saint-Pétersbourg,	Wolff.
Genève,	Marc Mehling.	Turin,	Marietti.
Gênes,	Fassi-Como.	Vienne,	Gérold et fils.
Liége,	Spée-Zelis.		

Corbeil, typ. et stér. de Crété.

EXPOSITIO METHODICA

JURIS CANONICI

STUDIIS CLERICALIBUS ACCOMMODATA

auctore

LUDOVICO HUGUENIN

JURIS CANONICI PROFESSORE

TOMUS PRIMUS

PARISIIS

GAUME FRATRES ET J. DUPREY, BIBLIOPOLÆ

VIA DICTA DE L'ABBAYE, 3

M DCCC LXVII

Droits de propriété et de traduction réservés.

JUN 28 1927

PRÆFATIO

In gratiam eorum, qui faciliorem canonum notitiam desiderant, præsens opus concinnatum est.

« *Contingere potest, ut nonnulli qui hæc nostra intelligere valent, planiores non inveniant libros. Ideoque utile est, plures a pluribus fieri diverso stylo, non diversa fide, etiam in quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat* (1). » Licet multa de jure pontificio scripta prodierint, hactenus in Galliis exspectatur *Cursus juris canonici*, nempe opus methodicum, in meliorem ordinem redactum, scientiæ postulatis respondens, studiisque clericalibus accommodatum.

I. Primarius legum effectus est obligatio ad observantiam ; alter earum effectus est obligatio ad scientiam. Plurimi quidem arbitrantur, studia juris eccle-

(1) S. Augustinus, lib. I, *de Trinitate*, cap. III.

siastici difficilia esse, sive ob varia disciplinæ adjuncta variis ætatibus accedentia, sive ob innumeros codices pervolvendos, sive ob intricatas ac perplexas interpretum methodos et traditiones. Ea de causa Summi Pontifices suas omnes curas conferre non intermiserunt, ut clerici jus sacrum addiscerent, canonumque cultores auctis præsidiis fruerentur. Pro ratione studiorum in Universitatibus constituta, curriculum canonici juris absolvitur duplici labore, videlicet Institutionibus et Decretalium expositione : Institutiones viam sternunt ad præcepta scientiæ canonicæ percipienda; Decretalium autem explicatio consistit tum in doctrina juris tradenda secundum ipsarum titulos, tum in singulis capitibus textus interpretandis.

Jampridem in Galliis maximam passa est jurisprudentia jacturam, quandiu legum studia nondum restituta erant. Vulgus existimabat, actum esse de proponenda juris scripti auctoritate; arbitrium sine regulis sapientiam fingentes, dictitabant leges ecclesiasticas aut ipsa sui vetustate collapsas, aut contrariis moribus immutatas. Episcopi vero præsentiebant, rem esse gravissimi periculi plenam, si generales Ecclesiæ leges memoria excidant et hominum actus fluctuent in in-

certo; itaque studiis ecclesiasticis consulentes, ne omni vento doctrinæ agitaremur, elaborandum censuerunt in recta juris instauratione. Quibus Dominus noster Pius IX, de promovendis scientiarum incrementis sollicitus, animos addidit, ut in seminariis majoribus prælectiones canonicas instituerent : « *Adolescentes clerici in vestris seminariis... sacrorum canonum scientiam, ex auctoribus ab Apostolica Sede probatis depromptam, consequi valeant* (1). »

Exinde multo plures numero sunt, qui jurisprudentiæ vacent, et exarandis scriptis canonicis operas suas impendant. Verumtamen, cum res omnes optimæ nonnisi sensim adolescant et perficiantur, dolemus, doctrinam juris, ex quo restaurari cœpit, non potuisse ad pristinum nitorem adduci. Si in causam difficultatis inquiras, multiplicem facile invenies. Alii namque scriptores selecta quædam disciplinæ capita discutienda sibi sumpserunt; alii universas juris sacri partes illustrarunt pluribus magnisque voluminibus, quorum operosa est lectio; paucis propositum fuit compendium seminariis et sacerdotibus destinatum conscribere.

(1) Pii IX litteræ encyclicæ *Inter multiplices*, ad Episcopos Galliæ (die 21 martii 1853).

Neque omnibus placuit quorumdam methodus : vel enim præjudicatis plus æquo indulserunt opinionibus ; vel canonum scientiam a theologia haud satis discriminant delectu rerum aut argumentorum genere ; vel de principiis generalibus stabiliendis parum solliciti, non explicant jus per regulas, sed cumulo quæstionum aut mole citationum legentem fatigant; vel demum arbitrario sub respectu distribuunt elementa juris, ita ut notionum nexus vix appareat, neque permultæ tractationes in unum corpus redigantur.

Nunquam exhaurientur modi, quibus ad veritatem accedamus. Quæ cum ita se habeant, quemadmodum artes laudabili inventione ulterius progrediuntur, pari solertia scriptoribus annitendum est, ut clericis jurisprudentiæ addictis præsto sint majora studiorum adjumenta. Ingenium Galliæ delectatur perspicuitate ordinis. Ad superanda impedimenta quæ nostris in regionibus disciplinam canonum circumstant, studium juris ecclesiastici methodo scientifica instituendum esse, clerus lubenter profitetur.

II. Si rerum magistram experientiam consulamus, aptiori ratione proponi potest modus discendi jus canonicum. Eo tendit *Expositio methodica.* Utinam

aperiat viam commodiorem ad jurisprudentiam Ecclesiæ excolendam!

Ut opus susceptum ad scientiæ normam exigeretur, ex purissimis fontibus, ex ipsis legibus divinis et ecclesiasticis derivamus doctrinam canonicam. Jura Summi Pontificis vindicantur, quin detrahatur Episcoporum auctoritati; salva fide, salvo jure, abstinemus a verborum acerbitate. Tum ex voluntate Christi, tum ex natura societatis perfectæ definitur Ecclesiæ potestas; inde prodeunt canonicæ sanctiones. Juri communi, cujus explanationem potissimum aggredimur, accedit disciplina Galliæ propria. Decretalibus adjunximus concilium Tridentinum, novissimasque constitutiones pontificias et ordinationes legibus affines quibus innotescit jus vigens.

Methodum ex natura rei deductam persequimur; optamus enim ut ipse juris ecclesiastici conspectus ideam Ecclesiæ exprimat. Jamvero Institutionum triplex munus est: primum, elementa juris in formam scientificam redigere; alterum, principiis generalibus constitutis, inde particulares conclusiones recte derivare; tertium, ad explicationem juris regulas adhibere velut apposita lumina, quibus clare perspicimus men-

tem Ecclesiæ in legibus. In hunc finem philosophia juris canonici instituit integrum systema regularum, quæ sub principiis, ex quibus procedunt, ordinantur. Cum criterium juridicum informari nequeat, nisi diligenter servetur ordo logicus, ideo partitiones et subdivisiones operis cogitate meditati sumus, ut universæ juris materiæ, suis sedibus restitutæ, ad suum naturalem ordinem revocarentur.

Theoriam et praxim, jus publicum simul et privatum amplectimur. Ubertatem delectu temperantes, ante omnia quidem intuemur quid ab Ecclesia statutum fuerit; verùm operæ pretium duximus, non tam speciales quæstiones prodita canonum auctoritate multiplici dirimere, quam regulas generales ponere, ex quibus quæstionum ipsarum solutio sponte sua dimanaret.

Ad formam scriptionis quod attinet, opus dividitur in partem generalem et specialem. Pars generalis complectitur principia scientiæ canonicæ. Pars specialis describit statum Ecclesiæ juxta canones, sive respectu personarum Ecclesiæ, sive respectu mediorum quibus instructa est, sive respectu relationum illius cum societatibus civilibus. Monitum velimus lectorem, materias

ad jus ecclesiasticum non pertinentes in hoc libro frustra quæri. Multas notas adjecimus, tum ut fontes juris discentibus obvii essent, tum etiam ne quid sine auctoritate assertum argueretur. Singulis quæstionibus præfixa est partitio ; hinc ordo prævenit demonstrationem, quoties ex eo manifestum fit, sequentes propositiones vera esse præcedentium consectaria.

Nihil neglectum fuit, ut *Expositio methodica juris canonici* juventuti legum studiosæ proficeret.

CONSPECTUS

JURIS CANONICI

PRÆNOTIONES

§ 1. *Notio juris in genere.*
§ 2. *Notio juris ecclesiastici objective spectati.*
§ 3. *Jus canonicum quatenus est scientia.*
§ 4. *Scientiæ auxiliares juris canonici.*
§ 5. *Partitio institutionum canonicarum.*
I. Pars generalis : De principiis scientiæ canonicæ.
II. Pars specialis : De statu Ecclesiæ juxta canones.

PARS GENERALIS

COMPLECTENS

PRINCIPIA SCIENTIÆ CANONICÆ

LIBER I. De idea legum ecclesiasticarum.
LIBER II. De collectionibus earum.
LIBER III. De illarum expositione.

LIBER I

DE IDEA LEGUM ECCLESIASTICARUM.

Titulus I. De legislatoribus in Ecclesia.
Titulus II. De conditionibus ad naturam legis pertinentibus.
Titulus III. De variis speciebus legum ecclesiasticarum.

LIBER II

DE COLLECTIONIBUS CANONUM.

TITULUS I

COLLECTIONES JURIS ANTIQUI.

TITULUS II

COLLECTIONES JURIS NOVI.

TITULUS III

COLLECTIONES JURIS NOVISSIMI.

LIBER III

DE EXPOSITIONE LEGUM ECCLESIASTICARUM.

Caput I. Regulæ quibus expositio legum dirigitur.
Authenticæ regulæ juris.
Regulæ doctrinales.
Caput II. Methodus exponendi leges.
I. Methodus in scholis adhibita.
II. Methodus adhibita in libris.

PARS SPECIALIS

DESCRIBENS

STATUM ECCLESIÆ JUXTA CANONES.

LIBER I. De personis Ecclesiæ.
LIBER II. De mediis quibus Ecclesia utitur.
LIBER III. De relationibus Ecclesiæ cum societatibus civilibus.

LIBER I

DE PERSONIS ECCLESIÆ.

TITULUS I. De Clericis.
TITULUS II. De Regularibus.
TITULUS III. De Laicis.

TITULUS I

DE CLERICIS.

TRACTATUS I. De hierarchia Ordinis.
TRACTATUS II. De hierarchia Jurisdictionis.

TRACTATUS I

De hierarchia Ordinis.

TRACTATUS II

De hierarchia Jurisdictionis.

DISSERTATIO I

DE JURISDICTIONE INDIVIDUALI.

CAPUT I

De Summo Pontifice et illius adjutoribus.

ARTICULUS I

DE SUMMO PONTIFICE.

§ 1. *De juribus Primatus.*
- I. Jura Primatus in genere.
- II. Jura Primatus in specie.
  - 1. Jurisdictio Pontificis in Ecclesiam.
    - *A.* Suprema inspectio.
    - *B.* Potestas legislativa.
    - *C.* Potestas judiciaria.
    - *D.* Administratio.
  - 2. Jura Summi Pontificis in singulos Episcopatus.
    - *A.* Potestas in diœceses.
    - *B.* Potestas Pontificis in singulos Episcopos.

§ 2. *De persona R. Pontificis.*
- I. Illius electio.
- II. Prærogativæ R. Pontificis.
- III. Amissio Summi Pontificatus.

ARTICULUS II

DE ADJUTORIBUS SUMMI PONTIFICIS.

§ 1. *Patriarchæ, Primates, Metropolitæ.*
§ 2. *Legati.*
§ 3. *Prælati inferiores.*

CAPUT II

De Episcopo et ejus adjutoribus.

ART. I. De Episcopo.
ART. II. De illius adjutoribus.

ARTICULUS I

DE EPISCOPO.

§ 1. *Institutio Episcopi.*

I. Illius electio.
II. Electi confirmatio.
III. Episcopi consecratio.

§ 2. *Jura et officia Episcopi.*

I. Munus Episcopi quoad cultum divinum.
II. Jura et officia illius quoad magisterium.
III. Jurisdictio Episcopi.
1. Inspectio diœcesis.
2. Directio personarum.
3. Administratio rerum.
4. Episcopi jura utilia et honorifica.

ARTICULUS II

DE ADJUTORIBUS EPISCOPI.

§ 1. *Vicarii generales.*
§ 2. *Chorepiscopi, Vicarii foranei, Archipresbyteri et Decani.*
§ 3. *Parochus et Vicarii parochiales.*

DISSERTATIO II

DE JURISDICTIONE COLLEGIALI

Caput I. De conciliis.
Caput II. De collegiis clericorum.

CAPUT I

§ 1. *Notio conciliorum.*

§ 2. *Regulæ de conciliorum convocatione, celebratione et confirmatione.*

I. Concilium generale.
II. Concilia particularia.
1. Concilium nationale.
2. Concilium provinciale.
3. Synodus diœcesana.

§ 3. *Auctoritas conciliorum.*

CAPUT II

De collegiis clericorum

Art. I. Curia romana.
Art. II. Senatus Episcopi seu capitulum.

ARTICULUS I

DE CURIA ROMANA

§ 1. *Collegium Cardinalium.*
§ 2. *Congregationes romanæ.*
  I. De congregationibus romanis in genere.
  II. De congregationibus in specie.
    1. Congregationes fidem respicientes.
    2. Congregationes disciplinam respicientes.
§ 3. *Tribunalia romana.*
  I. Tribunalia justitiæ.
  II. Tribunalia gratiæ.
  III. Tribunalia expeditionis.

ARTICULUS II

DE CAPITULIS CATHEDRALIBUS.

§ 1. *Notio capitulorum.*
§ 2. *Auctoritas capituli, sede vacante.*

TITULUS II

DE REGULARIBUS.

Caput I. Natura status religiosi.
Caput II. Historia vitæ regularis.
  § 1. *Origo et institutio status religiosi in genere.*
  § 2. *Ratio et historia varietatis Ordinum.*
Caput III. Quibus legibus Regulares subjiciuntur.

§ 1. *Approbatio Ecclesiæ.*
§ 2. *Ingressus in statum religiosum.*
§ 3. *Obligationes Regularium.*
§ 4. *Jura Regularium.*
§ 5. *Regimen Regularium.*

TITULUS III

DE LAICIS.

§ 1. *De statu singulorum laicorum.*
I. Ingressus in Ecclesiam.
II. Officia laicorum.
III. Mors christiana.
§ 2. *De collegiis laicorum.*
I. Scholæ.
II. Confraternitates.
III. Hospitalia.

LIBER II

DE MEDIIS QUIBUS ECCLESIA UTITUR.

Titulus I. Media quibus Ecclesia finem suum consequitur.
Titulus II. Media quibus ordo in Ecclesia reparatur.

TITULUS I

DE MEDIIS QUIBUS ECCLESIA FINEM SUUM CONSEQUITUR

Tractatus I. De rebus spiritualibus.
Tractatus II. De rebus temporalibus.

TRACTATUS I

De rebus spiritualibus.

Dissertatio I. De sanctificatione hominum.
Dissertatio II. De cultu divino.

DISSERTATIO I

DE SANCTIFICATIONE HOMINUM.

Caput I. Functiones magisterium Ecclesiæ respicientes.
Caput II. Sacramenta.
Caput III. Sacramentalia.

CAPUT I

Functiones magisterium respicientes.

§ 1. *Fidei conservatio, definitio et explicatio.*
§ 2. *Fidei propagatio.*
§ 3. *Errorum contra fidem profligatio.*
I. Quibus mediis errores præveniuntur.
II. Quibus mediis errores reprimuntur.
1. De reprobatione propositionum.
2. De prohibitione librorum.
A. Potestas prohibendi libros.
B. Disciplina Ecclesiæ circa libros prohibitos.

CAPUT II

De Sacramentis (remissive ad theologiam).

CAPUT III

De Sacramentalibus.

§ 1. *De Sacramentalibus in genere.*
§ 2. *De Benedictionibus.*

DISSERTATIO II

DE CULTU DIVINO.

Caput I. Jus liturgicum.
Caput II. Exercitia cultus divini.

TRACTATUS II

De rebus temporalibus Ecclesiæ.

DISSERTATIO I

DE BONIS ECCLESIÆ IN GENERE.

DISSERTATIO II

DE SPECIEBUS BONORUM ECCLESIÆ.

TITULUS II

DE MEDIIS QUIBUS ORDO IN ECCLESIA REPARATUR.

TRACTATUS I

De exercenda potestate judicandi.

Caput IV. Appellatio velut remedium.

§ 1. *Appellationis notio.*

§ 2. *Facultas appellandi.*

§ 3. *Ordo appellationum.*

§ 4. *Appellationum tempora.*

TRACTATUS II

De exercenda potestate puniendi.

DISSERTATIO I. De criminibus.

DISSERTATIO II. De pœnis ecclesiasticis.

DISSERTATIO I

DE CRIMINIBUS.

Caput I. De criminibus generatim.

Caput II. De præcipuis speciebus delictorum.

§ 1. *Criminum species ratione objecti.*

I. Crimina directe in Deum commissa : apostasia, hæresis, schisma.

II. Crimina quibus injuria in res Deo sacras infertur. — Simonia.

§ 2. *Criminum species ratione personarum.*

I. Crimina communia contra proximum.

II. Delicta propria clericorum.

DISSERTATIO II.

DE PŒNIS ECCLESIASTICIS.

Caput I. De pœnis in genere.

§ 1. *Divisio pœnarum in varias species.*

§ 2. *Conditiones requisitæ ad pœnas infligendas.*

Caput II. De pœnis in specie.

§ 1. *De censuris.*

LIBER III

DE RELATIONIBUS ECCLESIÆ CUM SOCIETATIBUS CIVILIBUS.

TITULUS I

PRINCIPIA QUIBUS REGULANTUR RELATIONES ECCLESIÆ ET STATUS.

TITULUS II

HISTORIA RELATIONUM ECCLESIÆ ET STATUS.

TITULUS IIII

DE CONCORDATIS.

EXPOSITIO METHODICA

JURIS CANONICI

PRÆNOTIONES

ORDO DICENDORUM IN PRÆNOTIONIBUS

§ 1. Notio Juris in genere.
§ 2. Juris ecclesiastici notio.
§ 3. Jus canonicum quatenus est scientia.
§ 4. Adminicula Juris canonici.
§ 5. Partitio Institutionum.

§ 1. — Notio Juris.

I. Diversæ acceptiones istius vocis.
II. Origo Juris.
III. Juris distributio in varias species.

1. — Diversæ acceptiones hujus vocis.

Jus est medium per quod intendimus justitiam in societate (1). Inde intelliguntur diversæ acceptiones istius vocis.

Conceptus juris est idea simplex simul et complexa.

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum* dissert. prooemialis, § 1.

Quatenus hæc idea simplex est et primigenia, nomine juris exprimitur tum legitima *facultas*, seu potestas ad illud quod juxta rationis normam competit; tum *obligatio* juri respondens, nam correlativa dicuntur moralis facultas et officium; tum *lex ipsa*, qua facultas et obligatio regulantur.

Quatenus vero idea fit complexa, jus vel *objective*, vel *subjective* spectari potest. Objective spectatum, est *complexio legum*, quibus facultates et obligationes in aliqua societate determinantur. Quæ complexio, si recto ordine digesta sit, systema juris dicitur.

Jus subjective consideratum est *scientia* hujusmodi legum vitæ socialis, siquidem circa societatis facultates et obligationes legibus determinandas, tanquam circa cardines, versatur universa jurium disciplina (1).

II. — Origo juris.

I. *Falsa systemata.* — Cum homo sit ens corporale, spirituale et sociale, falsa de juris origine systemata ex triplici fonte prodierunt; etenim ab iis excogitabantur qui, ab hominis adæquata consideratione recedentes, et a lege Creatoris deficientes, vel corporis, vel animæ, vel Status independentiam absolutam fingunt.

In errores hujusmodi lapsi sunt tum veteres, tum novatores.

1. Apud veteres, Epicureis pro jure fuerunt voluptas, vis et utilitas.

Stoici, ex adverso, independentiam animæ statuebant, eam fato subjicientes : quare justitiam et Deum ipsum e legibus expellebant.

Pseudo-politici radicem juris duplici modo evertunt :

(1) Zallinger, *Institutionum* liber isagogicus, cap. I.

aliis, jus ex pactis humanis derivatur; aliis, justitia cives ligat, non imperantes.

2. Tria hæc systemata, mutatis aliquatenus formis, hodiernis moribus vigent.

Utilitarii, Materialistæ jus ex utilitate, utilitatem ex voluptate dimetiuntur.

Rationalistæ, Naturalistæ summum imperium rationi conferunt, nullamque legem superiorem agnoscunt præter ineluctabilem naturæ evolutionem.

Demum, Pantheismus politicus juris fontem sive in regum, sive in populorum voluntate constituit (1).

II. *Vera juris origo.* — Leges requirunt duos actus legislatoris, unum quidem intellectus disponentis, alterum vero voluntatis præcipientis. Itaque duplici elemento constant, nempe rationis ordinatione et potestatis voluntate.

Jamvero sub utroque respectu jus a divina sapientia ducit originem. Etenim, cum Deus sit fons æquitatis et auctoritatis, leges humanæ vim et æquitatem ab ipso accipiunt (2).

1. Æquitas legum est illarum conformitas cum lege æterna. Lex vero æterna, in Deo universi supremo gubernatore, est ratio divinæ sapientiæ dirigentis creaturas ad suum finem, in bonum commune. Cæteræ leges non sunt justæ, nisi hanc regulam imitentur.

2. Leges a Deo vim obligandi mutuantur. Ratio est, quia sola potestas imponit obligationem; atqui omnis potestas a potestate divina procedit, juxta illud S. Pauli: *Non est potestas nisi a Deo.* (Rom. XIII.)

Igitur Deus est auctor juris, siquidem leges ab ipso

(1) Audisio, *Juris naturæ fundamenta*, lib. I, tit. 1. — Gonzalez, *Apparatus* de origine et progressu juris canonici.

(2) S. Thomas, 1-2, q. 91, *de Lege æterna.* — Pii IX, *Syllabus* complectens præcipuos nostræ ætatis errores, LVI.

derivantur, sive tanquam a causa exemplari, sive tanquam a causa efficiente.

Argumentum sic contrahitur : quod est tale per participationem derivatur ab eo quod est tale per essentiam. Atqui lex æterna est lex per essentiam, omnes autem aliæ leges sunt leges per participationem. Ergo primordia juris a jure increato sunt capienda.

III. *Corollaria.* — 1° Jus et religio, licet ab invicem differant, ex eodem fonte dimanant, ideoque arctissimo vinculo connectuntur.

2° Observantia juris est pars officiorum quæ homini christiano ex religione incumbunt.

3° Ex dictis patet, quam perverse illi sentiunt, qui, præscindendo a Deo et ultima hominis destinatione, fundamentum juris inquirunt, et religionem a jure eliminare nituntur.

4° Jus de quo scientia nostra inscribitur, suam a jure increato haurit dignitatem.

III. — Juris distributio in varias species (1).

I. Jus dividitur in *naturale* et *positivum*. Jus naturale constat iis legibus quæ ita necessario fluunt ex Dei et creaturarum essentia, ut non possint non existere. Dicitur jus naturæ, primo, quia rerum conditarum naturæ ita convenit ut necessario ex ipsa eruatur ; secundo, quia naturæ hominum ita congenitum est, ut cuilibet rationis capaci principia ejusdem innotescant. Definitur : participatio legis æternæ in rationali creatura, seu ordinatio divina cordibus nostris ab auctore naturæ humanæ

(1) Gonzalez, *Apparatus* de origine juris canonici. — Zallinger, *Institutiones juris publici*, Prolegomena. — Pirhing, *Proœmium* in jus canonicum.

impressa, per lumen rationis cognita, et ad operandum convenienter dirigens.

Jus naturale distinguitur in *privatum*, *domesticum*, *publicum* et *gentium*. Illius prima pars, seu jus privatum, hominem in statu naturali positum considerat, nullo affectum adventitio statu.

Jus domesticum ea exponit quæ ad familiam pertinent, nempe societatis conjugalis, parentalis ac herilis fines, jura et obligationes. Jus publicum universale est systema legum, quibus, natura duce, definitur constitutio societatis perfectæ, v. gr., societatis politicæ. Jus gentium naturale est complexio jurium et obligationum quæ inter diversas gentes ab ipsa natura statuta sunt.

Jus positivum complectitur leges libera voluntate, sive Dei, sive hominum, conditas. Discrimen utriusque juris naturalis et positivi per se patet; jus naturale est immutabile, cum ex rerum essentia proveniat. Jus vero positivum mutari potest, nam libera legislatoris voluntate fertur, qui leges suas variis adjunctis accommodat.

II. Jus positivum subdividitur in *divinum* quod a Deo vel Christo conditum est, et *humanum*, quod proxime ab humana auctoritate statuitur. Utrumque, cum sit accidentale et potuerit non constitui, rationis lumine haud innotescit, sed aliis mediis promulgari debet.

Jus divinum positivum constat legibus externis a Deo latis, quibus homines ad finem supernaturalem diriguntur. Duplex distingui solet, nempe Vetus Testamentum et Lex nova, seu complexus legum quibus Christus Ecclesiam tanquam societatem perfectam constituit, illiusque fundamentalia jura et officia determinavit.

III. Juris humani duplex distinguitur species : *jus ecclesiasticum* et *jus civile*. Jus ecclesiasticum, quamvis primaria ejus principia a Christo sancita fuerint, tamen humanum est in eo sensu, quod plurimi canones ab Ec-

clesiæ rectoribus decernantur. Jus civile leges continet quæ in singulis Statibus a potestate civili feruntur ob bonum temporale.

Utrumque vigere constat. Etenim utraque societas, videlicet ecclesiastica et civilis, est distincta, per se autonoma, seu in ordine suo independens. Cum ea sit societatis autonomæ indoles, ut jure proprio regatur, idcirco Ecclesia et Status suum proprium jus habent. Inde leges ecclesiasticæ et civiles.

Jamvero discrimen magni momenti inter jus canonicum et jus civile intercedit : differunt enim origine, objecto et fine. — 1. Origine : Origo societatis civilis est a Deo ut auctore naturæ ; posito facto revelationis, ecclesiastica societas auctore Christo consistit. Illa varias regiminis formas induit ; ista semper una eademque remanet. — 2. Objecto : Jus ecclesiasticum spiritualia moderatur ; jus civile politica et temporalia. —3. Fine : Ecclesia ordinatur ad finem supernaturalem ; societas civilis ad finem naturalem. Proinde jus canonicum æternam hominum beatitudinem præcipue spectat ; jus vero civile terrenam felicitatem respicit.

Ex quo triplici discrimine proditur etiam triplex causa, quamobrem jus canonicum juri civili antecellit : nimirum excellit ratione potestatis unde manat, ratione objecti et finis. Tantum distant canones a legibus mundi, quantum sacra a profanis.

Attamen utraque hæc jura inter se ita nexa sunt, ut alterum alteri auxilium præstet. Unde ait Lucius III : « Sicut leges (civiles) non dedignantur sacros canones imitari, ita et sacrorum canonum statuta principum constitutionibus adjuvantur. »

Insuper inter utrumque jus manifesta existit analogia. Sicut juris civilis est positivis legibus jura et officia civium determinare, ita Ecclesiæ canonibus jura et officia

christianorum determinantur. Propterea jus canonicum, de quo sermonem instituimus, dictum est annulus quo jus civile cum religione connectitur (1).

§ 2. — Juris ecclesiastici notio.

I. Ejus nomina.
II. Definitio juris canonici objective spectati.
III. Illius divisio.

I. — Nomina juris canonici (2).

Jus canonicum vocatur jus *sacrum, divinum, pontificium, ecclesiasticum.* Dicitur :

1. *Jus sacrum*, tum ab auctore suo qui est persona sacra, nempe Christus et ecclesiastica potestas ab ipso instituta ; tum a materia circa quam versatur ; tum a fine, dirigit enim ad finem sacrum, scilicet bonum spirituale fidelium et æternam beatitudinem.

2. *Jus divinum,* vel quia Spiritus S. Ecclesiæ ministerio disciplinam sacram informat ; vel quia canones sunt conclusiones deductæ ex principiis legis divinæ ; vel quia jus istud divinam Ecclesiæ constitutionem complectitur, licet ex parte potiori sit humanum.

3. *Jus pontificium*, sive ut a jure civili distinguatur ; sive propterea quod a romanis Pontificibus firmatum sit, id est, vel traditum, vel constitutum, vel approbatum.

4. *Jus ecclesiasticum*, tum ratione objecti, quoniam agit de personis et rebus ecclesiasticis ; tum ratione originis, quia nimirum ecclesiastica potestate statutum est.

5. *Jus canonicum.* Juxta sensum istius nominis, jus ecclesiasticum est *jus regulare*, quia canon græce, latine

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, dissert. procem., § 7.
(2) Bouix, *de Principiis juris canonici.* — Schmalzgrueber, *Dissert. procem.*, § 7.

regula nuncupatur. Merito dicitur jus regulare per excellentiam, cum canon in usu juris significet regulam ecclesiasticam, inter humanas regulas principem, sicut *jus civile* sine addito significat *jus romanum.*

Novissimis temporibus, jus canonicum et jus ecclesiasticum ita sibi invicem opponi solent, ut illud eas tantum normas comprehendere censeatur, quæ ab ecclesiastica auctoritate statutæ sunt, istud vero concipiatur velut complexus omnium prorsus legum quæ ad disciplinam Ecclesiæ externam pertinent, etiam earum quæ a potestate civili in ordine ad politiam ecclesiasticam decernuntur. In eo sensu jus ecclesiasticum latius patet quam jus canonicum. Verum cum leges a potestate civili Ecclesiæ obtrusæ potius usurpationem juris quam jus contineant, perperam velut pars juris ecclesiastici considerantur. Igitur hæc duo vocabula promiscue accipimus, siquidem Ecclesia suo nomine leges suas denominat.

II. — Definitio.

I. Jus canonicum objective spectatum, breviter definitur : *Complexus regularum quibus vita Ecclesiæ tanquam societatis visibilis regitur* (1).

Aliis verbis : *Systema legum quibus ordinatur Ecclesia Christi, ut et conservari possit, et finem suum assequatur* (2).

Aliis etiam : *Systema legum quibus Ecclesia tum a Christo constituitur, tum ecclesiastica potestate dirigitur* (3).

II. Fusius describitur : *Complexio legum ab Ecclesia Christi per Episcopos, præsertim vero per R. Pontificem sancitarum, quibus societatis christianæ jura et officia deter-*

(1) Schulte, *Manuale juris ecclesiastici*, § 2.

(2) Tarquini, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, p. 1.

(3) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, § 3.

minantur, et fidelium actiones diriguntur ad finem Ecclesiæ proprium.

Dicitur : — 1° *Complexio legum :* id commune est juri cujusque societatis. Leges ecclesiasticæ non tantum consilia sunt et suasiones, sed primarius earum effectus est obligatio ; ad illas observandas rectores Ecclesiæ judicio pœnisque cogere valent.

2° *Per Episcopos et præsertim per R. Pontificem :* Regimen Ecclesiæ Petro et Apostolis, eorumque successoribus a Domino traditum fuit. Suprema potestate R. Pontifex et concilium œcumenicum leges universales statuunt. Leges vero particulares a singulis Episcopis et cæteris legislatoribus feruntur.

3° *Ab Ecclesia Christi...... sancitarum :* Potestas ecclesiastica triplici modo leges firmat : illas enim vel proposuit, vel ipsa condidit, vel approbavit.

Ea quæ Deum aut Christum habent auctorem, v. gr., fidei dogmata, morum regulæ, jura constitutiva Ecclesiæ, ad jus divinum referuntur. Jus canonicum non spectant, nisi quatenus sunt ejus ratio et fundamentum, vel quatenus Ecclesiæ traditione declarantur, auctoritate proponuntur, pœnis vindicantur.

Leges vero mere disciplinares ipsa Ecclesia statuit.

Insuper aliæ regulæ sunt quæ, moribus christianorum primum inductæ, tacito Ecclesiæ consensu approbantur, et sub consuetudinis nomine vim legis accipiunt (1).

4° *Societatis christianæ jura et officia determinantur.* Jure canonico generalis status Ecclesiæ determinatur, sive respectu gradus quem obtinet Ecclesia præ cæteris societatibus ; sive respectu potestatis et virium quibus prædita est ; sive respectu personarum in quibus dicta potestas residet (2).

(1) Pirhing, *Prooemium in jus canonicum.*

(2) Tarquini, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, p. 2.

5° *Fidelium actiones diriguntur ad finem Ecclesiæ proprium.* His verbis innotescunt juris ecclesiastici materia, forma et finis. Materia *ex qua* sunt leges, ex quibus integratur jus canonicum. Materia *in qua* seu subjectum sunt omnes fideles. Materia *circa quam* seu objectum materiale proximum sunt actiones fidelium, ut dirigendæ per canones. *Forma* seu objectum formale est rectitudo, quæ per canonum directionem in actiones christianorum inducitur; hanc enim rectitudinem intendunt canones Ecclesiæ. *Finis proximus* est recta christianorum institutio, seu bonum vitæ christianæ, maxime in actibus externis relucens. *Finis remotus* est beatitudo æterna (1).

III. — Divisio.

I. Ratione *objecti*, jus canonicum dividitur in jus *publicum* et *privatum*, siquidem, ex definitione, jus canonicum est complexus legum quibus Ecclesia constituitur et dirigitur.

Jus publicum est systema legum, quibus Ecclesiæ constitutio definitur, tum ex natura societatis perfectæ, tum ex positiva voluntate Christi ejus fundatoris. *Jus privatum* est systema legum ab Ecclesiæ auctoritate sancitarum, quibus singula societatis membra diriguntur ad finem assequendum (2).

Jus publicum rursus dividitur in *internum* et *externum*. *Internum* illud est quo societatis regimen constituitur, sive discrimine graduum quibus personæ apto ordine disponuntur, sive determinatione potestatis et mediorum quibus integra Ecclesia finem suum assequi potest.

(1) Maschat, *Prolegomena juris canonici*, § 1.

(2) Tarquini, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, p. 1. — Soglia, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, § 6. — Audisio, *Droit public de l'Église*, Introduction.

Jus externum illud est quo status Ecclesiæ determinatur respectu cæterarum societatum, id est, quo relationes Ecclesiæ et societatis civilis regulantur; unde externa Ecclesiæ positio nascitur.

Igitur, jus publicum, objective vel subjective spectatum, ratione quidem discernitur a jure privato; minime vero ab invicem absoluta separatione divelluntur. Utrumque societatis christianæ jura et officia determinat, modo tamen diverso, scilicet vel in genere, vel in specie. Jure publico status Ecclesiæ determinatur, quatenus societatis christianæ jura et officia generatim in suis principiis investigantur. Jus vero privatum, facta principiorum applicatione ad peculiares christianorum conditiones, singulorum jura et officia definit.

II. Ratione *originis*, jus canonicum est vel *divinum*, vel *humanum*, siquidem constat partim humanis, partim divinis legibus.

III. Ratione *modi quo promulgatur*, distinguitur *jus scriptum* quod scriptis canonibus continetur, et *jus non scriptum*, nempe traditio et consuetudines vim legis habentes.

IV. Ratione *eorum quos obligat*, jus *commune* differt a *particulari*. Jus commune universam Ecclesiam generaliter regit, licet nonnulli titulo dispensationis vel legitimæ consuetudinis eximi possint, quin propterea cesset ratio et denominatio juris communis. Jus particulare pro quadam parte societatis Ecclesiasticæ statutum est; v. gr. jus provinciale, jus diœcesanum.

V. Ratione *temporis*, aliud *antiquum*, aliud *novum*, aliud *novissimum* nuncupatur. Jus antiquum illud est quod leges ab initio Ecclesiæ usque ad sæculum XII editas continet. Jus novum comprehendit leges a decreto Gratiani usque ad concilium Tridentinum conditas, et in libro Decretalium repertas. Jus novissimum canones concilii

Tridentini legesque postea sancitas complectitur. Hæc ultima distinctio nonnisi in hunc finem admittitur, ut historicæ juris canonici vicissitudines aliquo modo significentur.

§ 3. — Jus canonicum quatenus est scientia.

I. Definitio.
II. Scopus scientiæ canonicæ.
III. Discrimen inter Jus canonicum et Theologiam.
IV. Utilitas et necessitas Juris canonici.

I. — Definitio scientiæ canonicæ (1).

I. Jus canonicum, subjective consideratum, est disciplina specialis, quæ a jure objective spectato, seu ab ipso complexu legum, differt eodem discrimine, quod inter religionem et religionis scientiam intercedit.

Disciplina nostra, quæ versatur in explicandis Ecclesiæ juribus et legibus quibus regulantur, est vera scientia, nam constat principiis et conclusionibus. Etenim ei præsto sunt veritates naturales et catholicæ quibus canones innituntur; ex illis vero principiis scientifice derivantur conclusiones.

Definitur : *Scientia legum ecclesiasticarum studiosa, statum socialem Ecclesiæ describens.*

II. Ipsa scientia juris canonici distinguitur a *jurisprudentia canonica*. Quatenus differt a jurisprudentia, definiri potest : *erudita et ordinata cognitio legum ecclesiasticorum.*

Jurisprudentia canonica respicit praxim, et leges ad casus obvenientes applicat. Definitur : *habitus practicus, quo mediante, leges non tantum recte intelliguntur, sed etiam ad actiones hominum sapienter applicantur* (2).

(1) Maschat, *Prolegomena juris canonici*, § 2. — Schulte, *Manuale juris ecclesiastici*, § 3.
(2) Soglia, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, § 7.

II. — Scopus scientiæ canonicæ (1).

I. Munus seu officium hujus disciplinæ in eo consistit ut jus ecclesiasticum exhibeatur in sua substantia, in sua historica evolutione et in sua idea. Nimirum, studiosus juris cultor docendus est, primo quænam leges nunc vigeant; secundo qua ratione leges et institutiones hodie existentes ad præsentem statum devenerint; tertio demonstrandum est jus canonicum ideæ et naturæ Ecclesiæ admodum convenire.

Ex quo infertur, triplicem esse methodum in institutionibus canonicis adhibendam. Methodus *practica* leges vigentes ordine conspiciendas exhibet. Methodus *historica* ostendit quomodo jus hodiernum decursu temporis conditum fuit. Methodus *philosophica* leges ad ideam Ecclesiæ expendit, easque huic societati prorsus congruere demonstrat.

Accedit quod scientifica juris canonici tractatio sibi exposcit triplicem hanc methodum, non unam tantum aut alteram. Inprimis, hæc disciplina practice exponenda est, ut clerici rectam legum cognitionem acquirant. Speculative explicari debet ut juris conformitas cum idea Ecclesiæ perspiciatur, eoque libentius obsequium regulis præstetur. Methodus demum historica perquam utilis est et necessaria, nam ad leges ecclesiasticas rite interpretandas, requiritur ut canonista juris progressum, videlicet causas et tempora illius mutationum investigaverit.

II. Verum sedulo cavendum ab excessibus et abusibus in adhibenda methodo tum historica, tum philosophica. Illa haud recte utuntur, qui jus certa epocha

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, Introduction, § 4.

efformatum cujuslibet temporis exemplar ac prototypum esse opinantur, atque volunt jus Ecclesiæ semper et ubique ad normam istius ævi reducere, v. gr. Protestantes, Jansenistæ.

Methodo philosophica abusi sunt, qui non ex genuinis fontibus, sed ex proprio ingenio ideam Ecclesiæ arbitrariam sibi fingunt, et ex falsis principiis deducunt falsum juris canonici systema. Cum Ecclesia suam a Christo constitutionem acceperit, nihil absurdius cogitari potest quam si canonicæ tractationis exordium ab imaginaria Ecclesiæ idea desumatur. Proinde humanæ rationis opera in ea sistere debet, ut veram Ecclesiæ naturam scrutetur, et generalibus cum ea connexis principiis primum propositis, inde particulares deriventur conclusiones, quæ totam doctrinam, veluti quodam germine in illis inclusam, per varios gradus evolvunt (1).

III. — Discrimen inter jus canonicum et theologiam.

Jus ecclesiasticum a theologia discriminatum est tum ratione temporis, tum ratione rerum.

1. Discrimen historicum utriusque scientiæ (2).

In historia juris canonici, tria tempora distinguenda sunt.

I. Patres jus canonicum a theologia non discriminabant, neque theologiam dogmaticam a morali. Partes illæ in quas hodie scientia sacra dispescitur, uti variis locis propositæ sunt in Scripturis, ita sine stabili ordine et pro re nata exponebantur ab Ecclesiæ Patribus. Primorum enim sæculorum scriptores non systematicam

(1) Audisio, *Du droit public de l'Église*, liv. I, tit. 1.
(2) Zallinger, *Institutionum canonicarum* liber isagogicus, cap. I.

scientiæ formam, sed populi fidelis sanctificationem spectabant. Enimvero si præclara Patrum opera manibus volvas, in scriptis eorum nunc admiraberis theologos, nunc sapientissimos canonum doctores et præceptores morum. Iidem, qui fidei dogmata quodam tempore vindicabant, alio tempore doctrinam morum explicabant, et leges ecclesiasticas vel condebant vel interpretabantur.

Contigit veritatum theologicarum evolutione, atque canonum diversitate quam incrementa Ecclesiarum poscebant, ut cumulus fidei expositionum, regularum moralium et canonum mirifice augeretur. Ea res segregationem ac veluti divisionem bonorum antea communium peperit, et scientias sacras scindere in partes coegit; uni quidem attributæ sunt veritates dogmaticæ, aliis autem præcepta morum et canones.

Verum nulli fines adeo stabiles fuerunt designati, ut nunquam altera disciplina in alterius dominium invaderet.

II. In medio ævo, vigente scholastica, theologia et disciplina canonica seorsum traditæ fuerunt.

Hinc theologi a canonistis distincti sunt. Jus canonicum non amplius consideratum fuit ut pars theologiæ, sed veluti scientia sui juris.

III. A sæculo XVI, jus ecclesiasticum publicum etiam discernitur a jure privato. Postquam Protestantes ordinata methodo potestatem ecclesiasticam oppugnare cœperunt, et Regalistæ nefariis systematibus jura Ecclesiæ labefactare conantur, ex eo jam tempore animum convertimus ad jus publicum Ecclesiæ stabiliendum.

Itaque alii canonistæ jus publicum, alii jus privatum, alii utrumque simul aggrediuntur.

2. Discrimen logicum utriusque scientiæ (1).

I. Eadem doctrina sacra multipliciter considerari potest : alio modo quatenus a revelatione profluit, refertur ad dogmata fidei, alio modo ad regimen Ecclesiæ, alio denique ad conscientiæ directionem. Propterea fidei, morumque et legum tractatio tum ad dogmaticam et moralem theologiam, tum ad jus ecclesiasticum pertinet.

Verumtamen res aliter a theologia, aliter a jure canonico spectatur.

Primo quidem manifesta est distinctio juris canonici a theologia dogmatica. Hæc enim de veritatibus revelatis et ab Ecclesia propositis disserit, ut statuat regulam credendi; illud vero leges exponit, tanquam agendi regulam per quam recta gubernatio Ecclesiæ firmatur. Scientia dogmatica fidei canonibus innititur, in quibus proponitur aliquid credendum; et vicissim multæ leges disciplinares a fidei regulis ita pendent, ut credendi regula regulam agendi constituat.

Ad mores quod attinet, quamvis jus canonicum et theologia moralis in exponendis agendi regulis conveniant, tamen inter utramque scientiam multiplex discrimen intercedit. Namque jus canonicum primario intendit vitæ socialis rectitudinem legibus comparandam; theologia vero moralis, motivo generali bonitatis atque malitiæ, versatur circa virtutes omnes ac vitia. Insuper ista præcipue spectat conscientiæ forum internum; illud autem maxime forum externum respicit. Denique jus canonicum non considerat singulos fideles more theologiæ moralis ; sed tum universam societatem christianam, tum singulos relate ad communitatem intuetur.

(1) Soglia, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, pars I, cap. I.

II. Præterea, discriminatio absolvitur ex eo quod neutra theologia omnes juris canonici partes amplectitur. Hujus rei ratio triplex est: primo, canones sunt determinationes loci, temporis et modi quo jus divinum societati observandum præscribitur. Secundo, jus canonicum divinis fidei et morum veritatibus addit leges mere disciplinares, quibus homines in officio continentur. Tertio, ad bonum spirituale promovendum, Ecclesia jus divinum imitatur plurimis institutionibus disciplinam spectantibus.

IV. — Utilitas et necessitas juris canonici.

Præstantia juris canonici consideranda est respectu Ecclesiæ in genere, et in specie respectu laicorum et clericorum.

I. Quod attinet ad Ecclesiam, ipsi necessarium est jus canonicum. Jus enim ecclesiasticum objective spectatum est complexus legum quibus Ecclesia constituitur et dirigitur. Atqui nulla societas esse aut vigere potest sine constitutione qua in unum corpus socii coalescunt, vel sine legibus quibus ad finem conducuntur. Igitur societati christianæ necessaria est existentia juris canonici seu complexio legum ecclesiasticarum.

Jamvero, ex eadem ratione infertur scientiam canonicam requiri. Namque canones sunt agendi regulæ christianis intellectu et voluntate præditis propositæ et ab eisdem in usum perducendæ. Verum quomodo in actum perduci poterit regula ignorata ? Proinde cum jus ecclesiasticum sit norma ad quam Ecclesiæ corpus singulaque ejus membra exigenda sunt, urget ineluctabilis obligatio cognoscendi sive leges fundamentales quibus Christus Ecclesiam constituit, sive leges disciplinares ab Ecclesia statutas ut societas christiana finem

suum melius assequeretur. Scientia juris auxiliante, leges conditæ innotescunt, cognitæ ab Ecclesiæ magistratibus urgentur, a subditis observantur, a judicibus, si fuerint violatæ, vindicantur. Ubi hæc deficiunt, hoc unum superest ut religio languescat; si contra floreant, rursus Ecclesiæ reviviscunt, unitas catholica viget, cultus divinus proficit, ordo vitæ socialis apud christianos instauratur. Ergo Ecclesiæ necessaria est scientia juris canonici (1).

II. Ne laicis quidem scientiam canonum negligendam esse, triplici ratione comprobatur.

Primo : fideles nequeunt in unitate catholica efficaciter contineri, neque ad Ecclesiæ finem diriguntur, nisi mediante regularum cognitione. Plurimis quidem sufficit ista scientia imperfecta quæ est ex auditu; nam populus positus fuit ad Ecclesiæ docenti obsequendum.

Secundo : veritates canonicæ scitu tam utiles atque dignæ sunt, ut studia vel laicorum cultorum allicere debeant. Etenim mira legibus inest sapientia quæ venerationem christianorum erga Ecclesiam conciliat. Canonum convenientia cum dogmatibus videtur esse velut catholicæ religionis apologia practica.

Tertio : ipsis magistratibus non licet jus ecclesiasticum penitus ignorare, sive quia maligne vel inscienter violantur Ecclesiæ jura et libertas quorum cognitionem mentibus ingerit scientia canonica (2).

III. Inprimis vero clericis jus canonicum scitu necessarium est, ratione theologiæ, status clericalis, praxis sacerdotalis et muneris parochialis.

Primo : theologi canonibus studeant, necesse est, siquidem jus canonicum ab Ecclesia commendatur ut pars

(1) *Institutiones juris canonici*, auctore R. de M.

(2) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, Introduction, § 5.

integralis scientiæ sacræ. Imo, cum theologia ita connectitur, ut qui, insalutata juris disciplina, theologus appellatur, dimidium theologiæ tantum mente possidet. Theologia enim tota est in rebus fidei et morum illustrandis; jus ecclesiasticum versatur in eis custodiendis, propagandis et in actum perducendis; quamobrem jurisprudentia canonica merito theologiæ rectrix nuncu patur.

Secundo : ratione ipsius status clericalis, summæ utilitatis est studium juris canonici, nam legibus ecclesiasticis vita cleri regulatur.

Tertio : ratione praxis sacerdotalis, necessaria est canonum scientia; ipsa enim suppeditat normas ad sacrum ministerium spectantes. Ex ea hauriuntur omnia scitu necessaria de officiis ecclesiasticis. Pro administrando etiam pœnitentiæ sacramento, hæc scientia egregie prodest, tum quia suis principiis aperit Ecclesiæ mentem circa regimen animarum, tum quia permultas solutiones continet, quas sacerdos sine suo et pœnitentium detrimento ignorare non potest.

Quarto : ad munus parochiale rite gerendum, requiritur peritia juris. Id per se patet ex eo quod officia parochialia non juxta placita proprii sensus, sed juxta normas ab Ecclesia præscriptas peragenda sunt. Præterea, sacerdotibus curatis interdum occurrunt negotia cum magistratibus civilibus tractanda. Quapropter regulas canonicas et relationes utriusque potestatis perspectas habere debet parochus, ne aliena jura invadat, aut propria dimittat (1).

IV. Rationibus accedit auctoritas. — Prætermittimus laudes et encomia quibus juris ecclesiastici utilitatem et excellentiam celebrant canonistæ, dicentes, Ecclesiæ ca-

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum.* Præfatio.

nones proximum post Scripturæ thesauros locum habere, dignitateque sua plurimas scientias superare.

Verum ad agnoscendam juris præstantiam et necessitatem, nos efficacius movet Ecclesiæ auctoritas quæ studia canonica clericis non tantum commendavit sed et imperavit : *Nulli sacerdotum liceat canones ignorare.* (Cœlestinus Pontifex, Epist. 3, caput 1.) — *Sciant sacerdotes Scripturas et canones, ut ædificent cunctos tam fidei scientia, quam operum disciplina.* (Concilium Toletanum III.) — Multæ sunt Ecclesiæ leges quibus clerici jubentur scientiam canonicam addiscere.

Gravissimi momenti est jus canonicum in ætate quam vivimus, præsertim in regionibus ubi instaurantur studia ecclesiastica. Igitur providentissime bono religionis consultum fuit, cum Sanctissimus Pius IX, de optima clericorum institutione procuranda sollicitus, Galliarum Episcopis animos addidit, ut in seminariis majoribus cathedram juris canonici instituerent. Quamobrem concilia provincialia, nuper in Galliis habita, decreta ediderunt ad studium juris promovendum.

§ 4. — Adminicula juris canonici.

Ita dicuntur scientiæ subsidiariæ quæ studio canonico inserviunt. Jamvero ejusmodi subsidia sunt scientiæ juridicæ et historicæ.

I. Scientiæ juridicæ.
II. Scientiæ historicæ.

I. — Scientiæ juridicæ velut subsidia Juris canonici.

1. Jus naturale.
2. Scientia juris divini positivi.
3. Jus civile.

1. De usu juris naturalis in jure canonico.

I. *Excessus vitandi.* — Duo errores in usu juris naturalis vitandi sunt : alter eorum est, qui argumenta juris naturalis ab ecclesiastica jurisprudentia ita removent, ac si utraque disciplina sibi esset adversa. Alter eorum est, qui plus æquo rationi tribuunt, dum omnia indiscriminatim ex naturali jure definiunt.

In primo errore illi versati sunt, qui in hominum officiis exponendis, in explicandis legibus quæ a jure naturali depromptæ sunt, nullam ejusdem juris naturalis rationem habuerunt. In alterum errorem delapsi sunt Protestantes, qui in jurisprudentia canonica primum locum juri naturali tribuerunt, eo sane consilio, ut sacrum Ecclesiæ regimen et hierarchiam destruerent (1).

II. *Regulæ servandæ* ad excessus declinandos.

Regula 1ª. — Cum Ecclesia sit societas libera Christi voluntate instituta, manifestum est, ab eo esse repetendam ejusdem constitutionem.

Equidem Deus debuit aliquem ordinem in Ecclesia instituere, cum sit sapiens conditor. Qualem autem regiminis formam instituerit, ea res ex divina voluntate pendet. Proinde ex solo jure naturali colligi nequit divina Ecclesiæ constitutio.

Regula 2ª. — Posita natura hierarchiæ, posito fine in quem ordinata est, recte possumus media quibus finem consequitur, ex ratione colligere.

Ejusmodi regula deducitur ex relatione mediorum ad finem : Christus, dum finem voluit, contulit media fini obtinendo idonea, v. gr., cum certum sit, Primatum a Christo institutum esse unitatis servandæ causa, merito infertur, omnem eam potestatem Summo Pontifici divi-

(1) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, cap. II.

nitus traditam fuisse, quæ ad unitatem efficaciter servandam necessaria est.

Regula 3ª. — In omnibus iis quæ ad præcepta morum et justitiam naturalem pertinent, si positivæ leges Christi deficiant, jura et officia definiuntur canònibus, quatenus Ecclesia legem naturalem interpretatur.

Regula 4ª. — Jus naturale maxime valet ad legum æquitatem demonstrandam; etenim multi canones sunt juris naturalis applicationes.

2. De usu juris divini positivi in jure canonico (1).

Jus divinum positivum, a jure naturali distinctum quatenus revelatione fertur et homines dirigit ad finem supernaturalem, præstat usum frequentem in jurisprudentia canonica, siquidem Ecclesia legibus divinis velut fundamento nititur. Cum fidei principia præ oculis habenda sint in explicandis Ecclesiæ canonibus, ideo Theologia recensetur inter adminicula Juris canonici.

Jamvero distinguitur *Lex Nova,* et *Vetus Testamentum.*

De usu Legis Novæ.

Lex Nova constat iis omnibus quæ Christus præcepit. Vel in *Traditione*, vel in *Scripturis Novi Testamenti* continetur.

I. *Traditionis* nomine intelligitur doctrina seu institutio, quæ a primis auctoribus verbo non scripto in Ecclesia inducta fuit. Non tantum in Theologia, sed in Jure magnum est illius momentum, quia jam inde a fundatione Ecclesiæ plurimæ leges verbis traditæ sunt.

Alia est auctoritas traditionis divinæ quæ Christum ipsum habet auctorem, et alia traditionis apostolicæ et ec-

(1) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, cap. II.

clesiasticæ. Traditiones divinæ sunt immutabiles; traditiones vero apostolicæ et ecclesiasticæ ad jus humanum pertinent.

II. *Novum Testamentum* est juris ecclesiastici fons præcipuus; etenim ex ipso luculenter sumuntur ea omnia quæ ad jus publicum Ecclesiæ potissimum spectant. Sane ex libris N. Testamenti divina Ecclesiæ constitutio determinatur, sive respectu gradus quem Ecclesia præ cæteris societatibus obtinet, sive respectu potestatis et virium quibus prædita est, sive respectu personarum in quibus potestas residet.

Præterea, multæ leges ecclesiasticæ applicant regulas generales a Deo in Scripturis traditas. Unde ait Innocentius III : *Ex auctoritatibus V. et N. Testamenti processerunt canonicæ sanctiones.*

De usu Veteris Testamenti.

Ne videamur aut judaizare, aut jus divinum spernere, distinguenda sunt tria genera præceptorum quibus constat lex vetus, nempe moralia, cæremonialia et judicialia.

I. Leges morales V. Testamenti habendæ sunt, in jure canonico, tanquam authentica interpretatio juris naturalis; respiciunt enim Hebræos qua homines.

II. Ex jure cæremoniali et judiciali Judæorum, non licet argumenta desumere velut ex jure divino adhuc vigente. Etenim hoc jus, quo religio et status politicus apud Hebræos regebantur, expleta Redemptione, vim suam amisit. Sicut enim Synagoga de medio tollenda erat, quatenus fuit mera figura Ecclesiæ, ita et ejus cultus ac politia, quæ præ se ferebant indolem imperfectam transituræ societatis ad quam ordinabantur.

III. Istius juris cæremonialis et judicialis quædam

pars dicitur mortifera, alia canonizata, alia demum mortua.

Pars mortifera complectitur ea quæ cum fide christiana conciliari nequeunt: eorum nulla est auctoritas in jure canonico.

Pars canonizata constat plurimis ritibus et præceptis ab Ecclesia libere translatis in jus canonicum. Valent tanquam leges ecclesiasticæ.

Ex parte mortua, quam Ecclesia neque reprobavit, neque adoptavit, desumi possunt argumenta quibus multa disciplinæ capita confirmantur, ratione analogiæ utriusque Testamenti (1).

3. De usu juris civilis in jure canonico (2).

I. *Utilitas juris civilis.* — Cum utraque potestas ecclesiastica et civilis a Deo ordinata sit ad justitiam concorditer servandam, inde infertur, analogiam et consortium existere inter jurisprudentiam canonicam et civilem.

1. Scientia juris civilis plurimum confert tum ad ingenium juridice excolendum, tum ad canones melius intelligendos, tum ad leges recte applicandas.

2. Inprimis habenda est ratio Juris Romani. Cum enim Ecclesia per imperium Romanum diffusa primum fuerit, jus canonicum et civile mutuo influxu sese penetrarunt. Hinc jus romanum, ab imperatoribus christianis editum, jurisprudentiam canonicam imitatur, eique supplet. Ipsi Summi Pontifices illud in subsidium vocant (3).

II. *Regulæ in usu juris civilis observandæ.* — Non in omnibus causis ecclesiasticis jure civili utendum est. Præ-

(1) S. Thomæ, *Summa*, pars II, sect. 1, quæst. 99.

(2) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, cap. II.

(3) Epistola S. Gregorii Magni ad Joannem Defensorem.

monere oportet, ex legibus civilibus aliquas a canonibus *probatas* fuisse, alias vero *correctas*, cæteras silentio *prætermissas*.

1. In jure canonico allegantur leges romanæ quas Ecclesia recepit.

2. Abstinendum est ab usu earum legum civilium, quas Ecclesia improbavit. Jamvero ejusmodi sunt leges quæ vel Ecclesiæ præjudicium faciunt, vel decernunt aliquid in materia mere spirituali, vel bonis moribus adversantur (1).

3. Leges civiles, quas Ecclesia neque recepit neque improbavit, tacite approbatæ videntur, si rem spectent mere profanam, nec ulla ex parte canonibus adversentur (2).

II. — Scientiæ historicæ velut subsidia juris canonici.

1. Historia ecclesiastica.
2. Critica.

1. Utilitas historiæ ecclesiasticæ in jure canonico.

I. Ad scientiam juris ecclesiastici acquirendam interest priorum sæculorum disciplinam, mores et instituta perspecta habere, siquidem inde multi canones derivantur. Atqui earum rerum notitiam nobis comparat historia, quæ institutionum ecclesiasticarum *origines* aperit, progressumque juris testatur.

II. Ad leges intelligendas non sufficit earum verba tenere, sed necesse est legislatoris mentem, seu *spiritum legis* exploratum habere. Atqui spiritus legum seu voluntas legislatoris cognoscitur ex rationibus ipsum ad legem

(1) Schmalzgrueber, *Dissert. procemialis.*
(2) Benedictus XIV, *De Synodo diœcesana*, lib. IX, cap. XIV.

ferendam moventibus. Hæc autem omnia plerumque ex historia et temporum circumstantiis desumuntur, nam eventus, instar causæ vel occasionis, induxerunt Concilia et Pontifices ad leges statuendas. Quamobrem plurimæ decisiones, quæ in Corpore juris exstant, sine cognitione historica explicari nequeunt (1).

III. Leges disciplinares mutari possunt. Jamvero nonnisi lumine historiæ varias *disciplinæ mutationes* perspicimus.

Scientiæ subsidiariæ, quibus adjuvatur historia, pariter Juri canonico inserviunt.

2. Criticæ necessitas et officia (2).

I. Historiæ associanda est *critica*, quæ latissime patet quatenus est ars judicandi de operibus ingenii et manuum hominum. In præsenti speciatim sumitur, et definiri potest : *ars judicandi de auctoribus, libris et factis historicis.*

Olim nomen criticæ suspectum fuit, sed immerito. Etenim 1. Omnis critica in eo est, ut authentica a spuriis, integra a corruptis, digna fide ab indignis discernat. — 2. Imo non innoxia tantum, sed necessaria est critica, ut constet de fontibus Juris canonici.

Verum critica debet esse genuina, quæ firmis nitatur regulis, easque summa circumspectione adhibeat.

II. Tria sunt officia criticæ in Jure canonico.

1. Codicum et monumentorum auctoritatem inquirit. Ea monumentorum auctoritate etiam comprehenditur inscriptio auctoris, librorum integritas, accurata versio,

(1) Zallinger, *Institutionum juris ecclesiastici* liber isagogicus, cap. VII.

(2) Mabillon, *De studiis monasticis.* — Honorati a Sancta Maria, *Animadversiones in regulas et usum criticæ.*

genuina interpretatio. Indicia sunt vel intrinseca vel extrinseca.

2. Regulas suppeditat de fide adhibenda narrationi auctorum.

3. Ad canones recto usu historiæ illustrandos, inter jura et facta distinguit; ab exercitio juris discernit factum publico Ecclesiæ judicio improbatum; disciplinam antiquam sine discrimine non applicat (1).

§ 5. — Partitio Institutionum.

I. Scientiæ pars generalis et specialis.
II. Juris canonici pars generalis et specialis.

I. — Scientiæ pars generalis et specialis.

Partitio Juris canonici respondet divisioni cæterarum scientiarum. Proinde ad studia canonica recte instituenda, præmittitur ordinatio cujuslibet scientiæ.

Jamvero in omni scientia, ex principiis proceditur in objectum (2). Unde Institutiones definiuntur : tractatio scientifica de principiis et objecto cujusdam scientiæ (3).

Igitur quælibet scientia dividitur in duplicem partem : *pars generalis* dicitur expositio principiorum, quorum ope objectum innotescit; *pars specialis* aggreditur veritates objectum istius scientiæ constituentes.

Res illustratur exemplo Philosophiæ et Theologiæ. Philosophiæ pars prior, nempe Logica, mentem nostram dirigit ad objectum hujus scientiæ attingendum; istud vero speciale objectum constat veritatibus quas Metaphysica et Moralis contemplantur.

(1) Zallinger, *Institutionum juris ecclesiastici* liber isagogicus, cap. XII.

(2) Liberatore, *Institutiones philosophicæ*, Logicæ pars II, cap. VI.

(3) Dobmayer, *Systema theologiæ catholicæ*, pars I.

Theologia dogmatica generalis complectitur, velut fundamenta, Demonstrationem christianam de vera Religione, et Demonstrationem catholicam de vera Christi Ecclesia. Dogmatica specialis singula dogmata vindicat.

Pariter Theologia moralis generalis exhibet principia generalia morum. Moralis specialis singulas veritates practicas deducit.

II. — Juris canonici pars generalis et specialis.

Juxta hanc normam instituenda est partitio juris ecclesiastici. Sicut omnis scientia, ex suis principiis, in *parte generali* propositis, procedit in suum objectum, quod in *parte speciali* luce principiorum investigatur, ita jus canonicum in duplicem partem dividitur. *Pars generalis* de legibus ecclesiasticis præmittit principia, vi quorum innotescit objectum scientiæ canonicæ; *pars specialis*, in qua objectum juris canonici attingitur, juxta canones determinat jura et officia Ecclesiæ velut societatis.

Istam distributionem prænuntiat bipartita definitio scientiæ canonicæ. Nimirum definitionis pars prior (*scientia legum ecclesiasticarum studiosa*) evolvitur parte generali Institutionum, cui titulus est : *Principia scientiæ canonicæ*. Pars altera definitionis (*statum Ecclesiæ velut societatis describit*) explananda est Institutionum parte speciali, quæ inscribitur : *De statu Ecclesiæ juxta canones*.

Manifesta est ratio propter quam studia canonica hoc ordine perficiuntur. Præmissis principiis, cultores juris canonici diriguntur, antequam Ecclesiæ statum juridice describendum suscipiant. Itaque :

I. *Pars generalis* complectitur *Principia scientiæ canonicæ*.
II. *Pars specialis* describit *Statum Ecclesiæ juxta canones*.

PARS GENERALIS

COMPLECTENS

PRINCIPIA SCIENTIÆ CANONICÆ

Ex rationibus quibus innititur Institutionum partitio, jam infertur *partem generalem* disserere de legum ecclesiasticarum studio.

« Jus autem canonicum tribus modis accipitur : 1. *Objective* pro ipsis canonibus; nomine legis intelligitur ipsa regula societati imposita per voluntatem legislatoris. — 2. *Metaphorice*, tanquam continens pro contento; nomine legum intelliguntur codices seu collectiones, ex quibus canonum textus desumitur. — 3. *Denominative*; nam scientia canonum studiosa et interpres, quatenus retinet nomen sui objecti, pariter jus canonicum denominatur (1). »

Jamvero legum ecclesiasticarum studia sub triplici respectu proposito instituenda sunt. Non obstante ista materiarum divisione, unitas scientiæ servatur; etenim principia juris canonici, quæ *pars generalis* tradit, in hanc unicam propositionem resolvuntur : *Lex ecclesiastica* seu voluntas legislatoris, in *collectionibus* continetur, et ab *interpretibus* juxta genuinum sensum explanatur.

(1) Maschat, *Prolegomena juris canonici*, § 1.

Propterea Pars generalis Institutionum in tres libros distribuitur.

LIBER I. De ideâ legum ecclesiasticarum.
LIBER II. De collectionibus earum.
LIBER III. De illarum expositione.

LIBER I

DE IDEA LEGUM ECCLESIASTICARUM

Conceptus legum ecclesiasticarum triplici consideratione perficitur ; nimirum operæ pretium est 1. Causam efficientem legum seu legislatorem; 2. conditiones ad legis naturam referendas; 3. varias legum ecclesiasticarum species considerare.

Quapropter hunc librum dispertimur in tres titulos. Inscribitur

Titulus I. De legislatoribus in Ecclesia.

Titulus II. De conditionibus ad naturam legis ecclesiasticæ pertinentibus.

Titulus III. De variis speciebus legum ecclesiasticarum.

TITULUS I

DE LEGISLATORIBUS IN ECCLESIA

Auctoritas divina et ecclesiastica est primum ac generale principium juris sacri (1).

Primarius auctor legum in Ecclesia est Deus, non quidem tantum eo quod lex æterna sit origo juris, sed præsertim quia Christus primordialia Ecclesiæ jura condidit, dum ipse societatem ecclesiasticam illiusque potestatem constituit.

Causa efficiens legum ecclesiasticarum proprie dictarum est voluntas potestatis a Christo in Ecclesia institutæ. Disserendum est, tum de existentia hujus potestatis,

(1) Zallinger, *Institutionum* liber isagogicus, cap. III.

tum de personis in quibus illa residet; ita determinanda erit forma regiminis Ecclesiæ.

CAPUT I

Existentia legiferæ potestatis in Ecclesia.

Potestas legifera est jus proponendi obligatorio modo media quæ necessaria sunt ad societatis finem assequendum.

Societas vero est multitudo hominum ea ratione coeuntium, ut collatis viribus media sibi comparent ad certum communemque finem obtinendum. *Perfecta societas* ea dicitur, quæ est in se completa, ideoque in semetipsa habet media ad proprii finis assecutionem sufficientia.

Illis præmissis, ad juridice probandam legiferæ potestatis existentiam in Ecclesia, duo sufficiunt : 1° Ut omni societati perfectæ competat legifera potestas; 2° ut Ecclesia Christi sit societas perfecta. Atqui hæc duo constant.

Primum Theorema. — Omni societati perfectæ competit legifera potestas (1).

Prob. Competit societati perfectæ jus exigendi a suis membris quidquid necessarium est ad finem consequendum ; siquidem singulis sociis inest susceptum officium conferendi vires suas ad ea præstanda, quæ ad finem societatis assequendum necessaria sunt. Atqui ad finem consequendum, pro humani intellectus diversitate et

(1) Tarquini, *Juris ecclesiastici publici institutiones*, lib. I, cap. I, sect. 1.

voluntatis inconstantia; indomitoque cupiditatum æstu, in qualibet societate necessarium est jus media designandi, et omnes ad eadem adhibenda obligandi; qua in re legifera potestas consistit. Ergo potestas legifera societati perfectæ competit.

Secundum theorema. — Ecclesia Christi est societas perfecta, tum ex natura sua, tum ex voluntate divini ejus Fundatoris (1).

Prob. 1ª pars : *Ex natura Ecclesiæ.* Natura societatum ex earum fine determinatur. Proinde, societas quæ suo fine suprema est, nec ad aliam societatem ordinatur, ex natura sua perfecta est, et omnibus donatur mediis ad finem consequendum necessariis. Atqui Ecclesia est societas suprema, neque ad aliam societatem ordinatur, cum ejus finis sit adeptio vitæ æternæ.

Prob. 2ª pars : *Ex voluntate Christi.* Duplici via proceditur ad illud comprobandum : vel demonstratur absurditas propositionis contradictoriæ, vel afferuntur positiva testimonia ejusdem divinæ voluntatis.

Primum argumentum : absurdum est asserere divinum Ecclesiæ Fundatorem noluisse eamdem constituere societatem perfectam. Etenim absurdum est Christum Deum Ecclesiæ suæ sufficienter non providisse. Atqui non sapienter Ecclesiæ providisset, nisi eamdem constituisset societatem perfectam, id est, nisi talem potestatem ipsi dedisset quæ omnia media ad finem consequendum sufficientia complecteretur. Namque si media ad finem Ecclesiæ consequendum penderent ab alia societate, nempe a societate civili, nefaria sequerentur consectaria : 1° recta Ecclesiæ administratio fere precaria esset; 2° ejusdem unitas pro varietate consiliorum apud diversas societates civiles in perpetuo discrimine

(1) Tarquini, *Institutionum* lib. I, cap. I, sect. 2.

versaretur; 3° in infidelium regionibus, Ecclesia ipsa suis hostibus fuisset dedita. Ergo, nisi Christus Ecclesiam suam constituisset societatem perfectam, ei non bene providisset; quod absurdum est asserere.

Secundum argumentum : Christum Ecclesiam suam constituisse societatem perfectam, constat ex positivis testimoniis, nempe ex Scripturis et Traditione, ex definitionibus et praxi Ecclesiæ. Quæ testimonia theologis alleganda relinquimus.

Ex utroque theoremate adstruitur legiferæ potestatis ecclesiasticæ existentia, cujus integra probatio sequenti syllogismo concluditur :

Omni societati perfectæ competit legifera potestas;
Atqui Ecclesia Christi est societas perfecta;
Ergo Ecclesiæ inest potestas leges ferendi.

CAPUT I

Varii legislatores.

ART. I. Legislatores a Christo instituti.
ART. II. Legislatores ab Ecclesia instituti.

ARTICULUS I

LEGISLATORES A CHRISTO INSTITUTI.

§ 1. Potestas suprema.
§ 2. Episcopi successores Apostolorum.

§ 1. — Potestas suprema.

1. Subjectum in quo residet suprema potestas.
2. Nexus inter Primatum et Episcopatum.

QUÆSTIO 1ª. — SUBJECTUM IN QUO RESIDET POTESTAS SUPREMA (1).

I. *Error vitandus.* — Hæreticum est dicere *claves datas esse unitati, non uni,* tum quia Summus Pontifex, Petri successor, est caput Ecclesiæ; tum quia Patres docent : « Bono unitatis, beatus Petrus claves regni cœlorum communicandas cæteris solus accepit (2) ; » tum quia damnata est ista propositio Richerii : « Christus fundando Ecclesiam prius et immediatius claves, seu jurisdictionem toti dedisse Ecclesiæ, quam Petro. »

Equidem nonnulli scriptores catholici docuerunt, claves a Christo traditas Ecclesiæ fuisse. Sed sententia eorum a Richerii erroribus omnino discrepat ; etenim Richerius Ecclesiæ nomine totam multitudinem fidelium intelligit, illi vero Pontificem tantum et Episcopos. « Potestas clavium data est Ecclesiæ, hoc est, Pontifici et Episcopis, et his quidem cum subordinatione ad Pontificem Petri successorem (3). »

II. *Institutio supremi capitis in Ecclesia.* — Petrus, Apostolorum princeps constitutus, ab ipso Christo accepit jurisdictionem supremam, universalem ac immediatam. Jamvero hæc potestas ad successores Petri transmissa est.

Huc pertinent Christi verba quibus universo gregi pastor præficitur (4), ædificii fundamentum ponitur, et instituitur caput visibile cui tradita est suprema potestas ligandi (5).

(1) Audisio, *Droit public de l'Église*, tom. I, tit. 6; tom. II, tit. 5. — Zallinger, *Jus eccclesiasticum publicum*, cap. v. — Litta, *Lettres sur les quatre articles du clergé de France.*

(2) S. Optatus, lib. VII.

(3) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars II, lib. II, cap. I.

(4) Joan., XXI, 15. — (5) Matth., XVI, 19.

III. *Corpus episcopale.* — Licet Petrus primatum obtinuit, non tamen solus potestate præditus est. Nam etiam Apostolos Petro conjunctos Christus potestate instruxit, ea tamen lege, ut auctoritati Capitis quoad usum suæ potestatis essent subjecti. In Apostolorum vero locum successit corpus Episcoporum.

Huc referuntur Christi verba quibus Apostolos universim et conjunctim cum Petro alloquitur : *Quæcumque alligaveritis...* (1) ; *Ego mitto vos* (2) ; *Data est mihi omnis potestas... Euntes docete... Ego vobiscum sum...* (3).

Itaque Summus Pontifex non est unicum potestatis clavium subjectum, siquidem hæc potestas non *uni* tantum (Petro), sed et *unitati* seu collegio apostolico divinitus data est. Claves a Christo uni datæ sunt, quia primatus in Petro institutus est. Datæ sunt unitati; potestas enim publica et rectoria in Apostolis a Christo instituta est. Unitatis nomine Patres compellunt Episcopos R. Pontifici conjunctos, qui *Ecclesiam docentem seu regentem* efficiunt. Ita intelliguntur verba S. Augustini : « Claves non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiæ (4). »

Si uni tantum datas claves diceremus, potestas Episcoporum duntaxat vicaria et delegata videretur. Si unitati tantum datas claves diceremus, sublato Primatu aristocratia perfecta induceretur. Quando vero claves et uni et unitati statuuntur a Christo datæ, intelligitur 1. Primatus jurisdictionis in successore Petri et Vicario Christi ; 2. potestas publica et rectoria ex divina institutione profecta in Episcopos successores Apostolorum ; 3. subordinatio hujus potestatis erga auctoritatem Capitis, sine qua subordinatione ipse Primatus tolleretur.

(1) Matth. XVIII, 18. — (2) Joan. XX, 21. — (3) Matth. XXVIII, 18. — (4) S. August. *Serm.* 295.

Igitur subjectum potestatis ecclesiasticæ est collegium Petro-Apostolicum, cui succedit corpus episcopale. Apostolicum vero collegium necessario Petrum includit tanquam caput Ecclesiæ et centrum unitatis.

Quæstio 2ª. — Nexus inter Primatum et Episcopatum (1).

I. *Unitas Episcopatus in Ecclesia.* — Quamvis potestas in Petro et Apostolis instituta videatur in duplici subjecto residere, sive singulariter in Vicario Christi, sive collegialiter in corpore Episcoporum Pontifici conjunctorum, tamen Episcopatus unus est sub multiplici respectu, si spectetur quoad potestatem pascendi per doctrinam et regendi per leges.

1. *Origo* hujus potestatis a Petro repetenda est, in quem Christus plenitudinem potestatis in Ecclesiam ante contulit, quam in Apostolos quidquam derivaret. Si plenam potestatem antea effudit in Petrum, non poterat quidquam in alios Apostolos conferre aliter, nisi derivando ex plenitudine in Petrum collata. Propterea S. Cyprianus dicit : « In Petro Dominus unitatis originem instituit; Episcopatus unus est » in radice et capite, nempe in Petro ejusque successoribus (2).

2. Equidem suprema potestas ecclesiastica duplici modo exercetur, sive a Romano Pontifice cui assentiunt Episcopi, sive a concilio generali cui accedit confirmatio Summi Pontificis. Attamen ejusmodi potestas unica est; etenim Petrus seu illius successor R. Pontifex tanquam pars essentialis Ecclesiæ regentis haberi debet, tum quia Christus ipsi soli supremam potestatem primum contulit, sive quia Ecclesia regens non concipitur sine

(1) Ballerini, *De vi et ratione Primatus R. Pontificis*, cap. IX.

(2) S. Cyprianus, lib. *De unitate Ecclesiæ.* — Bellarminus, *De Romano Pontifice*, lib. II, cap. XVI.

centro unitatis jam divinitus constituto. Igitur, sicut collegium apostolicum constat Apostolis cum Petro conjunctis, ita corpus episcopale complectitur Episcopos Romano Pontifici velut capiti adhærentes (1).

II. *Perpetuitas Primatus et Episcopatus.* — Christus, cum Petro et Apostolis contulit potestatem regendi indefectibilem Ecclesiam usque ad finem sæculorum, eo ipso in successoribus eorum instituit perpetuitatem Primatus et corporis episcopalis. Ergo quod dicitur de Petro et Apostolis, etiam de Romano Pontifice et Episcopis generatim dicendum est.

1. *Perpetuitas Primatus*, non secus atque ipsius institutio, a jure divino proficiscitur. Etenim Primatus a Christo Petro collatus fuit, ut Ecclesiæ catholicæ unitas firmaretur; atqui unitas constituit proprietatem essentialem Ecclesiæ Christi. Ergo Primatus debuit in Ecclesia esse perpetuus, sicut Ecclesia ipsa perdurat usque ad consummationem sæculi. Hanc veritatem Theologi vindicant ex verbis Christi : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (2).

2. *Perpetuitas Episcopatus.* — Ecclesia, cum sit indefectibilis, immutabilis est in sua constitutione divina. Atqui Episcopatus, a Christo in Episcopis institutus, pertinet ad constitutionem Ecclesiæ qualis divinitus fundata fuit. Proinde deficere nequit forma regiminis Ecclesiæ, nempe corpus episcopale quod capite et membris constat (3).

Itaque, juxta Traditionem, Summus Pontifex tanquam

(1) Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. v.

(2) Matth., xvi, 19. — Perrone, *De Ecclesia*, sect. II, cap. i.

(3) Gregorius XVI, *Triomphe du Saint-Siége et de l'Église. Discours préliminaire.*

Petri successor, Episcopi vero tanquam successores Apostolorum agnoscuntur.

§ 2. — Episcopi successores Apostolorum.

1. Singuli Apostoli.
2. Episcopi diœcesani.

Quæstio 1ª. — Singuli Apostoli.

Duo sunt attendenda, videlicet ipsius Apostolatus origo divina, et singulorum Apostolorum potestas subordinata.

I. *Apostolatus origo divina.* — Christus non tantum instituit collegium apostolicum; sed etiam singulos Apostolos ipse misit, eosque aliqua potestate instruxit, dicens : *Euntes docete...* (1). Inde intelliguntur Pauli verba : *Pro Christo legatione fungimur* (2); *Paulus apostolus per Jesum Christum* (3). Igitur singulis Apostolis inerat quædam potestas a Deo tradita.

II. *Subordinatio istius potestatis.* Unitas a Christo constituta poscebat, ut Apostoli Petrum tanquam caput Ecclesiæ agnoscerent. Hinc illa potestas, ipsis singulis concessa, subordinata erat jurisdictioni supremi pastoris.

Ejusmodi dependentia, quæ ab institutione Primatus proveniebat, ab Apostolis observata fuit; in hunc finem illis attribuitur duplex prærogativa personalis, nempe infallibilitas in fide et indefectibilitas in charitate. His prærogativis donati, quidquid agebant, illud agebant cum assensu auctoritatis supremæ; quæ agendi ratio fuit ipsorum successoribus norma.

Duobus præcipue modis Apostoli primatum Petri co-

(1) Matth., XVIII. — (2). Ep. 2, ad Corinth., V, 20. — (3) Ep. ad Gal., I, 1.

lere debebant. *Primus* modus versabatur in communione cum capite retinenda. Quæ communionis necessitas dupliciter spectari poterat : vel habita ratione Apostolorum, qui ex officio ad communionem cum Petro conservandam tenebantur; vel etiam habita ratione Ecclesiarum quas ipsi instituebant ea lege ut Petrum tanquam Ecclesiæ caput respicerent, ejusque regimini subjicerentur.

Secundus modus colendi Primatum is erat, ut causas majores, vel ad universalem Ecclesiæ disciplinam pertinentes, Apostoli ad Petrum, tanquam ad collegii et Ecclesiæ caput, discutiendas referrent (1).

Quæstio 2ª. — Episcopi diœcesani.

I. *Quibus modis Episcopi succedunt in locum Apostolorum.* — Declarat Tridentina Synodus « Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hierarchicum ordinem præcipue pertinere, et positos a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei ; eosque presbyteris superiores esse (2). » Explicanda sunt hæc verba Concilii Tridentini.

1. Petro personaliter succedit solus Romanus Pontifex : « Definimus ipsum Pontificem Romanum successorem esse B. Petri principis Apostolorum et verum Christi Vicarium (3). »

2. Corpus episcopale Collegio apostolico succedit, siquidem Episcopi simul cum Summo Pontifice Ecclesiam regentem efficiunt. Episcopi locum Apostolorum tenent in genere, non vero singuli singulis succedunt in integram Apostolatus potestatem.

(1) Soglia, *Institutiones juris publici*, pars II, lib. I, cap. I.
(2) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. IV.
(3) Concilium Florentinum, in Decreto Unionis.

3. Singuli Episcopi non sunt præditi personalibus prærogativis Apostolorum, v. g., donis miraculorum et infallibilitatis, quibus vel missionem suam comprobarent vel in unitate retinerentur. Neque donum miraculorum, neque infallibilitas ad singulos Apostolorum successores pervenire debuit; tum quia nemo hominum habet jus exigendi a Deo miracula; tum quia unitati conservandæ consultum fuit, in eo quod auctoritas singulorum Episcoporum subjiceretur Ecclesiæ capiti, a quo potest augeri, restringi, auferri.

4. Præter sacerdotium quod successores habuit presbyteros, singulorum Apostolorum potestas alia fuit extraordinaria, alia ordinaria ad Episcopos transmissa; id est, hæc potestas dividitur in Apostolatum et Episcopatum. Ad *Apostolatum* pertinet potestas ubique fundandi Ecclesias, et Episcopos instituendi. Ejusmodi potestas, ordinaria in Petro cui succedit Summus Pontifex, fuit personalis et extraordinaria in cæteris Apostolis, qui sub isto respectu singulatim successores non habuerunt. Fundatis ordinatisque Ecclesiis, tanquam completo opere propter quod concessa fuerat, cum Apostolis interiit.

5. Auctoritas *Episcopatus* totam ordinis potestatem complectebatur, et simul facultatem regendi particulares Ecclesias. In hanc potestatem Episcopi succedunt.

Ut episcopalis potestatis genuina origo ac idea formetur, sedulo distinguenda sunt Apostolorum jura extraordinaria et ordinaria (1).

II. *Divisio diœceseon.* — Cum singuli Episcopi Apostolis succedant quatenus ad Ecclesias particulares re-

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique*, liv. I, chap. IV. — Audisio, *Droit public de l'Église*, liv. I, tit. 14. — Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. IV.

gendas destinantur; cum munus episcopale non habeat jure divino certam determinationem neque in territorio, neque in jurisdictionis actibus, plura inferuntur.

1. Apostolos misit Christus ad nuntiandum Evangelium in universum orbem, neque inter singulos civitates distribuit. Sed ipsi deinceps, aucto fidelium numero, illam instituerunt divisionem, quam necessariam esse existimarunt, ut recta regiminis ratio constaret. Certi sunt constituti fines, intra quos unusquisque Episcopus jurisdictionem exerceat. Jamvero *diœcesis* vocatur territorium unicuique Episcopo assignatum.

2. Episcopi diœcesani non exercent plenitudinem potestatis; alioquin tot essent independentes Ecclesiæ, quot Episcopatus. In finem unitatis obnoxii sunt superiori auctoritati Pontificum et Conciliorum, eorumque potestas intra quosdam limites continetur.

3. Una catholica Ecclesia constat diœcesibus veluti Ecclesiis particularibus. Diœceses quidem dicuntur *Ecclesiæ* et societatibus perfectis æquiparantur, quia regimen earum imitatur gubernationem Ecclesiæ universalis. Vocantur vero *Ecclesiæ particulares*, quia pendent ab Ecclesia Romana, cujus sunt filiæ et imagines.

Itaque Episcopus regit suam peculiarem Ecclesiam, quæ totius Ecclesiæ pars est. Omnes Episcopi curare debent, ut particulares Ecclesiæ, quas singuli regunt, centro communi adhæreant, et uni capiti subjiciantur. Sic enim Ecclesiæ unitas efficitur et conservatur, cum omnia membra unum caput agnoscunt, et unum habent centrum, in quo conjunguntur (1).

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum*, lib. I, tit. 3.

ARTICULUS II

LEGISLATORES AB ECCLESIA INSTITUTI.

Præter potestatem supremam, vi cujus leges generales statuuntur vel a Romano Pontifice vel a conciliis œcumenicis; præter singulos Episcopos qui jure divino ad hierarchiam pertinent et Ecclesiis particularibus præficiuntur, alii sunt legislatores ex institutione ecclesiastica.

§ 1. Concilia particularia.
§ 2. Personæ jurisdictionem obtinentes.

§ 1. — Concilia particularia velut legislatores (1).

1. Concilia plurium Episcoporum.
2. Synodus diœcesana.

1. De conciliis plurium Episcoporum.

I. *Triplex species* conciliorum ejusmodi distinguitur, tum ratione præsidis ipsorum, tum ratione Episcoporum quibus constant, tum ratione Ecclesiæ particularis quæ suum jus habet conciliare. Aliud erat concilium patriarchale, aliud vero concilium nationale cui præerant Primates, aliud demum est concilium provinciale ab Archiepiscopo convocatum.

II. *Legislatores* in his conciliis sunt, non quidem tantum Patriarchæ, Primates, Metropolitæ velut præsides, verum etiam omnes Episcopi quibus concilium constat. Ratio est, sive quia singuli Episcopi sunt legislatores in singulis diœcesibus quibus constat provincia ecclesiastica, sive quia præeminentia Metropolitarum, cum ab Ecclesia instituta fuerit, juribus Episcoporum nihil detrahit.

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, dissert; proœmialis, § 7.

2. De synodo diœcesana.

I. Gubernatio diœcesis imitatur regimen universalis Ecclesiæ. Sicut jus commune vel a Romano Pontifice vel a concilio generali fertur, ita jus diœcesanum vel ab Episcopo vel a synodo statuitur.

II. Discrimen consistit in eo quod Episcopus solus potestatem legiferam in synodo exerceat, dum Episcopi, cum Summo Pontifice regentem Ecclesiam constituentes, et ipsi sunt judices in conciliis generalibus. Hujus discriminis ratio est, quia presbyteri sunt tantum adjutores Episcopi.

§ 2. — Personæ jurisdictionem obtinentes (1).

1. Personæ physicæ.
2. Personæ morales.

1. Potestas singulis personis concessa.

I. *Legati.* — Romano Pontifici competit jus mittendi Legatos, sive stabiles, sive ad tempus, qui vices ipsius absentis obeunt. Inter cætera jura quibus instructi sunt Legati, hanc etiam habere possunt facultatem statuendi leges particulares, quæ provincias obligant.

II. *Prælati* jurisdictionem quasi episcopalem adepti, v. g. Abbates, Vicarii Apostolici, Vicarius capitularis, potestate legislativa gaudent.

2. Potestas personis moralibus concessa.

I. *Ordinum regularium Generales* cum Capitulo regulari possunt condere statuta perpetua, quæ vim legis habent. Etenim per constitutiones a Sancta Sede approbatas ac-

(1) Maschat, Pirhing, *Decretalium* lib. II, tit. 2, *De constitutionibus*.

cipiunt potestatem subditos gubernandi etiam legibus.

Ratio est, quia omnis ordo religiosus subjicitur Pastoribus Ecclesiæ. Atqui in ordinibus exemptis necessarii sunt Prælati regulares. Ergo Generalibus eorum confertur potestas legislativa.

II. *Communitatibus ecclesiasticis*, v. g. capitulis, competit *autonomia*, vi cujus valent sibi aliqua statuta condere, præter præjudicium auctoritatis.

CAPUT III

Conclusio de forma regiminis Ecclesiæ (1).

Variis legislatoribus distinctis, inde facilius intelligitur qualis sit forma regiminis ecclesiastici; nam hæc forma specificatur ex subjecto in quo potestas residet.

I. *Rejiciuntur falsa systemata.* — Regiminis formæ sunt monarchia, aristocratia, democratia, regimen mixtum. *Monarchia* dicitur summum imperium quod apud unum est. *Aristocratiæ* nomen designat principatum in optimatibus vigentem. *Democratiam* vocant principatum qui ab universo populo possidetur. *Regimen mixtum* illud est quod ex multiplici forma temperatur.

Jamvero 1° Regimen Ecclesiæ non est democraticum; hic fuit error non tantum Protestantium, sed etiam Richerii et Jansenistarum qui docuerunt potestatem ecclesiasticam Christiano populo traditam esse. Confutatur ex eo quod detur jure divino discrimen inter clerum et populum, inter Ecclesiam regentem et Ecclesiam audientem. Profecto hierarchia divinitus instituta, tum ordinis, tum jurisdictionis abhorret ab idea democratiæ.

2° Neque regimen Ecclesiæ mere aristocraticum est;

(1) Audisio, *Droit public de l'Église*, liv. I et II. — Tarquini, *Institutiones juris publici*, lib. II.

huic enim formæ repugnat auctoritas suprema R. Pontificis. Igitur qui meram aristocratiam inducunt in Ecclesiam catholicam, dogma Primatus omnino destruunt.

3° Si stricte loqui velimus, dici non potest regimen ecclesiasticum esse mere monarchiam; cum enim Episcopatus sit institutionis divinæ, Pontifex non est unicum potestatis subjectum.

4° Potestas Episcoporum efficit quidem temperamentum aristocraticum; sed istud temperamentum non tale intelligitur quale existit in statibus civilibus. Eorum enim forma mixta ex divisione jurium summi imperii ita oritur, ut quod in uno subjecto inest jus, non idem in altero insit, neque ab altero pendeat. Ratio discriminis est, quia Episcopatus nihil monarchiæ pontificiæ detrahit.

II. Describitur genuina regiminis ecclesiastici forma (1).

Theorema. — Regimen Ecclesiæ ex Primatu et Hierarchia constans, inprimis est vere monarchia, temperatur aristocratia sine diminutione potestatis, commoda democratiæ præ se fert; ac proinde perfectum est.

Dicitur 1°: *Ex Primatu et Hierarchia constat*, siquidem Petro et Apostolis eorumque successoribus a Christo data fuit auctoritas regendi Ecclesiam. Proinde regimen Ecclesiæ non tantum est monarchia, neque aristocratia tantum, sed utraque simul. Hæc duo quæ videntur contraria, conciliantur in eo quod duplex agnoscatur subjectum ejusdem potestatis ecclesiasticæ.

2° *Est vere monarchia.* — Etenim monarchiæ ratio in eo est posita, ut omnes uni subjiciantur. Atqui Primatus hanc regiminis formam induit. Præter verba Christi et traditionem, id constat ex iis verbis quibus concilium Florentinum plenitudinem pontificiæ potestatis magni-

(1) Taparelli, *Essai théorique de droit naturel*, livre VII, chap. I. — Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. 5. — Soglia, *Institutiones juris publici*, lib. II, cap. II, § 55.

fice exprimit : « Definimus R. Pontificem esse totius Ecclesiæ caput, et ipsi in B. Petro pascendi, regendi et gubernandi universam Ecclesiam a Christo plenam potestatem traditam esse. »

3° *Temperatur aristocratia.*—Episcopi regimen Ecclesiæ participant eatenus, quatenus sunt Apostolorum successores. Atqui duplici modo Apostolis successerunt, nempe collegialiter et singulatim. Igitur dupliciter fiunt regiminis participes, sive quia sunt membra corporis episcopalis a quo universalis Ecclesia gubernatur, sive quia Christus voluit ut Ecclesiæ particulares regulariter Episcopis committerentur regendæ. Igitur Christus, instituendo hierarchiam, elementum aristocraticum regimini Ecclesiæ admiscuit.

4° *Temperatur... sine diminutione potestatis.*—In societatibus civilibus, regimen ex monarchia et aristocratia mixtum divisionem jurium supponit. Comparatio illius cum Ecclesia institui nequit, tum quia potestas spiritualis non divisa est, quasi una ejusdem pars in Pontifice, altera in Episcopatu resideret ; tum quia non is erat instituendæ dignitatis episcopalis scopus, ut caput diminutionem acciperet, sed ut Ecclesiæ unitas per unitatem diœcesanam firmaretur. Ergo Primatui, ex voluntate Christi, robur potiusquam temperamentum ab Episcopatu accedit.

Episcopi quidem cum Pontifice regentem Ecclesiam efformant. Inde vero Primatus non imminuitur; quod triplici ratione constat : 1° potestas suprema vere tradita est Petro, cui succedit Pontifex. Unde quidquid juris Episcopis competit, id eminenter inest Vicario Christi. — 2° Singuli Episcopi subordinantur Pontifici, qui eos instituit ac moderatur. — 3° Episcopi etiam collegialiter pendent a Pontifice, nam potestas ipsorum ad centrum alligatur. Collegium episcopale non est aliud subjectum

supremæ potestatis, seu non repræsentat Ecclesiam, nisi complectatur Pontificem velut principem; corpus enim sine capite non concipitur. Igitur sibi contradicunt Gallicani, qui concilium Pontifici præstare opinantur.

5° *Præ se fert commoda democratiæ*, sive quia omnia peraguntur in Ecclesia propter Deum et fideles; sive quia catholici sunt ejusdem conditionis respectu fidei, morum et disciplinæ; sive quia clero cælibatum observante, omnes digni ad munera promoveri possunt. — Huic assertioni, quoad rem nemo refragabitur. Sed quoad loquendi modum, minus recte dicit Bellarminus democratiam suum quemdam in Ecclesia locum habere. Nam officiorum æqua distributio pro meritis distinguitur a regiminis forma, quæ solum ex subjecto summæ potestatis determinatur.

6° *Regimen Ecclesiæ est perfectum.* — Illa præ cæteris optima est regiminis forma, in qua caput et partes societatis sua jura et discrimina ita servant, ut unitas sit in varietate, vitaque floreat in multitudine. Atqui talis est Ecclesia, in qua excellit unitas regiminis, in unitate maxima varietas, in universa multitudine actio et vita (1).

TITULUS II

DE CONDITIONIBUS AD NATURAM LEGIS PERTINENTIBUS.

Caput I. Theoria legum ecclesiasticarum.
Caput II. Variæ canonum conditiones.

CAPUT I

Theoria legum ecclesiasticarum (2).

I. *Theoria legis.* — Cum Deus sit fons æquitatis et

(1) Audisio, *Juris naturæ fundamenta*, lib. III.

(2) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. 1. — S. Thomas, 1a 2æ, q. 90.

auctoritatis, leges humanæ vim et æquitatem ab ipso accipiunt. Sicut lex æterna est rationis et voluntatis ordinatio in Deo universi summo gubernatore, ita leges humanæ, ut sapientiam divinam imitentur, duos involvunt actus legislatoris : unum quidem intellectus, quo determinat facienda, alterum vero voluntatis, quo præcipit ut fiant. Itaque leges duplici elemento constant, veluti materia et forma : 1° Rationis ordinatione in societatis finem ; 2° legislatoris voluntate imposita.

Proinde omnis vera lex est agendi regula præscribens societati rectitudinem in ordine ad finem ipsius assequendum.

Definitur : *Rationis ordinatio in societatis finem seu bonum commune, societati perfectæ obligatorio modo proposita ex voluntate constanti publicæ potestatis.*

Ex definitione intelligitur qualis sit legis *materia* et *forma*. *Materia legis* est ipsa regula quæ proponitur duplici qualitate prædita : nimirum requiritur 1° ut sit rationabilis, id est, honesta ordinique conformis, nam æquitas legum est earum æquatio cum lege æterna; 2° ut conducat ad finem societatis, etenim ideo legifera potestas a Deo data est, ut Providentiæ ancilletur proponendo media adhibenda quibus societas finem suum assequi possit. Quamobrem ex defectu materiæ, lex erit nulla, si regula proposita legi divinæ adversetur. Erit abroganda, ubi desiit ad finem societatis conducere.

Forma legis est ipsa regulæ propositio, id est, sufficiens intimatio societati facta per modum obligationis ab eo, in quo societatis potestas residet. Igitur lex erit nulla ex defectu formæ, 1° si ab alio proposita fuerit, quam ab illis in quibus societatis potestas residet ; 2° si fuerit proposita per modum consilii, non autem per modum obligationis ; 3° si lex scripta non fuerit sufficienter proposita, seu promulgata.

II. *Definitio legis ecclesiasticæ* multiplex proponitur (1).

1. Lex ecclesiastica est *ordinatio justa in finem societatis spiritualis, ab eo imposita in quo suprema Ecclesiæ potestas residet*. Ita definiuntur leges generales a Summo Pontifice vel a conciliis œcumenicis conditæ.

2. Altera definitio convenit etiam legibus particularibus, quas legislatores inferiores statuere possunt ; v. g. concilia provincialia, Episcopi diœcesani : Lex ecclesiastica est *ordinatio stabilis superioris ecclesiastici ad bonum commune fidelium promulgata*.

3. Non solum legibus scriptis sive generalibus sive particularibus, verum etiam legitimis consuetudinibus applicari potest tertia definitio : Lex ecclesiastica est *ordinatio justa in societatis finem, ex voluntate constanti publicæ potestatis ecclesiasticæ sufficienter proposita, Ecclesiam ipsi subjectam obligans*. His verbis *ordinatio sufficienter proposita*, intelligitur sive promulgatio legis scriptæ, sive legitima consuetudo cui accedit consensus legislatoris.

CAPUT II

Variæ canonum conditiones.

Art. I. Conditiones necessariæ ad legem inducendam.
Art. II. Conditiones ad legem firmandam ordinatæ.

ARTICULUS I

CONDITIONES NECESSARIÆ AD LEGEM INDUCENDAM

§ 1. De objecto legis ecclesiasticæ.
§ 2. De obligatione legum.

(1) Suarez, *De legibus*, lib. I. — Schmalzgrueber, lib. I, tit. 2, *De constitutionibus*.

§ 1. — De objecto legis ecclesiasticæ (1).

Media societatum ex earum fine adæquato determinantur; proinde potestas Ecclesiæ ordinatur et proportionem habet ad finis assecutionem. Atqui *sanctificatio animarum*, seu finis Ecclesiæ proximus per quem ad finem ultimum tenditur, nonnisi geminis viribus comparari potest, nempe *gratia sanctificante* quam Christus per sacramenta conferri voluit, et *hominis cooperatione*. Potestas quidem ordinis data fuit ad efficienda sacramenta; potestas autem jurisdictionis instituta est ad fidelium cooperationem dirigendam et efficaciter urgendam.

Jamvero, sicut ista fidelium cooperatio fit triplici modo, sive per fidem, sive per virtutes singulorum, sive per observantiam disciplinæ, ita potestas legislativa Ecclesiæ hanc cooperationem diversis modis dirigit, vel docendo veritates fidei, vel mores informando juxta legem divinam, vel disciplinam statuendo. Igitur legis ecclesiasticæ multiplex est objectum, nempe dogma, mores et disciplina.

Hinc canones *dogmatici, morales* et *disciplinares*. Eorum naturam, species, distinctas notas exponere juvat; nam cognitio ejusmodi omnino necessaria est ad ea dilucide percipienda, quæ universim de vi et auctoritate canonum dicuntur.

1. De canonibus fidei.
2. De canonibus morum.
3. De canonibus disciplinæ.

(1) Tarquini, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, lib. I, cap. I.

Quæstio 1ª. — De canonibus dogmaticis (1).

I. *Eorum indoles.* — Canones fidei sunt, in quibus aliquid credendum proponitur. Ipsorum objectum est veritas divinitus revelata, et ab omnibus fidelibus credenda.

Attamen non omnes canones, in quibus veritas aliqua enuntiatur, continuo dogmatici habendi sunt; dogmaticos enim canones dicimus, qui catholicæ fidei regulam sive dogmata tradunt. Dogma vero definitur : *Veritas a Deo revelata et ab Ecclesiæ magisterio proposita ut firmiter credenda.* Duo igitur desiderantur, ut canon habeatur dogmaticus : Primum, divina revelatio illius veritatis quæ in canone docetur; alterum, Ecclesiæ propositio cum obligatione credendi. Cum Christus Ecclesiæ promiserit assistentiam, secundum nequit adesse, quin primum reperiatur.

II. *Notæ canonum dogmaticorum.* — Ad ejusmodi canonem dignoscendum, non opus est ut inquiramus, an doctrina illius in verbo Dei contineatur, cum fides catholica revelationi profecto innitatur; sed satis erit si constet doctrinam canonis ab Ecclesia tanquam fidei dogma propositam esse.

Ut intelligamus an doctrina canonis simpliciter asseratur, an etiam proponatur dogma fidei, duplex regula potest adhiberi : Canones enim dogmatici constituuntur, vel 1° sub forma *affirmativa*, vel 2° sub forma *negativa*.

Prima regula : Canones dogmatici statuuntur affirmative, quando Ecclesia veritatem revelatam docet, fidemque exigit. V. g. Pius IX, dogmaticam definitionem Immaculatæ Conceptionis B. V. Mariæ judicio affirmativo pronuntiavit : *Definimus doctrinam..... esse a Deo*

(1) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, §§ 9, 10, 11. — Melchior Cano, *De locis theologicis*, lib. V, cap. v.

revelatam, atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter credendam.

Altera regula: Canones sunt dogmatici negative, ubi error tanquam fidei catholicæ negatio damnatur. Quæ damnatio seu lex negative dogmatica fierit potest triplici modo : 1° Si contrarium asserentes pro hæreticis judicantur. Hæc nota est admodum perspicua. — 2° Cum concilia in hanc formam decreta præscribunt : *Si quis dixerit..... Anathema sit.* — 3° Si in eos qui contradicunt excommunicationis sententia fertur.

Iste secundus et tertius modus ita intelligi debent : Canones in quibus vel anathema vel excommunicatio in dissentientes decernitur, dogmatici sunt, dummodo in eis de rebus fidei agatur ; quandoquidem in veteribus conciliis, etiam canones qui ad fidem non pertinent, eadem excommunicationis pœna vel anathemate sanciuntur.

Quæstio 2ª. — De canonibus morum (1).

Tria sunt enucleanda : 1um, an ejusmodi canones differant a legibus disciplinaribus ; 2um, an omnes ad canones dogmaticos reducantur ; 3um, qualis sit eorum auctoritas.

I. Equidem canones morum cum legibus *disciplinaribus* in eo conveniunt, quod sint agendi regulæ. Verum dogmata moralia, quæ non sunt nisi veritates de morum principiis, discriminantur a notione disciplinæ. Nam disciplina est populi Christiani praxis, quam Ecclesia præscribit ad societatem religiosam exterius ordinandam in terris ; dogma autem morale versatur circa singulorum actiones virtutibus dirigendas ad finem supernaturalem ultimum ; minime vero respicit finem socialem seu ordinem publicum Ecclesiæ militantis.

Igitur canones morum a legibus disciplinæ secernun-

(1) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, § 12.

tur, quandiu Ecclesia veritates morales solum docet, quin novam praxim doctrinæ additam imponat.

II. Aliquando *dogmatibus* accensentur, aliquando ab illis differunt.

Canones de veritatibus moralibus profecto sunt dogmatici, ubi quædam principia morum ab Ecclesiæ legibus proponuntur, non tantum observanda, sed etiam credenda.

Sæpius vero canones morum notis canonum dogmaticorum non pollent, quatenus legem divinam velut agendi regulam interpretantur, quin exigatur actus fidei.

III. Eorum *auctoritas* ex duplici fonte desumitur, tum ex objecto immutabili, tum ex ipsorum infallibilitate.

1° *Ex objecto immutabili.* — Sicut dogmatici canones regulam eorum statuunt quæ firmiter in rebus fidei tenenda sunt, ita canones morum perpetuo firmi stabilesque manent; siquidem id spectant quod in actibus humanis per se bonum et agendum est, vel malum et omittendum. Versantur enim in proponendis explicandisque præceptis moralibus divinis, quibus hominum mores informantur. Hæc autem præcepta morum a naturali lumine profecta, per legem evangelicam sua perfectione et complemento donata fuerunt.

2° *Ex ipsorum infallibilitate.* — Ecclesia in tradendis canonibus morum errare non potest. Etenim, stante Christi promissione, Spiritus Sanctus Ecclesiam docet omnem veritatem, quæ ad salutem sit necessaria. Atqui ad salutem consequendam necessariæ sunt non modo veritates fidei, sed etiam morum. Igitur fieri nequit ut Ecclesia errando id doceat vel præscribat quod legi divinæ adversetur.

Quæstio 3ª. — De canonibus disciplinaribus (1).

I. *Ipsorum natura.* — Canones qui neque ad fidem, neque ad mores pertinent, ad disciplinam Ecclesiæ referuntur.

Nomine disciplinæ veniunt tum praxes societati fidelium præscriptæ, tum leges quibus istæ praxes determinantur; v. g. disciplina militaris, clericalis, monastica. Sicut dogma est veritas, et canones dogmatici fidem exigunt; sicut regulæ morum singulos homines ad virtutem excolendam incitant, et Ecclesia canonibus morum legem divinam interpretatur ac proponit, ita disciplina est in Ecclesia visibili praxis agendi juxta fidem. Propterea disciplinares dicuntur eæ leges quibus externa Ecclesiæ societas in officio et ordine continetur.

Itaque disciplina consistit in relatione quam leges inducunt inter veritates credendas et externam societatis actionem; siquidem praxis fidem exprimit ac præ se fert symbolum et medium quo interna Ecclesiæ vita innotescit et propagatur.

Ratio est, quia inter animam et corpus Ecclesiæ mutuum existit commercium, ex quo non tantum corpus spiritu informatur, verum etiam illud agit in animam, id est, vita fidei per visibile ministerium corporis fovetur ac sese manifestat. Christus enim in Ecclesia instituit internæ gratiæ externa media, quibus accedunt praxes ab Ecclesia præscriptæ (2).

II. *Præcipua disciplinæ capita.* — Canones disciplinares sunt firmissimum fidei, morum et religionis præsidium. Etenim versantur :

1° In tutela fidei et morum, quatenus *pœnas* decer-

(1) Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. x.

(2) Perrone, *De Ecclesia*, sect. I, cap. II.

nunt in eos qui in fide et moribus deliquerint. Huc pertinent censuræ aliæque pœnæ ecclesiasticæ quibus lex divina sancitur.

2° In *determinandis præceptis divinis* et naturalibus, dum scilicet præfiniunt tempus ac modum ad ea observanda; cujus generis sunt canones de die dominica, de confessione et communione paschali.

3° *In regenda societate ecclesiastica.* Hinc directio personarum; gradus ac modi quibus potestas a Christo instituta sese exserit; conventiones inter Ecclesiam et Status civiles.

4° In ordinandis verbis, actibus et rebus ad *cultum divinum* pertinentibus. Quæ disciplina liturgica complectitur canones de administratione Sacramentorum, de Sacrificii celebratione, de officio divino, de diebus festis, de locis sacris, etc.

5° In administrandis Ecclesiæ *bonis temporalibus*. Eodem reduci possunt diversa beneficiorum genera.

III. Distinguitur disciplina *immutabilis* vel *mutabilis* : prior ad jus divinum refertur; altera pendet ab Ecclesia (1).

1. Disciplinam immutabilem dicunt *dogmaticam* vel *dogmati adnexam*. Dogmaticam vocant quæ originem suam ipsi Christo refert : v. g., hierarchia divinitus instituta, materia et forma sacramentorum. Disciplina hujusmodi pertinet ad divinam Ecclesiæ constitutionem.

Disciplinam dogmati adnexam eam appellant quæ cum dogmate ita connectitur, ut aboleri nequeat, quin de veritate dogmatis detrahatur. Talis est disciplina qua Eucharistiam veneramur; ea enim tolli nequit sine maxima catholici dogmatis injuria. Proinde hæc disciplina etiam debet immota manere, sed tantum in eo quod

(1) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, § 13.

ejus substantiam attingit; modum vera Ecclesia decernit.

2. Mutabilis est disciplina Ecclesiæ propria. Nimirum ea quæ juris divini sunt, certis modis determinantur, ita ut immutabili Religionis substantiæ semper adhæreat aliquid mutabile et accidentarium; quod ad institutionem Ecclesiæ refertur, et in quo maxime est ratio disciplinæ mere ecclesiasticæ.

Plurima occurrunt exempla. De fide est R. Pontificem Episcopis præesse; verum diversis vinculis Primatus ipsos moderatur. Dogma docet Episcopos presbyteris superiores esse; multiplex autem est forma ministerii cui sacerdotes ab Episcopo adscribuntur. Dominus consiliis evangelicis fideles ad statum religiosum adduxit; sed varii sunt ordines regulares ab Ecclesia approbati. Christus quidem materiam et formam sacramentorum instituit; eorum vero substantiæ accedunt ritus et regulæ disciplinam ecclesiasticam respicientes.

IV. Regulæ de disciplina mutabili Ecclesiæ propria (1).

Regula 1ª. — Ecclesia judicat quid divini juris aut disciplinæ sit. Etenim eadem potestas sacra quæ ex institutione Christi de fide infallibiliter judicat, pari auctoritate definire potest utrum quidpiam ad disciplinam variabilem aut ad jus divinum immutabile pertineat; secus enim si quid divino juri adderet vel detraheret, satis instructa non esset ad declarandam legem divinam, ac fideles rite docendos et dirigendos.

Regula 2ª. — Potestas statuendi et mutandi ea quæ sunt distincta a jure divino et Ecclesiæ disciplinam proprie dictam efficiunt, pertinet ad eos quibus Ecclesia regitur.

Regula 3ª. — Quæ sit justa ratio immutandi vel con-

(1) Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. x.

servandi aliquam disciplinæ legem, id profecto ab eadem auctoritate judicari debet, quæ prædita est jure disciplinam mutandi vel stabiliendi. Igitur quicumque disciplinaria decreta, quæ nova sunt, ob hanc unicam causam improbant, cum sectariis sentire videntur. Dum veterem laudant Ecclesiæ disciplinam, pontificias leges recens editas carpunt et rejicere nituntur, quasi non omni tempore Ecclesia esset sponsa Christi, vel potestas a Christo in perpetuum collata certis temporum spatiis restringeretur.

§ 2. — De obligatione legum.

1. Subjectum legis ecclesiasticæ.
2. Acceptatio subditorum non requiritur.

Quæstio 1ª. — De subjecto legis ecclesiasticæ (1).

Subjectum legis duplici modo determinandum est; vel in genere, respectu *societatis,* vel in specie, respectu *personarum.*

I. Legis ecclesiasticæ *subjectum in genere* est ipsa Christianorum societas publica. Ea enim est differentia inter præceptum, regulam proprie dictam et legem : præceptum singularibus personis imponitur; regula communitates minores afficit; lex fertur in societatem perfectam.

Inde sequitur subjectum legis esse societatem publicam. Atqui canones feruntur in societatem christianam. Ergo Ecclesia ipsa est in genere subjectum legis ecclesiasticæ.

II. *Personæ* legibus ecclesiasticis subditæ. — Legibus humanis subduntur omnes et soli subditi, rationis

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum,* lib. I, tit. 2, § 6. — Pirhing, *Jus canonicum,* lib. I, tit. 2, *De constitutionibus.*

usum habentes. Si hujusmodi principium juri canonico applicemus, proponitur hæc regula :

Legibus disciplinaribus subjiciuntur omnes et soli baptizati, quorum statui proportionata est lex ecclesiastica.

Ratio est, quia jus canonicum est complexio legum ecclesiasticarum quibus Christiani diriguntur ad finem supernaturalem. Igitur eadem obligatione qua tenemur ad finem ultimum tendere in Ecclesia, jubemur etiam unitati Ecclesiæ adhærere, illiusque legibus obtemperare.

III. *Corollaria.* — 1. Infideles legibus disciplinaribus non subduntur, siquidem non sunt Ecclesiæ membra.

2. Hæretici, quamvis sint rebelles, Ecclesiæ subjacent ratione baptismi.

3. Perpetuo amentes legibus humanis dirigi nequeunt. Amentes ad tempus excusantur.

4. Pueri annos discretionis adepti, ad ea, quæ illorum ætati conveniunt, obligantur.

5. Peregrini, legibus quidem communibus subditi, sunt immunes a legibus particularibus, sive sui territorii, sive loci in quo versantur.

Quæstio 2ª. — Utrum obligatio pendeat a subditorum acceptatione.

Ut leges pontificiæ vim obligandi habeant, non requiritur

1. Acceptatio fidelium.
2. Acceptatio Principum, seu *placitum regium.*
3. Acceptatio Episcopi, nisi Pontifex consenserit.

I. — Utrum leges Ecclesiæ pendeant ab acceptatione fidelium (1).

I. Leges per se non pendent a populi acceptatione.

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. I, tit. 2. — Suarez, *De legibus*, lib. IV, cap. 16.

Constat ex propositione ab Alexandro VII damnata : « Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam. »

Ratio est, quia si lex non obligaret independenter ab acceptatione populi, id proveniret vel ex defectu voluntatis in legislatore, vel ex defectu potestatis. Atqui neutrum dici potest :

Non deest *voluntas* : hoc probat tum natura legis, quæ differt a consilio, tum vis verborum præcipientium, tum inflictio pœnarum quibus legislator urget legis observationem.

Neque deficit *potestas*, siquidem ipse Christus Petro et Apostolis tradidit potestatem regendi universos fideles. Hæc autem potestas legislativa eluderetur, si valor legum a populi consensu penderet.

II. Interim leges per acceptationem fidelium firmantur accidentaliter, non quidem hoc sensu quod sic accipiant vim obligandi, sed eo sensu quod per usum eximantur a periculo abrogationis. Leges enim quarum observantia negligitur, tandem abeunt in desuetudinem, vel a legislatore revocantur.

II. — De placito regio.

Placitum regium (*Exequatur*) est facultas principibus attributa leges pontificias vel episcopales examinandi, earumque publicationem concedendi vel denegandi.

1. Illius origo (1).

Placiti origo repetenda est a schismate Occidentis, quod ab Urbano VI usque ad Concilium Constantiense perduravit ; antea enim nullum ejus vestigium deprehen-

(1) Bouix, *De principiis juris canonici*, p. 180. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, tom. III, p. 204.

ditur. Urbanus VI, ne occasione schismatis fraudes impune admitterentur, concessit ut, antequam apostolicæ Constitutiones executioni mandarentur, Episcopi judicarent an a vero Pontifice profectæ essent. Principes quoque, ne populi a Pseudo-Pontificibus deciperentur, bullas inspicere cœperunt.

Martinus V facultatem ab Urbano VI concessam sustulit. Verum cessante causa, non cessavit effectus; extincto scilicet schismate, apud multas nationes potestas civilis Placitum retinuit et gradatim amplificavit. Primum ad rescripta beneficialia fuit adhibitum, postea extensum ad decreta disciplinæ, demum ad bullas etiam dogmaticas.

Ex eo tempore, ad blandiendos principes prodierunt systemata, quibus ipsis vindicatur illud jus approbandi leges ecclesiasticas. Aliqui dixerunt hanc facultatem principibus competere jure proprio ex illorum majestate suprema. Imo nonnulli contenderunt Pontificum leges non ligare conscientiam, nisi ab auctoritate civili approbentur.

2. Confutatio istius systematis (1).

I. *Placitum stare nequit cum juribus Ecclesiæ.* — Id probatur triplici ratione :

1. *Ex divina Ecclesiæ constitutione.* — Ecclesia et Status sunt duæ societates distinctæ, in suo ordine perfectæ et independentes. Atqui repugnat utriusque independentiæ, unam sibi arrogare jus approbandi leges alterius. Quod dici potest de duobus Statibus ad invicem, idem a fortiori dici debet de societate ecclesiastica respectu societatis civilis, siquidem Ecclesia fuit a Christo instituta in finem supernaturalem.

(1) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, § 26. — Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. XI.

Jamvero Placitum impedit liberum exercitium legiferæ potestatis quæ competit Ecclesiæ, tum ex natura societatis perfectæ, tum ex voluntate Christi. Ergo principiis publici juris adversatur.

2. *Ex praxi Ecclesiæ.* — Juxta adversarios, hæc facultas principibus christianis vel etiam infidelibus tribuenda esset; atqui neutrum dici potest, si praxis Ecclesiæ attendatur. Quo placito usi sunt apostoli erga principes infideles, cum non modo fidem prædicarent, sed disciplinam efformarent liberrima potestate. Neque intelligitur quomodo princeps, qui per baptismum Ecclesiæ jurisdictioni se subjicit, quidquam juris adversus eam jurisdictionem acquirat. Ecclesia constanter sibi vindicavit liberum usum potestatis a Christo Domino ipsi traditæ : v. g. Gregorius II ad Leonem Isauricum scripsit : « Quemadmodum Pontifex introspiciendi in palatium potestatem non habet, sic nec imperator in Ecclesias introspiciendi. »

Proinde falsum est Placitum ab omni memoria in usu fuisse.

3. *Ex istius consuetudinis reprobatione.* — Aliqui docent Placitum servandum esse velut consuetudinem quæ principibus dedit per multos annos facultatem examinandi leges pontificias. Sed ut consuetudo servari possit contra leges ecclesiasticas, duo requiruntur, nempe *causa justa* et *consensus Ecclesiæ.*

Equidem durante schismate Occidentis, propter dubiam electionem et dubiam auctoritatem Pontificum, visum est necessarium ut eorum leges examini subjicerentur. Unde si legitima fuerit unquam hæc inspectio legum pontificiarum, id non erat jus proprium sed mera Ecclesiæ concessio ad tempus.

Verum cessante schismate cessavit consensus Ecclesiæ, quia nulla remanebat necessitas. Ab Ecclesia re-

vocata fuit hujusmodi facultas, si forte concessa fuit. Igitur Placitum, quatenus a principibus adhibetur invita Ecclesia, est consuetudo reprobata.

II. *Excutiuntur argumenta defensorum Placiti* (1).

Contendunt jurisperiti civiles Placitum esse jus proprium Cæsareæ majestatis. *Majestatem* vocant complexionem jurium quæ pertinent ad societatem perfectam; sed inter hæc jura immerito recensent, adversus Ecclesiam, *jus protegendi, jus cavendi, jus inspiciendi,* ex quibus Placitum derivant.

1. Dicunt principibus inesse *jus moderandi cultum publicum* in societate quam gubernant, ideoque leges ecclesiasticas approbandi, *protectionis* causa, ne scilicet civibus noxiæ sint.

Resp. Equidem principes societatem sibi creditam moderantur in ordine civili. Verum Christus instituit potestatem ecclesiasticam ad dirigendos fideles in viam salutis. Atqui, si principes jure proprio consulerent fini supernaturali subditorum, quid prodesset auctoritas spiritualis a Christo instituta ?

Igitur religionis cura guberniis non competit, nisi in eo sensu quod debeant illius exercitium protegere. Si vero principes leges ecclesiasticas inspiciant, jam non sunt Ecclesiæ protectores, sed dominatores.

2. Dicunt guberniis inesse *jus cavendi*, ne quid ab Ecclesia fiat, quod vel Principis dignitatem, vel publicam utilitatem possit lædere.

Resp. Quid mali præcavendum erit contra canones Ecclesiæ ? Sive fidei vel morum doctrinam tradant, sive leges disciplinares dirigant praxim fidelium in ordine ad fidem supernaturalem, nocere non possunt. Dicemusne

(1) Audisio, *Juris naturæ fundamenta*, lib. III. — *Droit public de l'Église*, livres II, III.

Ecclesiam esse hostem, ut contra eam *caveant consules* ne societas civilis detrimentum patiatur ?

Itaque Placitum est fœtus politicorum, qui adulandi studio pericula fingunt, et ex invidia principes incitant ad libertatem Ecclesiæ coarctandam.

3. Dicunt objecta legum esse eadem in Statu et in Ecclesia ; proinde gubernium habet jus videndi quid Ecclesia statuit.

Resp. Materia legum utriusque societatis non est *mixta* stricto sensu. Etenim objectum legis ecclesiasticæ est finis supernaturalis vita christiana obtinendus ; leges vero civiles versantur circa res profanas civium ad finem naturalem consequendum. Proinde leges ecclesiasticæ et civiles non habent objectum commune.

Ergo neoterici potestatem politicam ultra fines ipsius extendunt.

III. — Utrum pontificiæ leges indigeant acceptatione Episcoporum (1).

Duplex quæstio distinguitur, alia *juris*, nempe an Pontifex possit legibus suis obligare absque Episcoporum acceptatione ; altera *facti*, nempe utrum ea sit voluntas Pontificis, ut omnes leges disciplinares statim obligent antequam acceptentur.

I. *Quæstio juris.* — *Summus Pontifex potest, si velit, legibus suis obligare absque Episcoporum acceptatione.* Ratio est, quia Pontifici competit legifera potestas in universam Ecclesiam. Atqui potestas ferendi leges quibus non obligarentur nisi consentientes, non esset vera potestas legislativa.

Huc pertinent tum verba quibus Christus Petro illius-

(1) Bouix, *De principiis juris canonici*, pars II, sect. II, cap. v. — Soglia, *Institutiones juris publici*, pars I, § 25. — Suarez, *De legibus*, lib. IV, cap. 16.

que successoribus contulit potestatem nulla humana potestate circumscriptam, tum canones quibus Concilia definiunt Romano Pontifici *plenam potestatem* divinitus traditam esse.

II. *Quæstionem facti* solvunt Suarez et Benedictus XIV his principiis :

1. Sententia tenens quasdam leges pontificias ad disciplinam spectantes de facto non statim obligare ante acceptationem, modo hoc tribuatur liberæ voluntati Pontificis, licita est.

2. De quibusdam tantum, non vero de omnibus apostolicis constitutionibus præsumitur iste consensus Pontificum.

« Constitutiones ad disciplinam pertinentes, ad illam quæ respicit ritus et clericorum vitam, a pontificia auctoritate omnino pendent, ideoque inferiorum judicio non subjiciuntur. » (Benedictus XIV, *De synodo*, liber IX, c. VIII.)

3. Episcopus judicans novam legem suæ diœcesi non convenire ob peculiares circumstantias, supplicationem ad sanctam Sedem mittit. Quoties Sedes Apostolica expositas rationes validas esse agnoscit, non renuit Ecclesiam particularem a lege generali eximere.

ARTICULUS II

CONDITIONES AD LEGEM FIRMANDAM ORDINATÆ.

§ 1. De legum duratione.
§ 2. De legum executione promovenda.

§ 1. — De legum duratione.

Duratio legum aperit viam duplici investigationi.

1. Stabilitas legis ecclesiasticæ.
2. Illius mutatio.

QUÆSTIO 1ª. — DE STABILITATE LEGUM ECCLESIASTICARUM (1).

I. *Leges stabiliter feruntur.* — Stabilitas legi competit tum respectu *legislatoris*, quo mortuo, lex non moritur ; tum respectu *subditorum* cum sint membra societatis permanentis, in quam lex fertur; tum respectu *ipsius legis* quæ, semel lata, semper durat, donec vel revocetur, vel justa esse desinat.

Quamvis leges sint stabiles, tamen perpetuitas ad illarum essentiam non pertinet in eo sensu, quod statutum reliquis proprietatibus legis præditum ideo debeat a notione legis excludi, et inter præcepta numerari.

II. *Leges humanæ mutari possunt.* — Illud intercedit discrimen inter jus divinum et jus humanum. Ratio duplex est : 1. Successu temporis id quo erat utile, aliquando deprehenditur inutile vel noxium. 2. Societates obnoxiæ sunt variis necessitatibus quibus occurrunt diversæ leges.

III. Ecclesia leges suas non mutat, nisi quando urgens necessitas vel evidens utilitas id exposcit, sive quia propter frequentem mutationem leges minoris æstimarentur, sive quia decet disciplinam, quæ versatur circa modum observandi jus divinum, hujus stabilitatem imitari.

QUÆSTIO 2ª. — DE MUTATIONE LEGUM ECCLESIASTICARUM (2).

Duplex quæstio expenditur, altera generalis, altera specialis :

(1) Suarez, *De legibus*, lib. I, cap. x. — Taparelli, *Essai théorique de droit naturel*, livre III.

(2) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. xi, § 8. — Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. I, tit. xi, § 5.

1. De modis quibus fit mutatio legum.
2. De dispensatione.

I. — Quibus modis fit mutatio legum.

Lex cessare potest vel *ab intrinseco*, per se ipsam, vel *ab extrinseco*, per voluntatem legislatoris.

I. Lex dicitur *per se ipsam cessare*, quando ejus causa finalis cessat *adæquate* respectu *totius societatis*. Ratio est, quia vel ex defectu materiæ lex fit inutilis, vel cessante omnino ratione propter quam legislator tulit legem, non perseverat voluntas obligandi.

II. Leges *voluntate legislatoris* solvuntur, sive erga societatem, sive erga singulos.

1. Legum mutatio *erga societatem* distinguitur, tum ratione effectus quem producit, tum ratione modi quo peragitur.

Ratione effectus, *abrogatio* differt a *derogatione* : per abrogationem lex tota, per derogationem pars legis tollitur.

Ratione modi, abrogatio et derogatio fieri possunt sive per *desuetudinem*, sive pere *ordinationem ipsius legislatoris*. Hæc ordinatio est vel legis *revocatio*, vel *nova lex contraria*.

2. Erga singulos, lex solvitur *dispensatione* quam in specie expendimus.

II. — De dispensatione.

Dispensatio est legis relaxatio ad tempus, legitima auctoritate facta, ex justa causa, in gratiam alicujus.

Ex ista definitione, ad dispensandum requiritur potestas et justa causa.

I. *Potestas dispensandi.* — *Regula* 1ª : In lege sua dis-

pensare potest legislator, ejus successor, istorum in jurisdictione superior.

Sic igitur dispensare valet Summus Pontifex in omnibus legibus ecclesiasticis ; Episcopus, in legibus diœcesanis.

Regula 2ª : Inferior dispensare nequit in legibus superioris, nisi facultas ipsi concedatur. Ratio est, quia dispensare est actus jurisdictionis; atqui inferior non habet jurisdictionem in superioris leges. Unde dicitur in Clementinis : « Lex superioris per inferiorem tolli non potest (1). »

Inde colligitur Episcopum non posse dispensare in legibus generalibus, nisi in casibus ipsi concessis.

Regula 3ª : Potestas dispensandi, cum sit bono publico favorabilis, late interpretanda est. Ipsa vero dispensatio, cum sit vulnus legis, regulariter strictam interpretationem patitur.

II. *Causæ ad dispensandum requisitæ.* — *Regula* 1ª : Illicita est dispensatio sine causis concessa. Ratio est, quia potestas datur in ædificationem (2).

Regula 2ª : Valida est dispensatio sine causis a supremo legislatore concessa, quia legis obligatio pendet ab illius voluntate. Invalida erit, si concedatur ab inferiore et delegato, nam iste non accepit potestatem temere dispensandi.

Regula 3ª : Potestas dispensat sub conditione : *si preces veritate nitantur*. Dispensatio invalida est propter subreptionem aut obreptionem, id est, propter reticentiam

(1) Clement. II, *De electione*.

(2) Concil. Trident. (sess. XXV, cap. XVIII, *De reform.* : « Sciant universos canones exacte ab omnibus observandos ; quod si urgens justaque ratio, major quandoque utilitas postulaverit cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita ac summa maturitate a quibuscumque ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum. »

veritatis aut falsitatis narrationem, quoties vel in petitione non exprimitur objectum dispensationis, vel error versatur circa illam causam finalem quæ principaliter movet ad dispensandum.

III. *Cessat dispensatio :* 1° per revocationem ; 2° per renuntiationem a superiore acceptatam ; 3° per cessationem causæ finalis, non solum ante executionem, sed etiam post executionem, nisi dispensatio sit absoluta, vel habeat materiam indivisibilem.

§ 2. — De legum executione promovenda.

Executio legum aperit viam duplici investigationi :

1. An Ecclesiæ competat potestas applicandi leges.
2. Quali sanctione muniantur leges Ecclesiæ.

Quæstio 1ª. — De potestate applicandi leges.

Jus applicandi leges constat potestate *judiciaria* et *coercitiva*.

1. Potestas judicandi (1).

I. *Ejus munia.* Potestas judiciaria duplici munere fungitur, nempe vel *lites* componit, vel *crimina* dijudicat.

II. *Illius existentia.* Ista potestas Ecclesiæ competit tum ex voluntate Christi qui Petrum et Apostolos eorumque successores constituit judices, tum ex natura societatis perfectæ. Etenim competit societati perfectæ jus exigendi a suis quidquid necessarium ad finem consequendum. Atqui ad finem consequendum necessaria est applicatio mediorum per leges propositorum ; id autem, spectata hominum indole, fieri nequit nisi potestas habeat jus cognoscendi de sociorum actionibus, utrum legibus conformes sint ; qua in re judiciaria potestas consistit.

(1) Tarquini, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, p. 14.

2. Potestas coercendi (1).

I. *Ejus munia.* — Potestas coercitiva pariter fungitur duplici munere : leges exequitur, pœnas infligit.

II. *Illius existentia* probatur 1° *ex natura societatis perfectæ :* societati perfectæ competit potestas legislativa et judiciaria. Atqui utraque potestas exigit jus coercendi, sine quo esset inefficax. Quid prodest potestas ferendi leges, si puniri non possint ii qui legibus non obediunt? Quid juvat judicia exercere, si sententiam exequi non possis ?

2. *Ex voluntate Christi.* — Apostoli dicunt hanc potestatem coercendi sibi divinitus collatam fuisse; v. g. Paulus ait « In promptu se habere ulcisci omnem inobedientiam ex potestate quam dedit nobis Dominus. » (II ad Corinth., x, 6.)

QUÆSTIO 2a. — QUALI SANCTIONE MUNIANTUR LEGES ECCLESIASTICÆ (2).

Sanctio, etsi ad ipsam legis essentiam forte non pertineat, tamen ad efficacitatem legis necessaria est.

Definitur : Convenientis (præmii ac præsertim) pœnæ criminosis retribuendæ promissio a legislatore facta.

Theoria pœnarum exhibet earum *finem*, *objectum*, *species*, et *modum infligendi*.

1. Pœnarum finis.

Reprimenda sunt *crimina*, nempe actiones imputabiles quibus externus societatis ordo perturbatur.

Juris pœnalis *fundamentum* est jus et officium custodiendi ordinem in societate.

(1) Tarquini, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, p. 16.
(2) *Ibid.*, p. 17.

Ex triplici fine suo, pœnæ sunt erga delinquentem *medicinales;* erga socios, *exemplares;* erga ordinem, *reparatrices.*

2. Pœnarum objectum.

I. *Objectum pœnarum in genere.* — Pœna est *privationis* malum ab auctoritate inflictum, ad vindicandam inordinationem delicti.

Materia, qualitas et proportio pœnarum talis esse debet quæ conservationem ordinis socialis obtineat, siquidem pœnæ adhibentur tanquam medium ad hunc finem obtinendum.

II. *Objectum pœnarum ecclesiasticarum.* — Præter sanctionem æternam, Ecclesia habet pœnas sibi proprias in terra.

Earum objectum sunt bona communionis christianæ, nempe jura sive generalia, sive specialia, quæ fideles exercent tanquam membra Ecclesiæ.

Ecclesia suis pœnis aliquando jura hujusmodi, vel omnia, vel quædam tantum suspendit. Aliquando non tantum suspendit, sed etiam tollit ista jura vel totaliter, vel saltem ex parte.

3. Species pœnarum ecclesiasticarum.

Ecclesia utitur pœnis *vindicativis* et *medicinalibus.* Ita dicuntur, quia potissimum adhibentur illæ ad vindictam criminis; istæ, ad delinquentis emendationem.

Pœnæ vindicativæ sunt vel *temporales* vel *spirituales.*

Præcipuæ pœnæ medicinales, seu *censuræ,* sunt *excommunicatio, suspensio, interdictum.*

4. Quibus modis pœnæ infliguntur.

Pœnæ ab Ecclesia infliguntur duplici modo : 1. *ipso*

jure, seu *ipso facto,* nempe quando pœna per solam criminis commissionem incurritur.

2. *Ferenda sententia,* quando ad pœnam incurrendam requiritur sententia judicis.

TITULUS III

DE SPECIEBUS LEGUM IN ECCLESIA.

CAPUT I

Leges proprie dictæ.

ARTICULUS I

VARIÆ LEGES RATIONE MODI QUO FERUNTUR.

§ 1. — De promulgatione legis scriptæ.

1. Promulgationis necessitas.
2. Modus promulgationis.

1. Necessitas promulgationis (1).

I. *Ut lex obliget, necessaria est promulgatio.* — Etenim lex definitur regula societati imposita. Atqui promulgatio est signum quo legislator personam publicam agens

(1) Suarez, *De legibus,* lib. I, cap. II; lib. IV, cap. XV.

cietati voluntatem suam imponit. Ergo publicatio solemnis requiritur tanquam complementum legis humanæ.

II. *Ipsa promulgatio differt a divulgatione legis jam promulgatæ.* Promulgatio est publica legis propositio facta nomine et auctoritate legislatoris cum aliqua solemnitate. Divulgatio autem est quædam promulgationis extensio, seu illius declaratio facta iis qui promulgationi non interfuerunt, sive ista notificatio fiat per inferiores magistratus, sive per privatos fide dignos.

Inde sequitur divulgationem non esse necessariam ad legis valorem. Equidem ab obligatione legis excusantur qui illam minime noverint. Verum non requiritur ut intimatio juridica singulis fiat; alioquin sufficiens promulgatio legum nunquam constaret.

2. Modus promulgationis (1).

I. *Modus promulgandi leges humanas non determinatur jure divino, sive naturali, sive positivo.* Ex natura rei, ea sufficit legis promulgatio qua moraliter possit devenire in notitiam subditorum; non exigitur ut lex publicetur hac vel illa solemnitate, per præconem vel per affixionem edicti, in urbe principe tantum vel in singulis provinciis, eodem tempore vel successive.

Cum determinata promulgationis forma jure divino non præscribatur, ab arbitrio legislatoris pendet. Itaque sufficit promulgatio facta in urbe principe; nisi aliud exprimatur; v. g. ut Episcoporum leges obligent, satis est quod in cathedrali civitate promulgentur.

II. *Pontificiæ leges Romæ promulgantur.*

Si factum spectemus, non una eademque forma ser-

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. 2, § 4. — Soglia, *Institutiones juris publici*, pars I, cap. II, § 24.

vata est in promulgandis legibus pontificiis, sed pro temporum varietate diversa. Hodie forma quæ a sex sæculis invaluit, fere in eo consistit, ut Pontificum leges Romæ publicentur et affigantur. Attamen haud semel peculiaris promulgandi modus adhibetur: v. g. Concilii Tridentini decretum de clandestinitate matrimonii in singulis ecclesiis parochialibus publicari præceptum est.

Sufficit promulgatio Romæ facta, siquidem Pontifices possunt et volunt sic obligare.

1. *Non deest potestas*, etenim modus promulgandi a voluntate legislatoris eligitur, dummodo sit sufficiens ut lex possit pervenire ad notitiam subditorum. Atqui hæc promulgationis forma per se sufficit ad hunc finem obtinendum. Nam præter Bullarium et diaria, facile est Romano Pontifici authenticum exemplar legis promulgatæ mittere nuntiis et Episcopis, qui hanc notitiam clericis et fidelibus communicare poterunt.

2. *Non deest voluntas;* nimirum hæc est clausula Bullis apponi consueta : « Ut autem præsentes litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas ad valvas.... affigi et publicari, sicque publicatas omnes et singulos quos illæ concernunt perinde arctare et afficere, ac si unicuique eorum personaliter intimatæ fuissent. »

Confirmatur : omnes causæ quæ ad Romanam curiam deferuntur, judicantur juxta leges eo modo promulgatas.

§ 2. — De consuetudine (1).

Consuetudinis indoles exponitur triplici quæstione :

(1) Decretalium lib. I, tit. 4. — Bouix, *De principiis juris canonici.* — Soglia, *Institutiones juris publici*, pars I, cap. II, § 21. — Schmalz-

1. Notio et species consuetudinis.
2. Conditiones requisitæ ut consuetudo vim legis habeat.
3. Quibus modis consuetudo abrogatur.

QUÆSTIO 1ª. — CONSUETUDINIS NOTIO ET SPECIES.

I. Ratione valoris, distinguitur consuetudo *facti* et consuetudo *juris*.

Consuetudo *facti* est ipsa frequentia uniformium actuum alicujus societatis. Probanda est ab allegante, nam factum non præsumitur, sed probari debet.

Consuetudo *juris* est jus inductum a populi moribus cum legislatoris consensu, seu lex inducta per consuetudinem.

II. Ratione extensionis, consuetudo est *universalis* vel *particularis*.

Consuetudo universalis viget in tota Ecclesia; consuetudo particularis, in provincia aut diœcesi.

III. Ratione relationis ad leges scriptas, alia est consuetudo *secundum legem*, alia *præter legem*, alia *contra legem*. Hac distinctione innotescunt effectus consuetudinis.

Consuetudo *secundum legem* est illa quæ legem antea conditam diuturno usu firmat et interpretatur. Unde dicitur : *Optima est legum interpres consuetudo.*

Consuetudo *præter legem* inducit jus antea non existens, nec priori contrarium : *pro lege suscipitur, ubi deficit lex.*

Consuetudo *contra legem* introducit jus contrarium legi præexistenti, vel eam abrogando, vel ei derogando.

Grueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. 4. — Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici*, lib. I, tit. 4.

QUÆSTIO 2ª. — CONDITIONES REQUISITÆ UT CONSUETUDO VIM LEGIS HABEAT.

In genere consuetudo talis esse debet ut ipsi conveniat definitio legis, nempe ut respectu *societatis* constantem, obligatoriam et *rectam* voluntatem *legislatoris* exhibeat.

In specie conditiones requiruntur tum ex parte *societatis*, tum ex parte *objecti*, tum ex parte *legislatoris* et temporis.

I. Ex parte *societatis* requiritur 1. Societas perfecta, et habitus majoris partis subditorum. Ratio primi est, quia consuetudo legem imitatur; atqui subjectum legis est societas publica; v. g. universalis Ecclesia, diœcesis. Igitur personæ privatæ, vel etiam usus locales nequeunt legitimam consuetudinem introducere.

Ratio secundi est, quia universus populus non censetur in id consentire, quod non exercetur a majori parte subditorum.

2. Requiritur qualitas actuum, nempe constans et publica frequentatio actuum scienter et libere exercitorum.

Ratio est, quia lex est regula publica, stabilis, ex proposito intimata. Præterea si hujusmodi actus non sint uniformes, publici, liberi, præsumi nequit consensus societatis.

3. Requiritur intentio inducendi obligationem, si consuetudo sit præter legem; ratio est, quia lex fertur per modum obligationis ; actus vero agentium non operantur ultra intentionem eorum ; v. g. plures sunt laudabiles consuetudines mera devotione invectæ, quæ non pariunt obligationem.

II. Ex parte *objecti*, sicut materia legis debet esse honesta et utilis, ita requiritur ut consuetudo sit *ratio-*

nabilis, id est, naturæ et spiritui Ecclesiæ conveniens.

Irrationabilitas consuetudinis ex duplici criterio dignoscitur, nempe vel ex jure divino, vel ex jure ecclesiastico.

1. Ratione legis divinæ, irrationabilis est consuetudo quæ vel juri divino adversatur, vel peccatorum occasio est, vel religioni nocet.

2. Ratione disciplinæ ecclesiasticæ, irrationabilis est consuetudo quæ vel legibus Ecclesiæ reprobatur velut abusus, vel dissolvit nervum disciplinæ ; v. g. consuetudo libertati Ecclesiæ contraria; Placitum regium; consuetudo non acceptandi decreta Sanctæ Sedis.

III. Ex parte *legislatoris*, sicut lex voluntate potestatis statuitur, ita consuetudo vim legis nonnisi ab auctoritatis consensu accipit.

Jamvero duplici modo legislator assentit consuetudini, nempe vel *personaliter*, vel *legaliter*.

1. Consentit personaliter ubi consuetudinem ipse cognoscit, eamque approbat. Iste consensus est *expressus* vel *tacitus*.

Consensus personalis est *expressus*, quando potestas suprema expressis verbis declarat consuetudinem servari posse.

Consensus est *tacitus*, si Pontifex non contradicat, cum facile reclamare posset. Consuetudinem vero non firmat silentium ex prudentia imperatum, nempe ob timorem majoris mali, v. g. schismatis.

2. Pontifex consentit legaliter quando consuetudinis nescius est. Consensus legalis præstatur per generalem Ecclesiæ legem, qua consuetudines *rationabiles et legitime præscriptæ* approbantur (1).

(1) Caput II, *De consuetudine :* « Licet longævæ consuetudinis non

IV. *Tempus requisitum* ut consuetudo præscribat. Si consuetudo procedit via conniventiæ, id est, si consensu personali legislatoris innititur, nullum requiritur determinatum tempus, sed sufficit quod constet de legislatoris consensu.

Si procedatur via præscriptionis, decennium sufficit ut consuetudo *præter legem* vim juris consequatur.

Ut consuetudo *contra legem* sit præscripta, saltem decennium requiritur, certo quadraginta anni sufficiunt. Igitur ante quadraginta annos dubia est consuetudo, et lex possidet, nisi societas legem ut abrogatam habeat.

Quæstio 3ª. — Quibus modis consuetudo abrogatur.

Consuetudo abrogatur tribus modis:

I. *Per aliam consuetudinem contrariam.* — Sicut lex nova priori derogat, ita consuetudo quæ legis rationem habet.

Per legem supervenientem. — Applicatio hujus regulæ diversa est pro variis consuetudinum speciebus.

1. Consuetudinem *universalem* abrogat lex generalis.

2. Consuetudo *particularis* non abrogatur per legem generalem, nisi id exprimatur. Ratio est, quia legislator censetur illam ignorare.

Qualis clausula requiratur ut lex generalis abroget consuetudinem particularem ? Consuetudo particularis non immemorialis abrogatur per clausulam : « *Non obstante qualibet consuetudine.* »

Consuetudo particularis *immemorialis* aboletur tan-

sit vilis auctoritas, non est tamen usque adeo valitura ut vel positivo juri debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis et legitime præscripta. »

tum per specialem mentionem : « *Non obstante qualibet consuetudine, etiam immemoriali.* » Ista consuetudo est privilegiata, nam pro illa præsumitur titulus quo melior allegari non potest.

III. *Per legem anteriorem* futuras consuetudines contrarias prohibentem ; v. g. per legem qua Pius IV statuit, decreta Concilii Tridentini valitura esse contra consuetudines quæ in futurum inducerentur.

Contra hujusmodi leges consuetudo difficile præscribit propter triplicem rationem :

Primo : subditi obligatione strictiori tenentur ad consuetudinem non inducendam.

Secundo : in dubio, ista consuetudo censetur irrationabilis.

Tertio : Pontifex, legum Tridentinarum custos, consuetudinibus contrariis non consentit, nisi circumstantiæ mutentur.

ARTICULUS II

VARIÆ LEGES RATIONE AUCTORITATIS.

I. Leges generales :

1. Constitutiones Pontificum.
2. Canones Conciliorum.

II. Leges particulares :

1. Jus nationale.
2. Jus provinciale.
3. Jus diœcesanum.

Leges ecclesiasticæ, ratione auctoritatis ipsarum, dividuntur in *generales* et *particulares*. Jus commune constat sive Pontificum constitutionibus, sive Conciliorum generalium canonibus. Etenim jurisdictio ecclesiastica imitatur jus divinum : sicut Christus instituit primatum

in Petro, et corpus episcopale in Collegio Apostolico, ita legislativa Ecclesiæ potestas duplici modo exercetur, nempe vel a singulis pastoribus, vel a Conciliis.

Jus particulare est vel diœcesanum, vel provinciale, vel nationale. Cum vero de jure diœcesano et conciliari sermo sit in *Parte speciali*, ubi agendum erit de hierarchia jurisdictionis, ibi opportunius aggredimur auctoritatem Episcopi diœcesani et conciliorum. Proinde duo tantum supersunt expendenda.

§ 1. Constitutiones pontificiæ.
§ 2. Jus canonicum nationale.

§ 1. — Variæ constitutiones, seu litteræ pontificiæ (1).

Ex apostolicis constitutionibus velut ex uberrimo fonte confecta est potior pars juris canonici. Constitutionum nomine veniunt leges a R. Pontificibus, tamquam universalis Ecclesiæ rectoribus, conditæ.

I. *Earum nomina.* — Litteræ apostolicæ olim *auctoritates* nominabantur, quo melius significaretur illarum auctoritas. Verum usu temporis obsolevit ista nuncupatio, quæ in diversas abiit pro variis speciebus litterarum pontificiarum.

Constitutiones disciplinares variis nominibus donatæ sunt ratione materiæ. Dicuntur *constitutiones* proprie dictæ, si permanenter aliquid observandum statuant; *decreta*, si motu proprio Pontificis editæ sint, nulla interveniente postulatione; *decretales epistolæ,* si ad consultationem aut postulationem emissæ fuerint; *encycli-*

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum Prolegomena,* cap. III. — Soglia, *Institutiones juris publici,* pars I, cap. II. — Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici,* liber isagogicus, cap. VI. — Phillips, *Du droit ecclésiastique,* tom. III, liv. II.

cæ, si ad universos orbis Episcopos, aut saltem alicujus partis notabilis Ecclesiæ dirigantur. Quæ nomina velut synonyma sæpe usurpantur.

II. *Discrimen inter Bullas et Brevia* ex diversitate formæ desumitur.

1. *Diversitas sigilli :* Bullæ (litteræ bullatæ) nomen suum accipiunt a sigillo plumbeo quod filis sericis appenditur; Brevia autem habent sigillum ceræ rubræ, in quo impressa est imago S. Petri piscationem agentis; unde dicuntur expediri sub annulo piscatoris.

2. *Diversitas membranæ :* Pro Bullis subobscuræ crassioresque membranæ, pro Brevibus albæ et subtiles adhibentur.

3. *Diversitas scripturæ :* Brevia latino eleganti charactere, Bullæ autem charactere longobardico vel teutonico scribuntur.

4. *Diversitas tituli :* Bullæ incipiunt : *Pius servus servorum Dei,* non in forma tituli, sed a capite versiculi; in Brevibus inscribitur titulus *Pius papa IX.*

5. *Diversitas expeditionis :* Bullæ in cancellaria apostolica expediuntur; Brevia, per cardinalem a secretis Brevium.

6. *Diversitas finis :* Brevia pro levioribus, Bullæ pro gravioribus negotiis dari solent.

§ 2. — Jus canonicum nationale.

Duplex occurrit quæstio, alia generalis, alia specialis :

1ª De jure nationali in genere.
2ª De jure gallicano.

QUÆSTIO 1ª. — DE JURE NATIONALI IN GENERE (1).

I. Ejus notio.
II. Illius dependentia erga Sanctam Sedem.

I. — Notio juris canonici nationalis.

1° Quid sit jus canonicum nationale?
2° Quotuplex, ratione originis?

1° Quid sit jus nationale?

Jus particulare est complexio legum Ecclesiis propriarum. Jamvero jus Ecclesiis alicujus gentis proprium duplici modo spectari potest, vel quatenus complectitur leges particulares præter jus commune statutas, vel quatenus est juri communi derogatio.

Vigere posse leges ecclesiasticas alicui genti proprias priori sensu, nemo negat, siquidem præter potestatem supremam, legum generalium fontem, adsunt in Ecclesia legislatores diœcesani et provinciales.

Verum nomine juris nationalis intelligi solet juxta secundam significationem quædam juri communi derogatio apud Ecclesias nationis. Quapropter jus nationale definitur: *jus alicui genti proprium et juri communi derogans*.

2° Quotuplex distinguatur ratione originis?

Jus nationale, vel tale fuit ab initio per derogationem juri communi factam, vel evasit nationale, quia mutato in cæteris Ecclesiis jure communi, firmum in ista natione permansit.

(1) Bouix, *De principiis juris canonici*, pars I, sect. III, cap. I. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, tom. III, liv. II.

Iterum jus ab initio derogatorium, vel concessum est per simplex privilegium, vel per concordatum.

Denique privilegium exemptionis introductum est vel expresso Superioris consensu, vel consuetudine per tacitum illius consensum firmata.

II. — Dependentia juris nationalis erga S. Sedem.

1° An auctoritate R. Pontificis nitatur.
2° An Summus Pontifex illud irritare possit ?

1° An auctoritate R. Pontificis nitatur ?

Omne jus canonicum nationale, ut sit legitimum, auctoritate R. Pontificis innititur. Etenim jus hujusmodi, cum sit derogatio juri communi facta, firmari nequit nisi auctoritate Sanctæ Sedis. Alioquin statueretur vel a potestate civili, vel ab alia potestate ecclesiastica, vel a consuetudine. Atqui neutrum dici potest.

Prima hypothesis rejicitur, nam ad potestatem civilem non spectat leges ecclesiasticas condere, vel ab eis eximere.

Altera sibi contradicit, quatenus juris nationalis fundamentum ponit in alia potestate spirituali præter Sedem Apostolicam. Ista enim potestas esset vel concilium particulare, sive nationale, sive provinciale; vel dignitas patriarchalis, primatialis, metropolitana ; vel auctoritas singulorum Episcoporum. Atqui nulla ex his potestatibus legitimam juri communi derogationem statuere valet. — Id agere nequit concilium generale, cujus decreta, ut vigeant, egent confirmatione S. Sedis. — Neque concilium nationale; nam istud concilium particulare, nedum possit leges universales mutare, ipsum his legibus obedire jubetur. Idem dicendum est a fortiori de concilio provinciali. — Neque Patriarchæ, Primates aut Me-

tropolitæ; suam enim auctoritatem mutuantur ab Apostolica Sede quæ illorum gradus instituit. — Neque singuli Episcopi, cum R. Pontifici et legibus generalibus subjiciantur.

Tertia hypothesis nihil probat. Consuetudo quidem alicujus regionis ita potest invalescere contra jus commune, ut vim legis obtineat, et in nonnullis rebus illam regionem sub particulari jure constituat. Sed ideo tantum in jus erigitur consuetudo, quia consensus legislatoris accedit. Ergo jus nationale derogatorium, etiam ubi ex moribus exsurgit, auctoritate R. Pontificis innititur.

2° An R. Pontifex illud irritare possit.

Jus canonicum nationale a R. Pontifice irritari potest, sive inductum sit per privilegium aut consuetudinem, sive fuerit initio jus commune in cæteris Ecclesiis postea mutatum, sive Concordato firmetur.

Prob. 1ª *pars :* Qui concessit privilegium, potest illud revocare. Proinde ubi exemptio introducta fuit, vel per privilegium scriptum, vel per consuetudinem approbatam, Pontifex potest jus nationale irritare, vel privilegium revocando, vel consuetudinem non amplius approbando.

Prob. 2ª *pars :* Etiamsi jus nationale fuerit prius jus commune, et nationale non evaserit, nisi quia jus commune, alibi mutatum, in aliqua regione perseveraverit, tamen pendet a R. Pontifice, qui potest illud mutare.

Equidem ab aliquibus perperam affirmatum fuit R. Pontificis potestatem auctoritate veterum canonum et jure particularium Ecclesiarum restringi. Ut autem erroris fundamentum convellatur, satis erit animadvertere quæstionem fieri vel de validitate mutationis, vel de licitate.

Si de *validitate* agatur, Pontifici velut supremo legislatori competit potestas in jus commune; siquidem Primatus a Christo ita institutus est, ut nulla humana auctoritate circumscribatur.

Si vero de *licitate* sit sermo, requiritur quidem ut mutatio non fiat nisi rationabili de causa. Verum ejusdem rei judicium R. Pontifici relinquitur.

Igitur jus nationale, etiam ubi ab antiquo jure communi suam ducit originem, non est inviolabile.

Probatur 3ª *pars* : R. Pontifex potest, justa exigente causa, irritare jus canonicum nationale, etiam Concordatis firmatum.

Concordatum enim spectatur vel ut privilegium, vel ut contractus. Si prius, Pontifex habet potestatem illud irritandi; nam ex gravi causa possunt privilegia revocari. Si posterius, Pontifici licet hunc contractum, vel annuente potestate civili rescindere, vel non servatis conditionibus rescissum declarare.

QUÆSTIO 2ª. — DE JURE GALLICANO.

I. Recta notio juris gallicani.
II. Jus canonicum in Gallia vigens.

I. — Recta notio juris gallicani.

1. Rejicitur Gallicanismus.
2. Definitur jus gallicanum.

1. Rejicitur Gallicanismus.

1. Libertates gallicanæ.
2. Istius systematis confutatio.

Libertates gallicanæ (1).

Innotescunt ex earum origine, declaratione et consectariis.

I. *Illarum origo.* — Nonnulli, Gallicanismi ortum præclaro nomine etiam honestare studentes, illum magna cum injuria S. Ludovico IX adscribunt. Vera tamen earum origo repetenda est a miserrima schismatis occidentalis ætate, ex quo tempore, plurimis causis urgentibus, v. g. studiosa malarum passionum indole, protestantismi contagione, Jansenistarum fraude, politicæ potestatis superbia, sensim increverunt. Demum solemnibus formulis fuerunt expressæ, quum, Ludovico XIV adversus Innocentium XI hostiles animos gerente, ab aliquibus Episcopis, anno 1682 ejusdem regis jussu congregatis, edita est famosa quatuor propositionum declaratio.

II. *Declarationis quatuor articuli.* — Primus est, R. Pontificibus nullam esse in reges, atque in civilia negotia ne indirectam quidem potestatem.

2us, Concilii generalis auctoritatem R. Pontificis auctoritate esse superiorem.

3us, Potestatem Sedis Apostolicæ coarctari a) per canones jam conditos; b) per consuetudines atque instituta a regno, et ab Ecclesia gallicana recepta.

4us, R. Pontificis judicium infallibile censendum non esse, nisi Ecclesiæ consensus accedat.

III. *Consectaria.* — Licet ad Ecclesiam turbandam plurima ex iis propositionibus deduci possint, tria tamen infelici celebritate insignia dimanant, quæ veluti regni instituta ad tertium articulum revocantur :

(1) Tarquini, *Institutiones juris publici*, lib. II, cap. II. — Audisio, *Droit public de l'Église*, livre II, tit. 29, 30.

1° *Appellatio ab abusu,* nempe illa misera consuetudo subjiciendi Ecclesiam magistratibus civilibus, ad eos appellando a sententiis judicis ecclesiastici.

2° *Placitam regium*, id est, pessima altera consuetudo, qua constitutiones apostolicæ et Episcoporum litteræ pastorales edi servarique vetantur, nisi id civilis magistratus permittat.

3° *Regius patronatus* et custodia canonum, quo prætextu gubernium sibi vindicat facultatem quibuslibet Ecclesiæ negotiis se immiscendi.

Hæ sunt libertates gallicanæ, quas Fenelonius merito appellavit servitutem erga Regem, et adversus R. Pontificem licentiam. Sedes Apostolica pluries reprobavit, non tantum Gallicanismi consectaria politica, quæ veluti jugum simul et effectus declarationis clero imponebantur, sed etiam ipsam declarationem.

Imo eam rejecerunt illius auctores, nempe Episcopi et ipse Ludovicus XIV.

Istius systematis confutatio (1).

Istius systematis confutatio canonica in eo est, ut a recta notione juris Galliæ removeamus plurimos Gallicanorum errores. Jamvero hujusmodi commenta spectant vel illius juris dependentiam, vel leges quibus constare dicitur.

I. Circa illius dependentiam, finxerunt 1° illud stare per seipsum firmum. Verum evincitur nullum jus nationale juri communi derogare sine consensu R. Pontificis.

Proinde jus canonicum Galliæ auctoritate S. Sedis innititur.

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, vol. III, liv. 1, § 135. — Bouix, *De principiis juris canonici*, pars I, sect. III, cap. II.

2° Talem esse istius vim, ut sit inviolabile. Sed modo probavimus R. Pontifici competere potestatem irritandi quodcumque jus nationale. Ergo jus gallicanum recte intellectum a R. Pontifice mutari potest.

II. Circa leges quibus jus gallicanum constat, erravit Gallicanismus tum politicus, tum clericalis.

1° Huic juri annexuerunt ea, quæ non jura sed injuriæ erga Ecclesiam reputanda sunt. Reges enim et magistratus multa velut jus Galliæ sine titulo sibi arrogant, quæ libertati Ecclesiæ adversantur.

2° Falso opinati sunt ad jus gallicanum pertinere quatuor articulos declarationis anni 1682. Illi enim articuli vel sunt veri, vel falsi. Si veri habeantur, non magis essent jus Galliæ quam cæterarum gentium; si potius falsi sint, nullo modo jus in Gallia constituere possunt.

2. Definitur jus gallicanum.

Multiplex datur ejus definitio, alia erronea, alia æquivoca, alia recta.

Erronea est ista olim pervulgata definitio : *Jus constanter sequendi receptos Ecclesiæ canones, et antiquas Galliæ consuetudines, quidquid de novo in contrarium decernatur.* Etenim non convenit nisi Gallicanismo, qui concinne definiretur ; arbitrium ex Ecclesia legibus ea retinendi quæ Gallis placent.

Æquivoca esset altera definitio : *Jus Ecclesiis Galliæ proprium ;* nam ex usu loquendi, hæc verba derogationibus sive legitimis, sive illegitimis conveniunt.

Jus canonicum gallicanum recte definitur : *Variæ apud Ecclesias Galliæ juri communi derogationes, auctoritate R. Pontificis firmatæ.*

Merito igitur excludi debent a legitimo jure gallicano, tum articuli organici contra quos pluries reclamavit Se-

des Apostolica; tum leges a potestate civili latæ, nisi ab Ecclesia probentur; tum decisiones tribunalium sæcularium, v. g. concilii Status.

II. — Jus canonicum in Gallia vigens.

Præter jus provinciale et diœcesanum, jus canonicum Galliæ ex duplici fonte determinatur:

1° Jure communi;
2° Concordato et sequentibus Ecclesiæ dispositionibus.

1. Jus commune in Gallia.

I. *Standum est juri communi,* quoties non constat ei derogatum fuisse. Jamvero hæc regula, cujus veritas patet, ita intelligitur : ad determinandum jus canonicum Galliæ, non inquirendum est quid fuerit juris nationalis ante Concordatum, sed tantum quid sit vel a jure communi, vel a Concordato et subsequentibus legibus statutum.

Ratio est, quia per bullam *Qui Christi Domini,* videtur priscum jus gallicanum fuisse abrogatum. Hæc sunt verba Pii VII: « Supprimimus, annullamus et extinguimus titulum, totumque statum præsentem infra scriptarum Ecclesiarum..... Cum respectivis earum juribus, privilegiis et prærogativis cujuscumque generis..... Non obstantibus consuetudinibus etiam immemorabilibus. »

II. Ex ista constitutione deducitur revera extinctum fuisse priscum jus gallicanum. Illud infertur :

1° Ex ipsa suppressione omnium Galliæ diœcesium. Id in scopo Pii VII fuit, ut destrueretur totus antiquus Ecclesiarum status, et novus omnino diversus substitueretur. Atqui suppressis Ecclesiis abrogatum fuit jus ipsis proprium, siquidem diœcesibus velut societatibus inhærebat, non territorio.

2° Pius VII expressis verbis abolevit jura Ecclesiis gallicanis propria; extinxit enim illas Ecclesias cum earum juribus. Ergo novæ diœceses sub jure communi constitutæ sunt.

3° Accedit praxis Congregationum romanarum; v. g., Cardinalis Orioli, Congregationis Episcoporum et Regularium præfectus, agens partes Cardinalis ponentis, dixit : « Quamvis (in Bulla *Qui Christi*) nihil expresse statuatur quoad pristinarum consuetudinum abrogationem, hæc tamen abrogatio tanquam quid necessario consequens admittenda videtur. »

2. Disciplina Ecclesiis Galliæ propria.

Hæc disciplina constituitur a Concordato et subsequentibus juris dispositionibus.

I. *Concordatum*, inter Pium VII et Napoleonem anno 1801 initum, quasdam quidem juri communi derogationes induxit, numero tamen pauciores. Non enim respiciunt nisi vel diœceses circumscribendas, et Episcopos nominandos, vel parochiarum erectionem et parochorum nominationem, vel alienationem bonorum ecclesiasticorum, et decentem cleri sustentationem.

Concordato accedunt Bullæ et Brevia Pii VII, atque Legati decreta, quibus illud ad executionem deductum est.

II. *Subsequentes Ecclesiæ dispositiones* circa Galliam sunt, sive acta quibus Sedes Apostolica suaviter et fortiter juris observantiam apud nos promovet, sive legitimæ consuetudines, si quæ fuerint a tempore Concordati introductæ.

De hujusmodi consuetudinibus tres dantur regulæ :

Regula 1ª. Adversus multiplicem Galliæ praxim legibus ecclesiasticis contrariam R. Pontifex reclamat, data occasione.

Regula 2ª. Quædam consuetudines requisitis conditionibus satisfacere possunt.

Regula 3ª. In dubio jus commune possidet, nisi S. Sedes consulta indulgeat.

CAPUT II

Ordinationes legibus affines.

ARTICULUS I

ORDINATIONES IPSIUS PONTIFICIS

§ 1. — De rescriptis (1).

I. *Definitio.* — « Rescriptum, quoad nomen, est *responsum scriptum ;* at quoad rem, rescriptum proprie acceptum definitur *responsum Principis scripto datum ad alterius supplicantis vel consulentis instantiam.*

Dicitur 1° *Responsum Principis*, nempe Summi Pontificis, a quo solo, si verborum proprietas tenenda est, in rebus ecclesiasticis rescripta conceduntur.

Dicitur 2° *Scripto datum;* unde rescripta differunt ab oraculo vivæ vocis.

Dicitur 3° *Ad instantiam alterius* consulentis vel supplicantis ; unde potissima eorum divisio est in rescripta *justitiæ* et *gratiæ*. *Rescripta justitiæ* dantur ad justitiam

(1) *Decretalium*, lib. I, tit. 3, *De rescriptis*.

administrandam; *rescripta gratiæ* ex liberalitate principis procedunt (1). »

II. « *Forma* consistit in tribus partibus rescripti : narratione, supplicatione, et conclusione. *Narratio* supplicantis a rescribente repetitur. *Supplicationis causæ* ponderantur. *Conclusio* seu *dispositiva* est pars præcipua rescripti, qua Pontifex mentem suam aperit, declarando quid, qualiter et sub quibus conditionibus concedat (2). »

III. *Effectus rescriptorum* a voluntate rescribentis pendet juxta regulas sequentes :

Regula 1ª. Attendenda est conclusio, qua sola Pontifex mentem suam exprimit.

Regula 2ª. Rescriptis semper inesse censetur hæc conditio : *si preces veritate nitantur.*

Regula 3ª. Rescriptum est invalidum propter obreptionem vel subreptionem, si falsitatis expressio vel veritatis suppressio voluntatem Pontificis determinaverit.

Regula 4ª. Generatim rescripta tantum jus speciale faciunt in iis causis et personis, pro quibus edita sunt (3).

Regula 5ª. Aliquando rescripta jus universale constituunt, videlicet quoties Pontifex, ad consultationem respondendo, interpretatur jus commune. Ejusmodi decisiones eo consilio edi solent, ut ad decidendos similes casus inserviant. Unde ait Innocentius III : « In similibus causis cæteri tenentur similiter judicare (4).

§ 2. — De privilegiis (5).

I. *Eorum nomen et definitio.* — Privilegium (lex privata)

(1) Zallinger, *Jus canonicum*, lib. I, tit. 3.
(2) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. I, tit. 3.
(3) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars I, cap. II.
(4) *Decretalium*, lib. II, tit. 27.
(5) *Decretalium*, lib. V, tit. 33, *De privilegiis*.

nunc latius, nunc strictius sumitur. Latius etiam illæ uris dispositiones, quæ pro certo genere personarum singulariter constitutæ sunt, privilegia dicuntur, v. g. privilegia clericorum. Gratiæ hujus generis potius leges singulares sunt quam privilegia, partemque juris communis efficiunt (1).

Strictius acceptum privilegium est exceptio singularibus personis, locis, institutis concessa ex superioris benevolentia. Ejusmodi privilegia sunt exceptiones a regula juris communis in ratione legis haud fundatæ, et ad jus particulare in sensu strictissimo pertinentes. De his potissimum hoc loco disseritur.

Itaque privilegium definitur *concessio juris specialis permanentis*. Inde tria inferuntur : *primo*, juri concesso respondet in aliis obligatio saltem negativa non impediendi ejus usum. *Secundo*, cum privilegium sit jus speciale, exemptio non extenditur ad personas vel casus non expressos. *Tertio*, privilegium, quatenus est jus permanens, differt a dispensatione.

II. *Dividuntur* privilegia ratione vel *materiæ*, vel *concedentis*, vel *subjecti*.

1. Ratione materiæ, distinguitur privilegium *contra* vel *præter* legem, prout legibus derogat vel præter illas existit.

2. Ratione superioris concedentis, privilegium *gratiosum* ex mera liberalitate conceditur ; *remuneratorium* datur ob merita personarum, qualia fere sunt privilegia Regularium ; *onerosum* seu conventionale accipitur per modum contractus cum reciproco onere.

3. Ratione subjecti cui privilegium conceditur, alia sunt privilegia *personalia* quæ personæ inhærent, alia vero *realia* quæ directe et immediate alligantur rei, loco, muneri, dignitati.

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. V, tit. 33.

III. *Acquiritur* privilegium vel *concessione principis* vel *communicatione*.

1. Ad potestatem legislativam pertinet privilegia concedere, tum quia solus legislator potest a legibus eximere, tum quia obligandi sunt alii, ne privilegiatum in usu gratiæ impediant. Verum potestas concedendi privilegia restringitur ad materias dispositioni concedentis subjectas; unde contra jus commune solus Pontifex privilegia indulgere valet. Privilegia vero præter legem concedi possunt etiam non subditis, siquidem sunt actus meræ liberalitatis. Ad concessionem privilegiorum etiam refertur eorum confirmatio vel innovatio.

2. Privilegium jam existens acquiritur per *communicationem*, quando superior privilegium uni concessum etiam ad alterum extendit. V. g. privilegia unius universitatis alteri universitati communicari solebant; inter Ordines Mendicantes fit communicatio privilegiorum.

Datur duplex communicatio : 1° per *extensionem*, si privilegium unum et idem ad alios extendatur, illos quasi aggregando privilegiatis; tunc si augeatur vel minuatur privilegium in his, quibus fuit primo concessum, augetur et minuitur in omnibus aliis; 2° *ad instar*, cum ad exemplum et similitudinem alterius conceditur. Si id fiat *æqualiter* seu pariformiter, utrumque privilegium stat per se et independenter ab alio; ideo si augeatur aut minuatur privilegium ei, cui prius concessum est, non augetur vel minuitur aliis (1).

IV. *Effectus* privilegii consistit in facultate, non vero regulariter in necessitate eo utendi. Usus privilegii hæc duo importat : 1° Per illud juri communi derogatur quando juri communi contrarium est. Sed si privilegium contrarium sit juri speciali, ut vim habeat, addi debet

(1) Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici*, lib. V, tit. 33.

clausula derogatoria istius juris. — 2° Qui in usu privilegii turbatur vel impeditur, pro asserendo jure suo potest judicis defensionem implorare.

Privilegiatus non tenetur uti privilegio privato, nam favori suo renuntiare potest. Tenetur autem eo uti, quoties privilegium ex fine suo publicum est, v. g. si cedat in bonum commune, vel si reale sit, addictum loco vel dignitati.

V. *Interpretatio* doctrinalis privilegiorum fit juxta regulas sequentes :

1. Ejusmodi interpretatio sic fieri debet, ut spectata materia privilegium quemdam favorem specialem operetur *contra* vel *præter* legem.

2. Inhærendum est proprietati verborum secundum communem acceptionem et receptum stylum curiæ.

3. Late interpretanda sunt privilegia mere favorabilia et concessa in favorem religionis. Stricte vero interpretanda sunt privilegia odiosa, seu adversa juri communi, vel juri quæsito tertii.

VI. *Amittuntur* privilegia 1. *Ipso facto*, videlicet *interitu* rei totalis aut personæ cui addictum est privilegium reale aut personale; vel *lapsu temporis,* ad quod datur; vel *defectu conditionis*, sub qua conceditur.

2. *Renuntiatione* expressa vel tacita, quando leges ita statuunt. Si privilegium contineat privatum favorem personæ, ad liberam renuntiationem requiritur tantum consensus concedentis; etenim juri suo quilibet renuntiare potest. At si privilegium contineat favorem publicum, privilegiatus ei renuntiare nequit.

Per simplicem *non usum* generatim non amittuntur privilegia. Nimirum *non usu* non amittitur privilegium, quo datur mera facultas agendi vel omittendi; v. g. privilegium sacrificandi ante auroram. Attamen *non usu* seu *usu contrario* amitti possunt illa privilegia, quæ gravamen tertii continent; nam si quis legitimo tempore non

utatur privilegio ejusmodi, tacite censetur illud præscriptioni submittere.

3. *Revocatione concedentis* vel successoris privilegiato intimata. Revocatio generalis fit per clausulam generalem : *non obstantibus quibuscumque privilegiis;* privilegia vero specialibus clausulis munita non nisi speciali et expressa mentione revocantur. Privilegia mere gratiosa sine causa revocari non solent, quia illud a dignitate superioris alienum esse videtur. Alia privilegia, præsertim quibus inest ratio conventionis, pro libitu unius partis revocari non possunt. Justæ revocandi causæ sunt *abusus privilegii*, *necessitas publica* (1).

ARTICULUS II

DECISIONES CONGREGATIONUM ROMANARUM.

§ 1. Indoles ipsarum Congregationum.
§ 2. Multigeneris auctoritas decisionum ab eis editarum.

§ 1. — Indoles Congregationum romanarum (2).

I. *Varia fuit forma Curiæ romanæ.*— Distinguitur triplex ætas, nempe conciliorum romanorum, Consistorii et Congregationum.

1. *Concilia romana.* — Ante sæculum XI, consueverunt Pontifices causas ecclesiasticas judicare in conciliis romanis, quibus intererant Episcopi suburbicarii et alii cum presbyteris et diaconis Ecclesiæ romanæ.

2. *Ætas Consistorii.* — Crescente numero fidelium et negotiorum ad Sanctam Sedem confluentium, viciniores

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. V, tit. 33.

(2) Analecta juris pontificii : *Des Congrégations romaines.* — Bouix, *De Curia romana.*

Episcopi facti sunt membra Sacri Collegii quod, imaginem concilii præ se ferens, evasit ordinarium Pontificis consilium. In consistorio Cardinalium plurima negotia judicabantur.

3. *Ætas Congregationum.* — A sæculo XVI, multitudine causarum in dies magis ad curiam romanam devoluta, Pontifices, ne opprimerentur onere administrationis cui consistorium jam non sufficiebat, instituerunt varias Cardinalium Congregationes, quibus singulis diversæ causæ assignantur.

II. Congregationes romanæ sunt *distincti et stabiles Cardinalium cœtus a Pontificibus instituti, ad certa negotia curanda, discutienda et judicanda per ipsorum potestatem.*

Nimirum auctoritas Pontificis, cum ipse solus omnibus negotiis satisfacere nequeat, velut multiplicata singulis Congregationibus communicatur. Nam earum membra sunt judices ordinarii qui, juxta limites muneris determinati, potestatem apostolicam exercent more tribunalis supremi, salvis prærogativis personalibus Pontificum.

Igitur sicut Vicarius generalis unum tribunal cum Episcopo constituit, ita Congregationes semper agunt nomine Pontificis. Unde Benedictus XIV ait : « Earum voce suas Sedes Apostolica declarat sententias. »

§ 2. — Multigeneris auctoritas decisionum a Congregationibus editarum (2).

Congregationum decisiones duplici modo jurisprudentiæ canonicæ inserviunt.

(1) Stremler, *Des Peines ecclésiastiques, de l'Appel et des Congrégations romaines.* — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum,* t. I, dissert. II, cap. III.

I. Ejusmodi decisiones æquivalent saltem sententiis judicialibus, siquidem Congregationes sunt tribunalia Sedis Apostolicæ. Atqui sententiarum definitivarum effectus dicitur *res judicata.*

Auctoritas vero sententiæ judicialis sua natura fertur in casus particulares, cum sit applicatio juris generalis ad singula. Inde colligitur, Congregationum responsa non extendi ad casus dissimiles.

Imo nonnullæ decisiones non respiciunt nisi personas pro quibus dantur; v. g., illæ sententiæ quibus lites dirimuntur ex regulis prudentiæ, habita ratione circumstantiarum.

II. Plurimæ decisiones obtinent vim legis. Ratio est, quia potestas judiciaria leges applicat juxta sensum quo propositæ sunt; quod involvit duo judicia, alterum de subditorum actionibus, alterum de vero legum sensu. Propterea supremi tribunalis duplex munus est, nempe legem applicare et interpretari (1).

Igitur, quamvis Congregationes institutæ fuerint potissimum ad leges applicandas, tamen sæpius accidit, ut earum decreta vim legis obtineant. Id contingit in sequentibus casibus: 1° Si decisiones ejusmodi, jubente Pontifice, promulgentur tanquam decreta generalia. 2° Si declarationes, consulto Pontifice, legem interpretentur; sicut enim jus commune societatem obligat, ita et illius interpretatio nomine Pontificis edita. 3° Decisionum uniformitas in casibus similibus inducit praxim curiæ romanæ (2).

III. His principiis ex indole Congregationum deductis, enucleatur difficultas istius quæstionis : utrum decreta Congregationum vim legis habeant. Nimirum distincto

(1) Tarquini, *Juris ecclesiastici publici institutiones*, lib. I, cap. I.

(2) Simor, *Episcopus Jaurinensis* dissert. *De Congregationibus romanis et illarum auctoritate.*

multiplici genere decisionum, eo ipso ruit fundamentum controversiæ quam nonnulli exagitant circa illarum auctoritatem. Intelligitur enim, quo sensu decisiones ejusmodi, quamvis non sint leges proprie dictæ, tamen ad jus canonicum pertinent quatenus merito dicuntur ordinationes legibus affines.

LIBER II

DE COLLECTIONIBUS CANONUM

PROŒMIUM DE COLLECTIONIBUS GENERATIM.

I. Nullis initio ecclesiastica disciplina legibus scriptis, sed traditis ab eorum conditoribus præceptis regebatur, quæ deinde, ne incerta vagarentur, brevibus sententiis, canonibus, scripto tradebantur.

Canones Conciliorum, et Summorum Pontificum decreta, diversis temporibus et locis constituta, in unum codicem colligi cœperunt; unde prodierunt canonum *Collectiones* (1).

II. De collectionibus hæc generatim animadvertenda sunt :

1. In causa fidei nulla esse potest inter Ecclesias differentia. Verum manente communione ecclesiastica, varia potest esse disciplina Ecclesiarum. Hinc quædam Ecclesiæ suas canonum collectiones habuerunt, in quas, præter canones generales, illi quoque congesti sunt, quos Ecclesia quævis sibi proprios constituerat.

2. Sola canonum in unum codicem collectio nullam eisdem canonibus auctoritatem addit. Proinde canones in unum codicem a privatis auctoribus collecti non aliam auctoritatem obtinent, præter eam, quam acceperunt ex fontibus, unde desumpti sunt. Itaque ut canones ratione collectionis vim aliquam consequantur, oportet

(1) Zallinger, *Historia fontium juris canonici*, cap. I.

collectionem ipsam publica auctoritate confectam aut saltem probatam esse.

3. Ex quibusdam collectionibus, propter defectum authenticitatis vel integritatis, nihil certi hauriri potest (1).

TITULUS I

COLLECTIONES JURIS ANTIQUI.

CAPUT I

Canones et Constitutiones Apostolorum.

Antiquissima, cujus mentio fit, est collectio *Canonum Apostolorum,* qui subjiciuntur octo libris *Constitutionum Apostolicarum.*

(1) Soglia, *Prænotiones in jus ecclesiasticum,* cap. iii. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources,* chap. i.

ARTICULUS I

DE CANONIBUS APOSTOLORUM (1).

I. *Eorum authenticitas dubia.* — Illos Apostolis adscribi non posse, pluribus argumentis probatur:

1. Nulla eorum fit mentio apud illos, qui tribus prioribus sæculis res ecclesiasticas scriptis illustrarunt. Maximi momenti est silentium Eusebii Cæsariensis et S. Hieronymi, qui in conservanda scriptorum apostolicorum memoria diligenter versati sunt.

2. Nec Victor Pontifex in controversia de Paschate celebrando, nec S. Cyprianus in controversia de baptismo hæreticorum his canonibus usi sunt; eos autem, si Apostolorum fuissent, allegare non omisissent.

3. Apud veteres in dubium revocati sunt; v. g., Gelasius Pontifex et Isidorus Hispalensis apocryphos vocant canones Apostolorum.

4. Multa in illis sunt, quæ cum Apostolorum ætate nulla ratione componi possunt; v. g., distinctio bonorum Ecclesiæ a bonis Episcopi.

5. Quædam in eis inveniuntur Ecclesiæ traditioni contraria. Nimirum disciplinæ apostolicæ adversantur, ubi dicunt excommunicandos esse eos qui sabbato jejunant. Veritatem catholicam offendunt tum circa Scripturæ canonem, tum circa baptismum ab hæreticis collatum.

II. *Eorum origo.* — Disciplinam antiquam in his canonibus contineri, negarunt Protestantes. Hodie vero fatentur omnes eruditi, canones Apostolicos constare partim ex regulis quas Apostoli verbis tradiderunt, par-

(1) Cotelerius, *Patres apostolici*, t. I. — Ballerini, *De collectionibus canonum*, p. 1. — Binet, *Apparatus juris canonici*, pars II, cap. IV.

tim ex consuetudinibus Ecclesiarum, partim ex decretis conciliorum quæ prioribus sæculis in Oriente celebrata sunt. Modo plures, modo pauciores inveniuntur; quæ diversa ipsorum partitio probat, eam collectionem non ab uno auctore, sed diversis temporibus confectam esse.

III. *De illorum numero et auctoritate.* — Maxima est differentia inter latinam et græcam Ecclesiam. Nam Ecclesia orientalis canones 85 omnes et integros accepit, eosque tanquam ab Apostolis editos veneratur. Latina autem Ecclesia 50 priores canones tantum recepit, eosque in causis judicandis adhibuit, ita tamen, ut nihil de illorum origine decerneret.

ARTICULUS II

DE CONSTITUTIONIBUS APOSTOLICIS (1).

I. *Earum origo.* — Octo libri *Constitutionum Apostolicarum*, quales ad nos pervenerunt, non fuerunt ab Apostolis traditi, neque a S. Clemente Romano scripti. Id infertur, tum ex eo quod in eis multa reperiantur historiæ et Apostolorum doctrinæ adversa; tum ex eo quod Patres priorum sæculorum, data occasione, iis nunquam usi sunt.

Quod attinet ad auctorem, ac tempus quo primum prodierint, non una est eruditorum sententia. Probabilius sentire videntur, qui has Constitutiones III aut IV sæculo vulgatas fuisse existimant. Illas commendat S. Epiphanius, quia tunc in eis nihil fidei vel disciplinæ contrarium inveniebatur.

II. *Auctoritas.* — Constitutiones Apostolicæ, cum sint antiquæ, multa complectuntur utilia.

Quamvis fuerint olim puræ, nihilque continuerint

(1) Schmalzgrueber, *Dissert. proœmialis*, § 7. — Bouix, *De principiis juris canonici*, pars II, cap. III.

doctrinæ catholicæ adversum, postea pluribus in locis ab hæreticis corruptæ sunt. Manifestum est, nullam certam auctoritatem his constitutionibus tribuendam esse.

CAPUT II

Collectiones græcæ (1).

I. *Collectio Chalcedonensis.* — Ecclesiam orientalem medio sæculo v suum habuisse canonum codicem, constat ex actis concilii Chalcedonensis, in quibus fit illius mentio. In isto codice continebantur, servata ratione temporum, canones generales et particulares, nempe canones Nicæni, Ancyrani, Neocæsarienses, Gangrenses, Antiocheni, Laodiceni, Constantinopolitani.

Huic collectioni accesserunt medio sæculo vi canones Apostolorum, Sardicenses, Ephesini, Chalcedonenses et Regulæ Sancti Basilii.

II. *Collectio Joannis Scholastici.* — Ex iis omnibus canonibus Joannes, cognomento *Scholasticus*, presbyter Antiochenus, suam adornavit collectionem, per ordinem materiarum distributam. Deinde ad Episcopatum Constantinopolitanum evectus, leges civiles præsertim ex codice Justiniani depromptas collectioni suæ adjecit; unde extitit prima origo *Nomocanonum*, id est, collectionum in quibus canones ecclesiastici cum legibus imperialibus conjunguntur.

Hæc collectio suspecta est, nam ejus auctor Nestorianismi fautor fuit.

III. *Concilium quini-sextum seu Trullanum.* — Ita dictum a loco palatii imperialis in quo celebratum est, canonibus concilii generalis V et VI derogare præsumpsit.

(1) Zallinger, *Historia fontium juris canonici*, cap. I. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. I.

Romana Ecclesia eos tantum probavit Trullanos canones, qui conciliis generalibus aut moribus christianis non adversarentur. Proinde collectio synodi Trullanæ, quatenus illius propria est, nullam habet auctoritatem.

IV. *Collectio Photii.* — Sæculo IX Photius, qui græci schismatis auctor fuit, collectiones orientales iterum elaboravit, suumque concinnavit *Nomocanonem*, qui apud Græcos in summo honore et pretio semper habitus est.

Suspectæ sunt collectiones Photianæ, siquidem ad favendum schismati editæ fuerunt.

V. Præter antiquas Græcorum collectiones, sunt etiam minores de quibus sermonem non instituimus. Hæc omnia *monumenta juris ecclesiastici* apud Ecclesiam orientalem nuper collegit cardinalis Pitra, jussu Pii IX.

CAPUT III

Collectiones latinæ (1).

I. *Initium collectionum apud Latinos.* — Initio non alii quam Nicæni canones agniti fuerunt; quo sub nomine comprehendebantur etiam Sardicenses, quia concilium Sardicense tamquam appendix Nicæni habebatur.

Brevi tempore ex Græcorum codicibus latine redditis confectæ sunt ampliores collectiones, quæ *Hispanica* et *Prisca* dicuntur.

An vero codex latinus qui, præter canones conciliorum, omnes etiam pontificias constitutiones contineret, auctoritate Sanctæ Sedis tunc editus fuerit, incertum est. Sed constat non eo fuisse opus ut Decretales promulgarentur, et apud Ecclesias vim obtinerent. Nam satis promulgata erant decreta Pontificum, eo quod ad

(1) Ballerini, *De antiquis collectionibus.* — Constant., *Epistolæ Rom. Pontificum*, t. I. — Bouix, *De principiis juris canonici*, pars III, cap. IV. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. I.

præcipuos provinciarum præsules primum directa, subinde per litteras aliis Episcopis communicarentur; sic omnibus innotescebant.

II. *Collectiones Ecclesiæ Romanæ.* — Aliquem codicem canonum et decretalium ante sæculum VI in Ecclesia Romana extitisse probabile est : tum quia in concilio Chalcedonensi ad unum codicem Legati Pontificis, ad alium Græci provocabant, quod probat utrique Ecclesiæ suum codicem fuisse ; tum quia Siricius Pontifex ad Episcopos scripsit : *Statuta Sedis Apostolicæ, vel canonum definita nulli sacerdotum ignorare sit liberum* (1). Quod frustra Pontifex jussisset, nisi codex fuisset, ex quo sacerdotes notitiam canonum haurire potuissent.

Multa vero moliuntur ut nihil agant Van Espen et alii, qui pontificias constitutiones in collectionibus nondum insertas fuisse contendunt, ut inde inferre possint, ante Dionysium tantum conciliorum canones, non item Apostolicæ Sedis decreta auctoritatem obtinuisse. Etenim et si verum esset, neminem antea decretales collegisse, id tamen vetustæ illarum auctoritati nihil detraheret; nam vis earum profluebat, non ex privatis codicibus, sed ex potestate Pontificum, et ex autographo quod, in archivio Sedis Apostolicæ servatum, ad dirimendas controversias adhibebatur.

III. *Collectio Dionysii.* — Ineunte sæculo VI *Dionysius*, natione Scytha, moribus Romanus, professione monachus, et ratione staturæ vel modestiæ cognomento *exiguus*, operam dedit novæ collectioni quæ dividitur in duas partes : altera conciliorum canones, altera Pontificum decretales complectitur.

Codex Dionysianus, privata quidem auctoritate vulgatus, tamen ab Ecclesia Romana receptus fuit. Illum plu-

(1) Siricii epist. ad Imerium, Episcopum Tarraconensem.

ribus monumentis auctum Adrianus I Carolo Magno Romæ dono dedit; quapropter vocatur *collectio Adriana.* Cum Summus Pontifex collectionem ipsam commendaverit, ea quamdam Apostolicam auctoritatem, præsertim apud Gallos, obtinuit, et passim *codex canonum* appellari cœpit.

IV. *Collectiones Ecclesiarum particularium.* — Insignes Ecclesiæ peculiarem codicem habuerunt, in quo tum antiqui canones, tum decretales Pontificum, tum statuta particularia continebantur.

Vigebant 1. Apud Africanos *codex Africanus*, *Breviatio canonum* Ferrandi diaconi (547), *canonum concordia* Cresconii Episcopi (697).

2. Apud Hispanos *capitula* Martini Bracarensis Episcopi (572), *collectio S. Isidori* Hispalensis (636).

3. Apud Gallias *codex canonum; Capitularia* quæ, in generalibus comitiis Episcoporum et procerum lata, Ecclesiæ simul et Status regimen spectabant; *Pannormia* Ivonis Carnotensis (1117).

4. Apud Germanos *collectio Reginonis* (906), *Volumen decretorum* Burchardi (1025).

V. Collectionibus legum accedunt *libri rituales* et *formularia.*

Inter libros rituales, quibus describuntur ritus a Pontificibus, Episcopis et sacerdotibus adhibendi, eminet *Ordo Romanus* (1).

Formularia conficiebantur ad determinandum modum, quo negotia varia scriptis tractari deberent. Ejusmodi formularum collectio pro Ecclesia Romana est *liber diurnus.*

(1) Mabillon, *Museum italicum*, t. II.

CAPUT IV

Falsæ Decretales (1).

Præter genuinas Ecclesiæ leges, falsa monumenta circumferebantur. Quædam in disputationum æstu ad propriam sententiam defendendam, aut incusandos adversarios conficta; plura ex disciplina tunc vigenti desumpta, et superioribus temporibus aut personis adscripta; alia denique ex eo potissimum orta esse videntur, quod ad legum formam redigerentur notitiæ, quas historiæ scriptores de antiquis et deperditis legibus conservarunt. Sensim sine sensu plurima tanquam vera in canonum collectionibus recepta sunt.

Art. I. Historia collectionis pseudo-Isidori.
Art. II. Falsarum Decretalium auctoritas.

ARTICULUS I

ISIDORIANÆ COLLECTIONIS HISTORIA.

§ 1. Fata hujus libri.
§ 2. Illius origo.

§ 1. — Fata hujus operis.

I. Hæc falsa collectio, quæ Isidori *Mercatoris* vel *Peccatoris* vulgo dicitur, circa medium sæculum IX prodiit. Præcipue conflata est ex hispanica collectione quæ S. Isidoro Hispalensi tribui solet. Tribus partibus constat. Prima continet fictas 50 decretales Pontificum a Clemente I usque ad Melchiadem. In secunda parte sequuntur canones conciliorum ex hispanica collectione ex-

(1) Ballerini, *De antiquis collectionibus.* — Zaccharia, *Antifebronius*, t. I, dissert. III.

cerpti. Tertia pars habet decreta Pontificum a Sylvestro usque ad Gregorium M., inter quæ plures sunt falsæ decretales.

Acceptus est iste liber, nemine fraudem suspicante. Ita invaluit impostura, ut ante sæculum XV nulla exorta fuerit reclamatio.

II. Primus omnium cardinalis Cusanus tranquillam Isidori possessionem turbavit (1450); quamobrem centuriatores Magdeburgenses immerito gloriantur ejus collectionis imposturam se primos omnium detexisse. Tum a permultis catholicis aliisque viris eruditis diligentius in eam collectionem inquisitum est, et rationes ad probandam suppositionem adeo firmæ propositæ sunt, ut nemo jam de fallacia dubitare possit.

Inde protestantes, et omnes in Sanctam Sedem male animati, arripuerunt occasionem asserendi falsas decretales, conniventibus Romanis Pontificibus, exaratas fuisse ad amplificandam eorum auctoritatem, atque per ipsas inductam esse novam et deteriorem disciplinam.

§ 2. — Collectionis origo (1).

I. Ad *tempus* quod attinet, in lucem venisse videtur iste codex inter annum 829 et 847; nam auctor inseruit ad verbum plures sententias concilii Parisiensis anni 829, et collectionis mentio primum habetur anno 846.

II. *Insciis Romanis Pontificibus collectio confecta fuit.*

Etenim Leo IV, qui anno 847 ad Petri cathedram evectus est, ad Episcopos Britanniæ rescribens, non alias decretales et canones agnovit præter eos qui apud Dionysium extabant; quod manifestum indicium est, falsas decretales Romæ cognitas non fuisse, vel saltem non receptas.

(1) Zallinger, *Appendix*, cap. II. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. I.

Sensim quidem in regiones ipsamque Italiam invectæ sunt, sed a nullo Pontifice solemnem obtinuerunt approbationem.

Aliqui fuerunt qui contenderent Romanos Pontifices ad publicam earum condemnationem teneri. Verum præteriti temporis errores detegere, fraudesque patefacere, scientiæ non legislatoris munus est; nec ullus Sanctam Sedem in hac re accusabit, si illos ipsos qui accuratissimam criticam in descriptione falsarum decretalium adhibuerunt, sub Pontificum oculis suum opusedidisse animadverterit.

III. *Collectionis auctor fuit aliquis Gallo-Germanus* (1).

Etenim 1. Omnes qui extant noni sæculi codices in Gallia scripti sunt, ut patet ex characteribus et idiotismis.

2. Istæ decretales primum citantur a scriptoribus in orientali Francorum imperio.

3. Hæc collectio continet epistolas a Bonifacio Moguntino, vel ab aliis ad ipsum scriptas, quæ nonnisi in Germania noscebantur.

4. Hispanica collectio quæ ad istam conficiendam adhibita fuit, non ex veris et hispanicis, sed ex gallicis codicibus desumpta est.

Ergo ipsæ regiones in quibus ob falsas decretales tam vehementer contra Sanctam Sedem clamitatum est, auctorem imposturæ sibi vindicant.

Quis fuerit iste auctor ? Critici quemdam clericum Suessionensem vel Moguntinum suspicantur.

ARTICULUS II

FALSARUM DECRETALIUM AUCTORITAS.

§ 1. Earum auctoritas intrinseca.

§ 2. Illarum influxus in disciplinam.

(1) Bouix, *De principiis juris canonici*, pars III, cap. x.

§ 1. — Earum auctoritas intrinseca (1).

I. Hæc auctoritas nulla est. Præcipua falsitatis argumenta :

Argumentum *extrinsecum.* — Earum decretalium non meminerunt priora concilia, non veteres Patres et scriptores, non Dionysius diligens collector, non denique cæteri, quorum intererat in controversiis exortis eas litteras producere, si extitissent.

Argumenta *intrinseca.* — 1. Multa in eis occurrunt recentiora ætate Pontificum quibus adscribuntur; v. g. Scripturarum sententiæ juxta versionem S. Hieronymi, canones conciliorum quæ nondum celebrata erant.

2. De persecutionibus, de consolatione martyrum, de rebus, statu, moribus eorum temporum omnino silent.

3. Falsæ consulares notæ, eisdem epistolis affixæ, consules referunt, qui in fastis Romanis nunquam fuere.

4. Sermo rudis et barbarus a priorum sæculorum nitore prorsus alienus est; idem semper stylus, eadem verborum dispositio in tot epistolis, quæ ab auctoribus diversæ plane indolis, ætatis ac morum scriptæ dicuntur.

II. *Fontes hujus collectionis.* — Non omnia tamen Isidorus finxit ingenio suo, sed quatuor monumentorum generibus usus est : 1. *Genuinis*, quales sunt decretales ex codice Dionysiano desumptæ. — 2. *Supposititiis*, quæ ipse finxit, ut sunt multæ Pontificum epistolæ. — 3. *Apocryphis*, quæ ab aliis scripta ipse in suam collectionem retulit. — 4. *Interpolatis*, quæ videlicet suis additamentis corrupit.

(1) Soglia, *Prænotiones in jus ecclesiasticum*, cap. III.

§ 2. — **Fictarum decretalium influxus in disciplinam** (1).

Falsum est, per fictas decretales amplificatam fuisse Romani Pontificis auctoritatem, novum jus inductum, perturbata Episcoporum jura, eversam veram Ecclesiæ disciplinam.

I. Prob. *ex tenore ipsius collectionis.* — Falsæ sunt quidem decretales ratione formæ, non vero ratione materiæ ; consuevit enim Isidorus nihil sine antiquorum suffragio scribere, et pleraque desumpta sunt ex operibus Patrum, ex legibus Pontificum, ex canonibus conciliorum. Cætera disciplinam exhibent quæ jam obtinuerat; nam in aliis regionibus, v. g. in Italia et Hispania, vigebant mores et usus quorum origo his decretalibus tribuitur, dum illæ ibi erant incognitæ.

II. Prob. *ex mente auctoris.* — In illis temporibus fictæ litteræ adhibitæ sunt, ut ea, quæ jam usu recepta erant, superiorum sæculorum testimoniis comprobarentur. Igitur non alia fuit ratio vulgandi hanc collectionem, quam ut antiqua monumenta hinc inde sparsa in unum colligerentur, instauratisque ex illis juris et historiæ fontibus, vigens eo tempore disciplina confirmaretur.

Præ cæteris vero eam disciplinæ partem auctor defendere studuit, quæ tunc maxime impetebatur, scilicet ordinem judiciorum in quibus Episcoporum et clericorum causæ agebantur. Quisquis sanum de Pseudo-Isidori collectione judicium ferre velit, ad ea debet attendere quæ sæculo IX gesta sunt : omnia, delapsis imperii institutionibus, arbitrio regebantur; in ecclesiastica judicia rudes hominum mores et superstitiosæ quædam opiniones irrepserant. Ea fuit mens auctoris, ipso decla-

(1) Bouix, *De principiis juris canonici*, pars III, cap. x. — Zallinger, *Historia fontium juris canonici*, cap. II.

rante et adversariis fatentibus, ut Episcopis judicum iniquitate spoliatis consuleret, atque difficiles evaderent ipsorum accusationes.

Inde infertur, decretales non fictas fuisse ad amplificandam curiæ Romanæ auctoritatem, sive quia is non erat scopus Isidori Mercatoris, sive quia jura Summi Pontificis, a Christo collata, tali auxilio non indigebant.

III. Prob. *ex ipsa fictarum decretalium acceptatione.* — Ideo eas receperunt et fraudem non suspicatæ sunt Ecclesiæ, quia, cum traderetur consueta doctrina et ubique vigens disciplina, nemo de inquirenda veritate documentorum sollicitus erat. Verum aliud evenire debuisset, si disciplinam novam et sæculi moribus contrariam exposuissent. Quæcunque contra consuetudinem ingeruntur, etiamsi sint bona, novitate ipsa perturbare solent; multo magis id de iis timendum, quibus disciplinam optimam et diuturno usu receptam aliquis evertere contenderet. Nulli autem tumultus, nulli clamores auditi sunt ob falsas decretales. Ergo nulla per eas facta fuit circa disciplinam immutatio.

IV. Prob. *ex assensu generali Ecclesiæ in doctrinam et disciplinam qualem exhibebat Pseudo-Isidorus.* — Hæc disciplina auctoritatem legis obtinuit, non quidem vi collectionis ipsius quæ privata et falsa erat, sed vi præcedentium et subsequentium Ecclesiæ legum, quibus ista disciplina fuit inducta et confirmata.

Neque dicas disciplinam falsis documentis traditam necessario reprobandam esse..Nam Isidori doctrina vel disciplina per multos annos a conciliis, Episcopis et scholis catholicis tanquam laudabilis admissa fuit; atqui Ecclesia nequit errare, dum approbat doctrinam vel disciplinam generalem. Licet Ecclesia probando doctrinam quæ communiter in scholis catholicis tradi-

tur, non certa faciat argumenta quibus doctores eam adstruunt, ipsam tamen doctrinam certam facit; neque habenda est velut abusus disciplina generalis ab Ecclesia probata. Ergo disciplina quam exhibet Isidorianus codex, quatenus in praxim universalem inducta est, ab omni catholico debet admitti ut laudabilis. Sed bona non esset, si genuinam et retinendam veteris Ecclesiæ disciplinam immutasset, si jura Pontificum ultra limites extendisset, si jura Episcoporum et conciliorum evertisset; paucis verbis, si rei ecclesiasticæ *exitiale vulnus* intulisset, ut ait Fleury.

Igitur illa mala, per falsas decretales invecta, nihil aliud sunt quam figmenta in Ecclesiam sanctam et infallibilem prorsus injuriosa.

TITULUS II

COLLECTIONES JURIS NOVI.

Circa medium sæculum XI, novus in animis excitatus ardor cœpit culturam scientiarum promovere, ipsasque in ordinatam formam redigere. Multis codicibus diligenter compositis, novis in dies editis legibus, *Corpus juris canonici* prodiit. Quo factum est, ut in foro et in scholis jurisprudentia canonica magis evolveretur (1).

Caput I. Decretum Gratiani.
Caput II. Collectiones Decretalium.
Caput III. Corpus juris canonici.

(1) Ballerini, *De antiquis collectionibus*. — Zallinger, *Appendix*, cap. III. — Devoti, *Prolegomena*, cap. VI.

CAPUT I

Decretum Gratiani (1).

I. Gratianus, in Etruria Clusii natus, professione monachus Benedictinus, Bononiæ anno 1151 Concordantiam discordantium canonum vulgavit, quæ *Decretum* dicitur.

Liber in tres partes dividitur, quarum prima *de personis* agit, continet 101 distinctiones, et sub qualibet distinctione plures canones. Pars altera *de judiciis* causas 36 complectitur; causæ dividuntur in quæstiones, et quæstiones in canones. In causa 33ª extat tractatus de pœnitentia in distinctiones 7 distributus. Tertia pars *de rebus sacris* inscripta est de consecratione; distinctionibus 5 et canonibus comprehenditur.

Quæstionibus propositis subjiciuntur dissertationes, in quibus ratio conciliandi leges exponitur. Inter canones occurrunt *Paleæ*, quæ sunt additamenta aliena.

« Opus Gratiani omnium plausibus receptum est, ita ut in scholis publice legeretur, et in foro tanquam pars juris communis haberetur. Merito celebratus est Gratianus, tum quia illius collectio, multo cæteris uberior, complectitur quidquid pertinet ad rem ecclesiasticam, tum quia scholastica fere methodo leges interpretatur, tum quia Decreti partitio in tres partes de personis, de judiciis, de rebus ordinem materiarum sequitur (2). »

II. *Emendatio Gratiani.* — Omnia, quæ in Decreto referuntur, vim eamdem habent, ac si seorsim spectentur. Si ejusmodi lucubrationem velut collectionem conside-

(1) Berardi, *Gratiani canones genuini ab apocryphis discreti.* — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. I et II.

(2) Devoti, *Institutionum canonicarum Prolegomena*, cap. VI.

remus, sincera monumenta ab apocryphis secernenda sunt. Etenim Gratianus plurima desumpsit non ex ipsis fontibus, sed ex mendosis collectionibus; hinc sæpe falsa pro veris usurpavit.

Ad detegendos Gratiani errores viri docti animum applicuerunt, et jussu Pontificum *Correctores romani* Decretum emendarunt.

III. *Auctoritas Decreti.* — Gratiani Decretum, ab auctore privato confectum, nullam ex collectore legalem auctoritatem obtinuit. Videndum est an eidem accesserit approbatio publica. Aliqui dicunt illud approbatum esse, tum quia, cum primum prodiit, in scholis et in foro susceptum et adhibitum fuit ; tum quia Eugenius III et Gregorius XIII publicam auctoritatem eidem Decreto tribuerunt.

Altera verior sententia negat. Etenim scholarum et fori usus præstantiam Decreti commendat, nullam tamen auctoritatem adjungit, eo vel magis quod mendosa capita, quibus Decretum scatet, nondum comperta erant. Neque constat de legali approbatione Decreti. Dedit quidem Eugenius III facultatem, ut Gratiani collectio publice posset legi et explicari ; sed auctoritate sua Decretum non confirmavit. Similiter Gregorius XIII curavit, ut illud emendatum exhiberetur ; noluit tamen ei pontificiam auctoritatem tribuere (1).

Benedictus XIV scribit : « Gratiani Decretum, quantumvis pluries R. Pontificum cura emendatum fuisse non ignoretur, vim legis non habet; quin imo inter omnes receptum est, quidquid in ipso continetur, tantum auctoritatis habere, quantum ex se habuisset, si nunquam in Gratiani collectione insertum foret (2). »

(1) Soglia, *Prænotiones in jus ecclesiasticum*, cap. III.
(2) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. VII, cap. XV.

CAPUT II

Collectiones Decretalium.

Art. I. Decretalium collectiones a Gratiano ad Gregorium IX.
Art. II. Decretales Gregorii IX.
Art. III. Sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes.

ARTICULUS I

DECRETALIUM COLLECTIONES A GRATIANO AD GREGORIUM IX (1).

Ante Gregorium IX prodierunt quinque collectiones Decretalium.

I. Bernardus Circa, præpositus Papiensis ac postea Episcopus Faventinus, anno 1199 evulgavit *Breviarium Extravagantium*, id est, decretorum quæ extra Gratiani opus vagabantur. In ea collectione, quæ *prima* dicitur, præter decreta quæ Gratiani diligentiam effugerant, constitutiones Pontificum post Gratianum editæ usque ad Cœlestinum III, et canones concilii Lateranensis III continentur. « Hæc collectio, in quinque libros divisa, fuit veluti archetypus, ad cujus exemplum reliquæ collectiones adornatæ sunt (2). »

II. Bernardum secuti sunt Gilbertus et Alanus; sed illorum collectiones brevi interciderunt. Novam ex iis collectionem confecit *Joannes Galensis* seu *Vallensis* anno 1202. Hæc *secunda collectio* dicitur.

III. Innocentius III ipse Petro Beneventano curam mandavit, ut ipsius constitutiones colligeret. Hæc col-

(1) Schmalzgrueber, *Dissert. procemialis*, § 7. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. II.

(2) Soglia, *Prænotiones in jus ecclesiasticum*, cap. III.

lectio, quæ prima prodiit auctoritate Pontificis, *tertia* est earum, quæ Bononiæ agnoscebantur.

IV. Tertiam collectionem brevi subsecuta est *quarta*, cujus incertus est auctor.

V. Honorius III promulgavit suarum Decretalium collectionem, quæ dicitur *quinta*.

Priores duæ collectiones nullam auctoritatem publicam consecutæ sunt; tertiæ et quintæ Pontifices earum auctores vim legis tribuerunt.

ARTICULUS II

DECRETALES GREGORII IX.

I. Ex illis Decretalium collectionibus, novisque constitutionibus suam collectionem confecit Gregorius IX, anno 1234, opera S. Raymundi de Pennafort, ex ordine Prædicatorum. « Justinianum imitatus est, tum in eo quod ex diversis codicibus unum codicem deduxit, tum in eo quod ex decretalibus ea sustulit, quæ inutilia erant (1). »

Decretalium nomine appellatur hæc collectio, quia præsertim decretales epistolas Pontificum complectitur.

Gregoriana collectio dividitur in quinque libros, quorum 1us agit de judicibus, 2us de judiciis, tres alii de judiciorum materia, nempe 3us de rebus ad clerum pertinentibus, 4us de matrimonio, 5us de criminibus et pœnis.

II. Decretales Gregorii IX ad Universitates Bononiensem et Parisiensem transmissæ et evulgatæ sunt. Ex litteris, collectioni præfixis, apparet, Pontificem jussisse, *ne aliæ collectiones in foro ac scholis adhiberentur* (2). Itaque

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum Prolegomena*, cap. VI.
(2) Zallinger, *Historia fontium juris canonici*, cap. IV.

de auctoritate hujus collectionis duo sunt monenda :

1. Juxta communem sententiam, ipsa collectio et textus in ea contenti vim legis habent, siquidem Pontifex omnia sua fecit, quibus suam auctoritatem impertitus est. Excipiuntur ea, quibus leges posteriores derogant.

2. Antiquis Decretalibus, a Gregorio ex industria prætermissis, vis legum ecclesiasticarum detracta fuit, cum Pontifex eas solas Decretales in posterum vigere voluerit, quæ in suam collectionem translatæ fuerant.

Propterea obsoleverunt quinque vetustiores collectiones. Attamen valde utiles sunt ad eas Decretales intelligendas, quæ in collectione Gregoriana receptæ fuerunt. Etenim Raymundus, ex potestate sibi concessa resecandi superflua, nonnulla capita quoad partem historicam adeo præcidit, ut ea rite percipi nequeant, nisi in antiquis collectionibus integram Decretalem perlegamus (1).

ARTICULUS III

SEXTUS DECRETALIUM, CLEMENTINÆ, EXTRAVAGANTES.

I. *Sextus Decretalium.* — Bonifacius VIII, anno 1298, opera trium cardinalium in unum volumen congessit tum novas decretales, tum canones utriusque concilii generalis Lugdunensis. Iste codex vocatur *Sextus Decretalium*, velut appendix et complementum collectionis Gregorianæ, ac totidem libris constat.

Ab ipso Bonifacio publicatus, et legali auctoritate munitus est.

II. *Clementinæ.* — Clemens V, partim ex canonibus concilii Viennensis cui præfuit, partim ex suis epistolis, conficiendam curavit aliam collectionem, eodem ordine

(1) Soglia, *Prænotiones in jus ecclesiasticum*, cap. III.

distributam, quam morte præreptus in lucem non protulit.

Joannes vero XXII, proximus ejus successor, eam publica auctoritate donatam, anno 1317, Bononiam ac Parisios transmisit. Decretales hujus collectionis ab auctore suo *Clementinæ* appellantur.

III. *Extravagantes.* — Hoc nomine dicuntur aliæ Decretales, quia primum extra corpus juris vagabantur. Duplex est earum collectio : prior, unico libro comprehensa, complectitur *Extravagantes Joannis XXII;* altera, in quinque libros distributa, continet *Extravagantes communes* plurium Pontificum ab Urbano IV ad Sixtum IV.

Utraque collectio, sub fine sæculi XV edita, incertum habet auctorem; neque compertum est, qua auctoritate in corpus juris relata sit.

CAPUT III

Corpus juris canonici (1).

I. *Quibus partibus constat.* — Iste liber triplici volumine comprehensus est. Primum volumen est Gratiani Decretum, ad cujus calcem adjici solent canones pœnitentiales et canones Apostolorum. In secundo volumine continentur Decretales Gregorii IX. Tertium volumen complectitur Sextum, Clementinas, Extravagantes.

In plerisque editionibus accedunt Matthæi Lugdunensis *Liber VII* decretalium, et *Institutiones Lancelotti* quæ sunt juris canonici compendium.

II. *Auctoritas.* — Quæ in Decreto reperiuntur, tantum valent quantum valerent, si Gratianus ea non collegisset.

(1) Maschat, *Prolegomena*, § 3. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. II.

Extravagantes, quamvis non constet ipsam collectionem a Summis Pontificibus promulgatam esse, singulæ sunt leges authenticæ.

Tres saltem collectiones, nempe Decretales Gregorii IX, Sextus Decretalium, Clementinæ, cum auctoritate pontificia donatæ fuerint, eam retinent in iis, quibus Concilium Tridentinum vel novæ Pontificum constitutiones, vel concordata, vel legitimæ consuetudines non derogant.

Igitur jus ecclesiasticum Decretalium manet in sua possessione, et illis, qui jus particulare contrarium prætendunt, incumbit onus probandi.

III. *Rubricæ, Summaria, Glossæ* in Corpore juris occurrunt, præter canones.

« *Rubricæ* sunt titulorum inscriptiones, ducto nomine a litteris rubris, quibus olim scribebantur. Distinguendum est inter Rubricas Decreti et Decretalium : Rubricæ titulis Decreti præfixæ auctoritatem non habent, nam ab auctore privato confectæ sunt.

Rubricæ Decretalium utiliter allegantur ; etenim legislator illas confirmavit. Duplex est earum genus : aliæ continent orationem perfectam, v. g. « ne sede vacante aliquid innovetur » ; ipsis competit vis legum, id est, allegantur *dispositive*, cum legislatoris voluntatem exhibeant. Aliæ perfectum sensum non habent, et nihil præcipiunt aut vetant, v. g. « de constitutionibus » ; tamen allegari possunt *declarative*, quatenus explicant verba canonis ; v. g. rubricis innotescunt res et personæ de quibus in textu sermo est. » (*Maschat*, loco citato.)

« *Summaria* sunt breves illæ periodi, quibus canones summatim rediguntur, eorumque sententiæ sub uno aspectu exponuntur. Hæc summaria, mere doctrinalia, auctoritate legis destituuntur, eo quod a privatis scriptoribus addita fuerunt. Attamen in maximo pretio

habentur, et canonibus interpretandis valde prosunt. *Glossa* est uberior explanatio legum, in Corpore juris ad marginem textus collocata. Glossæ non faciunt jus, sed æstimantur tanquam interpretationes privatæ. » (*Soglia*, loco citato.)

IV. *Modus citandi Corpus juris canonici* (C. J. C.).

1. Decreti pars 1ª tribus modis allegatur, vel expresso numero canonis, vel expressa prima ejus voce, vel expressis numero canonis et primo illius vocabulo ; v. g. *can.* (MIRAMUR) 5. *dist.* 61.

In parte 2ª allegatur causa, quæstio, et canon sive per numerum, sive per initiale vocabulum ; v. g. *can.* (AUDI) 21. c. 11, q. 3.

Tractatus *de Pœnitentia* sic allegatur : *can.* (LACRYMÆ) 2. *de Pœnit. dist.* 1.

Pars 3ª citatur sicut prima cum addito *de Consecratione;* v. g. *can.* (PANIS) 39. de Consecr. *dist.* 2.

2. In Decretalibus allegandis indicantur caput et titulus libri ; v. g. *cap.* VENERABILEM *de Elect.* A quibusdam canonistis additur vocabulum *extra* vel littera X, ut significetur caput illud extra Decretum reperiri. Sed minus frequens est hæc allegandi ratio.

Cum laudantur capita *Sexti*, signum est appositio *in* 6 ; v. g. *cap.* QUICUNQUE *de Hæret. in* 6.

Clementinæ sic allegantur : *Clement.* ETSI *de Rescriptis.*

Extravagantes Joannis XXII ita citantur : *extrav.* ECCLESIÆ Joannis XXII, *de Majoritate et obedientia.* Extravagantes vero communes allegantur hoc modo : *extrav. comm.* REM NON NOVAM *de Dolo et contumacia.*

TITULUS III

COLLECTIONES JURIS NOVISSIMI.

CAPUT I

De partibus quibus constat jus novissimum (1).

Jus novissimum vocamus omnes leges ecclesiasticas quæ, post recensitas collectiones, a legitima potestate conditæ fuerunt.

Illius partes præcipuæ sunt *Decreta concilii Tridentini* et recentiores *Bullæ Pontificum.* Hæc utraque pars suas habet accessiones.

I. *Concilium Tridentinum* (1545-1563) sessionibus XXV constat. Non tantum canonibus dogma definivit, verum etiam disciplinam decretis restauravit. Ejusmodi decreta tanquam jus commune et novissimum custodienda sunt.

Legibus Tridentinis accedunt *Declarationes Congregationis* Cardinalium quibus commissa est Concilii interpretatio. Cum consulto Pontifice feruntur, vim legis habent.

II. Juris canonici partem efficiunt *Constitutiones* Pontificum romanorum.

Bullis accedunt *Regulæ Cancellariæ.* Ita dicuntur leges quædam, seu regulæ numero 72, quibus Cancellariæ Apostolicæ negotia expediuntur. A cæteris constitutionibus in eo differunt, quod morte cujusque Pontificis vim suam amittunt, donec a novo Pontifice confirmentur. De illis præcipue sermo est in tractatu *de Beneficiis.*

(1) Schmalzgrueber, *Dissert. procem.*, § 10. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. III.

CAPUT II

De novissimis collectionibus.

ARTICULUS I

SEPTIMUS DECRETALIUM (1).

I. Primus omnium Gregorius XIII meditatus est colligere Decretales Pontificum a Sixto IV et canones Conciliorum a Concilio Viennensi. Eo mortuo, opus perficiendum curavit Sixtus V. Denique, jussu Clementis VIII, opus confectum et typis impressum fuit sub titulo *Liber Septimus Decretalium*. Sed obortis difficultatibus, quas diligenter commemorat Fagnanus (2), nempe circa prohibitionem edendi privatos commentarios super decretis Tridentinis huic libro insertis, suppressa est ista collectio tantis laboribus elucubrata.

Cum ex ratione gravi publicatio fuerit intermissa, iste liber non habet auctoritatem.

II. Iisdem fere temporibus (1590), Petrus Matthæus, jurisconsultus Lugdunensis, edidit *Septimum Decretalium* privato studio exaratum. Hoc opus in aliquibus Corporis Juris editionibus adjectum est.

Ejusmodi codex publica auctoritate caret. Multa in eo sunt vitia, et plura etiam desiderantur.

(1) Devoti, *Prolegomena*, cap. VII. — Soglia, *Prænotiones*, § 60.
(2) Fagnan. in cap. *Cum venissem*, de Judic.

ARTICULUS II

BULLARIA ET COLLECTIONES CONCILIORUM (1).

I. *Bullaria.* — Sub Sixto V, Laertius Cherubinus, Romanus, Pontificum constitutiones, extra Corpus juris vagantes, a S. Leone Magno primus collegit in unum volumen, quod *Bullarium* appellavit. Ejus filius Angelus Maria Cherubinus, opus a patre susceptum absolvens, adjecit multas constitutiones usque ad Innocentium X, et *Magnum Bullarium*, quatuor voluminibus constans, edidit anno 1638.

Quintum volumen accessit, quo Angelus a Lantusca et Paulus a Roma complexi sunt alias constitutiones usque ad Clementem X. Sed omnium amplissimum est *Bullarium Magnum* ab Hieronymo Mainardi editum Romæ, et in quatuordecim tomos distributum. In eo continentur constitutiones Pontificum a Leone Magno ad Clementem XII.

In publicam lucem prodierunt, jussu Benedicti XIV, ipsius constitutiones, tomis quatuor comprehensæ. Nuper edita est *Magni Bullarii continuatio*, Clementis XIII, Clementis XIV, Pii VI, Pii VII, Leonis XII, Pii VIII et Gregorii XVI constitutiones complectens (Romæ, 1835).

Hæc Bullaria, si forte excipias Bullarium Benedicti XIV, sunt opera privata.

II. *Conciliorum collectiones* aliæ sunt generales, aliæ autem particulares.

Ad colligendos canones omnium conciliorum sua studia contulerunt plures viri docti ; v. g., in sæculo XVI *Merlin*, *Crabbe*, *Surius*; in sæculo XVII *Labbe*, *Cossart*,

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. II. — Devoti, *Prolegomena*, cap. VII.

Baluze. In sæculo XVIII, *Coleti* et *Mansi* amplissimam conciliorum collectionem ediderunt.

Hujusmodi collectiones, velut privatum opus, auctoritate publica destituuntur.

LIBER III

DE EXPOSITIONE LEGUM ECCLESIASTICARUM

CAPUT I

Regulæ quibus expositio legum dirigitur (1).

Legum expositio est *explicatio sensus in lege contenti.* Jam vero duplex distinguitur interpretatio legum : alia est *publica* quæ ab auctoritate procedit, alia autem *privata* seu doctrinalis. Proinde duplex regularum genus proponendum est.

In jure canonico, *regula* definitur *sententia quæ jus præexistens summarie refert.* Non enim ex regula fit jus, sed ex jure præexistente facta est regula.

Regulæ dividuntur in *authenticas* et *doctrinales.* Authenticæ nituntur auctoritate legislatoris, et vim juris obtinent. Doctrinales a doctoribus privatis instar axiomatum inventæ sunt. Nulla vero regula sine exceptione universaliter probat.

(1) **Maschat,** *Institutiones juris canonici,* lib. V, tit. 41, *de Regulis juris.* — **Pirhing,** *Jus canonicum,* lib. V, tit. 41.

ARTICULUS I

AUTHENTICÆ REGULÆ JURIS.

Equidem interpretatio publica subdividitur in authenticam, usualem et judicialem. *Authentica* proponitur ab ipso legislatore. *Usualis* fit ex consuetudine; vim legis habet, quoties consuetudini accedit legislatoris consensus, juxta illud axioma: consuetudo est *optima legum interpres* (1). Interpretatio tribunalium regulariter interpretationi authenticæ non æquivalet, nisi vel uniformitas decisionum inducat praxim curiæ, vel tribunal supremum legem communem interpretetur. Ratio est, quia facultas interpretandi judicibus eatenus competit, quatenus ad legem applicandam necessarium est judicium de vero illius sensu (2).

Præmissa ejusmodi distinctione, superest ut proponantur authenticæ regulæ juris, quales in Decretalibus reperiuntur.

§ 1. Regulæ in Decretalibus Gregorianis.
§ 2. Regulæ in Sexto Decretalium.

§ 1. — Regulæ in Decretalibus Gregorianis.

I. Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

II. Dubia in meliorem partem interpretari debent.

III. Utilius scandalum permittitur, quam veritas relinquatur.

(1) *Decretalium*, lib. I, tit. 4, *de Consuetudine.*

(2) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, lib. I, cap. I, *de Potestate judiciaria.* — Soglia, *Prænotiones*, § 7. — Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. 2, § 7, *de Interpretatione legis.*

IV. Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.
V. Quod illicite introductum est, nulla debet stabilitatesubsistere.
VI. Tormenta, indiciis non præcedentibus, inferenda non sunt.
VII. Sacrilegus est offendens rem vel personam ecclesiasticam.
VIII. Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debeat, facit; et ideo jam non facit.
IX. Committens unum peccatum, reus est omnium quoad vitam æternam.
X. Ignorantia non excusat Prælatum, in peccatis subditorum.
XI. Pro spiritualibus homagium non præstatur.

§ 2. — Regulæ in Sexto Decretalium.

DECAS I.

I. Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine canonica institutione obtineri.
II. Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.
III. Sine possessione præscriptio non procedit.
IV. Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.
V. Peccati venia non datur nisi correcto.
VI. Nemo potest ad impossibile obligari.
VII. Privilegium personale personam sequitur, et extinguitur cum persona.
VIII. Semel malus, semper præsumitur malus.
IX. Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.
X. Ratihabitionem retrotrahi, et mandato æquiparari, non est dubium.

DECAS II.

XI. Cum sint partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori.

XII. In judiciis non est acceptio personarum habenda.

XIII. Ignorantia facti, non juris excusat.

XIV. Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ causam censetur habere.

XV. Odia restringi et favores convenit ampliari.

XVI. Decet concessum a Principe beneficium esse mansurum.

XVII. Indultum a jure beneficium non est alicui auferendum.

XVIII. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.

XIX. Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

XX. Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.

DECAS III.

XXI. Quod semel placuit, amplius displicere non potest.

XXII. Non debet aliquis alterius odio prægravari.

XXIII. Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

XXIV. Quod quis mandato facit judicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse.

XXV. Mora sua cuilibet est nociva.

XXVI. Ea quæ fiunt a judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt.

XXVII. Scienti, et consentienti non fit injuria, neque dolus.

XXVIII. Quæ a jure communi exorbitant, ad consequentiam non sunt trahenda.

XXIX. Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

XXX. In obscuris minimum est sequendum.

DECAS IV.

XXXI. Eum qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

XXXII. Non licet Actori quod Reo licitum non existit.

XXXIII. Mutare consilium quis non potest, in alterius detrimentum.

XXXIV. Generi per speciem derogatur.

XXXV. Plus semper in se continet quod est minus.

XXXVI. Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

XXXVII. Utile non debet per inutile vitiari.

XXXVIII. Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.

XXXIX. Cum quid prohibetur, prohibenturo mnia quæ sequuntur ex illo.

XL. Pluralis locutio duorum numero est contenta.

DECAS V.

XLI. Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat quod per eum fuerat faciendum.

XLII. Accessorium naturam sequi congruit principalis.

XLIII. Qui tacet, consentire videtur.

XLIV. Is qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.

XLV. Inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.

XLVI. Is qui in jus succedit alterius, eo jure quo ille, uti debebit.

XLVII. Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

XLVIII. Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.

XLIX. In pœnis benignior interpretatio facienda est.

L. Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

DECAS VI.

LI. Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum.

LII. Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

LIII. Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.

LIV. Qui prior est tempore, potior est jure.

LV. Qui sentit onus, sentire debet commodum, et e contra.

LVI. In re communi, potior est conditio prohibentis.

LVII. Contra eum qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda.

LVIII. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.

LIX. Dolo facit qui petit quod restituere oportet eumdem.

LX. Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

DECAS VII.

LXI. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.

LXII. Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

LXIII. Exceptionem objiciens, non videtur de intentione adversarii confiteri.

LXIV. Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.

LXV. In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis.

LXVI. Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset.

LXVII. Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.

LVIII. Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

LXIX. In malis promissis fidem non expedit observari.

LXX. In alternativis, debitoris est electio, et sufficit alterum adimpleri.

DECAS VIII.

LXXI. Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus.

LXXII. Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum.

LXXIII. Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari.

LXXIV. Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

LXXV. Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat.

LXXVI. Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare.

LXXVII. Rationi congruit, ut succedat in onere qui substituitur in honore.

LXXVIII. In exemplum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

LXXIX. Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur.

LXXX. In toto partem non est dubium contineri.

DECAS IX.

LXXXI. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

LXXXII. Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

LXXXIII. Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.

LXXXIV. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

LXXXV. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.

LXXXVI. Damnum quod quis sua culpa sentit, sibi debet non aliis imputare.

LXXXVII. Infamibus portæ non pateant dignitatum.

LXXXVIII. Certum est quod is committat in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.

ARTICULUS II

REGULÆ DOCTRINALES INTERPRETATIONIS.

I. *Earum utilitas.* — Leges humanæ admittunt doctrinalem interpretationem, quæ licet per se auctoritatem non habeat, quia privatis non competit potestas introducendi leges, tamen interdum valet moralem certitudinem parere et obligationem inducere.

Cum enim leges ecclesiasticæ sint regulæ generales et stabiles, legislator nequit legem ferre ita claram et pro-

vidam, quæ nulla egeat interpretatione. Sæpe nascuntur ambiguitates vel dubia, tum quia leges paucis ac generalibus verbis feruntur, tum quia in earum applicatione ad peculiares casus oriuntur difficultates, propter quas explicatio legis requiritur.

Jamvero legislator non semper consuli potest ; propterea necessarium erat, ut privatis liceret legem doctrinaliter interpretari (1).

II. *Multiplex genus regularum doctrinalium* distinguitur.

1. Ipsa interpretatio doctrinalis dividitur in *simplicem* seu declarativam, *extensivam* et *restrictivam*. Interpretatio *simplex* mentem legislatoris assequitur mera expositione verborum legis ; ideo dicitur *declarativa*.

Interpretatio *extensiva* legem extendit, ob identitatem rationis, ad personam vel casum verbis quidem non expressum, mente tamen legislatoris comprehensum.

Interpretatio *restrictiva*, quæ vocatur *Epikeia* (æquitas), benigne et ex æquo declarat ob circumstantias casum particularem in lege alias universali ex mente legislatoris non contineri (2).

2. Ut recta sit interpretatio, variæ regulæ doctrinales adhibentur. Jamvero aliæ sunt regulæ generales ; aliæ respiciunt interpretationem vel extensivam, vel restrictivam, vel simplicem ; aliæ in conflictu legum observantur.

§ 1. Regulæ generales.
§ 2. Regulæ interpretationis extensivæ.
§ 3. Regulæ interpretationis restrictivæ.
§ 4. Regulæ interpretationis declarativæ.
§ 5. Regulæ servandæ in conflictu legum.

(1) Suarez, *de Legibus*, lib. I, cap. I.
(2) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. I, tit. 2.

§ 1. — Regulæ generales (1).

Regula 1ª. — Legis interpretatio semper juxta mentem legislatoris fieri debet. Etenim intentio legislatoris est anima legis et obligationis mensura. Proinde quacunque ratione voluntas legislatoris constet, juxta illam lex erit interpretanda.

Regula 2ª. — Cum materia legis debeat esse rationi conformis et societati utilis, evitanda est illa interpretatio, ex qua sequeretur absurdum, iniquitas, contrarietas legum, ipsa legis inutilitas; nam, ut acute scripsit quidam auctor, inter varias species interpretationis nondum recensetur interpretatio *annihilativa* legis.

Regula 3ª. — Exceptionis a regula tres sunt præcipui effectus. *Primus* effectus : *Exceptio restringit regulam;* nam universalitas regulæ deficit respectu casus excepti.

Secundus effectus : *Exceptio declarat regulam;* etenim ex qualitate exceptionis apparet, de quo rerum genere regula disponat.

Tertius effectus : *Exceptio firmat regulam* in casibus non exceptis; id est, casus, qui excepti non reperiuntur, censentur comprehensi sub regula.

§ 2. — Regulæ interpretationis extensivæ (2).

Regula 1ª. — *Ob solam similitudinem rationis, lex non extendenda est* ad casus non expressos. Etenim ratio legis non est ipsa lex; legislator non intendit obligare, nisi ad id, quod exprimit.

Regula 2ª. — *Ob identitatem rationis, extensio legis fa-*

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. 2. — Zallinger, *Institutionum* lib. I, tit. 2.

(2) Suarez, *de Legibus*, lib. VI. — Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. I, tit. 2.

cienda est. Etenim si lex non extenderetur, ubi eadem prorsus militat ratio, legislator argui posset de injustitia vel imprudentia. Unde illud axioma : *Ubi eadem est ratio, ibi eadem juris dispositio.*

Id autem evenit : 1° *in correlativis,* v. g. inter sponsum et sponsam. — 2° In *æquiparatis;* v. g. lex permittens monialibus egressum ob incendium, censetur id concedere ob hostium invasionem. — 3° In *connexis* et *contentis;* v. g. *qui potest testari, etiam codicillos facere potest.*

Regula 3ª. — *Favores sunt ampliandi,* (*odia sunt restringenda*). Hujus regulæ pars prior ita intelligitur : in dubio an legi derogetur, standum est pro illius observantia, donec constet de contraria voluntate legislatoris.

Juxta idem principium, privilegia *præter legem* late interpretanda sunt; nam bono publico non adversantur. Huc referuntur illæ authenticæ regulæ juris, quibus Theologia moralis utitur velut principiis reflexis; v. g. *melior est conditio possidentis; in dubio favendum est reo.*

§ 3. — Regulæ interpretationis restrictivæ (1).

Regula 1ª. — Lex positiva licite restringitur, si adsit causa rationabilis præsumendi de benigna mente legislatoris, quod in his circumstantiis noluerit obligare.

Ratio est, quia lex definitur ordinatio justa. Legislator non vult obligare in casibus, quos quidem verba legis non excipiunt, mens vero ipsius juxta regulas æquitatis non comprehendit.

Regula 2ª. — Licitum est uti επιχεια : 1° cum litteralis observantia legis adversatur legi superiori; v. g. sine peccato non potest reddi gladius homini furioso. — 2° Cum nocet bono communi; v. g. cives possunt arma

(1) Maschat, *Institutionum* lib. I, tit. 2. — Schmalzgrueber, lib. I, tit. 2. — Suarez, *de Legibus*, lib. VI.

capere et pugnare contra hostes civitatem invadentes, licet lex generalis gestationem armorum prohibeat. — 3° Quando nimis onerosa est lex humana; nam cum gravi detrimento non obligat.

Regula 3ª. — (*Favores sunt ampliandi*), *odia sunt restringenda*. Hujus regulæ pars altera ita intelligitur : jus certum non tollitur per dubium superveniens. Proinde in dubio an dispensatio concedatur, obligatio legis perseverat. Pariter privilegia odiosa seu *contra legem* stricte interpretanda sunt; nam bono publico adversari videntur.

Huc etiam referuntur quædam principia reflexa quibus utitur Theologia moralis; v. g. *lex dubia non obligat; nemo malus præsumitur, nisi probetur; in pœnis benignior interpretatio facienda est* (1).

§ 4. — **Regulæ interpretationis declarativæ** (2).

Regula 1ª. — Interpretatio sit *grammaticalis*, id est, attendatur verborum proprietas. Ratio est, quia ex verbis juxta communem significationem acceptis plerumque colligitur voluntas legislatoris; sic enim putandum est illa a legislatore adhibita fuisse, ut facile ab omnibus intelligerentur. Vix quidquam in jure certum esset, si a propria verborum significatione ad libitum recederetur.

Propterea lex generaliter loquens omnia significata complectitur, nam *ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus*.

Regula 2ª. — Interpretatio legum sit *historica*, id est,

(1) Layman, *Commentaria*, cap. xxxv, *de Rescriptis*. — S. Ligorius, lib. I, n° 99.

(2) Soglia, *Prænotiones*, § 7. — Suarez, *de Legibus*, lib. VI. — Schmalzgrueber, lib. I, tit. 2.

habeatur ratio temporum. Hæc regula duplici modo intelligitur.

Primo, ratio temporum habenda est, quandoquidem sunt aliquæ voces, quæ antiquis temporibus aliud significabant, aliud modo significant. Exemplo esse possunt hæc vocabula : *diœcesis*, *parochia*, *viaticum*, et alia, quorum antiquæ significationes in alias mutatæ sunt.

Secundo, si verba sint ambigua, historia inservit ad legem interpretandam. Nimirum occasio sive ratio, ob quam lex condita est, et adjuncta personarum, locorum ac temporum investiganda sunt, ex quibus lux aliqua effulgebit, ut possimus mentem legislatoris, sensumque legis percipere.

§ 5. — Regulæ servandæ in conflictu legum (1).

Regula 1ª. — In concursu legum quæ sibi contrariæ videntur, primo tentanda est conciliatio. Etenim non facile admittenda est antinomia seu contrarietas legum, ne legislator sibi contradicat. Unde cum correctio jurium sit odiosa, omni possibili modo leges invicem conciliandæ sunt, nisi expresse canon unus corrigat alterum.

Regula 2ª. — In concursu legis generalis cum alia lege generali, si conciliatio utriusque non speretur, lex nova derogat priori. Ita statuunt Decretales : « Romanus Pontifex, qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, constitutionem condendo posteriorem, priorem revocare noscitur (2). »

Regula 3ª. — Si concurrant duæ leges contrariæ, altera specialis, altera generalis, tunc utraque observatur,

(1) Maschat, *Prolegomena*, § 5, *de Antinomia juris canonici*. — Lib. I, tit. 2, *de Interpretatione legum*.

(2) Bonifacius VIII, cap. 1, *de Constitutionibus* in 6.

nempe generalis tanquam regula, specialis autem tanquam exceptio. Unde axioma: *Generi per speciem derogatur.*

Ratio est, tum quia legislator legi generali præexistenti derogat per concessionem juris particularis; tum quia « Romanus Pontifex, cum locorum specialium consuetudines possit ignorare, ipsis, nisi de iis expressam faciat mentionem, non intelligitur derogare (1). »

CAPUT II

Methodus exponendi leges.

ART. I. Methodus in scholis adhibita.
ART. II. Methodus adhibita in libris.

ARTICULUS I

METHODUS IN SCHOLIS ADHIBITA (2).

I. Pro ratione studiorum in Universitatibus constituta, cursus juris canonici perficitur duplici labore, scilicet Institutionibus, et Decretalium expositione.

In Institutionibus, elementa juris ordine logico distribuuntur. Canonistæ vero diversis modis Decretales explicant, sive exponendo doctrinam juris juxta earum titulos, sive tradendo scholasticam textus interpretationem cujus indolem noscere juvat.

II. Sicut philosophi et theologi juxta formam syllogisticam argumentantur, ita determinatis temporibus habebantur exercitationes, quibus Decretales scholastica methodo explanarentur.

(1) Bonifacius VIII, eadem constitutione.

(2) Gonzalez, *Commentaria in Decretales*, lib. I. — Berardi, *Commentaria in Decretales*, Præfatio. — Zallinger, *Appendix*, cap. IV. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*, chap. II.

Jamvero ejusmodi exercitium constat tribus partibus, quarum singulæ duplici actu absolvuntur :

1. Legitur canon interpretandus. Lecto capite, conficitur facti species, nempe inquiritur factum quod decisioni occasionem dedit.

2. Pars altera exponit dubium de jure decernendo quoad factum narratum. Deinde afferuntur rationes dubitandi seu difficultates.

3. Difficultatibus opponitur decisio, et ratio decidendi vindicatur.

ARTICULUS II

METHODUS IN LIBRIS ADHIBITA (1).

I. Ad diversa genera referuntur libri de jure canonico scripti, videlicet

1. Prænotiones in jus canonicum.
2. Opera historica.
   A. Historia fontium.
   B. Historia disciplinæ.
   C. Historia scientiæ canonicæ.
3. Institutiones canonicæ.
   A. Institutiones juris ecclesiastici publici.
   B. Institutiones in quibus jus publicum et privatum consociantur.
4. Ampliora opera.
   A. Commentaria in singulos textus Decretalium.
   B. Expositio juris pontificii juxta Decretalium titulos.
5. Monologia.
   A. Varii tractatus.

(1) Devoti, *Prolegomena*. — Audisio, *Introduction aux études ecclésiastiques*. — Zallinger, *Appendix*, cap. v. — Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, introduction. — Walter, *Manuel du droit ecclésiastique*, introduction.

B. Dissertationes.
6. Repertoria.
7. Scripta periodica.

II. *Systemata juris canonici.* — Plurimi canonistæ, ordinem Decretalium secuti, jus ecclesiasticum, ad judiciorum rationem redactum, dividunt in quinque libros, quorum summa versu continetur :

JUDEX, JUDICIUM, CLERUS, CONNUBIA, CRIMEN.

Aliud invaluit systema quod, ab Institutis Justiniani desumptum, universam juris materiam distribuit in tres partes, *de personis*, *rebus et judiciis.*

Methodum ex natura rei deductam persequimur; optandum est enim, ut ipse juris conspectus ideam Ecclesiæ exprimat. Huc pertinet proposita partitio Institutionum in duplicem partem, alteram *generalem*, alteram *specialem*. Sicut in omni scientia « ex principiis proceditur in objectum (1), » *pars generalis* exposuit *Principia scientiæ canonicæ*. *Pars specialis* describit *Statum Ecclesiæ juxta canones.*

(1) Liberatore, *Institutiones philosophicæ*, *Logicæ* pars II, cap. VI.

PARS SPECIALIS

DESCRIBENS

STATUM ECCLESIÆ JUXTA CANONES

Jus canonicum objective spectatum est *complexus legum quibus ordinatur vita Ecclesiæ tanquam societatis visibilis* (1).

Jamvero ex voluntate Christi, cui jus publicum ecclesiasticum innititur, status Ecclesiæ determinatur tripliciter, sive respectu gradus quem obtinet Ecclesia præ cæteris societatibus, sive respectu *mediorum* quibus prædita est, sive respectu *personarum* in quibus potestas ecclesiastica residet (2).

Quod attinet ad ordinem quo hæc tria evolvenda sunt, antequam aggrediamur *externas relationes* Ecclesiæ cum societatibus civilibus, internum regimen societatis christianæ constituitur, tum discrimine *personarum* quibus ipsa constat, tum determinatione *mediorum* quibus Ecclesia utitur.

Liber I. De personis Ecclesiæ.
Liber II. De mediis quibus Ecclesia utitur.
Liber III. De relationibus Ecclesiæ cum societatibus civilibus.

(1) Supra, *Prænotiones*, § 2.
(2) Tarquini, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, p. 2.

LIBER I

DE PERSONIS ECCLESIÆ (1)

I. *Quibus personis Ecclesia constat.* — Jesus Christus, generis humani Salvator, baptizatos in se credentes in societatem visibilem evocavit, seu in *Ecclesiam* jussit coalescere. Jamvero Ecclesia describitur : *A Christo instituta societas hominum unius fidei professione, eorumdem sacramentorum communione, ad Summum Pontificem aliosque legitimos pastores subjectione conjunctorum.*

Ex ista definitione, corpus Ecclesiæ per fidem baptismalem formatur. Christus voluit, ut illius membra triplici vinculo visibili connecterentur, scilicet professione ejusdem fidei, usu eorumdem sacramentorum, et subjectione ad pastores legitimos et præsertim ad Romanum Pontificem. Ab eo corpore separantur hæretici, schismatici et excommunicati ratione privationis vel professionis fidei, vel participationis sacramentorum, vel subjectionis ad legitimos Pastores.

II. *Divisio personarum Ecclesiæ in clericos, laicos et regulares* (2).

Ex institutione Christi, corpus Ecclesiæ distribuitur in hierarchiam et fideles, id est, personæ dividuntur in clericos et laicos. *Clerici* divino cultui et Ecclesiæ ministerio ab Episcopo per ordinationem addicti sunt ; reliqui fideles *Laici* appellantur.

(1) Devoti, *Prolegomena.*, cap. I. — Bellarmin, *de Membris Ecclesiæ.*

(2) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. IV. — Audisio, *Droit public de l'Église*, liv. I.

Inter clericos et laicos, jure partim divino, partim ecclesiastico, interjectum est tertium genus personarum, nempe regularium. Equidem status religiosus in genere a Deo ducit originem, quatenus Christus dedit consilia evangelica; singuli autem ordines regulares sunt institutionis ecclesiasticæ.

Titulus I. De Clericis.
Titulus II. De Regularibus.
Titulus III. De Laicis.

TITULUS I

DE CLERICIS.

Hierarchia dicitur tum potestas spiritualis, tum series personarum quæ eam exercent. Sub isto respectu duplici considerata, definitur : *Potestas a Christo suis Apostolis eorumque legitimis successoribus tributa, ut Ecclesiam regant, et divina religionis mysteria celebrent atque distribuant* (1).

I. *Multiplex potestas ecclesiastica.* — Christus est doctor, rex et sacerdos. Cum potestas Ecclesiæ nonnisi potestas Christi sit, habita ratione istius triplicis muneris ea trifariam dividitur in magisterium, ministerium et imperium. Perduratio hujus triplicis potestatis proprie non est nisi continuatum opus Salvatoris, per Ecclesiam suam incessanter homines docentis, sanctificantis et gubernantis.

Igitur ista tria munera constituunt objectum sacræ potestatis. Tribus potestatibus ejusmodi correspondet triplex vinculum, quo fideles Ecclesiæ conglutinantur,

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. 1, tit. I. — Hallier, *De hierarchia*, p. 144.

nempe unius fidei professio, eorumdem sacramentorum usus, et ad legitimos Pastores subjectio (1).

II. *Duplex hierarchia.* — Cum iidem Pastores, nempe Summus Pontifex et Episcopi, magisterium simul et imperium exerceant, ideo distinguitur tantum duplex hierarchia, scilicet ordinis et jurisdictionis, apud quam potestas ecclesiastica residet (2).

Tractatus I. De Hierarchia Ordinis.
Tractatus II. De Hierarchia Jurisdictionis.

TRACTATUS I

De Hierarchia Ordinis.

Dissertatio I. De potestate Ordinis et diversitate Ordinum.
Dissertatio II. De accessu ad Ordines.
Dissertatio III. De juribus et obligationibus clericorum.

DISSERTATIO I

DE POTESTATE ORDINIS ET DIVERSITATE ORDINUM.

Caput I. Potestas Ordinis in genere.
Caput II. Diversitas Ordinum.

CAPUT I

Potestas Ordinis in genere (3).

I. *Definitio Ordinis.* — Potestas Ordinis est *illa qua sa-*

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, Introduction.

(2) Tarquini, *Institutiones juris publici*, p. 2. — Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. v.

(3) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars II, lib. I, cap. I. — Devoti, *Institutionum* lib. I, tit. 2.

crificium offertur, sacramenta ministrantur, et sacræ functiones peraguntur. Proposita definitio complectitur integrum Ordinis objectum, nempe sacrificium, sacramenta, sacramentalia.

Juxta hanc definitionem, duplex potestas Ordinis distinguitur. Cum sacramenta et sacrificium sint divinitus instituta, pariter ex jure divino procedit Ordinis potestas quæ ad illa refertur. Verum ab Ecclesia pendet illa Ordinis potestas quæ cæteras functiones sacras respicit, nam sacramentalia sunt institutionis ecclesiasticæ.

II. Definitioni Ordinis opponitur *definitio Jurisdictionis.* Jurisdictio generatim est *potestas regendi subditos.* Jurisdictio ecclesiastica definitur : *A Christo instituta spiritualis potestas regendi fideles et Ecclesiam in finem supernaturalem.*

Quatenus dicitur *potestas regendi Ecclesiam,* intelligitur jurisdictio externa quæ societatem legibus et judiciis gubernat. Quatenus vero dicitur *potestas regendi fideles,* definitio convenit etiam jurisdictioni internæ quæ in singulos fideles exercetur.

Art. I. Discrimen Ordinis et Jurisdictionis.
Art. II. Actus Ordinis vel Jurisdictionis.

ARTICULUS I

DISCRIMEN ORDINIS ET JURISDICTIONIS (1).

I. Primum discrimen oritur ex *objecto* utriusque potestatis. Etenim potestas determinatur ex illius proportione ad societatis finem. Atqui Ecclesiæ finis proximus, nempe animarum sanctificatio, duabus viribus obtinetur, scilicet *gratia divina* et *hominum cooperatione.* Christus in Ecclesia instituit potestatem Ordinis ad conferendam gra-

(1) Bouix, *De principiis juris canonici,* pars IV, cap. III.

tiam; potestas autem Jurisdictionis cooperationem hominum dirigit sive per magisterium, sive per disciplinam.

Itaque universa clericorum potestas vel ad sacrum ministerium vel ad Ecclesiæ regimen pertinet. Ex diversitate utriusque objecti jam innotescit discrimen Ordinis et Jurisdictionis : Ordo seu ministerium per ritus sanctificat; potestas vero Jurisdictionis in regendo consistit (1).

II. Aliud discrimen oritur *ex modo quo acquiritur* utraque potestas. Etenim potestas Ordinis per sacram *ordinationem* confertur. Potestas autem Jurisdictionis transmittitur per *missionem*, quæ definitur : *legitima assignatio subditorum*, vel *legitima deputatio ad exercendum munus spirituale* (2).

Hanc distinctionem tradit S. Thomas : « Duplex est spiritualis potestas, una quidem sacramentalis, alia jurisdictionalis. Sacramentalis quidem potestas est, quæ per aliquam consecrationem confertur... et talis potestas secundum suam essentiam remanet in homine, quandiu vivit. Potestas autem jurisdictionis est, quæ ex simplici injunctione hominis confertur; et talis potestas non immobiliter adhæret (3). »

Concilium Tridentinum ad legitimos Ecclesiæ ministros constituendos ordinationem et missionem necessariam esse definivit : « Si quis dixerit eos qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate rite *ordinati*, nec *missi* sunt, legitimos esse Verbi et Sacramentorum ministros, anathema sit (4). »

(1) Magnin, Episcopus Anneciensis, *Juris canonici Institutiones*, lib. II, tit. 10.

(2) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars II, lib. I, cap. I.

(3) S. Thomas, 2. 2. quæst. 39, art. 3.

(4) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, can. VII.

III. Potestas Ordinis *nec amitti nec restringi potest.* Concilium Tridentinum docet : « Quoniam in sacramento Ordinis character imprimitur, qui nec deleri nec auferri potest, merito sancta Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt Novi Testamenti sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere (1). » Quæ verba innuunt, potestatem Ordini annexam esse perpetuam et invariabilem. Igitur Episcopi et sacerdotes semper et ubique valide agunt ea quæ vi solius ordinis peraguntur.

Aliud obtinet de jurisdictione. Cum ex missione Ecclesiæ conferatur, limitari aut omnino tolli potest. Sic restringitur jurisdictio Episcoporum ratione tum loci, tum materiæ, tum personarum. Omnino tollitur jurisdictio sive in Episcopo deposito, sive in eo qui Episcopatui renuntiavit. Unde actus jurisdictionis irritari possunt.

IV. *Potestas una sine altera stare potest.* — Nimirum Episcopis titularibus ordo confertur sine jurisdictione. E contra Episcopus institutus, licet nondum consecratus, jurisdictionem in suam diœcesim sortitur.

ARTICULUS II

ACTUS ORDINIS VEL JURISDICTIONIS (2).

I. Ad potestatem Ordinis referenda est quælibet potestas sacramenta vel sacramentalia respiciens, et a Christo vel ab Ecclesia ita immediate alicui ordinum gradui alligata, ut valide semper exerceatur.

Dicitur 1°. Ad Ordinem refertur sola *potestas ministrandi sacramenta vel sacramentalia;* hæc enim sunt objecta

(1) Sess. XXIII, cap. IV.
(2) Bouix, *De principiis juris canonici*, pars IV, cap. III.

hujus potestatis. Verum non omnis functio sacramentalis statim ad Ordinis potestatem revocanda est; etenim

Dicitur 2°. Ad Ordinem pertinet sola hujusmodi *potestas a Christo vel ab Ecclesia alicui ordinum gradui annexa.* Nam laici possunt privatum baptismum in casu necessitatis, necnon (siquidem ministri sunt contrahentes) sacramentum matrimonii ministrare; verum hæc potestas, cum non fuerit ordinibus alligata, non est potestas ordinis. Attamen sunt functiones sacræ, ad quas obeundas ordo non sufficit, sed præterea exigitur jurisdictio; sic administratio Pœnitentiæ requirit ordinem ratione sacramenti, et jurisdictionem ratione judicii.

Dicitur 3°. Hæc potestas ita ordinibus immediate cohæret, ut *semper valide exerceatur.* Quæ solius sunt ordinis, ad valorem non exigunt deputationem. Sed jurisdictio requiritur ad legitimum exercitium ordinis.

II. Inde colligitur, *quinam sint actus jurisdictionis.* Videlicet jurisdictio, quatenus potestati Ordinis opponitur, non est nisi legitima deputatio ad aliquos actus perficiendos, qui non stricte ad potestatem Ordinis pertinent. Proinde ad jurisdictionem non tantum potestas legislativa, judiciaria et coercitiva, sed etiam omnes actus referuntur, ad quos ponendos auctoritas ecclesiastica intervenire debet.

Illud in societate christiana servatur, ut omnis jurisdictio penes *Ecclesiam regentem* velut in suo fonte conclusa resideat. Ad singulos derivatur per specialem Ecclesiæ injunctionem.

CAPUT II

Diversitas Ordinum.

Concilium Tridentinum docet : « Cum divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium, consentaneum fuit,

quo dignius et majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione *plures* et *diversi* essent ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi, ut, qui jam clericali Tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent (1). »

ARTICULUS I

DUPLEX SACERDOTIUM (2).

Duplex distinguitur sacerdotium, nempe *Episcopatus* et *presbyteratus.*

I. *Discrimen inter Episcopatum et presbyteratum,* ratione ordinis, oritur præsertim a potestate ministrandi sacramenta. Etenim Episcopatus est ordo supremus quo datur presbytero potestas ordinandi, confirmandi, Ecclesiamque sibi commissam regendi. Christus episcopali characteri alligavit potestatem ordinandi Episcopos et sacerdotes, nec non pòtestatem ordinariam conferendi confirmationem. Horum sacramentorum collatio ita Episcopi est propria ex jure divino, ut sacerdotium a presbyteris nunquam, confirmatio vero nonnisi cum licentia Summi Pontificis conferri possint.

Concilium Tridentinum definivit : « Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam quam habent esse cum Presbyteris communem, anathema sit (2). »

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. II.

(2) Thomassin, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina,* tom. I, lib. I, cap. I.

(3) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, can. VII.

II. *Discrimen inter presbyteratum et ordines inferiores* potissimum desumitur a potestate offerendi sacrificium. Presbyteratus enim est ordo quo tribuitur potestas consecrandi corpus Christi, et remittendi peccata.

Synodus Tridentina declarat : « Sacrificium et sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege exstiterit. Cum igitur in Novo Testamento sanctum Eucharistiæ sacrificium visibile ex Domini institutione Catholica Ecclesia acceperit, fateri etiam oportet, in ea novum esse visibile et externum sacerdotium (1). »

Idem Concilium definivit : « Si quis dixerit non esse in Novo Testamento sacerdotium visibile et externum ; vel non esse potestatem aliquam consecrandi et offerendi verum corpus et sanguinem Domini, et peccata remittendi et retinendi, anathema sit (2).

ARTICULUS II

MINISTRI MAJORES ET MINORES.

De fide est ejusmodi ministros in Ecclesia existere : « Si quis dixerit præter sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios ordines, et majores et minores, per quos, velut per gradus quosdam, in sacerdotium tendatur, anathema sit (3). »

I. *Ministri majores.* — Præter Episcopatum et presbyteratum, ordinibus majoribus seu ordinibus sacris accensentur *diaconatus* et *subdiaconatus.*

1. *Discrimen inter diaconatum et ordines inferiores.* Diaconatus definitur : ordo sacer, quo potestas tribuitur proxime inserviendi presbytero rem sacram facienti.

(1) Sess. XXIII, cap. I. — (2) Sess. XXIII, can. I. — (3) Sess. XXIII, can. II.

Iste ordo pertinet ad hierarchiam divinitus institutam : « Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris et Ministris, anathema sit (1). » Ex iis verbis Ministri tenent tertium gradum in Hierarchia Ordinis a Christo institutæ; atqui Diaconus præeminet inter Ministros. Proinde Diaconatui competit origo divina et ratio sacramenti.

2. *Discrimen inter Subdiaconatum et ordines minores.* Subdiaconatus est ordo sacer, quo tribuitur potestas ministrandi diacono et sacerdoti in Missæ sacrificio. Apud Latinos, iste ordo inter ordines sacros recensetur a sæculo XII, tum quia Subdiaconi suo munere funguntur supra gradus altaris, tum quia illis imponitur lex continentiæ et obligatio recitandi officium divinum (2).

II. *Ordines minores* considerantur ratione numeri et originis.

1. *Numerus* eorum diversus viget in Ecclesia Græca et in Ecclesia Latina. Etenim in Ecclesia Græca, præter Episcopatum, presbyteratum et diaconatum, numerantur tantum *hypodiaconatus* et *lectoratus*. Verum in Ecclesia Latina, præter tres priores ordines hierarchicos, recensentur subdiaconatus et quatuor minores ordines, nempe *acolythatus*, *exorcistatus*, *lectoratus* et *ostiariatus*. Hi quidem omnes in Ecclesia Romana semper constantes fuerunt; non item vero in Ecclesiis aliis particularibus, sive orientalibus, sive occidentalibus (3).

2. Ad *originem* quod attinet, subdiaconatui et minoribus ordinibus singulatim deest institutio divina. Id constat *primo* ex antiquorum testimoniis, qui expresse affirmant, crescente fidelium multitudine, ab Ecclesia

(1) Sess. XXIII, can. VI.

(2) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. 2. — (3) Perrone, *De ordine*, cap. II

præfatos Ordines pro opportunitate institutos esse. *Secundo*, ex istiusmodi Ordinum modo unius, modo alterius, aut etiam plurium cessatione, additione, imminutione, et abrogatione quæ certe in rem divinitus institutam cadere nequeunt. *Tertio*, ex neglecta quandoque horum Ordinum collatione ante promotionem ad altiores ordines respective. *Quarto*, ex fine quem Ecclesia sibi potissimum proposuit in his ordinibus instituendis, ne scilicet neophyti sacrorum rudes et tirones illico presbyterio inaugurarentur, priusquam fidei dogmata et sacramentorum cæremonias didicissent (1).

Equidem concilium Tridentinum nomina et officia minorum ordinum ad ipsum *Ecclesiæ initium* refert (2); sed cum non definiverit quo tempore id factum fuerit, multi existimant, omnes minores ordines una cum subdiaconatu, procedente tempore, ab Ecclesia institutos esse. Verum cum initio diaconorum partes essent, quæ labentibus annis minorum clericorum propriæ esse cœperunt, minores ordines origine sua generatim, videlicet quatenus diaconatu comprehendebantur, ad ipsam hujus ordinis institutionem referuntur.

Itaque in diaconatu plura et diversa erant ministeria, quæ quidem primum a diaconis obiri poterant. Crescente vero fidelium et ministrorum numero, cum diaconi pares non essent omnibus his muneribus obeundis, Ecclesia veluti partes quasdam ex diaconatu decerpsit, ac pro singulis proprios ordines instituit (3).

(1) Morin, *De sacris ordinationibus*, Exercitatio 11.

(2) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. II. — Devoti, *Institutionum* lib. I, tit. 2.

(3) Benedictus XIV, *De synodo diœcesana*, lib. VIII, cap. IX.

ARTICULUS III

PRIMA TONSURA.

Tonsura definitur: cæremonia ab Ecclesia instituta, qua laicus in clerum assumitur.

I. *Prima tonsura non est ordo proprie dictus,* sed dispositio quædam ad ordines. Id colligitur ex Concilio Tridentino, quod non solum tonsuram non numerat inter ordines, verum illam ab eis diserte distinguit (1).

Ratio est, quia per omnem ordinem proprie dictum confertur potestas ad specialem functionem sacram. Atqui per tonsuram nulla confertur hujusmodi potestas; sed solum eam suscipientes clericali ordini adscribuntur, et divino cultui addicuntur. Hinc in Pontificali romano titulus *de Clerico faciendo,* non ordinando, collationi primæ tonsuræ præfigitur (2).

II. *Multiplex recensetur effectus tonsuræ:* — 1. Tonsurati fiunt membra status et ordinis clericalis. — 2. Induti superpelliceo assistere possunt in choro ad cantanda divina officia. — 3. Ad supplendas functiones ordinum minorum admittendi sunt præ laicis. — 4. Capaces sunt ad acquirenda beneficia ecclesiastica, modo non careant qualitatibus ad functiones beneficii requisitis. — 5. Præparantur ad ulteriores ordines, ad quos Episcopus ipsos judicaverit aptos. — 6. Acquirunt privilegia clericorum, maxime fori et canonis. — 7. Ad vitæ morumque sanctitatem præ laicis obligantur (3).

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. II.
(2) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. 11.
(3) Zallinger, *Institutiones juris canonici*, lib. I, tit. 11.

DISSERTATIO II

DE ACCESSU AD ORDINES.

Ut accedamus ad ordines, duo requiruntur, videlicet *præparatio* et *ordinatio*.

CAPUT I

Præparatio ad statum clericalem.

Status clericalis exigit singularem animi culturam, sive institutio theologica, sive educatio ad religionis virtutisque studium spectetur. Hinc Ecclesia suas cogitationes in id præsertim conferre nunquam intermisit, ut omnes in sortem Domini vocati ad pietatem sedulo fingerentur, ac litteris et disciplinis potissimum sacris rite imbuerentur. At circa hunc duplicem finem prosequendum non eadem semper viguit disciplina.

I. *Vetus disciplina* vel in prioribus sæculis vel in medio ævo consideratur.

1. *Priores scholæ clericales.* — A primis temporibus majores nostri, v. g. S. Augustinus, episcopalia seminaria institui curarunt, in quibus, sub Episcopi oculis, instruerentur juniores clerici qui ad majores ordines crescerent. Certum est, jam sæculo VI constitutas fuisse communes domus, in quibus Ecclesiarum alumni ad omnem virtutem informarentur (1). Adjumentum attulerunt monasteriorum *scholæ exteriores*, quæ clericis

(1) Concilium Toletanum II, anno 527 : « Statuimus observandum, ut mox detonsi vel ministeriis lectorum traditi, in domo ecclesiæ sub episcopali præsentia a præposito sibi debeant erudiri. »

etiam sæcularibus patebant; in iis pietas æque ac scientiæ excolebantur.

2. *Universitates velut scholæ clericales.* — Labentibus annis, episcopalia seminaria, atque etiam monachorum scholæ negligi cœperunt, quia clerici ad Universitates, studiorum causa, confluebant. Interdum ea praxis probata fuit; nam Universitatibus, Ecclesiæ subjectis, adjuncta erant collegia excipiendis clericis destinata, in quibus, præter egregiam doctrinam, simul honestam vitæ disciplinam sibi compararent. Postmodum vero cum in publicis Academiis pietas languesceret, Episcopi seminariis restituendis operam præbuerunt, et sapientissimis legibus rem absolvit Concilium Tridentinum.

II. *Seminaria.* — « Sancta Synodus (Tridentina) statuit, ut singulæ cathedrales Ecclesiæ certum puerorum numerum in collegio alere ac religiose educare, et ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur. » Nihil autem obstat quominus « in Ecclesiis amplas diœceses habentibus possit Episcopus unum vel plura in diœcesi, prout sibi opportunum videbitur, habere seminaria, quæ tamen ab illo uno quod in civitate erectum et constitutum fuerit, in omnibus dependeant (1). »

Decretum concilii multa statuit quæ referuntur : 1° ad alumnorum admissionem, ad rationem studiorum et disciplinæ ; 2° ad regimen spirituale et temporale seminarii.

Ad Episcopum spectat gubernatio seminarii, v. g. constitutio regularum, delectus librorum, deputatio rectoris et magistrorum.

De regimine spirituali concilium decernit : « Omnia ad hanc rem opportuna et necessaria, Episcopi singuli cum consilio duorum canonicorum constituent; eaque

(1) Sess. XXIII, cap. XVIII, *De reform.*

ut semper observentur, sæpius visitando operam dabunt. »

De administratione temporali statuitur : Episcopus provideat « cum consilio duorum de capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso capitulo eligatur ; itemque duorum de clero civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcopum, alterius vero ad clerum pertineat. »

« Rationes redditnum seminarii Episcopus singulis annis accipiat, præsentibus duobus a Capitulo, et totidem a clero civitatis deputatis. »

CAPUT II

De Ordinatione.

Ordinatio est sacer ritus quo potestas ordinis confertur. Tria sunt consideranda :

1° Minister ordinationis.
2° Requisita in ordinando.
3° Regulæ ipsius ordinationis.

ARTICULUS I

DE ORDINATIONIS MINISTRO (1).

Quæritur quid requiratur ex parte ministri, ut *valide* et *licite* conferat ordines.

§ 1. De ministro valide ordines conferente.
§ 2. De ministro legitimo.

§ 1. — De ministro valide ordines conferente.

Hæc potestas duplex est, vel ordinaria vel extraordinaria.

(1) Schmalzgrueber, Pirhing, Gonzalez, ad tit. XI, lib. I *Decretalium*.

I. *Potestas ordinaria* competit solis et omnibus Episcopis rite consecratis (1), etiamsi sint suspensi vel hæretici aut schismatici. Ratio est, quia potestas ordinandi fundatur in indelebili charactere episcopali, et effectus sacramentorum non pendet a bonitate vel malitia ministrorum.

Ad normam hujus principii ordinationes Græcorum pro validis habentur. Verum ordinationes anglicanæ irritæ censentur, tum ob interruptam seriem successionis Episcoporum in illa secta, tum ob formam essentialiter vitiatam.

II. *Extra ordinem* et cum licentia Summi Pontificis, etiam presbyteri subdiaconatum et inferiores ordines conferre possunt. Verum privilegium conferendi subdiaconatum vix conceditur presbyteris, ex quo ille ordo ad majores pertinet.

Hinc Cardinales presbyteri in ecclesiis suorum titulorum, et abbates sacerdotes solemniter benedicti primam tonsuram et ordines minores suis subditis conferunt.

§ 2. — De legitimo ordinationis ministro.

Ad competentiam ministri requiritur vel ut ille sit Episcopus proprius ipsius ordinandi, vel saltem ut a proprio hujus Episcopo licentiam habeat.

Quæstio 1ª. De Episcopo proprio.
Quæstio 2ª. De litteris dimissoriis.

Quæstio 1ª. — De Episcopo proprio respectu ordinandi.

Unius est Summi Pontificis potestas ubique ordinandi. Episcopi vero, propter divisionem diœcesium, haud indiscriminatim sed nonnisi subditis et in sua diœcesi or-

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIII, can. VII.

dinare possunt (1). Hinc Episcopi qui vel populum sibi subjectum non habent, v. g. Episcopi in partibus infidelium, vel episcopatui suo renuntiarunt, nonnisi de alterius Episcopi licentia ordines conferunt.

Ex legibus ecclesiasticis (2), Episcopus potest quadruplici modo Episcopus ordinandorum proprius esse, videlicet :

I. Ratione *originis* ille Episcopus proprius censetur, in cujus diœcesi pater, dum ordinandus nascebatur, domicilium habuit.

II. Ratione *domicilii* Episcopus proprius is est, in cujus diœcesi ordinandus, quamvis alibi natus fuerit, fixam sedem habet ex animo permanendi.

III. Ratione *beneficii* Episcopus proprius ille dicitur, in cujus diœcesi aliquis possidet beneficium sufficiens ad decentem vitæ sustentationem. Quemadmodum olim ipsa ordinatio clericum certæ Ecclesiæ adscribebat, ita hodie beneficium facit clericum ministrum Ecclesiæ et Episcopo subjectum.

IV. Ratione *familiaritatis*, Episcopus potest illum ordinare, quem per triennium in suo servitio secum habuit, ac suis sumptibus aluit, dummodo intra terminum unius mensis ei conferat beneficium.

Regularium ordinandorum proprius Episcopus est illius diœcesis, intra quam sita est domus religiosa.

Ordinans alienum diœcesanum a collatione ordinum suspenditur per annum; ordinatus vero a susceptorum ordinum executione suspensus est, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire.

(1) Concilium Trid. (Sess. VI, *De reform.*, cap. v) : « Nulli Episcopo liceat pontificalia in alterius diœcesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, et in personas eidem Ordinario subjectas tantum. »

(2) Cap. III, *De temporibus ordinationum*, in VI. — Innocentii XII constitutio *Speculatores*, anno 1694.

QUÆSTIO 2a. — DE LITTERIS DIMISSORIIS ET TESTIMONIALIBUS (1).

Sicut Episcopo proprio competit facultas ordinandi subditos, ita eidem vi jurisdictionis competit jus dandi *litteras dimissorias*, seu licentiam scripto exaratam adeundi alienum Episcopum pro recipiendis ordinibus.

I. *Earum species.* — Aliæ sunt *speciales*, aliæ *generales*. Si specialiter dimissoriæ concedantur, ordinari clericus tantum potest ab illo Episcopo ad quem sunt directæ. Si generaliter concedantur, ordinari potest a quocumque Episcopo communionem Apostolicæ Sedis habente.

Ab ipsis dimissoriis, per quas ordinandi ad alienum Episcopum dimittuntur pro susceptione ordinum, distinguendæ sunt tres litterarum species, scilicet :

1. *Litteræ dimissoriales perpetuæ*, vulgo dictæ *Exeat*, quæ dantur clericis alterius diœcesis clero inserendis. Harum petitor probare debet, alium Episcopum promisisse fore ut ipsum in clerum illius diœcesis adscribat.

2. Litteræ commendatitiæ seu *testimoniales*, quibus Episcopus vel de probitate clerici peregre abeuntis, vel de fide et moribus clerici ab alieno Episcopo ordinandi testatur. Testimoniales dimissoriis semper adjungi solent.

3. Litteræ *formatæ* quibus hodie fit publica fides de ordinibus cuidam collatis.

II. Litteras dimissorias concedere possunt :

1. *Romanus Pontifex;* cum sit Episcopus ordinarius omnium fidelium, licentiam concedere potest, ut quis a quocumque Episcopo ordinetur.

2. *Episcopus proprius* seu competens ratione alicujus ex causis supra declaratis.

3. *Vicarius generalis* dimissorias concedere nequit, nisi

(1) Maschat, *Institutiones juris canonici*, lib. I, tit. XI. — Soglia, *Institutiones juris privati*, lib. I, cap. VI.

vel speciali mandato Episcopi in hunc finem instructus sit, vel Episcopus in remotis agat, vel consuetudo id permittat.

4. Sede vacante, Vicarius capitularis potest dimissorias dare subditis diœcesanis post annum vacationis, intra annum solis arctatis beneficio, id est, qui obtinent beneficium, v. g. parochiale, exigens ordinem sacerdotalem intra annum suscipiendum.

5. Prælati et superiores regulares suis subditis concedunt dimissorias, quæ nonnisi ad Episcopum diœcesanum diriguntur, nisi Episcopus a sua diœcesi sit absens vel ordinationes proximo tempore non habiturus. Hæc alterutra causa probanda est attestatione Vicarii generalis (1).

III. Quid exprimendum sit in litteris dimissoriis :

Exprimitur nomen Episcopi ad quem specialiter diriguntur, causa ob quam proprius Episcopus nolit vel nequeat ordinare; quinam ordines sint conferendi.

Dimissoriæ continere debent testimoniales de natalibus, ætate, moribus et doctrina ordinandi. Illi etiam qui ex titulo vel beneficii vel familiaritatis extra diœcesim suæ originis ordinantur, ab Episcopo originis testimoniales habeant, necesse est.

Denique ii, quibus dimissoriæ conceduntur, regulariter prius ab Episcopo proprio examinandi sunt; alioquin examen ipsorum alteri Episcopo delegatur.

ARTICULUS II

DE REQUISITIS IN ORDINANDO.

In promovendis ad ordines requiruntur tum *qualitates*, tum *titulus* ordinationis.

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. XI.

§ 1. De qualitatibus ordinandorum.
§ 2. De titulo ordinationis.

§ 1. — De qualitatibus ordinandorum (1).

In ordinandis dotes requiruntur, aliæ jure divino ad validam ordinationem, aliæ jure ecclesiastico ad licitam ordinationem. Illi, qui jure naturali et divino ab ordinibus repelluntur, *incapaces* dicuntur; qui vero lege canonica ordinari prohibentur, *irregulares* appellantur.

I. *Incapacitas*. Cum gradus hierarchiæ Ordinis statum singulariter electum constituant, non omnibus indiscriminatim patet aditus in sanctuarium, sed multi ipsa lege divina ab eo arceantur.

Solus vir baptizatus non invitus est subjectum validæ ordinationis; non baptizati, mulieres, adulti penitus contradicentes sunt ordinum incapaces.

1. *Non baptizati* sunt jure divino incapaces, quia baptismus est janua sacramentorum.

2. Inter baptizatos, *mulieres* excluduntur, nam ordo infert potestatis eminentiam quæ feminis non convenit, siquidem ipsæ hominibus subjiciuntur.

3. Ex hominibus, *adulti omnino inviti* ordinari non possunt; sacramenta enim voluntate resistente suum effectum non sortiuntur.

II. *Irregularitas*. — Inter homines jure divino capaces Ecclesia idoneos secernit, et multi prohibentur ordines suscipere, qui cæteroquin valide ordinari possent. Etenim canones certas dotes pro ordinibus licite suscipiendis præscribunt, quales sunt : probitas morum, ætas sufficiens, legitimi natales, scientia proportionata cuilibet ordini, integritas corporis, animi, voluntatis et fidei. Defectus earum dotum, quæ regulis ecclesiasticis

(1) Schmalzgrueber, Fagnan, Pirhing, ad tit. VI, lib. I *Decretalium*.

requiruntur, vocatur *irregularitas*. Ea definitur : *Impedimentum canonicum directe impediens ordinum susceptionem, vel ordinum susceptorum usum*. Ex notione patet, irregularitatem obstare primo, quominus ordo suscipiatur; secundo, quominus ordo susceptus licite exerceatur. Isti duo effectus directe ab irregularitate producuntur; indirecte impedit consecutionem beneficii.

Variæ illius species. — 1. Dividitur in *totalem* et *partialem*. Illa omni ordine suscipiendo et exercendo privat. Hæc impedit vel aliquod exercitium, vel ascensum ad ordinem superiorem.

2. Distinguitur irregularitas *perpetua* vel *temporalis*. Perpetua ex se semper durat, nisi tollatur dispensatione. Temporalis durat ad certum tempus, quo expleto sponte cessat.

3. Irregularitas vel est ex *defectu* vel ex *delicto*, prout a jure imponitur ob solos defectus sacro ministerio indecentiam afferentes, vel ob certa delicta propter quæ prohibetur exercitium aut susceptio ordinis. Verum inde non sequitur, quod irregularitas, quæ dicitur *ex delicto*, proxime et directe per modum pœnæ imposita sit; nam Ecclesia, cum ob crimen indicit irregularitatem, videtur primario indecentiam in sacro ministerio præcavere. Itaque irregularitas ex delicto, cum principaliter ad decorem status clericalis statuta sit, quodammodo in irregularitatem ex defectu resolvitur; etenim ea irretitus illa qualitate destituitur, quam Apostolus ab ordinandis exigit, ut nempe sine crimine sint.

Attamen ista partitio sustineri debet, tum quia ratione fundatur, tum quia ex illa distinctione designatur superior a quo postulanda est dispensatio, tum quia irregularitas ex delicto, quamvis ex intentione proxima Ecclesiæ probabilius non sit pœna, tamen est sequela peccati.

Igitur enumerandæ sunt :

1. Irregularitates ex defectu.
2. Irregularitates ex delicto.

1. Irregularitates ex defectu (1).

Aliæ sunt defectus *corporis,* aliæ defectus *animi.*

I. Ad defectus corporis referuntur :

1. *Defectus natalium.* In veteri disciplina nemo qui dignus esset, ob hunc defectum ab ordinibus arcebatur. At sæculo præsertim XI° prohibitio ad omnes illegitimos extensa est.

Hæc irregularitas tribus modis abstergitur, vel per subsequens matrimonium, vel per professionem religiosam, vel per pontificium rescriptum. Episcopi dispensare possunt pro minoribus ordinibus.

2. *Defectus libertatis.* Illi qui certis vinculis sæcularibus implicantur, militiæ Christi nomen dare nequeunt. Juxta istud principium irregulares habentur : primo *servi* proprie dicti, nisi a domino libertatem consecuti fuerint; secundo, publicæ pecuniæ *depositarii,* pupillorum tutores, nisi rationes probe reddiderint; *conjugati,* nisi uxores consentiant et castitatem voveant.

3. *Defectus ætatis.* Certa ætas pro singulis ordinibus requiritur. Ex Concilio Tridentino subdiaconus, diaconus, presbyter non ordinatur ante inceptum annum 22, 23, 25. Juxta veterem disciplinam, tonsura et minores ordines post expletum septennium conferuntur; episcopatus vero post expletum annum 30.

4. *Defectus ipsius corporis.* Ex duplici capite irregularitatem inducit : primo, si debilitas clericum sacro muneri obeundo imparem faciat; secundo, si corporis deformitas

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. VII. — Soglia, *Institutiones juris privati,* lib. I, cap. VII.

horrorem aut risum moveat. Propter corporis debilitatem irregulares sunt mutilati, cæci, muti, paralytici. Ob deformitatem irregulares sunt insigniter claudicantes, uno oculo orbati præsertim sinistro, quem oculum canonis vocant. Si dubium sit, an corporis defectus obstet ordini suscipiendo, judicium ad Episcopum spectat; dispensatio autem Romano Pontifici competit.

II. Ad defectus animi referuntur :

1. *Defectus rationis* seu sanæ mentis, v. g. excluduntur amentes, furiosi.

2. *Defectus scientiæ.* Irregulares sunt illitterati, qui non habent doctrinam pro diversis ordinibus necessariam. Judicium ab Episcopo ferendum est.

3. *Defectus fidei confirmatæ.* Nuper baptizati seu recens conversi ab ordinibus repelluntur, donec judicio Episcopi sufficienter instructi sint. Eadem de causa susceptio confirmationis requiritur ad recipiendam primam tonsuram.

4. *Defectus sacramenti* (matrimonii) *bigamiam* indicat, quæ triplex est : vera, interpretativa, similitudinaria. Bigami *veri* dicuntur plurium uxorum mariti, qui nimirum mortua prima uxore alterum conjugium inierunt. Hujus irregularitatis ratio est, sive suspicio incontinentiæ, sive defectus signi quo secundæ nuptiæ non exprimunt unionem Christi cum unica Ecclesia. Bigamia *interpretativa* contrahitur ab eo, qui viduam aut mulierem ab alio corruptam ducit uxorem.

Similitudinaria bigamia est eorum, qui in sacris ordinibus constituti, aut solemni voto castitatis adstricti, post conjugium spirituale alias carnales nuptias attentant; vel etiam qui virginibus Deo dicatis tanquam uxoribus abutuntur. Hæc autem bigamia sacrilega inducit irregularitatem ex delicto.

5. *Defectus lenitatis* eos irregulares efficit, qui directe

concurrunt ad necandum aut mutilandum hominem. Ecclesia enim ministros suos, exemplo Christi, mites esse voluit. Hæc irregularitas contrahitur vel in bello vel in judicio.

In bello injusto omnes milites fiunt irregulares, si ex hostibus aliqui occidantur vel mutilentur. In bello justo defensivo nemo fit irregularis. In bello justo aggressivo, irregularitatem contrahunt illi, qui propria manu mutilant aut interficiunt; eam vero non contrahunt, si ipsi nullum per se mutilaverint vel occiderint. Itaque milites absoluta militia non censentur irregulares ex eo solo, quod hactenus fuerint conditionis militaris. Neque fit irregularis qui vitæ suæ aggressorem mutilat vel occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ.

In judicio irregulares fiunt judices qui sententiam mortis vel mutilationis pronuntiant, effectu secuto, accusatores et ministri sententiam exequentes.

6. *Defectus famæ* illos ab ordinibus repellit, qui ex quocumque titulo infames sunt, juxta principium : « Infamibus non pateant portæ dignitatum (1). » Distinguitur duplex infamia, *juris* et *facti*.

Infamia *juris* tribus modis inducitur : 1° ob crimen perpetuum, cui ex legibus inhæret infamia; — 2° ob judicis sententiam; — 3° ob nonnulla crimina parentum, v. g. infamiam attrahunt filii hæreticorum. Exercitium artis ignominiosæ inducit quamdam indecentiam quæ non est irregularitas proprie dicta.

Infamia facti contrahitur ex notorietate criminis enormis, propter quod apud honestos viros rei fama læditur, etiamsi judex sententiam non tulerit. Hæc irregularitas non inducitur ex criminibus occultis, sed per publicam morum emendationem abstergitur.

1) Regulæ Juris in Sexto.

2. Irregubaritates ex delicto (1).

I. *Regulæ generales.* — *Regula* 1ª : Olim omnes, qui publicam egerant pœnitentiam, ab ordinibus repellebantur. Deinceps, laxata severitate veteris disciplinæ, orta est distinctio inter publica et occulta crimina. Hodie nonnisi crimina quæ in jure nominatim exprimuntur, sive occulta sint, sive publica, irregularitatem ex delicto inducunt.

Regula 2ª. — Ut incurratur irregularitas ex delicto, requiritur actus *externus*, *consummatus* et *mortalis*. Ratio est, quia, licet finis irregularitatis non sit punire, tamen hæc irregularitas non contrahitur, nisi ratione delicti voluntarii et gravis. Hinc si quis ex aliqua circumstantia excusatur a mortali, excusatur etiam ab irregularitate.

Regula 3ª. — Quæstio, utrum irregularitas ob crimen dubium incurratur, sic dirimitur : In dubio *juris*, standum est pro libertate, nam irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis. At in dubio *facti* distinguunt. Si dubitetur de homicidio patrato, percutiens censetur irregularis, ob particularem indecentiam quæ in homicidio reperitur. Si vero dubitetur de alio delicto, probabilius nulla subest irregularitas, quia generatim in dubio benignior interpretatio eligenda est.

II. In specie hæc crimina in canonibus irregularitate notantur :

1. *Hæresis* et *apostasia.* — Jure Decretalium irregulares sunt non solum hæretici, sed etiam illorum fautores, et eorum filii ad secundum gradum lineæ paternæ, maternæ vero usque ad primum gradum. Si parentes ad fidem conversi fuerint, filii sunt immunes ab irregulari-

(1) Phillips, *Manuale juris ecclesiastici*, § 64. — Devoti, *Institutionum* lib. I, tit. VII.

tate. Ipsi autem hæretici, abjurata hæresi, permanent irregulares.

Irregularitatem inducit apostasia triplex a fide, ab ordine et a religione.

2. *Iteratio baptismi.* — Irregulares sunt tum scienter rebaptizans, tum baptizatus, tum ministrantes, tum ille qui ab hæreticis sine necessitate se sinit baptizari.

3. *Mala susceptio* et *abusus ordinum.* — Abusus ordinationis irregulares efficit eos qui non examinati nec admissi furtive ordinantur, ordinatos per saltum vel simul eodem die duplicem ordinem sacrum recipientes, demum illos qui vel cum majori excommunicatione vel ab Episcopo suspenso ordines susceperunt.

Ex abusu ordinum irregularitas oritur tribus modis, nempe si quis solemniter ordinem non susceptum exerceat, si censura ligatus in eisdem ordinibus audeat ministrare, si loco interdicto celebraverit.

4. *Homicidium* vel *mutilatio.* Sive crimen sit publicum aut occultum, sive quis semetipsum aut alium amputaverit, irregulares sunt : homicidæ voluntarii, mandantes et consilium dantes, procurantes abortum fœtus animati, effectu secuto. Excipitur homicidium quod mere fortuito, vel ex inculpata defensione accidit.

Homicidium etiam indirecte voluntarium inducit irregularitatem. Quod fit dupliciter : 1° qui dat operam rei licitæ, et omissione debitæ diligentiæ hominem occidit, fit irregularis; 2° qui dat operam rei illicitæ ob periculum homicidii, quamvis diligentiam debitam adhibeat ne mors sequatur, tamen irregularis est, si quempiam occiderit vel mutilaverit. Priori respectu irregulares sunt medici et chirurgi, qui studium non adhibent in ægris curandis, ita ut aliquis eorum moriatur. Posteriori respectu irregulares sunt omnes non periti temere

exercentes medicinam aut chirurgiam, et mortem alicui inferentes.

Episcopus dispensare potest in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum (1).

§ 2. — De titulo ordinationis.

I. *Ejus origo et necessitas.* — Tituli nomine venit cautio, qua provisum sit ordinando de sufficienti et perpetua sustentatione.

Tituli vocantur Ecclesiæ, vel a nominibus Sanctorum quibus dicantur, vel ab ipsis clericis qui suum inde titulum et nomen accipiebant. Olim titulus ordinationis erat Ecclesia seu beneficium cui clericus adscribebatur, ubi ministerium stabiliter exerceret. Quia vero hæc intitulatio duplicem obligationem pariebat, nempe clericis officium serviendi perpetuo Ecclesiæ, Ecclesiæ munus suppeditandi alimenta, propterea cum titulo ordinari idem erat, ac ordinari cum cautione sustentationis convenientis.

Jam ex antiqua disciplina (2), Ecclesia prohibuit ne clericus ordinaretur, quin titulum haberet. Ratio hujus legis fuit tum ne clerici vagarentur per diœceses, tum ne cogerentur illi, « qui divino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum quæstum exercere (3). » Titulus requirebatur etiam ad primam tonsuram et minores ordines; nunc solum requiritur ad suscipiendos ordines sacros.

(1) Conc. Trid., sess. XXIV, cap. VI.

(2) Conc. Chalcedonense : « Nullum absolute ordinari debere, nisi specialiter in ecclesia designetur. »

(3) Conc. Trid., sess. XXI, *De reform.*, cap. II.

Concilium Tridentinum innovavit antiquas pœnas ordinantis et ordinati sine titulo. Episcopus qui clerico non habenti titulum ordines confert, cogitur honestum victum eidem suppeditare, donec titulum assequatur (1). Clericus autem qui falso titulo Episcopum decipit, a susceptis ordinibus suspenditur.

II. *Species.* — Triplex distinguitur titulus, *beneficii, patrimonii vel pensionis*, et *paupertatis religiosæ.*

1. *Titulus beneficii* fuit olim usitatissimus. In eo consistit, ut ordinandus pacifice possideat beneficium perpetuum, quod sibi juxta regionis morem ad victum sufficiat. Id vero beneficium resignare nequit, nisi constet, quod aliunde vivere commode possit.

2. Titulo *patrimonii* vel *pensionis* occasionem dedisse videtur Alexander III, per ultima verba canonis Lateranensis. Si recte concilii mentem inspiciamus, non profecto patrimonii titulum instituit, sed tantum proponit casum, quo Episcopus a pœna liberetur. Verumtamen canonistæ, freti decreto Lateranensi, indiscriminatim ordinari putarunt clericos, vel beneficii, vel patrimonii titulo; hinc pro arbitrio Episcoporum clerici promovebantur, nulla etiam necessitate suadente. Sed concilium Tridentinum statuit: « Ne quis clericus sæcularis ad sacros ordines promoveatur, nisi prius constet, eum beneficium ecclesiasticum possidere... Patrimonium vero, vel pensionem obtinentes ordinari non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum. »

Ex iis verbis duo colliguntur : 1. Clerici titulo patri-

(1) Concilium Lateran. III, sub Alexandro III celebratum, decrevit « Episcopus, si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinaverit, ei necessaria subministret, nisi talis forte ordinatus de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ habere possit. »

monii ordinantur non solum ut decentem sustentationem habeant, verum etiam ut Ecclesiæ serviant. Una semper ratio est, nempe Ecclesiæ utilitas, propter quam ordines conferuntur sive ad titulum beneficii, sive ad titulum patrimonii. — 2. Beneficii titulus est ordinarius, titulus vero patrimonii vel pensionis extraordinarius, ac veluti per modum dispensationis admissus. Nimirum per indulgentiam introductus fuit; etenim ne spiritualibus auxiliis carerent aliquæ diœceses in quibus beneficia deficiebant, factum est ut clerici propter Ecclesiæ necessitatem aut utilitatem ordinarentur ad titulum *patrimonii* certi et stabilis vel *pensionis* ecclesiasticæ aut saltem perpetuæ.

3. Ad titulum *religiosæ paupertatis* ordinantur regulares professi. Ratio est, quia in illis professio subit vicem tituli, et religio tenetur suum professum alere.

Titulo paupertatis ordinari non possunt novitii, neque regulares non professi. Excipiuntur scholastici societatis Jesu qui, ante solemnem professionem, sine alio titulo ad ordines promoventur ex concessione Gregorii XIII.

III. *Exceptiones.* — 1. Ex privilegio pontificio, Patres Congregationis missionis ad titulum *Congregationis,* discipuli Collegii de Propaganda fide ad titulum *missionis* promoventur. Imo nonnullis diœcesibus vel collegiis a Sede Apostolica concessum est, ut clerici solo titulo *servitii Ecclesiæ* ordinentur; tale indultum obtinuerunt Ecclesia Florentina, Patriarcha Venetus, et in Urbe collegium græcum, anglicum, germanicum.

2. Ex consuetudine vel exigente necessitate toleratur in Germania *titulus mensæ.* Is est promissio pensionis clerico tunc solvendæ, quando ad obeunda sacra munera inhabilis factus fuerit. Discrimen tituli canonici ordinationis a titulo mensæ in eo consistit, ut ille in præ-

senti securitatem victus præstet, hic vero ad solum casum inhabilitatis, velut senii aut ægritudinis, restringatur. Itaque titulus mensæ nonnisi jus subsidiarium confert, neque legi ecclesiasticæ prorsus convenit, quia per ipsum mendicitas sacerdotum haud satis secure præcavetur.

3. In Gallia et Belgio clerici non ordinantur ad titulum beneficii; nam in iis regionibus non alia reperiuntur beneficia nisi canonicatus et parochiæ inamovibiles. Porro illa officia junioribus clericis conferri nequeunt. Præterea parochiæ amovibiles non constituunt titulum proprie dictum, cum beneficii perpetuitas requiratur. Plurimi etiam clerici non possunt ordinari cum titulo patrimonii vel pensionis, siquidem pauci patrimonium sufficiens possident. Exinde invaluit consuetudo illos ordinandi sine titulo canonico. Dubium est, an hujusmodi consuetudo sit legitima sine pontificia dispensatione.

Itaque, sicut in Germania excusatur admissio tituli mensæ, quia promoti cum illo statim post ordinationem deputantur ad certa servitia sustentationem præbentia, ita clerici Galliæ, quandiu habiles sunt, ad titulum servitii ecclesiarum ordinati esse videntur. Merito igitur presbyteri, citra culpam inhabiles effecti, et aliunde alimenta non habentes, ad commendationem Episcopi pensionem percipiunt.

ARTICULUS III

REGULÆ IPSIUS ORDINATIONIS.

Istæ regulæ respiciunt tum ordinandorum proximam præparationem et scrutinia, tum ordinationis tempus et locum.

I. *Exercitia spiritualia.* — S. Carolus in concilio provinciali præscripsit, ut suscepturi ordines puriori mente et ardentiori voluntate ad rem tanti momenti accederent. Alexander VII ordinandis Romæ præcepit, ut hujusmodi exercitationibus decem dies impenderent. Hæc disciplina, ab Innocentio XI ad totam Italiam extensa, in aliis etiam locis invecta et usu firmata est. Exercitiorum duratio ab Episcopis determinatur.

II. *Ordinandorum scrutinia.* — Vetus est in Ecclesia lex, ut nemo ordinetur, nisi primum ab Episcopo probatus fuerit. Hanc legem confirmavit Synodus Tridentina, quæ requirit triplex scrutinium ordinationi præmittendum :

Primum scrutinium a parocho instituitur. Ad minores ordines promovendi, bonum testimonium habeant a parocho et a magistro scholæ in qua educantur.

Si fuerint ad majores ordines assumendi, Episcopus parocho committit, ut nominibus ac desiderio eorum publice in Ecclesia propositis, de ipsorum qualitatibus et moribus diligenter inquirat; et litteras testimoniales, inquisitionem factam continentes, ad Episcopum transmittat (1).

Secundum scrutinium proximis diebus ante ordinationem instituit Episcopus, adscitis sacerdotibus juris divini et humani peritis, et investigat ordinandorum genus, personam, ætatem, titulum, mores, doctrinam et fidem (2). Doctrina probanda est per actuale examen.

Tertium scrutinium, erga eos qui in diaconos et presbyteros ordinantur, fit in actu ordinationis, quando archidiaconus ab Episcopo interrogatur, an sciat ipsos esse dignos (3).

(1) Concilium Trid., sess. XXIII, cap. v.

(2) *Id.*, cap. VII.

(3) *Pontificale romanum*, *de Ordin. diaconi et presbyteri.* — X. *De scrutinio in ordine faciendo.*

III. Ad tempus ordinationum duo referuntur, nempe *dies* ordinationis et *interstitia*.

1. *Quibus diebus ordines conferri possint.* — Distinguendum est quid lege statutum fuerit, et quid Episcopi valeant ex privilegio.

Jure ordinario, *tonsura* qualibet die et hora conferri potest. *Minores ordines* diebus dominicis, ac quolibet die festo duplici, etiam extra missarum solemnia, matutino tamen tempore conferuntur. *Sacri ordines* semper conferri debent inter missarum solemnia, ac certis anni temporibus, quæ sunt sabbata in jejuniis quatuor temporum, sabbatum ante dominicam passionis, et sabbatum sanctum. *Consecratio* Episcoporum fit quovis anni tempore, die tamen dominico, vel natalitio Apostolorum, vel ex speciali indulto alia die festa.

Consuetudine non potest induci, ut ordines extra tempora conferantur. Id vero conceditur ex privilegio; sed usus talis indulti diebus dominicis et festis adstrictus est.

2. *Interstitia* seu temporum intervalla inter unum et alterum ordinem observanda sunt, tum ut clerici in singulis ordinibus se exerceant, tum ut in ordine suscepto diutius immorantes probari possint, num digni sint qui ad superiorem ordinem promoveantur.

Interstitia inter minores ordines arbitrio Episcopi relicta sunt, ita ut isti ordines eodem die conferantur. Inter ordines minores et subdiaconatum, item inter singulos ordines sacros regulariter intercedere debet spatium unius anni, qui non mathematice, sed ecclesiastice computandus est.

Episcopus erga suos tantum subditos super interstitiis dispensat; sed ejus potestas contrahendi insterstitia non ita porrigitur, ut eadem die duo majores ordines, vel minores cum subdiaconatu conferantur.

Denique ordines *gradatim* conferendi sunt ab inferioribus ad superiores progrediendo. Si quis per saltum ordinetur, ordo prætermissus suppleri debet; sed illius ordinatio, licet sit illicita, tamen valida est, excepto episcopatu si presbyteratus prætermittatur.

IV. *Locus ordinationis* sit 1° *proprius*, seu in diœcesi ordinatoris positus.— 2° *Sacer* seu Ecclesia; id decet saltem pro majoribus ordinibus; minores vero ordines non solum in Ecclesia, verum etiam in oratorio conferri possunt. — 3° *Publicus*, secus frustra fieret examen publicum : « Ordinationes sacrorum ordinum in cathedrali Ecclesia, vocatis præsentibusque Ecclesiæ canonicis, publice celebrentur; si autem in alio diœcesis loco, præsente clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur (1). »

DISSERTATIO III

DE JURIBUS ET OBLIGATIONIBUS CLERICORUM.

Jura et obligationes clericorum duplici modo spectantur :

I. Ratione status clericalis.
II. Ratione diversitatis graduum.

CAPUT I

Jura et obligationes status clericalis.

Distinctis articulis considerantur primum jura, dein obligationes clericorum.

ART. I. De privilegiis clericorum.
ART. II. De illorum obligationibus.

(1) Conc. Trid., sess. XXIII, cap. VIII.

ARTICULUS I

DE CLERICORUM PRIVILEGIIS.

Ad dignitatem clericorum honorandam varia jura et privilegia eisdem tribuuntur. Hæc autem privilegia sunt vel specialia quibus nonnulli gradus hierarchiæ exornantur, vel omnibus clericis communia, de quibus agendum est.

Ex privilegiis communibus, duo sunt attendenda, videlicet *privilegium canonis* et clericorum *immunitas* ad quam cætera referuntur :

§ 1. Privilegium canonis.
§ 2. Immunitas clericorum.

§ 1. — Privilegium canonis (1).

Istud privilegium, quo personæ ecclesiasticæ redduntur inviolabiles, ita dictum fuit a canone XV concilii Lateranensis II (1139), sub Innocentio II celebrati, ubi sic statuitur : « Si quis, suadente diabolo, in clericum vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, et nullus Episcoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur et ejus mandatum suscipiat. » Interpretatio istius canonis ad hæc tria revocatur :

I. Illi, in quorum *favorem* ea lex statuta fuit, sunt clerici omnes, etiam prima tonsura initiati, et omnes regulares utriusque sexus, etiam fratres laici et novitii. Excipe clericos degradatos, vel eos qui, habitu clericali et tonsura relictis, sæcularibus negotiis dant operam.

(1) Soglia, *Institutiones juris privati*, § 71. — Phillips, *Manuale juris ecclesiastici*, § 68.

II. Per violentam manuum injectionem intelligitur quævis actio externa graviter injuriosa. Proinde hanc censuram incurrunt non solum ii qui percutiunt, vulnerant, sed etiam qui in vincula detrudunt aut in custodia retinent. In eamdem pœnam incidunt mandantes, consulentes, efficaciter cooperantes.

Excusantur qui violentas manus injiciunt ex ignorantia, vel ad sui defensionem, vel levitatis aut joci causa.

III. Pœna in clericorum percussores inflicta duplicem effectum producit. Alter est excommunicatio. Alter effectus, in ipso canone expressus, in eo consistit, ut nemo possit ab ea absolvere, nisi Summus Pontifex.

Romam excurrere non tenentur in multis casibus, v. g. si percussio non fuerit enormis, vel si percussores sint mulieres, infirmi, pauperes.

§ 2. — Immunitas clericorum (1).

Immunitas clericorum est jus quo personæ ecclesiasticæ eximuntur a quibusdam oneribus quibus reliqua societas premitur.

Præter immunitatem *personalem*, distinguitur immunitas *localis* et *realis*, de qua hic non agitur.

Duo sunt expendenda :

1. In quo consistat immunitas personalis.
2. Quo jure introducta sit.

Quæstio 1ª. — In quo consistat immunitas clericorum.

Immunitas constat jure fundamentali, ac variis privilegiis quorum præcipua sunt :

I. *Privilegium servitiorum*, quo clerici eximuntur ab

(1) *Decretalium* lib. II, tit. II, *De foro competenti*, lib. III, tit. XLIX, *de Immunitate*.

oneribus personalibus statui clericali minus convenientibus. Nimirum exempti sunt a militia, a muneribus publicis curialibus et municipalibus, ab oneribus sordidis.

Hoc privilegium divina ordinatione in clericos promanat, tum in eo quod dignitas status clericalis illud postulet, tum in eo quod Ecclesiæ competat potestas ordinandi aptos religionis ministros, eosque tanquam divinis ministeriis dedicatos a negotiis sæcularibus segregandi.

II. *Privilegium fori* in eo consistit, ut nemo per se possit personam ecclesiasticam, quoad causas criminales vel etiam civiles, ad judicium sæculare trahere. Hæc immunitas, qua clerici potiti sunt ubi primum Ecclesia, sedatis persecutionum procellis, christianos principes nacta est, subsequentibus sæculis confirmata fuit; hodie vero variis modis coercetur.

Qua ratione inductum fuerit istud privilegium? Interest ut religio suam omnem vim exerat; atqui non potest suum imperium exercere, nisi dignitati ordinis ecclesiastici maxime consulatur. Sed honori ecclesiastico non consulitur, si clerici indiscriminatim trahantur ad judices laicos. Hæc duo, justitiæ jura et clero debitus honor, conciliantur, si rei clerici suis tradantur Prælatis judicandi.

Quinam exemptione hujusmodi gaudeant? — Ex concilio Tridentino (1), clericus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus, fori privilegio non gaudet, « nisi beneficium habeat, aut clericatum habitum et tonsuram deferens alicui ecclesiæ ex mandato episcopi inserviat, vel in seminario clericorum, quasi in via ad majores ordines suscipiendos, versetur. »

(1) Conc. Trid., sess. XXIII, cap. VI, *De reform.*

Privilegium amittunt illi qui neque habitu, neque negotiorum qualitate clericos se exhibent.

III. *Privilegium competentiæ* seu competentis sustentationis in eo consistit, ut clerici ære alieno gravati, qui tamen dolo non agunt, possint in id solum condemnari, quod est supra decentem eorum sustentationem. Juxta concilium Tridentinum, privilegium hujusmodi oritur ex titulo ordinationis.

QUÆSTIO 2ª. — QUO JURE IMMUNITAS FUERIT INTRODUCTA.

Quæstio solvitur a concilio Tridentino, dicente *Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, et canonicis sanctionibus constitutam* (1).

I. Immunitas clericorum, originaliter et quoad principium, *Dei ordinatione* profecta est.

Prob. 1. *auctoritate.* Concilium Lateranense V (sess. IX) inquit : « Cum a jure tam divino quam humano laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit. »

Aliud argumentum deducit Suarez (2) ex traditione : « Quando traditio est constans ac perpetua, ostendere solet jus divinum, præsertim quando non apparet ratio illam tribuendi apostolicæ institutioni. Talis autem esse videtur traditio hujus exemptionis ; est nempe adeo antiqua, ut nullum ejus agnoscatur initium : nam pro temporum opportunitate semper servata est, præcipue vero post tempora christianorum Imperatorum. Sub Imperatoribus autem ethnicis non potuit quidem executioni mandari respectu magistratuum infidelium, qui Ecclesiæ non parebant, quod ad factum attinet ; jus autem Ecclesiæ non defuit, cujus signum est, quia semper

(1) Sess. XXV, cap. xx, *De reform.*
(2) *Defensio fidei*, lib. IV, cap. VIII.

Prælati hoc jus immunitatis observare fecerunt, quantum inter ipsos fideles fieri poterat. »

Prob. 2° *ratione*. Æquitati naturali consentaneum est clericos, tanquam magistros fidelium et Deo consecratos, non eodem modo tractari, sicut tractantur laici. Proinde jus ad immunitatem inest Ecclesiæ, et oritur ab ipsa Ecclesiæ institutione.

II. Immunitates *canonicis sanctionibus* immediate determinantur.

Prob. 1° *ex verbis conciliorum* quibus non dicitur tantum immunitatem a divino jure originem ducere, sed etiam jure ecclesiastico constitutam esse. Equidem jus divinum dictat clericos esse eximendos; sed juris applicatio seu immunitatis determinatio ab Ecclesia desumitur.

Prob. 2° *ex praxi Ecclesiæ*. Immunitatem Ecclesia ordinavit, ampliavit et pro temporum necessitatibus moderata est. Atqui ea quæ solius sunt juris divini, mutationem non patiuntur.

Inde intelligitur ratio cur immunitatis origo referatur ab aliis ad jus divinum, ab aliis ad jus canonicum. Cum immunitas aliquo sensu ab Ecclesiæ voluntate pendeat, ideo variari potest; quia vero simul fundamentaliter est juris divini, tolli omnino nequit etiam a Summo Pontifice.

III. Pius IX damnavit propositiones sequentes (1):

« 30. Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitas a jure civili ortum habuit.

« 31. Ecclesiasticum forum pro temporalibus clericorum causis sive civilibus sive criminalibus omnino de medio tollendum est, etiam inconsulta et reclamante Apostolica Sede.

« 32. Absque ulla naturalis juris et æquitatis viola-

(1) Encyclica, *Quanta cura*. — Syllabus errorum.

tione potest abrogari personalis immunitas, qua clerici ab onere subeundæ militiæ eximuntur. »

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONIBUS CLERICORUM.

Doctrinam epistolarum pastoralium S. Pauli fusius exponunt tum in Corpore juris prolixi tractatus *de vita et honestate clericorum*(1), tum plura capita concilii Tridentini. Hoc fundamento innituntur omnia quæ serius in synodis sive provincialibus sive diœcesanis circa eamdem materiam saluberrime constituta sunt.

Duplex distinguitur genus earum præscriptionum : nonnullis legibus *generaliter* injungitur studium perfectionis clericalis, præsertim vero officium excitandi fideles ad virtutem exemplo vitæ integerrimæ : « Nihil est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt. Cum enim a rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos, tanquam in speculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt, quod imitentur (2). »

In specie hæc quatuor a canonibus ordinantur :

§ 1. Præcipua virtutis subsidia.
§ 2. Virtutes clericorum.
§ 3. Negotia et oblectamenta clericis prohibita.
§ 4. Vestitus clericalis.

§ 1. — Præcipua virtutis subsidia.

Duo sunt præcipua virtutis subsidia, quibus veluti

(1) Dist. 23-50, *in Decreto Gratiani.* — Lib. III, tit. I, *in Decretalibus.* — (2) Sess. XXII, cap. I, *de Reform.*

duobus cardinibus omnis sacerdotum operatio moveri et sustentari debet.

I. Pietas in Deum tribus modis colitur, videlicet oratione, officio divino, et cæteris mediis promovendæ pietatis.

1. Cum *oratio* atque meditatio vitam animæ nutriant, viri ecclesiastici a conciliis admonentur, ut sint orationi instantes, spiritu ferventes (1). Synodus Coloniensis (anno 1536) pium meditandi usum gravissimis verbis commendat et urget : « Eos tantum et re et nomine clericos reputamus, qui legem Dei die noctuque meditantur ac vitam agunt sacerdotio dignam. »

2. Ad *officium divinum* referuntur, tum Horæ canonicæ ab ordinibus majoribus persolvendæ, tum religiosa Sacrificii celebratio.

3. *Media promovendæ pietatis* a clero adhibenda sunt, sive singulis diebus, v. g. librorum asceticorum lectio ; sive alternis hebdomadis, v. g. frequentior confessio ; sive succedentibus annis, v. g. spiritualia exercitia quibus clerici fervorem ecclesiasticum resuscitare et augere connituntur.

II. *Studium* litterarum. Ecclesia nunquam destitit ministros suos ad studia statui clericali convenientia fortiter incitare. In permultis canonibus tum necessitas animum litteris continuo excolendi exprimitur, tum regulæ pro studio rite instituendo traduntur.

Studiis ecclesiasticis primæ procul dubio debentur partes. Sæcularibus quoque litteris clerici laudabiliter operam dant, quando illud vergit in Ecclesiæ utilitatem. Verum excessus in addiscendis rebus profanis acriter per canones perstringitur.

(1) *Allocutiones et Encyclicæ Pii IX.*

§ 2. — Sanctiones canonicæ de virtutibus clericorum.

Omni genere virtutum sacerdotes exornari debent; at præ reliquis illæ ab iisdem exiguntur, quæ vitiis in mundo maxime dominantibus opponuntur. Ejus generis sunt castitas, temperantia, beneficentia.

I. *Castitas.* Cum peccata contra castitatem in clericis majorum ordinum induant naturam sacrilegii, a clero removeantur omnia quæ vel mala sunt, vel occasionem aut suspicionem præbent, v. g. familiaritas cum mulieribus.

In hunc finem latæ sunt leges cohabitationem clericorum cum mulieribus respicientes. Ex regula generali, non licet clerico cohabitare cum mulieribus, præterquam cum iis de quibus suspicio nulla esse potest (1).

Excipiuntur : 1. personæ in primo vel secundo consanguinitatis gradu conjunctæ, ut mater, avia, amita, matertera, soror, neptis sive filia fratris aut sororis; ratio est, quia in his naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari (2). Permittitur etiam clericis habitare in eadem domo cum famulis consanguinearum.

2. Licet clericis in servitium suum feminas extraneas assumere, si provectioris ætatis sint, honestæ famæ, et extra suspicionem. Id confirmat praxis diœcesium; sed Episcopi quasdam conditiones statuere possunt. Affines generatim non excipiuntur, nisi in proximo gradu, v. g. noverca.

II. *Temperantia.* Concilium Tridentinum etiam ab Episcopis exigit ut modesta supellectili et frugali victu contenti sint (3). Omnibus clericis fugienda est crapula et ebrietas (4).

(1) Concilium Nicænum.

(2) Innocentius III, cap. IX, *De cohabitatione clericorum.*

(3) Sess. XXV, *de Reform.*, cap. I. — (4) Tit., *de Vita et honestate clericorum*, cap. XIV, ex Concilio Lateranensi IV.

Ad vitandum periculum, iis interdicitur, ne edendi aut bibendi causa tabernas ingrediantur, nisi itineris necessitate compulsi (1).

Non permittuntur ad convivia accedere, præsertim nuptialia (2).

III. *Beneficentia.* Ea est bonorum Ecclesiasticorum indolés, ut, quæ ad honeste vivendum clericis non sunt necessaria, ex mente Ecclesiæ in miserorum levamen impendi debeant. Cum vero avaritia et prodigalitas obstent, ab utroque vitio clericos esse alienos Ecclesia jubet. Hospitalitas etiam a Concilio Tridentino ipsis injungitur.

§ 3. — Negotia et oblectamenta clericis prohibita.

Canones ea prohibentes nituntur principio quod a S. Leone statutum est : « Omnium sacerdotum tam excellens est electio, ut quæ in aliis membris Ecclesiæ vacant a culpa, in illis tamen habeantur illicita (3). »

Inde duo inferuntur : 1. Externa vivendi ratio requiritur a clericis honestior, quam a laicis : « Sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnino rebus, nil nisi grave, moderatum ac religione plenum præ se ferant, levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem (4). »

2. Plura negotia vel oblectamenta, quæ statui clericali minus conveniunt, merito sacerdotibus prohibentur, tum ab antiquioribus canonibus, tum a Concilio Tridentino.

(1) Canones Apostolorum, Concilium Lateranense IV, Tridentinum, synodi provinciales et diœcesanæ.

(2) Can. *Convivia*, dist. 44.

(3) Can. 1, dist. 32. — (4) Conc. Trid., sess. XX, *de Reform.*, cap. I.

1. Negotia prohibita.

Prohibentur negotia sæcularia quæ clerum vel dedecent vel nimis distrahunt, juxta verbum S. Pauli : « Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus (1). »

In specie prohibentur :

I. *Negotiatio* proprie dicta, qua res minori pretio emuntur, ut cum lucro vendantur, sive clericus per se sive per alios negotiationem exerceat. Id intelligitur de negotiatione *lucrativa;* non vero illicita est negotiatio *œconomica*, qua clericus fructus ex proprio fundo collectos vendit (2).

II. *Officia militaria et curialia*, videlicet ne clerici notarium, procuratorem vel advocatum agant coram judice laico, nisi propriam causam, vel Ecclesiæ aut pauperum causam prosequantur.

III. *Praxis chirurgiæ et medicinæ*, etiam sine incisione vel adustione, clericis præsertim majorum ordinum prohibetur tum ob periculum irregularitatis, tum ob indecentiam. Si vero artes istas exerceant cum incisione aut adustione, fiunt irregulares, dummodo mors aut mutilatio sequatur. Attamen clericus peritus, medicinam sine incisione vel adustione exercens, excusatur vel in casu necessitatis vel ex causa pietatis erga personas miserabiles (3).

(1) II Tim. II, 4. — Tit. L, libri III *Decretalium* : « Ne clerici vel monachi sæcularibus negotiis se immisceant. »

(2) X (III, 50). — Clementis XIII Encycl. *Cum primum*. — Benedicti XIV constitutio *Servitutis*.

(3) Concilium Lateranense II. — X (III, 50). — Schmalzgrueber, *ibid.* — Benedictus XIV *de Synodo diœcesana*, lib. XIII, cap. X.

2. Oblectamenta prohibita.

I. *Spectacula.* Leges antiquiores prohibent, ne clericus histrionem agat; hodie clericus hujusmodi vix reperitur. Sed vetantur etiam clerici choreis vel inhonestis spectaculis interesse, « ne aures et oculi sacris officiis addicti, ludicris et impuris actionibus sermonibusque distracti polluantur (1). »

II. *Ludus alearum et taxillorum* interdicitur (2), quo nomine comprehenduntur omnes illi lusus, qui potius sorte quam arte reguntur. Canones infringere non censetur ille qui raro, moderate, ob recreationem et sine scandalo chartis ludit, nisi lex diœcesana aliud statuat.

III. *Venatio* legibus exosa est (3). Concilium Lateranense IV statuit: « Venationem et aucupationem universis clericis interdicimus; unde nec canes nec aves habere præsumant. » Concilium Tridentinum præcipit ut clerici « ab *illicitis* venationibus abstineant (4). »

Duplex distinguitur venatio : altera clamorosa, quæ fit cum magno tumultu et strepitu armorum et canum ac occidendas majores feras; altera quieta, quæ nempe exercetur laqueis, retibus, aut etiam cum armis, sed paucis adhibitis canibus, et sine strepitu ad capiendas volucres minoresque belluas non feroces. Multorum sententia est, clamorosam tantum venationem clericis prohiberi, quamvis magis consentanea canonibus sit opinio illorum qui utrumque genus venationis interdictum putant.

Standum est statutis diœcesanis quæ, pro temporum et locorum circumstantiis, venationem quietam mode-

(1) Concilium Mediolan. I. — (2) Greg. *Decretales*, lib. III, tit. I.
(3) Greg. *Decretales*, lib. V, tit. XXIV, *de Clerico venatore.*
(4) Sess. XXIV, *de Reform.*, cap. XII.

rate clericis permittere, vel etiam interdicere possunt (1).

IV. *Armorum gestatio.* Sub pœna excommunicationis ferendæ clericis prohibetur arma militaria gestare (2), sine justa et necessaria causa. Clerici possunt arma ad defensionem necessaria vel domi retinere, vel ob iter deferre.

§ 4. — De vestitu clericali.

I. *Lex tonsuræ et vestis clericalis deferendæ.* Etsi habitus non faciat monachum, oportet tamen clericos tonsuram in vertice capitis conspicuam, et vestes proprio congruentes ordini semper induere, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant. Si honestum habitum clericalem, *juxta ipsius Episcopi ordinationem et mandatum* non detulerint, per suspensionem, ac etiam per privationem beneficiorum coerceri possint et debeant (3).

Quamvis utraque lex sit antiquissima, initio non exstitit : non enim opportunum fuit, ut primis Ecclesiæ sæculis clerici rasum gestarent summum caput, vel habitu a laicis distincto uterentur, ne persecutionibus se objicerent. Sæculo sexto discrimen inductum est, postquam barbari vestimentum brevius intulerunt. Verum multo antea vestes clericorum modestia distinctas fuisse constat.

II. *Qualis esse debeat habitus clericorum.* — De compositione capitis tria requiruntur : tonsura geritur ad eam formam, quam singuli ordines postulant. Clerici prohibentur comam aut barbam modo sæcularium nutrire.

(1) Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. XI, cap. x.
(2) Greg. *Decretales*, lib. III, tit. I, *de Vita et honestate clericorum*.
(3) Concilium Tridentinum, sess. XIV, *de Reform.* cap. VI.

Nulli sacerdoti licet cum ficta cæsarie vel pileolo missam celebrare sine expressa licentia Sedis Apostolicæ.

Sixti V constitutio *Cum sacrosanctum* vult clericorum vestes esse talares. Verum hujus legis rigor ex tolerantia ipsorum Pontificum et præsulum emollitus est : in quibusdam diœcesibus delatio vestis talaris non præscribitur extra ecclesiasticas functiones.

Concilium Tridentinum Episcopis tribuit facultatem determinandi formam clericalis indumenti.

CAPUT II

Jura et obligationes diversorum graduum.

Discrimen existit inter ordines sacros et non sacros ratione *cœlibatus*, inter gradus superiores et inferiores ex *majoritate et obedientia.*

Art. I. De cœlibatu clericorum.
Art. II. De majoritate et obedientia.

ARTICULUS I

DE CŒLIBATU CLERICORUM.

I. *Rationes quibus innititur lex* sacris ministris imposita.

1. Cum de fide sit, esse *melius ac beatius, manere in virginitate vel cœlibatu, quam jungi matrimonio* (1), ideoque continentia perfectiorem sanctimoniam præ se ferat, mirum esset, si ordines majores ad cœlibatum non obligarentur.

2. Sacerdotium respectu Dei requirit cœlibatum, tum quia per spiritualem ordinationem propagatur, tum quia

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, can. x.

sacerdotes vivam imaginem Christi exhibere debent, tum quia ipsis incumbit onus sacrificandi et orandi.

3. Officia status sacerdotalis erga fideles postulant virum alienis curis minime distractum, quem populus honore et summa fiducia prosequatur.

4. Cœlibatus Ecclesiæ proficit, tum quia sacerdotes reddit liberiores in tuenda veritate, tum quia perversum amorem propriæ familiæ prævertit ut liberalitas exerceatur.

II. *Historia hujus legis.* — Origo illius ab Apostolorum tempore et instituto repetenda est. Cœlibatus, exemplo Christi et traditione apostolica inductus, legibus scriptis confirmari cœpit. Quamvis lex continentiæ ex hominum ignavia in quibusdam locis minus religiose observata fuerit, tamen per continuas Pontificum et Conciliorum sanctiones stabilita fuit, donec subdiaconi ea obligati sunt in Ecclesia occidentali.

In Ecclesia orientali paulatim irrepsit alia disciplina, quam per canones Trullanos expressam Sancta Sedes toleravit apud Græcos ad schisma vitandum. Juxta ipsam, conjugati ordinantur, eisque usus matrimonii est permissus, exceptis Episcopis; in sacris constituti uxorem ducere non possunt. Monachi continentiam profitentur.

III. *Vigens disciplina.* — Cum in Occidente clerogamia invalesceret, Summi Pontifices Leo IX, Nicolaus II et Alexander II corruptelæ obstiterunt, donec a Gregorio VII excommunicarentur tum clerici majorum ordinum conjugati, tum laici eorum missam audientes. Ut istæ pœnales sanctiones majorem firmitatem haberent, in conciliis Lateran. I et II irrita declarata sunt clericorum conjugia, quæ hactenus sub pœna privationis beneficiorum prohibita quidem sed forte valida erant (1).

(1) Berardi, *Commentaria*, in lib. IV. *Decretalium*, diss. IV, cap. V.

Hanc legem Concilium Tridentinum innovavit. Itaque matrimonium post majores ordines jam susceptos invalidum est, et simul irregularitatem inducit. Post initum matrimonium extra casum bigamiæ, nemo promovetur ad ordines, nisi uxor consentiat et castitatem profiteatur.

ARTICULUS II

DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

Majoritas seu præeminentia superioribus competit; obedientia et reverentia ab inferioribus exhibetur.

§ 1. De majoritate.
§ 2. De obedientia.

§ 1. — De majoritate seu præcedentia.

I. *Regulæ generales* ex quibus desumitur majoritas :

1. Ante omnia attendenda est *dignitas* et jurisdictio.

2. Inter eos, qui dignitate sunt pares, *ordo* major præfertur minori.

3. Cæteribus paribus, majoritatem tribuit antiquitas seu *prioritas temporis*, ita ut is præcedat, qui prius fuit ordinatus vel institutus; v.g. seniores parochi præferuntur junioribus. Attamen ex titulo *dignioris ordinantis*, ordinatus a Papa cæteros præcedit.

4. Præcedentiam tribuit etiam privilegium; sic patriarchatus Constantinopolitanus tribus prioribus præfertur.

II. Ordo præcedentiæ in *Ecclesia universali :*

Summus Pontifex omnes in Ecclesia præcedit. Proximo loco post ipsum consistunt Cardinales-Episcopi, Presbyteri, Diaconi, quia cum Pontifice gubernant universam Ecclesiam, et unum cum eo corpus constituunt.

Cardinales subsequuntur Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, istos Episcopi, aliique Prælati ; et demum cæteri clerici.

III. Ordo præcedentiæ in *diœcesibus :*

1. In diœcesi primum locum obtinet Episcopus. Hunc sequuntur Vicarius generalis et capitulum quo repræsentatur Ecclesia cathedralis, decani rurales, parochi, et reliquus clerus sæcularis.

2. Ministri etiam inferiores, si ornamentis sacris sint induti, præcedunt dignitates vestitu communi utentes.

3. Clerus sæcularis præcedit regularem.

4. Episcopo competit jus componendi lites de præcedentia (1).

§ 2. — **De obedientia et reverentia** (2).

Ex majoritate præsertim jurisdictionis sequitur reverentia et obedientia, quam majoribus minores præstare debent.

I. *Quibus debeatur obedientia canonica.* — Hanc obedientiam, quæ ad finem Ecclesiæ consequendum necessaria est, cuncti fideles Summo Pontifici, diœcesani suo Episcopo, regulares suis superioribus præstare tenentur.

Obtemperandum est juxta potestatem præcipientis. Nimirum præ cæteris obediendum est Romano Pontifici, quia cum aliis superioribus concurrentem et summam potestatem habet. Metropolitæ vero suffraganeus obedire tenetur tantum in casibus jure determinatis. Regulares deputati ad parochiam Episcopo subditam, circa curam animarum Episcopo parent, suis vero Prælatis circa regularem observantiam.

II. *Juramentum fidelitatis aut professio fidei* plurimos

(1) Conc. Trid., sess. XXV, cap. XIII.

(2) *Decretalium* lib. I, tit. XXXIII, *de Majoritate et Obedientia.*

subditos ad debitam obedientiam vinculo strictiori obligant. Istud obedientiæ juramentum præstant :

1. Promovendus ad Episcopatum (1);

2. Provisi de canonicatu vel de beneficio curato (2);

3. Prælati regulares (3) ;

4. Docentes theologiam, philosophiam, jus canonicum, aliasque disciplinas (4).

Præterea omnes, qui ad sacerdotium promoventur, obedientiam canonicam Episcopo diœcesano spondent (Pontificale Romanum). Vi hujus promissionis, presbyter èa lege inter alias adstringitur, ut a servitio Ecclesiæ cui addictus fuerit, discedere nequeat sine licentia Episcopi (5).

TRACTATUS II

De hierarchia jurisdictionis.

PROŒMIUM. — VARIÆ SPECIES JURISDICTIONIS (6).

Jurisdictio ecclesiastica est *potestas regendi fideles et Ecclesiam.* Ad istam definitionem, quæ cum definitione potestatis Ordinis proposita fuit, referuntur variæ jurisdictionis partitiones.

I. Ratione fori (quo nomine designatur locus judiciorum vel etiam justitiæ exercitium), jurisdictio alia dicitur *fori interni*, alia *fori externi*. Hanc distinctionem innuit ipsa jurisdictionis definitio.

Jurisdictio *fori interni* vocatur ea, quæ primario et directe refertur ad privatam uniuscujusque fidelis utili-

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. II.
(2) Id., sess. XXIV, cap. XII.
(3) Pii IV const. *Injunctum.*
(4) Pii V const. *Sacrosancta.*
(5) Benedicti XIV const. *Ex quo dilectus.*
(6) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, tom. I, dissert.

tatem. Exercetur per sacramentum Pœnitentiæ, per instructionem et similia.

Magis proprie jurisdictio appellatur illa, quæ in *foro externo* consistit; valde similis est potestati quæ publicis magistratibus competit, siquidem spectat publicum Ecclesiæ bonum et regimen. Potissimum complectitur potestatem ferendi leges, judicandi et puniendi.

Inde colligitur, tantum distingui utramque jurisdictionem, quantum differunt invicem utilitas privata et publica. Aliquis potest jurisdictionem habere in foro interno quin habeat in foro externo, v. g. parochus; Episcopi vero jurisdictione externa et interna simul potiuntur. Maxima opus est prudentia in discernendo quænam ad fori interni, quænam ad fori externi jurisdictionem pertineant; v. g. facultas prædicandi, facultas absolvendi est fori interni; at facultas concedendi potestatem prædicandi et absolvendi ad forum externum pertinet, quia hæc in bonum societatis directe refertur.

Utraque subdividitur. — 1. Interna jurisdictio alia est fori interni *pœnitentialis*, quæ in usum deduci nequit nisi intra pœnitentiæ tribunal; altera est fori interni *extra-pœnitentialis*, quæ extra pœnitentiæ sacramentum exercetur, quod fit, v. g. quando superior extra tribunal pœnitentiæ super voto dispensat.

2. Externa jurisdictio dividitur in *voluntariam* seu extrajudicialem, et in *contentiosam* seu judicialem. Jurisdictio voluntaria est illa, quæ extra judicium exercetur. Contentiosa ea est quam etiam erga invitos judex ecclesiasticus exercet in judicando.

Inter utramque hoc discrimen intercedit. Jurisdictio contentiosa nequit extra Prælati territorium exerceri; id non patitur distinctio diœcesium. Præter ministerium ordinis, voluntariam jurisdictionem privatim exercere

potest Episcopus a sua diœcesi absens, quin judici loci inferat injuriam.

II. Ratione modi quo accipitur, jurisdictio dividitur in *ordinariam* et *delegatam*. Ordinaria est illa quæ alicui competit jure proprio, ratione dignitatis aut officii permanentis cui stabiliter ex lege annectitur. Hujusmodi est jurisdictio fori interni quæ parochis, jurisdictio fori externi quæ Episcopis tribuitur. Sic etiam jurisdictio metropolitana est ordinaria, quia ex lege adhæret stabili dignitati (1).

Jurisdictio delegata est ea quam clericus non habet jure proprio, vi muneris, sed solum extra ordinem communem ex speciali missione alterius cujus vices transitorie gerit.

Ob momentum practicum duo sunt attendenda :

I. Inter jurisdictionem ordinariam et delegatam existit multiplex differentia.

Primo, Ordinarius superior jurisdictionem suam regulariter delegare potest. Delegatus vero, sine speciali delegantis concessione, subdelegare nequit, nisi sit delegatus a Summo Pontifice, vel ad universitatem causarum.

Secundo, jurisdictio ordinaria est favorabilis ac proinde late interpretanda; pro illa præsumitur donec aliud probetur. Delegata autem, quia ordinariæ derogat, censetur odiosa, et strictam patitur interpretatioem. Propterea delegati, antequam potestatem suam exerceant, solent se *legitimare*, id est litteras suæ delegationis exhibere.

Tertio, a delegato ad delegantem tantum, non vero ad tribunal intermedium appellatio interponitur. Proinde si Episcopi quidquam statuunt tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ab ipsorum sententia non ad Metropolitam, sed ad Papam appellari potest.

(1) *Decretalium* lib. I, tit. XXXI, *de Officio judicis ordinarii*.

Quarto, jurisdictio ordinaria, modo excipiatur jurisdictio Vicarii generalis, morte concedentis non exspirat. Delegata vero extinguitur, si delegans re integra, id est, processu nondum inchoato, decedat (1).

II. Jurisdictio ordinaria, ratione originis, alia est *juris divini*, alia autem mere *ecclesiastica*. Juris divini dicitur illa jurisdictio quæ a Deo ipso immediate conceditur, v. g. potestas Romani Pontificis; vel saltem divinitus instituta fuit, v. g. potestas Episcoporum; Christus enim Pontificatum et Episcopatum instituit. Mere ecclesiastica est jurisdictio graduum ab Ecclesia institutorum, v. g. auctoritas Vicarii generalis.

Diverso modo metimur alterutram. Jurisdictioni divinitus institutæ applicatur istud principium affirmativum : ea omnia potest quæ sibi a jure superiori non prohibentur. Jurisdictioni vero mere ecclesiasticæ applicatur principium negativum : non potest agere, nisi ea quæ sibi positive conceduntur (2).

III. Ratione casuum in quibus intervenit, distinguitur jurisdictio *immediata* vel *mediata*. Jurisdictio immediata generaliter exercetur ab illis pastoribus quibus committitur ordinarium regimen societatis; v. g. Romanus Pontifex in Ecclesia universali, Episcopus in sua diœcesi jurisdictionem immediatam obtinent.

Mediata est illa jurisdictio quæ, licet possit alicui competere ratione stabilis dignitatis, tamen non intervenit nisi in casibus a jure determinatis. Talis est jurisdictio Metropolitæ in suffraganeorum subditos (3).

IV. Ratione extensionis, distinguitur jurisdictio *universalis* vel *particularis*. Postquam constitutæ fuerunt diœceses, jurisdictio universalis non exercetur nisi a

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. XXIX.
(2) Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici*, lib. I, tit. XXXI.
(3) Reiffenstuel, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. XXXI.

Summo Pontifice vel a conciliis generalibus. Jurisdictio particularis intra certa personarum genera vel intra certos locorum fines coercetur (1).

V. Ratione objecti, *directio personarum* differt ab *administratione rerum* (2).

VI. Ratione subjecti in quo residet, jurisdictio *individualis* singulis clericis competit ; jurisdictio *collegialis* in communi exercetur (3).

Dissertatio I. De jurisdictione individuali.
Dissertatio II. De jurisdictione collegiali.

DISSERTATIO I

DE JURISDICTIONE INDIVIDUALI.

Duo sunt jurisdictionis gradus a Christo instituti, nempe Primatus summi Pontificis et Episcopatus.

Gradibus juris divini accedunt plurimi gradus institutionis ecclesiasticæ. Duplex eorum genus distingui tur : alii derivantur a Summo Pontifice, illumque repræsentant; alii Episcopo subjiciuntur, et illum adjuvant.

Caput I. De Summo Pontifice et illius adjutoribus.
Caput II. De Episcopo et illius adjutoribus.

CAPUT I

De Summo Pontifice et illius adjutoribus.

Art. I. De Summo Pontifice.
Art. II. De illius adjutoribus.

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, tom. I, dissert. I, cap. II.

(2) Phillips, *du Droit ecclésiastique*, tom. I, liv. I.

(3) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, tom. I, dissert. I, cap. IV.

ARTICULUS I

DE SUMMO PONTIFICE.

§ 1. Præcipua jura Primatus.
§ 2. Ea quæ personam R. Pontificis spectant.

§ 1. — De juribus Primatus.

Primatus jura considerantur sub duplici aspectu, vel in genere, vel in specie.

QUÆSTIO 1ª. De Juribus Primatus in genere.
QUÆSTIO 2ª. De Juribus Primatus in specie.

QUÆSTIO 1ª. — DE JURIBUS PRIMATUS IN GENERE.

Quo facilior evadat investigatio singulorum jurium Primatus, duplex requiritur prænotio generalis :

1. Ratio determinandi officia et jura Primatus.
2. Recta eorum divisio.

I. — Ratio determinandi officia et jura Primatus.

1. Mensura jurium pontificiorum (1).

Mensura jurium pontificiorum sita est in harmonia verborum Christi.

I. His verbis : *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, Christus primatum instituit ad servandam in Ecclesia unitatem fidei et obedientiæ. Tanta saltem in primatu potestas inest, quanta necessarium est ad hunc finem obtinendum.

Quidam ita intelligunt hoc principium : *Cum primatus*

(1) Ballerini, *de Vi ac Ratione Primatus*, cap. I, V, IX. — Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars II, lib. II, cap. I, § 13.

sit propter unitatem Ecclesiæ, R. Pontifex nihil potest quod ad unitatem non sit necessarium. Verum qui sic argumentantur in eo peccant, quod primatus jura limitibus a Christo minime positis restringunt. Potius concludendum esset: cum Pontifex imperat, obediendum est propter unitatem.

II. Aliis verbis, *tibi dabo claves regni cœlorum; quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis,* Christus Pontifici confert eam jurisdictionem quæ a conciliis vocatur plenitudo potestatis. Igitur jura primatus profluunt tum ex fine servandæ unitatis, tum ex plena et suprema auctoritate qua Pontifex ad explendum munus suum in universa Ecclesia potitur.

III. His verbis, *pasce agnos, pasce oves,* Christus officia primatus definit. Pontifici imponitur sollicitudo universalis; ei committitur salus Ecclesiæ. Illud officium Pontificis est tertium principium quo jura primatus determinantur. Proinde dicendum est : ea omnia sunt primatus jura, sine quibus salus Ecclesiæ promoveri nequit.

Igitur excludenda est omnis limitatio quæ ideæ primatus sic propositæ ex verbis Christi inter se collatis adversatur.

2. De exercitio pontificiæ potestatis (1).

Quantumvis illimitatum sit jus primatus, tamen non deest moderamen in exercitio pontificiæ potestatis.

I. *Regulis* continetur ista potestas.

1° Norma desumitur ex origine et fine primatus. Summus Pontifex, Christi vicarius, Ecclesiam regit nomine Dei; est dispensator, non dominus cœlestium bonorum.

2. Modus positus est illo spiritu mansuetudinis et

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum,* t. I, dissert. II.

moderationis, qui ex aperta voluntate Domini cum regimine ecclesiastico et speciatim cum primatu connexus est. Christus et Apostoli requirunt in pastoribus humilitatem, patientiam cum fortitudine, caritatem qua vitam impendunt, non dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

3. Potestas R. Pontificis divina et immutabili constitutione Ecclesiæ constringitur.

4. Summus Pontifex, interpres et custos legis divinæ, illam applicat sapienter promovens observationem legum ecclesiasticarum. Ad illum, ait S. Bernardus, pertinet plenitudo potestatis; ei convenit plenitudo justitiæ.

II. *Moderator* R. Pontificis est Spiritus Sanctus, id est, virtus continens primatum intra suæ potestatis terminos, non est populus, neque potestas civilis, neque potestas ecclesiastica inferior, sed Christus per suam assistentiam et providentiam.

1. Jugis assistentia Spiritus Sancti quam Christus Ecclesiæ promisit, interius agit in Pontifices, sive ratione supremæ potestatis super quam ædificatur Ecclesia, sive ratione orationum quibus Ecclesia pro Pontifice divinum auxilium invocat.

2. Præter assistentiam a Christo promissam, Providentia exterius in Pontifices influit. Usus pontificiæ potestatis regulatur ex consiliis Cardinalium et Episcoporum, ex indigentiis sæculi, ex indole nationum. R. Pontifex promovet bonum quantum fieri potest juxta circumstantias; malis obsistit impavidus; patientia difficultates superat; sicut Deus patiens est quia æternus, Pontifex expectat tempus opportunum, quia Ecclesia est perpetua.

Inde intelligitur cur sapientia practica Pontificum ex historia luculenter innotescat, per illius influxum in

bonum religionis juxta Ecclesiæ vicissitudines, quarum est speculum.

3. Inviolabilitas jurium Primatus (1).

Inviolabilitas jurium Primatus constat ex sequentibus principiis :

I. Ad Summum Pontificem spectat supremum judicium de *modo exercendi* suam auctoritatem. — Etenim istud judicium independens pertinet ad potestatem supremam qua reguntur omnia membra Ecclesiæ. Atqui, ex verbis Christi, omnia membra Ecclesiæ subsunt auctoritati Pontificis; ab eo diriguntur, non ipse ab eis. Ex verbis conciliorum generalium, v. g. Concilii Florentini, Pontifex obtinet plenam potestatem regendi Ecclesiam. Imo Concilium Trid. ait : «Auctoritate et prudentia Pontificis statuatur, quod universali Ecclesiæ expedit.»

II. Nemini licet contra pontificias constitutiones et sententias *se contumaciter extollere*. Id sequitur ex dictis et ex traditionis sensu.

III. Non *appellatur* de sententia Pontificis, etiam ad concilium generale. — Probatur. 1° Ista appellatio prohibetur jure canonico, scilicet legibus Pontificum et conciliorum. — 2° Perniciosa est regimini Ecclesiæ. Etenim per eam auctoritas Pontificis labefactatur et inobedientia inulta manet.

Exitiosa est unitati Ecclesiæ, quia facilem schismati aditum aperit. Exitiosa est fidei, nam ope illius hæreses impune spargerentur. — 3° Hujusmodi appellatio nulla est, sive quia Pontifex non habet superiorem in Ecclesia ; sive quia plerumque non existit judex ad quem appellatur, nempe concilium. Proinde appellantes id

(1) Ballerini, *de Potestate ecclesiastica*, cap. I. — Barruel, *du Pape et de ses droits religieux*, t. I.

unum moliuntur, ut auctoritatem eludant, et ecclesiastica judicia fiant irrita.

IV. Ecclesia non potest Summum Pontificem *judicare*. — Ratio est, quia Pontifex primatum non accepit ab Ecclesia, sed in Ecclesiam jure divino potestatem obtinet supremam. — Confirmatur traditione et praxi Ecclesiæ : Patres docent : *prima sedes a nemine judicatur* (1). Antiqua concilia non audent Pontificem judicare, *ne videatur Episcopatus vacillare* (2).

II. — Divisio jurium Primatus.

I. *Rejicitur falsa eorum partitio.*

Dogmatice probatur novam, arbitrariam, falso innixam principio, naturæ primatus adversam esse distinctionem inter primatus jura *essentialia*, id est, a Christo tradita, et *adventitia* quæ ex concessione humana provenirent. Nullum ex juribus primatus est auctoritate civili vel ecclesiastica collatum, multo minus errore populorum, falsis decretalibus, ambitione vel fraude invectum; sed omnia sunt innata, propria, jure divino fundata.

Error adversariorum oritur ex confusione potestatis et usus ejusdem. Equidem plenitudo potestatis semper existit in Pontifice, sed potestatis usum Pontifices pro sua sapientia et temporum rationibus moderantur aut extendunt; de qua re Thomassinus ait : « In Pontifice tota semper plenitudo potestatis residet, etsi non totam semper exerceat. »

II. *Exponitur recta divisio.*

Potestas ecclesiastica complectitur jus docendi, sanctificandi, regendi. Cum Pontifex summo magisterio,

(1) C. *Nemo*, dist. 22.
(2) S. Avitus, *Ep. ad Episcopos Italiæ.*

ministerio et imperio potiatur in Ecclesia, jura ipsi competentia necessario ad unam vel alterutram ex hisce potestatibus referuntur.

1° Ad magisterium spectant hæc jura et officia : doctrinæ catholicæ definitio, propagatio fidei, errorum propulsatio, directio studiorum.

Potestas convocandi, moderandi et confirmandi concilia, jus approbandi ordines religiosos cum magisterio et jurisdictione simul connectuntur.

2° Licet Episcopi sint ordine pares, tamen cum Pontifex Ecclesiæ præficiatur tanquam centrum unitatis, ad illius jura respectu ministerii referri possunt præter facultatem pontificialia ubique exercendi : jus supremum ordinandi officium divinum, festa, jejunia, sacramentorum et sacramentalium administrationem; beatificatio et canonizatio sanctorum, jus concedendi indulgentias plenarias, etc.

3° Ad jurisdictionem Summi Pontificis pertinent plurima jura quibus singulis exponendis hic instandum est (1).

QUÆSTIO 2ª. — DE JURIBUS PRIMATUS IN SPECIE.

Varia jura ex quibus constat jurisdictio primatus, ad duplicem classem reducuntur : alia enim exercentur in Ecclesiam universalem, alia vero singulas diœceses et earum Episcopos respiciunt.

I. Jurisdictionis pontificiæ jura in Ecclesiam.
II. Jura R. Pontificis in singulos episcopatus.

(1) Zaccaria, *Antifebronius vindicatus, seu de suprema Potestate Rom. Pontificis*, dissert. IV. — Schmalzgrueber, Fagnan, Gonzalez, in *Decretalium* lib. I, tit. XXXI — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. IV.

I. — Jurisdictionis pontificiæ jura in Ecclesiam.

Quatuor sunt ejusmodi jura :

A. Jus supremæ inspectionis.
B. Potestas legislativa.
C. Potestas judiciaria.
D. Administratio rerum.

1. Jus supremæ inspectionis.

Cum Summus Pontifex suæ sollicitudinis et vigilantiæ curam ubique personaliter exercere nequeat, ipsi necessaria sunt inspectionis media quibus de statu Ecclesiæ certior reddatur. Primum hujusmodi medium Ecclesiam universalem ejusque independentiam respicit, scilicet Episcoporum, cleri et populi mutua cum Summo Pontifice libera communicatio. Alterum est jus pontificium mittendi Legatos in provincias. Tertium est jus relationum seu jus recipiendi relationes ab Episcopis præsertim per visitationem liminum Apostolorum, de qua breviter hic dicendum est.

Visitatio liminum Apostolorum.

Expenditur 1° illius origo; 2° jus hodiernum; 3° modus visitationis.

I. *Ejus origo*. — Visitationis origo est antiquissima. Sæculo x jam invaluerat apud Episcopos consuetudo Romam proficiendi, tum ut Apostolorum limina venerarentur, tum ut R. Pontifici suum exhiberent obsequium. S. Gregorius VII urgebat hunc usum jam ubique obtinentem. Præceptum positivum spectabat

primum Italiæ Episcopos. Sæpe vero intermissa visitatione, periculo schismatis imminente, reservataque Pontifici Episcoporum institutione, legem confirmavit Sixtus V (1), ut servaretur fidei unitas, accenderetur Episcoporum zelus, et Pastori supremo status Ecclesiarum facilius innotesceret.

II. *Jus hodiernum.* — Ex constitutione Sixtina quam innovavit Benedictus XIV (2), consecrandi Episcopi promittunt juramento fidelitatis se Apostolorum limina statis temporibus personaliter visitaturos, aut si fuerint legitime impediti, per procuratorem. Definiuntur temporum intervalla regionibus convenientia, nimirum Episcopi viciniores, ut Itali, visitationem peragere tenentur quolibet triennio; Germani, Galli, Hispani quarto quoque anno; remotiores, quolibet quinquennio; remotissimi, ut Asiatici, quolibet decennio.

III. *Modus visitationis.* — Munus visitationis tres potissimum actus complectitur :

1° Visitationem Basilicarum Sanctorum Petri et Pauli, quorum corpora veneratur Episcopus.

2° Exhibitionem debitæ reverentiæ et obedientiæ Vicario Christi.

3° Relationem de statu materiali et formali diœcesis ad congregationem (3) juxta Instructionem a Benedicto XIV editam (4).

(1) Sixti V Constitutio *Romanus Pontifex*, anno 1585.

(2) Bened. XIV Const. *Quod sancta*, anno 1740.

(3) Benedictus XIV instituit, velut appendicem Congregationis Concilii, quamdam peculiarem congregationem, ad quam fit relatio de statu ecclesiarum.

(4) *Instructio* S. Congregationis Concilii pro Episcopis, super modo conficiendi relationes de statu suarum ecclesiarum (ad calcem libri *de Synodo diœcesana*).

2. Jura potestatis legislativæ R. Pontificis.

Bonum Ecclesiæ postulat, ut disciplina consistat ordinata, ubi collapsa sit instauretur, et interdum temporibus et locis accommodetur. Igitur ad potestatem legislativam Romani Pontificis pertinent hæc tria jura :

I. *Jus ferendi leges.* — Primatus est potestas suprema et ordinaria; atqui auctoritas hujusmodi complectitur potestatem condendi leges. (Pars 1ª, lib. I, tit. I.)

II. *Jus tuendi canones.* — Ex cura totius Ecclesiæ, successoribus Petri commissa, oritur officium et jus diligenter curandi ut leges ecclesiasticæ ab omnibus observentur. Proinde Romani Pontifices sunt canonum custodes et vindices. Huic juri cohæret potestas puniendi et censuras ferendi.

III. *Jus dispensandi.* — Potestas ferendi leges includit facultatem dispensandi, juxta illud juris axioma : cujus est legem condere, ejus est illius obligationem remittere. Itaque Pontifex potest dispensare super omnibus ecclesiasticis legibus.

Ista potestas etiam ab ipsa dispensationum necessitate vindicatur. Etenim ad rationem regiminis ecclesiastici pertinet ut in Ecclesia sit auctoritas relaxandæ legis, justa causa intercedente. Jamvero Episcopus nequit regulariter dispensare in legibus generalibus, nam ipse Pontifici et Concilio subjacet, et inferior jurisdictionem non habet in leges superioris.

Accedit constans Ecclesiæ traditio, et Conciliorum testimonia quibus hæc Pontificis potestas comprobatur.

3. Jura potestatis judiciariæ R. Pontificis.

I. *Jus evocandi et decidendi causas majores.* — Ex sollici-

tudine omnium Ecclesiarum et plenitudine potestatis divinitus R. Pontifici concreditæ, sequitur causas majores ad Sedem Apostolicam referendas esse et ab ipsa judicandas. Hanc potestatem agnoverunt Patres et Concilia (1).

Illæ causæ dicuntur majores quæ vel per se gravioris sunt momenti, v. g. res fidei controversæ et disciplinæ generalis; vel arduæ quoad executionem existunt; vel pertinent ad personas in dignitate constitutas, v. g. causæ criminales Episcoporum; vel relationes Ecclesiæ et Status respiciunt.

Huic juri Pontificis respondet Episcoporum obligatio referendi ad Sanctam Sedem de causis difficilioribus (2).

II. *Jus suscipiendi appellationes* ad Romanum Pontificem pertinet, non quidem vi canonum Sardicensium, quod aliqui contendebant, sed ratione Primatus (3). Cum enim Pontifex sit supremus in Ecclesia judex, cuique datur per appellationem implorare ipsius protectionem; nam ab inferioris sententia tribunal superioris adire, concessum est ex ipsa naturali æquitate.

(1) Innocentius I *Epist. 2 ad Victricium* scribit : « Si majores causæ in medium fuerint devolutæ, ad Sedem Apostolicam, sicut synodus (Sardicensis) statuit ac vetus consuetudo exigit, post episcopale judicium referantur. »

Epistola Episcoporum Galliæ ad Innocentium X (anno 1653) : « Majores causas ad Sedem Apostolicam referri, solemnis Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquam deficiens perpetuo retineri pro jure suo postulat. »

(2) S. Cyrillus Alexandrinus ad S. Cœlestinum ait in causa Nestorii : « Vetus Ecclesiarum consuetudo suadet ut hujusmodi res Sanctitati Tuæ communicentur. »

(3) S. Bernardus ad Pontificem Eugenium III scribit : « Appellatur de toto mundo ad te. Id quidem in testimonium singularis Primatus tui. »

Benedictus XIV ait : « Jus appellationum adeo necessario connexum est cum Primatu, ut nemo possit illud in controversiam adducere, nisi et hunc velit inficiari. »

4. Jura potestatis administrativæ R. Pontificis.

I. *Jus concedendi exemptiones.* Quamvis gradus episcopalis divinitus sit constitutus, potestas Episcoporum a Christo determinata non fuit, sed prudenti Ecclesiæ arbitrio relicta. In finem unitatis, subest Capiti Ecclesiæ qui moderatur illius exercitium, eam circumscribendo ratione locorum, personarum et rerum.

Itaque divinis Episcoporum juribus nulla fit injuria, dum quædam personæ jurisdictione alicujus Episcopi eximuntur. Etenim subditorum designatio pendet a Summo Pontifice qui, sicut potest portionem gregis uni diœcesi subtrahere, sic, justis de causis, poterit unam Ecclesiam vel monasterium ab Ordinarii jurisdictione eximere, suæque potestati privative subdere.

Exemptiones veteri disciplina Ecclesiæ nituntur. De illis in conciliis actum est, neque istud jus Summi Pontificis in dubitationem adductum, neque exemptiones sublatæ fuerunt ; sed aliquæ tantummodo regulæ mira sapientia conditæ sunt, quæ ad legitimas causas et usum exemptionum pertinent.

Illud accedit, quod Concilia et Pontifices semper caverunt « ne privilegia et exemptiones, quæ variis titulis conceduntur, perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitarent, et exemptis occasionem laxioris vitæ præberent. » (*Concil. Trident., sess.* 24, *cap.* 11 *De reform.*)

II. *Jus statuendi reservationes in jurisdictionis actus* vindicatur ex Concilio Tridentino : « Merito Pontifices Maximi, pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare (1). »

(1) Bulla *Auctorem fidei,* damnavit Pius VI tres propositiones sy-

Reservationes sunt antiquæ. Non lædunt auctoritatem episcopalem quam jure divino moderatur Christi Vicarius, a quo potest augeri vel restringi. Sicut quædam loca et personæ jurisdictioni Episcoporum subtrahi possunt, ita potestas eorum non habet certam determinationem ratione rerum; proinde, sub isto respectu intra quosdam limites continetur a Summo Pontifice, cui licet quasdam materias sibi reservare.

Dantur exempla istius juris : irregularitates, impedimenta matrimonii, casus reservati Summo Pontifici, dispensatio voti solemnis, etc., generatim ab Episcopo non pendent.

III. *Suprema bonorum ecclesiasticorum administratio.* — Romanus Pontifex, cum sit Christi Vicarius, et Caput Ecclesiæ, in bona Ecclesiæ Dei servitio addicta supremum jus administrationis exercet. Etsi quidem eorum bonorum dominus haud recte a nonnullis ipse dicatur, tamen ei competit jus de bonis ecclesiasticis disponendi, prout salus publica id postulat.

Igitur, tanquam supremus administrator, privative gaudet facultate, eadem bona in notabili quantitate alienandi, in alios usus convertendi. Pariter, quia summa auctoritate Ecclesiæ præest, ejusdemque personam gerit, valet, prout utile visum fuerit, detentores bonorum ecclesiasticorum vel ad restitutionem cogere, vel restitutionem eis condonare (1).

IV. *Jus supremum conferendi beneficia.*

Principium. — Ad Summum Pontificem pertinet potestas omnia totius Ecclesiæ beneficia conferendi, quia ipse est Ordinarius omnium Ordinariorum, habens concurrentem jurisdictionem cum omnibus Ecclesiæ Præ-

nodi Pistoriensis, scilicet sextam, septimam, octavam quibus jus reservationum negatur.

(1) Concordatum Galliæ, 1801, art. XII.

latis. Illud jus ei competit, tum ratione Primatus, cui licet reservationes statuere; tum ratione supremæ bonorum ecclesiasticorum administrationis, nam ad Sanctam Sedem spectat clericis de Ecclesia bene meritis, pro ea laborantibus, litteratis, et pauperibus ad eam confugientibus prospicere; tum ex canonum præscripto quibus principium exprimitur (1).

Quibus modis Pontifex hac potestate uti possit? — Primum a Sancta Sede mittebantur litteræ *monitoriæ*, *præceptoriæ*, *executoriæ* quibus Episcopo mandabatur, ut designato clerico beneficium conferret. Paulatim regula invaluit, ut istud jus quatuor modis exerceretur.

1° Per *cumulativam collationem* cum Episcopis, vel Pontifex vel Episcopus conferebat beneficium, prout hic vel ille prior vacationem cognoverat. Verum Sedes Apostolica hoc jure uti non solet.

2° Cum ex cumulativa collatione lites exorirentur, a Summis Pontificibus inductæ sunt *gratiæ expectativæ* quibus beneficium conferebant, præveniendo vacationem. Sed Concilium Tridentinum fere ex integro abolevit *Expectativas* seu *mandata de providendo* pro beneficiis vacaturis.

3° Visum est Pontificibus quædam beneficia sibi *reservare*, id est, suæ collationi addicere, ita ut reliquorum omnium collatio ad Episcopos pertineret.

Reservationes distinguuntur *ratione modi quo beneficium afficiunt*, nempe vel ratione *loci* in quo beneficia vacant seu per obitum in curia romana; vel ratione *temporis*, dum aliquot menses anni Pontifici reservantur.

Distinguuntur etiam ratione *regularum quibus statuuntur*. Aliæ statutæ sunt per canones in *Corpore juris* existen-

(1) Capite II *de Præbendis* in Sexto (lib. III, tit. IV) sic decernitur : « Licet ecclesiarum personatuum, dignitatum aliorumque beneficiorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere. »

tes, v. g. reservatio quam Clemens IV et Bonifacius VIII sanxerunt, beneficiorum apud Sedem Apostolicam vacantium. Aliæ sancitæ sunt *per bullas extraordinarias*, v. g. per Extravagantes Joannis XXII et Benedicti XII ob temporum difficultates reservata sunt plurima beneficia. Aliæ *in regulis Cancellariæ* continentur.

De jure reservationum nulla existit controversia. Sed de usu ipsius juris contentiones inciderunt quæ sublatæ sunt per concordata.

4. Fit *devolutio* ad Pontificem quando inferiores ad quos pertinebat beneficii collatio, illud conferre neglexerunt, intra tempus jure præscriptum, vel illud contulerunt eo modo quem jus irritat et propter quem devolutionem decernit.

V. *Jus percipiendi subsidia.* — Divino jure docemur subsidia illis qui in Ecclesia operantur, impertienda esse, ideoque in primis Romano Pontifici qui omnium Ecclesiarum curam et sollicitudinem gerit. Igitur Papa, quatenus est Caput Ecclesiæ et propter bonum religionis sumptus sustinere cogitur, potest, non tantum dona titulo subventionis accipere, verum etiam onera præsertim bonis ecclesiasticis imponere.

Hujusmodi subsidia sunt duplicis generis: alia enim exoleverunt, alia nunc solvuntur. 1° *Subsidia antiquata* erant vel *tributa laicorum*, vel onera *clericis* imposita. — Ad tributa laicorum referuntur tum *denarius S. Petri* a singulis familiis in nonnullis regionibus collectus, tunc census quos multi principes tanquam vasalli Sedis Apostolicæ vel urbes et abbatiæ ob protectionem Ecclesiæ romanæ pendere consueverunt.

Variis ex causis Pontifices a clericis tributa olim perceperunt : *Jure spolii*, curabant ut bona ecclesiastica clericorum decedentium in pios usus, juxta canones, converterentur. — *Jure deportus* percipiebant benefi-

ciorum fructus tempore vacationis obvenientes. — *Jure annatarum* illis tribuebatur dimidia pars redituum unius anni ex beneficiis minoribus quæ extra consistorium a Papa conferuntur.

2° *Subsidia hodierna.* — *Servitia communia* persolvuntur Curiæ Romanæ ex ecclesiis cathedralibus et abbatiis consistorialibus. Illud annatarum genus originem ducit ab oblationibus quas jam antiquitus Episcopi ministris suæ consecrationis pendere consueverunt.

Servitia minuta minoribus Papæ officialibus solvenda sunt propter eamdem causam.

Occasione pallii excepti fiunt largitiones.

Demum commemorandæ sunt *taxæ dispensationum* (1).

II. — Jura Summi Pontificis in singulos Episcopatus.

Hæc jura sunt tum potestas in diœceses, tum potestas in singulos Episcopos.

1. Potestas in diœceses.

I. *Jus erigendi diœceses.* — Quod ad hanc potestatem attinet, dicendum est 1° quid sit Episcopatuum erectio; — 2° hoc negotium esse ecclesiasticum, non vero civile; — 3° potestatem erigendi Episcopatus ad summum Pontificem jure primatus pertinere; — 4° variam fuisse hac in re disciplinam.

1° *Quid sit Episcopatuum erectio.* — Novi Episcopatus eriguntur per Cathedræ episcopalis institutionem, et per territorii seu diœcesis circumscriptionem. Siquidem in loco apto (2), a quo Episcopatus nomen accipit, et unde

(1) Thomassin. *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina*, lib. III, part. III.

(2) Ex antiquis canonibus, non nisi in majoribus civitatibus erigendi sunt Episcopatus, ne vilescat dignitas episcopalis.

Episcopus totam diœcesim regit, episcopalis cathedra constituitur, ad eamque certum territorium adjungitur, suisque finibus circumscribitur. Per hanc vero territorii diœcesani designationem, atque circumscriptionem determinatur Episcopi jurisdictio, quæ non exercetur universaliter, sed alligatur ad certam Ecclesiæ partem, nempe ad cathedram, et intra fines diœcesis continetur. Hanc regulam ab ipsis Apostolis accepit Ecclesia; Apostoli enim in fundandis Ecclesiis potestatem Episcoporum certis locorum limitibus coercebant; v. g. S. Paulus Timotheum Ephesi, Titum insulæ Cretæ constituit Episcopum. Ita jugiter factum est (1).

2° Jus erigendi Episcopatus est *ecclesiasticum*, non vero civile. — Hoc constat ex natura ipsius rei, quæ tota spiritualis est, ideoque potestati solius Ecclesiæ obnoxia; agitur enim de spirituali regimine animarum, de portione gregis singulis Episcopis assignanda, de finibus spirituali eorumdem potestati constituendis ut inter Ecclesiarum rectores tum ordo, tum unitas servetur. Id confirmatur sive ex facto Apostolorum, sive Pontificum et conciliorum legibus, sive ex perpetua et generali Ecclesiæ disciplina.

Igitur in Episcopatuum erectione, Principum christianorum ratio non habetur, nisi propter Ecclesiæ utilitatem.

3° Hæc potestas ad Summum Pontificem pertinet *jure Primatus*. — Ratio est, quia Christus instituit Episcopatum in genere, non autem Episcopatus in specie. Assignatio sedium episcopalium respicit disciplinam ecclesiasticam; atqui R. Pontifex habet plenam potes-

(1) S. Cyprianus præclare scripsit (lib. *de Unitate Ecclesiæ*) : « Singulis Pastoribus portio gregis fuit adscripta, quam regat unusquisque et gubernet. »

tatem regendi Ecclesiam. Ergo jure primatus diœceses erigit, sicut illius est Episcopos instituere.

Equidem non unus Petrus sed etiam Apostoli poterant ubique Episcopatus erigere. Verum hæc facultas in aliis Apostolis extraordinaria fuit, quæ unitatis causa non debuit in singulos Episcopos eorum successores transire. In Petro autem, cujus auctoritas ratione primatus ob ipsius unitatis bonum debebat esse perpetua, jus ordinarium erat, et in successoribus ejusdem Pontificibus ordinarium agnoscitur.

4° Quod attinet ad factum, id est, ad istius juris exercitium, *varia fuit Ecclesiæ disciplina*. Ter in ea re mutata est; alia enim fuit ab initio Ecclesiæ ad sæculum VI, alia sæculis VI, VII, VIII, alia denique a sæculo VIII ad nostra tempora.

Ante sæculum VI, non semper accedebat Pontificis expressus consensus in erectione novorum Episcopatuum (1). Liberum erat conciliis ac Metropolitis novos Episcopatus erigere, dummodo servarentur leges quas Ecclesia ea de re statuerat. — *In Oriente* tota cura erigendi diœceses Patriarchis et Metropolitis concredita fuit. Gradus vero Patriarcharum et Metropolitarum a Summo Pontificatu dimanabant. — *In Occidente* non solum a Metropolitis et Conciliis provincialibus constituebantur sedes episcopales, verum etiam plurimum a Pontificibus Romanis qui Episcopos a se ordinatos ad barbaras gentes destinarunt, et Ecclesias a viris Apostolicis erectas approbarunt. In eo sensu explicatur Innocentii I epistola (2).

(1) Thomassinus, *de Nova et Veteri Ecclesiæ Disciplina*, part. I, lib. I, cap. LIV.

(2) Innocentii I, epistola 25 : « Cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam insulasque interjacen-

Sæculis vero VI, VII, VIII, non amplius Metropolitis et Conciliis provincialibus integrum fuit, ut antea, Episcopatus erigere, nisi simul auctoritas Romani Pontificis intercederet. Pluribus autem ex causis Romani Pontificis auctoritas exigebatur; v. g. erant *missiones promovendæ*, et apud eas novi Episcopatus erigendi; *instituendæ provinciæ* quibus novæ diœceses aggregarentur; *lites* de finibus Ecclesiarum dirimendæ; in novis constituendis Ecclesiis aliqua *dispensatio* canonum concedenda.

A sæculo VIII, potestas erigendi Episcopatus sensim ad summum Pontificem rediit. Nihil tamen accessit ad Pontificem, cum solus eam potestatem exercere cœpit; ea enim pertinet ad primatum quem Pontifex a Christo accepit. Profecto aliud est usus juris, aliud jus ipsum; solus potestatis usus delegari potuit, ita quoque revocari. Unde Pius VI ait: « Hæc potestas, illuc reversa unde discesserat, unice residet apud Apostolicam Sedem (1). »

II. Cum jure diœceses erigendi, connexa est *facultas inducendi varias mutationes circa statum diœcesium :*

1. Novæ erectioni suppar est restitutio Sedium quomodocumque extinctarum, vel hierarchiæ ordinariorum Episcoporum resuscitatio. Etenim territoria ecclesiastica distinguuntur in *Missionum regiones,* quibus præsunt Vicarii et Præfecti Apostolici, et in diœceses *regimini ordinario Episcoporum* subditas. Jamvero ex regula generali quæ ad constitutionem societatis catholicæ pertinet, Episcopis ordinarie committuntur singulæ Ecclesiæ. Proinde Summus Pontifex potest, data opportunitate, in terris missionum hierarchiam ordinariorum Episcoporum instaurare (2).

tes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis Apostolus Petrus aut ejus successores constituerunt sacerdotes. »

(1) Pius VII, Const. *Charitas*, ann. 1791.

(2) Pii IX, Const. *Universalis*, anno 1850 : « De plenitudine apesto-

2. Provinciæ ecclesiasticæ, scilicet metropolitanæ, primatiales, patriarchales, fuerunt institutæ ut in unitate diœceses continerent; siquidem iis provinciis præficiuntur Metropolitæ, Primates, Patriarchæ quorum gradus supra-episcopales Summum Pontificem tanquam centrum unitatis repræsentant.

A summo Pontificatu pendet ista distributio provinciarum ecclesiasticarum. Etenim cum Primatus solus Episcopis præsit jure divino, institutio hujus modi graduum supra-episcopalium et provinciarum ipsis subjectarum est a jure disciplinari. Profecta est ab auctoritate apostolica S. Petri, Apostolorum et Pontificum (1).

3. Ecclesia vel Pontifex, sicut Episcopatus erigit, ita etiam eos *supprimit*, *conjungit*, *dividit;* etenim « omnis res per quascumque causas nascitur, per eosdem dissolvitur » (*reg. 1 juris in libro quinto Decretalium*).

Non fit *suppressio* nisi ob gravissimas causas, de quibus Pontifex dijudicat; v. g. in pœnam atrocis sceleris aliqua episcopalis cathedra supprimitur, et illius diœcesis cum territorio alterius conjungitur, planeque

licæ nostræ potestatis constituimus atque decernimus, ut in regno Angliæ refloreat juxta communes Ecclesiæ regulas hierarchia Ordinariorum Episcoporum. » — Idem in regno Bataviæ, anno 1853, perfectum est.

(1) S. Bernardus, Epist. 131 : « Plenitudo potestatis super universas Orbis Ecclesias singulari prærogativa Apostolicæ Sedi donata est..... Potest, si utile judicaverit, novos ordinare Episcopatus, ubi hactenus non fuerunt. Potest eos, qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictaverit, ita ut de Episcopis creare Archiepiscopos, liceat, et e converso, si necesse visum fuerit. »

S. Gregorius M., lib. VII, ep. 40. — Corpus juris, c. *Omnes*, dist. 22.

Eugenius IV, Const. *Non mediocri :* « Omnes Patriarchales, Archiepiscopales, Episcopales cathedras, aliasque dignitates Romana fundavit Ecclesia, sicutque libuit, uni Ecclesiæ amplam, alii ampliorem, et alii amplissimam tradidit potestatem. »

confunditur; quæ suppressio dicitur *unio per confusionem*.

Fit unio per *æqualitatem*, quando duæ diœceses ita conjunguntur ut earum quælibet ab eodem Episcopo regatur, salvis singularum Ecclesiarum juribus.

Dividuntur Episcopatus propter necessitatem, scilicet ut saluti animarum facilius consulatur.

4. Eodem jure potest Pontifex diœceses novis limitibus circumscribere, quin et omnes regni alicujus Episcopatus cum eorum privilegiis, legibus et finibus omnino supprimere, aliosque cum nova circumscriptione erigere (1).

Hos quidem actus etiam sine consensu Episcoporum quorum interest, perficere valet, etsi eosdem vocare et sententiam eorum exquirere debeat.

2. Potestas Pontificis in singulos Episcopos.

I. *Jus instituendi Episcopos.* — Expenditur quæstio tum de ipso jure, tum de illius exercitio.

1. Ad *juris ipsius* existentiam quod spectat, probatur Episcopos Summi Pontificis auctoritate immediata, vel mediata, explicita vel implicita recte institui. — Ita definivit Concilium Tridentinum (sess. XXIII, c. VIII) : « Si quis dixerit Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos et veros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit. » Ille canon est dogmaticus, generalis quoad loca et tempora. Igitur ex ista definitione intelligimus, Romani Pontificis propriam esse summam potestatem constituendi ubique Episcopos, qui legitimi ac veri sint et haberi debeant.

Hæc veritas confirmatur ex altera ejusdem Concilii definitione (can. 7, sess. XXIII) : « Si quis dixerit, eos,

(1) Id in Gallia per Concordatum, ann. 1801, perfectum est.

qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate *rite ordinati nec missi sunt*, legitimos esse ministros, anathema sit. » Juxta hanc definitionem, Episcopi non ex sola ordinatione facultatem exercendæ auctoritatis episcopalis consequuntur; sed insuper necessaria est legitima missio, per quam obtineant jurisdictionem. Atqui potestas tribuendi missionem ad Romanos Pontifices jure divino pertinet, videlicet eodem jure quo ad S. Petrum cæterosque Apostolos pertinuit; nam Summus Pontifex est Petri successor et apostolicæ potestatis hæres.

Præterea suffragatur ratio. In omni societate bene ordinata, munus constituendi magistratus qui provincias administrent, pertinet ad eum qui toti societati præest. Atqui ex institutione divina Romanus Pontifex est caput totius Ecclesiæ. Ergo institutio Episcoporum qui singulas diœceses gubernent, ad Summum Pontificem pertinet, qui « muneris sui officio debet idoneos Pastores singulis Ecclesiis præficere » (Concil. Trid., sess. XXIV, cap. I). — Et ea quidem potestas propria est unius Romani Pontificis, siquidem « ipsi in B. Petro pascendi, regendi, gubernandi universam Ecclesiam a Christo *plenam potestatem* traditam esse » definivit Concilium Florentinum.

2. *Explicatur praxis Ecclesiæ.* — Tria requiruntur ad legitimam Episcoporum institutionem, scilicet *electio* personæ, *confirmatio* per quam electus consequitur missionem, *consecratio* qua potestas ordinis episcopalis confertur. Equidem olim Summi Pontifices non semper immediate exercebant potestatem confirmandi Episcopos. Primis Ecclesiæ sæculis, quibus electi Episcopi plerumque statim consecrabantur, de jure communi confirmatio a superiore immediato erat impetranda; id est, Episcopus a Metropolita, Archiepiscopus a Patriarcha, et iste a Pontifice romano confirmabantur.

Verum in gravem errorem lapsi sunt auctores *constitutionis civilis cleri Gallicani*, dum contendebant Episcopos sine ullo consensu Pontificis, juxta disciplinam antiquam, institui posse. Etenim 1° potestas Metropolitarum, Primatum, Patriarcharum profecta est a Summo Pontificatu, qui solus jure divino Episcopis præest. — 2° Romanus Pontifex sua potestate utebatur ad dispensandum, difficultates dirimebat, statuebat regulas confirmationis. — 3° Episcopi jam consecrati, nisi acciperent a Sede Apostolica *litteras formatas* seu communionis episcopalis, jurisdictionem amittebant. Igitur errori non favet vetus disciplina.

Quapropter jure suo usi sunt Romani Pontifices, cum sibi *reservatam* esse voluerunt institutionem Episcoporum. Etenim non potuerunt Patriarchæ, Primates et Metropolitæ jus creandorum Episcoporum præscriptione sibi acquirere, neque Summi Pontifices eodem se abdicare, quia jus divinum ab hominibus immutari nequit.

II. *Translatio, renuntiatio, depositio Episcoporum* (1). — Aliquando necessarium est Episcopum removere, vel institutum transferendo, vel renuntiationem admittendo, vel indignum deponendo. Erit itaque in Ecclesia potestas missionis episcopalis auferendæ. Atqui potestas hujusmodi pertinet ad illum cujus est Episcopos instituere; inferior enim mutare nequit quod statuit superior. Jamvero cum unus Pontifex, vi primatus, potestatem habeat Episcopos instituendi, inde sequitur translationem, cessionis acceptationem et depositionem Episcoporum

(1) Innocentius III, cap. II, *de Translatione Episcoporum*, sic loquitur : « Non humana, sed potius divina potestate conjugium spirituale dissolvitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem, auctoritate Romani Pontificis Episcopus ab Ecclesia removetur. — Tria hæc, non tam constitutione canonica, quam institutione divina, soli sunt Romano Pontifici reservata. »

ad Romanum Pontificem institutione divina spectare.

De translationibus, renuntiationibus, depositionibus in genere disseritur in tractatu *de beneficiis*. Quædam hic dicenda sunt in specie quoad Episcopos.

Renuntiatio, quæ dicitur etiam resignatio vel dimissio, definitur : *ecclesiasticæ dignitatis abdicatio ex auctoritate Sanctæ Sedis sponte et legitime facta*. Dicitur 1° *sponte facta ;* voluntas enim renuntiantis debet esse libera, immunis a vi, metu et dolo. 2° *Auctoritate superioris ;* Episcopus non solvit vinculum, quo ipse diœcesi suæ alligatur; sicut a Romano Pontifice institutus est, ita resignatio non valet nisi Sedes Apostolica eam probaverit. — 3° *Legitime facta.* Resignationes Episcopatuum non admittuntur nisi ob causam canonicam. Legitimæ resignandi causæ, in Decretalibus enumeratæ (1), reducuntur ad unam : « liceat Episcopo ecclesiam dimittere, cum clare pateat ipsum concreditæ sibi plebis saluti prodesse amplius non posse.» (Benedictus XIV, *de Synodo diœc.*, lib. XIII, c. XVI).

Translatio est Episcopi ab una sede ad aliam facta mutatio; per illam solvitur prius vinculum et novum inducitur. Fit auctoritate Pontificis qui consensum Episcopi transferendi expectat, nisi aliud postulet necessitas. — Translationes quasi spirituale adulterium improbatæ sunt ab antiquis canonibus, sed hoc ita intelligendum est, nisi adsint justæ causæ ; et revera dispensabatur *ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiarum.*

Depositio est actus superioris quo in pœnam criminis Episcopus suo munere in perpetuum privatur. Romanus Pontifex de jure divino est ordinarius judex Episcoporum. Quamvis antiquitus Episcoporum causæ in Conciliis provincialibus judicari consueverint, tamen

(1) Innocentius III, in cap. x, *de Renuntiatione.* — Causæ resignandi sunt corporis debilitas, imperitia, conscientia criminis, irregularitas, malitia plebis.

nunquam definitiva fuit alicujus Episcopi depositio, nisi sententiam confirmasset R. Pontifex. — Nunc ex jure Tridentino « causæ criminales graviores contra Episcopos » S. Sedi sunt reservatæ.

III. *Potestas destituendi Episcopos etiam invitos pro salute Ecclesiarum.* — Si ejusmodi sint temporum circumstantiæ, ut salus Ecclesiarum periclitetur, nisi Episcopus loco cesserit; v. g. si propter ortas perturbationes jam nequeat ipse diœcesim suam regere, neque affulgeat ulla spes animos componendi; tunc Episcopus debet Episcopatum sponte dimittere, nam bonum publicum Ecclesiæ privato Episcopi bono præferendum est.

Si vero Episcopus, nullius culpæ reus, Episcopatum dimittere renuat, Summus Pontifex potest ipsum etiam invitum destituere ob publicam causam. Hoc constat ex verbis Concilii Tridentini *de Officio et potestate*, quibus Romanus Pontifex idoneos Episcopos præficere debet et legitimos instituit; nimirum ubi Episcopus diœcesi suæ noxius removetur, illius successor legitime instituitur, siquidem de fide est Episcopos qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur esse legitimos. Accedit alia ratio: Certum est apud catholicos, Summum Pontificem divino jure nihil non posse, quod ad Ecclesiæ unitatem servandam vel restituendam conducat. Igitur ob animarum pericula præditus est potestate destituendi Episcopos etiam invitos.

Sed illud poterit injustum videri, quod pœna afficiatur Episcopus qui non deliquit. Difficultatem solvit hæc regula juris, cui mirifice consentit doctrina S. Thomæ (1), scilicet : « Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. » Ergo si causa subsit, aliquis etiam sine

(1) S. Thomas (2, 2, q. 108, art. 4) : « Pœna dupliciter potest considerari. Uno modo secundum rationem pœnæ, et secundum hoc pœna non debetur nisi peccato, quia per pœnam reparatur æqualitas justi-

culpa poterit invitus destitui. Proinde si Ecclesiarum salus id exposcat, Episcopus conqueri nequit, quod Episcopatu privetur; etenim ipsius Episcopi utilitati multum præstat Ecclesiæ causa, propter quam Summus Pontifex non quidem illum deponit velut criminosum, sed renuntiationem supplet.

IV. *Jus constituendi Episcopos titulares et coadjutores.*

1. *Episcopi titulares* in consecratione characterem episcopalem recipiunt. Propriam vero diœcesim non habent, et jurisdictione privantur; obtinent quidem cujusdam Ecclesiæ cathedralis titulum, sed sine jure administrandi. Vocantur etiam Episcopi *in partibus infidelium;* nam gaudent titulo alicujus earum Ecclesiarum quæ sub jugo infidelium gemunt; quod factum est ne memoria antiquæ dignitatis earumdem Ecclesiarum penitus oblitteretur.

Titulares Episcopi non sunt contemnendi velut inutiles; etenim Summi Pontifices opera eorum utuntur in iis muneribus, quæ decentius Episcopo quam presbytero committuntur. Præterea tanquam adjutores dantur illis Episcopis qui nequeunt omnia sua munera explere; quamvis hujusmodi *Suffraganeus seu Vicarius in pontificalibus* ad ordinis ministeria sumatur, nihil obstat quominus constituatur in Vicarium generalem.

2. *Coadjutorum origo.* — Episcopos senio vel mala valetudine confectos dimovere inhumanum videtur; nam « afflictioni non est addenda afflictio (1), » quapropter a prioribus sæculis Ecclesia concessit coadjutores, qui impedito antistiti subsidium compararent. Illustre est exemplum S. Augustini, qui Valerii vicem sustinuit.

tiæ. Alio modo potest considerari pœna, in quantum est medicina non solum sanativa peccati, sed etiam promotiva in aliquod bonum. Et secundum hoc aliquis interdum punitur sine culpa, non tamen sine causa. »

(1) Innocentius III, cap. v, *de Clerico ægrotante.*

Eorum species et institutio. — Sunt coadjutores duplicis generis; alii enim constituuntur *ad tempus*, scilicet quandiu Episcopus vixerit; alii vero sunt coadjutores *perpetui*, qui mortuo Episcopo in ejus locum succedunt. Uterque coadjutor episcopali charactere insignitus est et a Romano Pontifice instituitur. Illis assignatur titulus cujusdam Ecclesiæ *in partibus infidelium*, ne duo Episcopi videantur eamdem sedem occupare. In eis requiruntur dotes episcopales.

Coadjutoria temporalis ad vitam coadjuti tantum perdurat. Coadjutor ad tempus dicitur *suffraganeus*, cum Episcopo, cujus diœcesis late patet, auxilium præstet præsertim in functionibus sacris.

Coadjutoriam perpetuam, qua confertur jus futuræ successionis, Concilium Tridentinum in aliis beneficiis abrogavit, in Ecclesiis vero cathedralibus permisit. Coadjutoris auctoritas complectitur ea quibus Episcopus impar est. Si datus sit Episcopo amenti, plenam habet potestatem administrandæ diœcesis. Si vero ratione præditus sit Episcopus, non debet coadjutor se immiscere in iis negotiis quæ adjutus vult per se expedire.

§ 2. — De persona Summi Pontificis.

1. De electione Summi Pontificis.
2. De illius prærogativis.
3. De amissione Pontificatus maximi.

Quæstio 1ª. — De R. Pontificis electione.

1. De potestate R. Pontificis circa electionem sui successoris.
2. De illis quibus competit jus eligendi R. Pontificem.
3. De ritu electionis.

I. — Potestas R. Pontificis circa electionem sui successoris (1).

I. *Ad R. Pontificem spectat jus determinandi formam hujus electionis.* — Probatur 1° ex praxi Ecclesiæ : quamvis nos fugerint monumenta quibus priores Romani Pontifices constituerunt modum in electione adhibendum, tamen habemus certam rei notitiam in subsequentibus Pontificibus, quorum statuta electionem a multis sæculis moderantur. Quæ leges tantæ sunt auctoritatis, ut contra ipsas facta electio sit eo ipso irrita.

Probatur 2° ex ratione : Christus formam istius electionis non determinavit, sed eam reliquit ab ecclesiastica auctoritate determinandam. Proinde dicendum est hanc potestatem in Pontifice Romano residere. Cum enim ipsi collata fuerit plena potestas regendi Ecclesiam, causæ majores ad illum spectant ; atqui jus regulandi formam in electione Summi Pontificis adhibendam, est causa major, siquidem curam universalis Ecclesiæ respicit.

II. *An R. Pontifex possit ipse sibi successorem substituere vel eligere*, controvertitur. Affirmat prima sententia, secunda negat, tertia distinguit.

Aliqui putant id fieri posse, et revera factum esse. — Verum in annalibus Ecclesiæ nullum occurrit certum exemplum ullius Pontificis qui, propria auctoritate, sibi successorem elegerit. Exempla quidem objecta non fuerunt electiones successorum, sed designationes eligendorum. Pontifices enim, a Cardinalibus rogati, indicarunt quem judicarent dignum cathedra Petri, salvis tamen liberis eligentium suffragiis ; ideoque nullus ex designatis se gessit ut Papam, nisi post subsecutam electionem. Profecto aliud est cum fratribus deliberare de eligendo, aliud dignitatis hæredem sibi substituere.

(1) Gonzalez, Pirhing, Schmalzgrueber, *ad Decretalium* lib. I, tit. VI, *de Electione*. — Ferraris, *Prompta Bibliotheca*, t. VI.

Juxta *secundam* sententiam, non solum jure canonico, sed etiam jure divino prohibitum esse videtur, Pontificem sibi successorem eligere, et si eligat, irrita erit electio. — Probatur : 1° electio Summi Pontificis a Petro usque ad nos semper observata fuit ; atqui praxis uniformis et constans est argumentum institutionis divinæ. — 2° Jus quod Pontifici tribueretur, nempe substituendi sibi successorem, in perniciem Ecclesiæ cederet. Summus ergo Pontifex assumi debet per electionem. Ita *Baronius*, *Pirhing*, *Fagnan*.

Suarez ad conciliationem utriusque opinionis sic contendit : « Si Papa tentaret substitutionem tanquam eligendi modum ordinarium, non valeret istud decretum propter periculum inde secuturum. Attamen si in casu raro, urgente aperta Ecclesiæ necessitate, id faceret, legitima uteretur potestate, ut arbitror (*de Fide*, disp. X). » Ratio est, quia pertinet ad Summum Pontificem potestas ordinandi formam electionis, justam tamen et utilem Ecclesiæ. Non obstaret jus divinum de modo electionis per Ecclesiam servando, quod non plane constat ; neque jus naturale, nam supponitur abesse periculum et causam existere.

II. — De illis quibus competit potestas eligendi R. Pontificem.

I. *Varia* fuit eligendi Pontificis ratio pro vicibus temporum. Quatuor ætates distinguendæ sunt.

1° *A Petro usque ad Simplicium* (467). Primis Ecclesiæ sæculis, Romani Pontifices electi fuerunt judicio senatus Ecclesiæ Romanæ, cleri suffragio, populo præsente ac testimonium dicente.

2° *A sæculo* V° *ad* VIII^m^. — Ad tumultus sedandos et schisma vitandum, principes suam auctoritatem interposuerunt ; ita se gessit Valentinianus erga Damasum, et

Honorius erga Bonifacium. Verum illa potestatis civilis immixtio quæ primum fuit opportuna, siquidem exequebatur electiones rite factas, mox vitiata est ab ipsis principibus qui verterunt præsidium in dominationem. Odoacer, Theodoricus, imperator Justinianus ejusque successores sibi usurparunt jus confirmandi electionem Summi Pontificis. Cui rei clerus romanus initio restitit, deinde vero, vitandi schismatis gratia, potuit assentire.

3° *A Zacharia* (741) *ad Nicolaum II* (1058). — Pontifices ab injusta obtinendæ confirmationis servitute se vindicarunt. Hunc usum Ecclesia patienter tulerat, posterius non probavit. Equidem Adrianus Carolo Magno et pseudo-pontifex Leo VIII Othoni I privilegium eligendi Pontificis concessisse dicuntur apud Gratianum; sed utrumque canonem quem Gratianus leviter collegit, a schismaticis in gratiam imperatoris Henrici IV fictum esse demonstrat Baronius (ad annos 774, 964).

4° *A sæculo* XI *ad nostram ætatem.* — Cum populi seditionibus et principum violentiis orirentur contentiones, Nicolaus II, ut tantis malis obviaret, in concilio romano dedit Cardinalibus Episcopis principalem potestatem eligendi Pontificis, sic tamen ut reliqui Cardinales, clerus et populus ad consensum electionis accederent.

Denique Alexander III, ad evitanda in posterum schismata, in concilio Lateranensi III (1179) devolvit integram electionem ad sacrum collegium, sanxitque (1), quo magis matura esset electio, ut ille sine ulla juris ecclesiastici exceptione Pontifex haberetur, in quem *duæ ex tribus partes* Cardinalium præsentium consensissent, excluso cleri et populi consensu. Iste modus eligendi, sæpe confirmatus, hucusque servatur.

II. Ratio eligendi Pontificem exclusive per Cardinales

(1) Soglia, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, pars II, lib. II.

admodum est *conveniens* (1). Etenim 1° Hæc forma eligendi temperata est ex pluribus formis legitimis : Episcopi convenienter eliguntur vel jure antiquo ab Episcopis provinciæ, vel jure Decretalium a primariis clericis in urbe, scilicet a canonicis. Atqui Papam eligunt tum Episcopi vicini, nempe Cardinales-Episcopi, tum præcipui Romæ clerici, nempe Cardinales-presbyteri et diaconi. — 2° Nulli melius judicare possunt qualis esse debeat eligendus, quam Pontificum consiliarii et adjutores qui statum Ecclesiæ perspectum habent. Atqui tales sunt Cardinales. — 3° Accedit experientia : præter formam a consultissima constitutione Alexandri inductam, nulla electionis forma potuit diu vigere, neque omnes fere dissidiorum causas removere ; pauciora vero schismata in electionibus orta sunt, populari consensu et imperiali violentia feliciter seclusis.

III. — Ritus electionis pontificiæ (2).

Ne diuturnæ vacationis incommodis Ecclesia premeretur, vel etiam ut electio libere et recte fieret, Pontifices multa sapienter statuerunt de electionis *impedimentis*, *præparatione*, *triplici modo* et *conclusione*. Electio accurate describitur in libro cui titulus *Cæremoniale romanæ Ecclesiæ*, ubi etiam habentur laudatæ constitutiones, quas cardinales initio conclavis se diligenter servaturos juramento promittunt.

I. *Electionis impedimenta.* — *Electores* repelli nequeunt sub prætextu alicujus censuræ.

(1) Cap. *Licet* vi, *de Electione.*

(2) Constitutiones Greg. X ; in concilio Lugdunensi II disciplinam *conclavis* instituit. — Clemens V, in concilio Viennensi. — Clemens VI, *Licet in constitutione.* — Pii IV, *in Eligendis.* — Greg. XV, *Æterni Patris, Decet.* — Urbani VIII, *ad Romani Pontificis.* — Clem. XII, *Apostolatus officium.*

Conveniens quidem est, ut e gremio suo Pontificem cardinales eligant; tamen in *eligendo* non requiritur absolute cardinalatus, neque certus ordo, neque determinata ætas; proinde laicus eligi potest. Solum obstant impedimenta juris divini, v. g. gravis metus injustus, infantia, amentia, hæresis, simonia.

Guberniis Galliæ, Austriæ et Hispaniæ permittitur, ut per cardinalem ad hoc deputatum semel personam minus gratam *excludant*. Hanc denuntiationem, quæ dicitur *exclusiva*, cardinales admittunt, ne oriantur dissidia inter Sedem Apostolicam et nationes catholicas.

II. *Præparatio.* — Per novem dies regulariter expectantur moniti cardinales absentes, funera mortui Pontificis persolvuntur, et in palatio apostolico adornatur *conclave*, nullo intermedio pariete distinctum, undique clausum, aperta fenestra ad accipiendum cibum in dies parciorem. Decima die, cardinales ad clausuram conclavis solemni ritu procedunt.

III. *Modus adhibendus.* — Tribus modis electio perficitur, juxta regulas generales de electionibus solemnibus, videlicet vel per *inspirationem*, vel per *compromissum*, vel per *scrutinium*.

Electio fit per *inspirationem*, cum electores omnes, quasi divino spiritu afflati, in eum uno corde et ore consentiunt, de quo antea vix cogitaverant.

Absolvitur per *compromissum*, quando perseverante suffragiorum divisione, cardinales, nemine dissentiente, potestatem eligendi vice omnium uni vel pluribus committunt.

Solet autem electio fieri per secretam suffragiorum collationem, seu scrutinium, in quo etiam *accessus* adhibetur. Nimirum si, publicato scrutinio, duæ ex tribus eligentium partes in neminem conveniant, proceditur ad accessum quo novum suffragium alteri jam nominato

conferre possunt cardinales, et ita conficitur numerus requisitus suffragiorum.

IV. *Electi conclusio et Pontificis coronatio.* — Peracta electione, petitur electi consensus ; quo præstito, ipse, sine ulla confirmatione, cum desit in terris superior, efficitur Christi Vicarius et plenitudinem potestatis a Deo consequitur. Sibi nomen imponit et salutatur Pontifex. Electio illius populo annuntiatur.

Sequitur consecratio electi, si nondum sit Episcopus, coronatio, et subinde possessionis occupatio in Ecclesia Lateranensi.

Quæstio 2a. — De prærogativis R. Pontificis.

Inter prærogativas Summi Pontificis recensentur :

1. Illius jura honorifica.
2. Variæ dignitates quibus fungitur.
3. Potestas temporalis in ditionem ecclesiasticam.

I. — Jura honorifica R. Pontificis (1).

Catholici merito R. Pontificem honoribus afficiunt ; nam Ecclesia laicos, clericos, sacerdotes, Episcopos juxta varios gradus variis modis veneratur ; cum R. Pontifex sit caput Ecclesiæ, profecto ad eum pertinet primatus honoris, et singularibus prærogativis honorificis jure splendet ipsius auctoritas. Aliunde hujusmodi honores non ad hominem, sed ad dignitatem referuntur.

Fulget autem Sancta Sedes *titulis*, *insignibus*, et *ritibus* quibus reverentia Pontificibus exhibetur.

I. *Tituli.* — Præter nomen *Summi Pontificis,* titulus

(1) Phillips, *Manuale juris ecclesiastici*, § 102. — Thomassinus, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina,* pars I, lib. II.

Papæ ab Episcopis ad ipsum transiit; ista vox caritatis apud Græcos et Latinos patrem significat.

Vicarius Christi ab alloquentibus dicitur *Sanctitas* propter eminentiam Sedis Apostolicæ; nuncupatur *Beatitudo* cum sit Ecclesiæ caput visibile cui Christus invisibiliter assistit.

Pontifex ipse se scribendo dicit *servum servorum Dei* propter officium et humilitatem.

II. *Insignia.* — *Tiara,* tribus circumdata coronis, est symbolum multiplicis potestatis Pontificum.

Pallium ex lana confectum, quo Romanus Pontifex semper et ubique in officiis divinis utitur, plenitudinem officii pastoralis significat.

Papa non gestat baculum episcopalem, cujus forma videtur auctoritatem participatam exprimere; sed ei præfertur pedum rectum, nempe *crux*, quæ est signum Christi morientis et regnantis.

III. *Ritus* quibus reverentia Pontifici exhiberi solet:

Ipsius nomen Deo in *orationibus* commendatur.

Osculantur crucem super sandalia illius impressam: dignitas quidem osculum pedis permittit; hominis vero humilitas hunc honorem ad Christum per crucem refert.

Beatissimus Pater *benedicit Urbi et Orbi.*

II. — Variæ dignitates Summi Pontificis.

Præter Primatum aliæ quoque dignitates et munera hærent in Summo Pontifice. Ipse enim est etiam :

1° *Patriarcha Occidentis;* nam cum tantummodo in Oriente plures patriarchatus erecti essent, in Occidente jura patriarchalia Summus Pontifex sibi sumpsit exercenda.

2° *Primas Italiæ* sensu eodem negativo, quatenus reliquæ nationes suum primatem adeptæ sunt.

3° *Metropolita* provinciæ Romanæ. Hæc provincia nunc conficitur ex illis tantum Episcopis qui inter Capuanam Pisanamque provinciam sedent, ac nulli Archiepiscopo subjecti sunt. Ad eam spectant etiam omnes Archiepiscopi qui suffraganeos non habent, necnon omnes Episcopi exempti et abbates nullius diœcesis jurisdictione quasi-episcopali præditi.

4° *Episcopus urbis Romæ.* Diœcesim romanam administrat Cardinalis Vicarius.

III. — Potestas temporalis R. Pontificis.

Non prætereunda est ista potestas temporalis quam R. Pontifex hactenus habuit in ditionem ecclesiasticam more principum. Jamvero quæcumque ad hunc civilem principatum referuntur, respiciunt:

1° Honestatem hujus possessionis.
2° Legitimos titulos quibus innititur.
3° Illius convenientiam.
4° Ipsius inviolabilitatem.

1. Illius honestas.

Ejus honestas consistit in eo, quod temporalis potestas R. Pontificum juri divino naturali vel positivo non adversetur.

I. Nulli principio juris naturalis repugnat, ut R. Pontifex sit etiam princeps politicus. Etenim utraque potestas est a Deo; ergo non pugnant inter se, et simul in eodem esse possunt. In Veteri Testamento multi sancti inveniuntur reges et pontifices fuisse.

II. Neque id Evangelio prohibetur. Equidem Christus, propter œconomiam Redemptionis, abstinuit ab exer-

citio potestatis temporalis. Sed ab illius exemplo nihil infertur, tum quia Christus nullum de ea re præceptum dedit; tum quia si legem sanxisset, sequeretur illicitum esse omnibus fidelibus politicam potestatem exercere; tum quia infallibilis Ecclesia scandalum non patitur ex regno quod R. Pontifices a multis sæculis susceperunt.

Itaque merito Pius IX damnavit istam propositionem: « De temporalis regni cum spirituali compatibilitate disputant inter se Christianæ et Catholicæ Ecclesiæ filii (1). »

2. Legitimi tituli potestatis temporalis.

Legitimi tituli quibus temporalis potestas R. Pontificis innititur, præter præscriptionem et contractus, desumuntur sive ex gestis Principum erga Sanctam Sedem, sive ex consensu populorum, id est, ex omnium pietate in S. Petrum.

I. Ex gestis Principum erga Sanctam Sedem historia probat, jam a sæculo VIII temporalem potestatem R. Pontificis legitimam et independentem extitisse.

II. Ex consensu populorum, ante Principum donationes, Pontifices jam obtinebant principatum. Nimirum hæc potestas, providente Deo præparata, ex beneficiis orta, sine usurpatione crescens, gratis populorum animis stabilita fuit, quando Roma et Italia, barbarorum incursionibus deprædata omnique alio præsidio destituta, Romanum Pontificem adepta est protectorem.

Inde infertur hujusmodi potestatem esse summo gradu legitimam, ita ut nemini sint potiora jura.

(1) *Syllabus* complectens præcipuos nostræ ætatis errores, 75.

3. Illius convenientia.

Convenientia illius constat tum ratione, tum auctoritate :

I. *Ratione ;* ista potestas R. Pontificibus illam libertatem et independentiam conciliat quæ in exercendo primatu, seu in regenda Ecclesia et in sanciendis legibus necessaria est; cui libertati locus vix esse potest ubi caput et centrum Ecclesiæ imperio principis sæcularis subjicitur.

II. *Auctoritate* Pontificum et Episcoporum. Pius IX proposuit doctrinam, quam catholici omnes firmissime retinere debeant, de civili Pontificis principatu :

« Singulari prorsus divinæ providentiæ consilio factum est, ut Romanus Pontifex civilem principatum hac sane de causa consequeretur, ut ad ipsam Ecclesiam regendam plena illa potiretur libertate, quæ ad Supremi Apostolici ministerii munus obeundum requiritur (1). »

Ab eodem Pontifice damnata est ista propositio : « Abrogatio civilis imperii, quo Apostolica Sedes potitur, ad Ecclesiæ libertatem felicitatemque vel maxime conduceret (2). »

Accedit Declaratio Episcoporum (9 junii 1862) : « Civilem Sanctæ Sedis principatum ceu quiddam necessarium ac providente Deo manifeste institutum agnoscimus; nec declarare dubitamus, in præsenti rerum humanarum statu, ipsum hunc principatum civilem pro bono ac libero Ecclesiæ animarumque regimine omnino requiri. Oportebat sane totius Ecclesiæ caput Romanum Pontificem nulli principi esse subjectum, imo

(1) Allocutio *Quibus quantisque*, 20 aprilis 1849.

(2) *Syllabus* 76. — Allocutio *Quibus quantisque*.

nullius subjectum; sed in proprio dominio ac regno sedentem suimet juris esse, et in nobili libertate catholicam fidem tueri, ac propugnare. »

4. Illius inviolabilitas.

Inviolabilitatem hujus potestatis vindicat Pius IX: « Officii nostri ratio postulat, ut in civili Apostolicæ Sedis principatu tuendo jura possessionesque Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, atque ejusdem Sedis libertatem, quæ cum totius Ecclesiæ libertate et utilitate est conjuncta, totis viribus defendamus (1). »

Declaratio Episcoporum: « Solemni eloquio declarasti: « Te civilem Romanæ Ecclesiæ principatum ejusque temporales possessiones ac jura, quæ ad universum catholicum orbem pertinent, integra et inviolata constanter tueri, et servare velle; imo Sanctæ Sedis principatus Beatique Petri tutelam ad omnes catholicos pertinere; Teque paratum esse animam potius ponere quam hanc Dei, Ecclesiæ ac justitiæ causam ullo modo deserere (2). » Quibus præclaris verbis plaudentes, Te humiliter rogamus, ut in hac constantia ac firmissimo proposito maneas immobilis. Id etiam a Te postulat Christi Ecclesia pro cujus feliciori regimine Romanis Pontificibus civilis principatus providentissime fuit attributus, quæque sensit ejusdem tutelam ad ipsam pertinere; id postulant Christi fideles per omnes terrarum orbis regiones dispersi, qui libere ad Te venire libereque conscientiæ suæ consulere gestiunt; id denique ipsa civilis deposcit societas, quæ ex Tui regiminis subversione sua ipsa nutare sentit fundamenta.

« Sed quid plura? Tu tandem aliquando bonorum

(1) Allocutio *Quibus quantisque.*
(2) Epist. Encycl., 19 jun. 1860.

ecclesiasticorum direptores justo judicio damnans, omnia quæ patraverant « irrita et nulla » proclamasti (1); actus omnes ab iis intentatos « illegitimos omnino et sacrilegos » esse decrevisti (2); ipsosque talium facinorum reos pœnis et censuris ecclesiasticis obnoxios jure ac merito declarasti (3). »

QUÆSTIO 3ª. — DE AMISSIONE PONTIFICATUS MAXIMI.

Præter mortem, duobus modis jurisdictio regulariter amittitur: voluntate nostra, v. g. per renuntiationem, atque extra voluntatem nostram, scilicet per depositionem. An utroque modo Primatus amitti possit, expendendum est.

I. Renuntiatio.

Omnes dignitates sunt ordinarie resignabiles, nam juxta regulam generalem quisque potest juri suo renuntiare. Olim tamen quæsitum fuit an Summus Pontifex se Primatu abdicare valeat. Dubitationi huic locus non est, postquam S. Cœlestinus V statuto declaravit R. Pontificem posse libere resignare. Quod statutum ipse suo comprobavit exemplo, et Bonifacius VIII expressa constitutione confirmavit (4). Ratio est, quia cum aliis Episcopis, propter salutem animæ suæ vel utilitatem Ecclesiæ, licitum sit Episcopatum dimittere, totius Ecclesiæ bonum potest talem renuntiationem Romani Pontifici suadere.

Non obstat, quod renuntiatio fieri debeat in manibus Superioris, et Pontifex non habeat in terris superiorem. Etenim hæc regula Principem supremum non respicit.

(1) Allocutio, 26 sept. 1859.
(2) Allocutio, 20 jun. 1859.
(3) Litteræ apost., 26 martii 1860.
(4) *De Renuntiatione*, in VI.

Sicut ergo Pontifex sine superiore homine instituitur, ita etiam, sine superiore, Papatui renuntiat.

Renuntiat autem, non potestate humana quæ primatum divinitus collatum auferre nequit, sed potestate a Deo accepta faciendi, quatenus est Christi Vicarius, omnia quæ ad rectam Ecclesiæ gubernationem pertinent. Quemadmodum, electo consentiente, summum Pontificatum Deus solus ei confert, ita renuntiationem illius ipse Deus acceptat, et ab ipso Papa potestatem pontificiam tollit (1).

II. Depositio.

Quæritur an R. Pontifex ab Ecclesia per judicium deponi possit. Conclusiones deducuntur ex principiis antea stabilitis (2).

Triplex casus supponitur.

1. Pontifex incertus amoveri potest, juxta illud : *Papa dubius, Papa nullus ;* nam Ecclesia utitur jure suo eligendi Pontificem certum. Attamen istud axioma intelligendum est de Pontifice qui nunquam habuit jus certum, neque est applicandum magno schismati, cui libera renuntiatio Pontificis accepti finem imposuit.

2. Alter casus esset hæresis in quam incidisset Pontifex, non ut Doctor Ecclesiæ, sed ut privatus. Equidem dubitatur an possit etiam ut privatus incidere in hæresim proprie dictam. Concessa hujus lapsus possibilitate, plerique contendunt illum jure divino esse privatum Pontificatu, nec amovendum ab Ecclesia per sententiam judiciariam ; etenim ille qui membrum Ecclesiæ jam non est, caput illius esse nequit.

3. Ob aliud crimen Papam non posse a Pontificatu excidere, docet communis sententia.

(1) Pirhing, lib. I, tit. IX. — (2) Hujus articuli, § 1.

Igitur in qualibet hypothesi applicandum est istud : « non est nostrum judicare de Summo Pontifice (1). »

ARTICULUS II

DE ADJUTORIBUS SUMMI PONTIFICIS.

§ 1. Patriarchæ, Primates, Metropolitæ.
§ 2. Legati.
§ 3. Prælati inferiores.

§ 1. — De Patriarchis, Primatibus et Metropolitanis.

1. Eorum institutio.
2. Jura et insignia illorum.

Quæstio 1ª. — Illorum institutio.

Hierarchia jurisdictionis spectatur non solum in primatu romano et in singulis diœcesibus, verum etiam in provinciis ecclesiasticis. Nimirum inter Summum Pontificatum et episcopatum, jure divino institutos, orti sunt tres gradus juris ecclesiastici, nempe *Patriarchæ, Primates* et *Metropolitæ.*

Ea est natura Hierarchiæ ecclesiasticæ, ut ejusmodi superior dignitas inferiorem non supprimat : qui dicitur Metropolita, idem est Episcopus ; Patriarcha est simul Metropolitanus, sicut Summus Pontifex est caput Ecclesiæ, patriarcha Occidentis, primas Italiæ, Metropolita provinciæ romanæ, Episcopus Romæ.

I. Ratio hujus dignitatis in genere.
II. Origo singulorum ejusmodi graduum.

(1) S. Ivo Carnutensis, ep. 57, 235.

I. — Ratio hujus dignitatis in genere.

Hæc ratio patebit, si noscamus istorum graduum causam efficientem, exemplarem, finalem et occasionalem.

I. *Eorum causa efficiens.* — Cum Primatus solus Episcopis præsit jure divino, isti gradus inter Episcopos ab Ecclesia instituti sunt. Nimirum eorum auctoritas non derivatur ab Episcopatu, siquidem ipsa est Episcopis superior; profecto inferior nequit concedere potestatem sibi superiorem quam non habet. Igitur superest dicendum, hanc dignitatem ab auctoritate apostolica S. Petri, Apostolorum et Pontificum institutam fuisse (1).

II. *Causa exemplaris.* — Institutio provinciarum ecclesiasticarum imitatur divinam Ecclesiæ constitutionem. Quemadmodum omnes Episcopi, inter se ordine pares, Summo Pontifici subjiciuntur, ita plures Episcopi diœcesani præsidibus provinciarum subordinantur. Sicut inter Apostolos unum potestate superiorem, velut unitatis centrum, Christus præposuerat, ita provisum est, ait S. Leo, ut « essent in singulis provinciis singuli (Metropolitæ), quorum inter fratres haberetur prima sententia; et rursus quidam in majoribus urbibus constituti (Primates et Patriarchæ) sollicitudinem susciperent ampliorem, per quos ad unam S. Petri sedem universalis Ecclesiæ conflueret, et nihil usquam a suo capite dissideret (2). »

III. *Causa finalis.* — In hunc finem Ecclesia ejusmodi gradus instituit, ut Primatus facilius exerceretur, et diœceses per provinciam ad unitatem attraherentur. Etenim sicut Pontifex Romanus est centrum unitatis in

(1) Audisio, *Droit public de l'Église*, liv. I, tit. xv.

(2) S. Leo, epist. 12, *ad Episcopum Thessalonicensem.*

universa Ecclesia, sicut Episcopus est centrum unitatis in singulis diœcesibus, ita Patriarchæ, Primates et Metropolitæ continent provincias in unitate, cujus imaginem præ se ferunt.

IV. *Occasio hujus institutionis.* — Inter sedes episcopales, aliæ aliis ordinate præcellunt a primis Ecclesiæ temporibus. Etenim Apostoli, cum doctrinam suam servari integram cuperent, ipsique celebriores maxime urbes ac metropoles prædicatione primo pulsarent ad Evangelium citius propagandum, hinc in Ecclesiis apostolicis constituerunt Episcopos solertius instar normæ formatos, eosque aliis ejusdem provinciæ Episcopis cum potestate quadam præpositos esse voluerunt, qua fidei et communionis unitatem tuerentur, et negotia sæpius conciliariter tractarent.

Jamvero in partitione provinciarum ecclesiasticarum Apostoli secuti sunt limites provinciarum imperii romani. Homines ex aliis civitatibus ad metropoles confluebant; unde Apostolis visum est expedire, ut illarum Episcopis major auctoritas tribueretur. Patriarchæ, Primates, Metropolitæ vocati sunt Episcopi superiores majorum civitatum, a quibus lux veritatis ad cæteras se diffuderat, ita ut quæ jam in ordine civili metropoles erant, in ordine religionis Ecclesiæ matres evaderent (1).

II. — Origo singulorum ejusmodi graduum.

1. Origo Patriarcharum.
2. Origo Primatum.
3. Origo Metropolitarum.

(1) Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. v.

1. Origo Patriarcharum.

Post Romanum Pontificem, inter Episcopos eminent *Patriarchæ* (gentis vel patrum principes), qui Primatibus præstant sicut Primates Metropolitanis, et Metropolitæ Episcopis. Eorum dignitas invaluit ante ipsorum nomen et ante sæculum IV, cum illam concilium Nicænum confirmaverit, non quatenus inducta esset solum ex antiqua consuetudine, sed quatenus ab auctoritate Sedis Apostolicæ profecta est.

1. Patriarchæ prioris generis.
2. Patriarchæ juxta novissimam disciplinam.

Patriarchæ prioris generis (1).

I. *Patriarcharum prior numerus.* — Tres primitus extiterunt Patriarchales Ecclesiæ; videlicet præter Romanam Antiochena et Alexandrina, non trahentes jurisdictionem ab ipso splendore civili, sed a B. Petro insignitæ tam alto dignitatis gradu per copiosiorem principatus effusionem. Titulo patriarchali merito donatæ sunt : etenim non solum Petrus Romam venit, et in eadem urbe Pontificatum Maximum constituit, verum etiam ecclesiam Antiochenam ipse rexerat, et Alexandrinam per Marcum discipulum fundavit ; eam ob rem Patriarchales Ecclesiæ dici cœperunt, visæque sunt dignæ quibus majora jura, quam cæteris, concederentur.

II. Accesserunt postea Patriarchatus *Constantinopolitanus* et *Hierosolymitanus*.

Translato ab urbe Roma Constantinopolim imperio,

(1) Schelstrate, *Antiquitas Ecclesiæ*, t. II, dissert. 6. — Thomassin, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina*, t. I, lib. I. — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. 3, cap. I.

ipso jure non augebantur prærogativæ Episcoporum Bysantinorum, siquidem distinctio graduum episcopalium pendet a potestate spirituali Summi Pontificis. Verum Episcopi novæ Romæ, pertinaciter honorem ambientes, patriarchatum invitis Pontificibus usurparunt ex eo quod Constantinopolis esset nova sedes imperii. Initio noluit Sancta Sedes id ratum habere: præsentiebat enim exitium Ecclesiæ orientalis ex superbia Bysantina enasciturum. Successu temporis Romani Pontifices, moti precibus Imperatorum, rem probaverunt, sive ut majus malum præverterent, sive ut facto jam necessario acquiescerent.

Ecclesia Hierosolymitana ob memoriam mysteriorum salutis humanæ honore patriarchali aucta est a Patribus Nicænis; potestatem vero accepit in concilio Chalcedonensi.

III. *Divisio Orientis et Occidentis inter majores Patriarchas.*

Pontifex Romanus est simul caput Ecclesiæ universalis et Patriarcha Occidentis. Præter illum, quatuor sunt Patriarchæ orientales. Propterea quinque numerantur majores Patriarchatus.

Controversum fuit de ordine præcedentiæ inter eos servando. Innocentius III veteri rerum statu mutato, privilegia sedium patriarchalium renovavit, easque hoc ordine esse jussit: prima est Ecclesia Romana; sequitur patriarcha Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus.

Patriarchæ juxta novissimam disciplinam (1).

I. *Patriarchæ titulares.* — Præter Sedem Romanam, patriarchatus Orientales nomine solum perseverant.

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. III.

Equidem non alio fine ad tantum honoris et potestatis fastigium Patriarchæ Orientis erecti sunt, nisi ut ipsi abundantiorem principatus apostolici participationem adepti, et per eam cum Sancta Sede arctius colligati, pariter suas Ecclesias ad unitatis centrum devincirent. Verum in schisma lapsi sunt, et eorum sedes simul cum subjectione Romano Pontifici amiserunt jura patriarchalia.

His sedibus a tyrannide barbarorum eversis, Summus Pontifex, ne insignium Ecclesiarum memoria oblivione deleatur, dignitatem patriarchalem confert quibusdam Episcopis latinis qui Romæ plerumque commorantur, nulla jurisdictione præditi. Propterea dicuntur Patriarchæ titulares.

II. *Patriarchæ diversorum rituum.* — Ex ruinis patriarchatuum orientalium exortæ sunt aliæ dignitates patriarchales pro variis ritibus Orientis; v. g. Armeni, Melchitæ, Maronitæ suos habent patriarchas qui fidem catholicam profitentur, et confirmationem a Romano Pontifice consequuntur.

III. *Patriarchæ minores.* —In Ecclesia occidentali sunt alii patriarchæ minores dicti, scilicet Venetus, Lusitanus, Indicus, qui, licet Romanæ Sedis privilegio donati fuerint nomine Patriarcharum, jurisdictione tamen Metropolitas non superant.

2. Origo Primatum seu Exarcharum (1).

I. Diversa fuit ratio constituendi Primatias. Dum enim Patriarchalium Ecclesiarum forma primam originem habuit ex singulari reverentia in Petrum, Apostolorum principem, Primates super Archiepiscopos consti-

(1) Soglia, *Institutiones juris publici ecclesiastici*, pars II, lib. II, cap. II.

tuti sunt eadem causa, qua Metropolitæ pluribus Episcopis præficiuntur. Sicut Metropolitani dicuntur Episcopi qui singulis provinciis præsident, ita Primates in natione primas sedes episcopales obtinent.

II. In Occidente *Primates* proprio nomine appellati sunt Episcopi sedium quibus Vicariatus Apostolicus quondam adnexus fuit. Erant Legati-nati; solum nomen sine ulla potestate illis relictum est. Quem gradum habere censentur, v. g. Episcopus Toletanus in Hispania, Lugdunensis in Gallia, Cantuariensis in Anglia, Salisburgensis in Germania.

III. In Oriente tres fuerunt *Exarchæ*, paulo quidem Patriarchis inferiores. Præerant diœcesibus Ephesi in Asia, Cæsareæ in Ponto, Heracleæ in Thracia. Sed eorum jura sensim imminuta jamdudum interierunt, siquidem ex illorum provinciis erectus fuit Patriarchatus Constantinopolitanus.

3. Origo Metropolitarum (1).

I. *Metropolitæ* dicuntur Episcopi qui, præter propriæ diœcesis regimen, uni præsunt provinciæ, cæterisque in ea existentibus Episcopis. *Provincia* est quædam ecclesiastici territorii pars, pluribus constans diœcesibus, quarum Episcopi nuncupantur *suffraganei*, eo quod in provinciali concilio jus suffragii habeant. Metropolitæ vocantur etiam Archiepiscopi : hæc nomina plerumque idem significant ; attamen si contingat ut Archiepiscopus nullos Episcopos suffraganeos habeat, Metropolita non appellatur.

II. De Metropolitarum origine immerito controvertitur, num ista dignitas ab Apostolis, an post eorum ætatem ab Ecclesia fuerit inducta. Ex supra dictis, ipsi

(1) Thomassinus, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina*, t. I, lib. I.

Apostoli videntur instituisse velut vicarios suos in provinciis quosdam Episcopos, qui non solum suæ diœcesis curam haberent, sed etiam aliis Episcopis ejusdem provinciæ præessent. Hujus institutionis apostolicæ specimen perspicuum exhibet factum S. Pauli, qui Titum toti insulæ Cretæ, et Timotheum toti provinciæ Asiæ præfecit.

Exemplum divisionis Ecclesiæ in provincias juxta civilem imperii partitionem proponere videntur S. Petrus (I *Ep.*, I, 1), S. Joannes (*Apoc.*, I, 4 et 11), S. Paulus dum scribit vel ad provincias (*Gal.*), vel ad metropoles (*Corinth.*, *Ephes.*, *Thess.*), vel ad primos Episcopos (*Tit.*, *Tim.*). Res sequentibus temporibus a Sancta Sede perfecta est; concilium Nicænum eam invenit institutam, et auctoritate sua confirmavit.

QUÆSTIO 2. — JURA ET INSIGNIA PATRIARCHARUM, PRIMATUM ET METROPOLITARUM.

I. Eorum jura.
II. Illorum insignia.

I. — Illorum jura (1).

Generaliter animadvertendum est, illud tantum eis competere, quod fuerit expresse concessum, adeo ut de certa juris specie contendens Archiepiscopus adversus Episcopum in se suscipiat onus probationis. Hujus regulæ ratio in eo posita est, quod Episcopi omnes infra Summum Pontificem constituti vi suæ dignitatis pares sint, nec alteri detur singularis prærogativa in alterum, nisi hæc derivetur ab auctoritate Sedis Apostolicæ. Unde ait Innocentius III : « Primates vel Patriarchæ nihil

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. 3.

juris præ cæteris habent, nisi quantum canones concedunt (1). »

1. Vetus disciplina.
2. Disciplina novissima.

1. Eorum jura juxta veterem disciplinam (2).

I. Inter *jura Patriarcharum,* tria erant præcipua : Metropolitas ordinare ex provinciis sibi subjectis, concilia convocare et dirigere, appellationes a Metropolitarum judiciis admittere. Verum hodie dignitates patriarchales et primatiales, præsertim in Occidente, non sunt nisi tituli honoris; quoad verbum quidem remanserunt, sed ad nomen sine potestate reductæ fuerunt.

II. Jus antiquum *Metropolitis* conferebat potestatem confirmandi et judicandi Episcopos; verum hæc duo jamdudum Sedi Apostolicæ reservata sunt a Summis Pontificibus et a concilio Tridentino. Igitur auctoritas Archiepiscoporum valde imminuta fuit; variis eorum juribus ad Sanctam Sedem devolutis, ampliata est Episcoporum potestas, quam sæpius restringebat subjectio erga Metropolitanos.

Horum jura in propria diœcesi non differunt ab ordinaria Episcoporum potestate. Extra diœcesim ad casus in jure expressos jurisdictio eorum fertur sive in Suffraganeos, sive in Suffraganeorum subditos.

2. Jura Metropolitarum juxta vigentem disciplinam (3).

1. Jura Metropolitarum in *Suffraganeos.* — Primo,

(1) *Decretalium* lib. I, tit. XXXI, *de Officio judicis ordinarii.*

(2) Schelstrate, Dissertatio *de Auctoritate patriarchali et metropolitana.*

(3) Soglia, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, pars II, lib. II, cap. II.

singulis trienniis concilium provinciale convocant, eique præsident. Secundo, Suffraganeorum negligentiam supplent ex dispositione juris. Tertio, minores causas criminales Episcoporum nonnisi in concilio provinciali possunt cognoscere; graviores Pontifici Romano reservantur.

II. Jura in *Suffraganeorum subditos* Metropolitæ non abent, nisi in *appellatione*, in *visitatione*, in *devolutione:* 1. Appellationes a sententia Suffraganeorum suscipiunt et judicant. — 2. Causa cognita et probata in concilio provinciali, possunt diœceses visitare. — 3. Sede Suffraganei vacante, vicarium capitularem ex jure devolutionis constituunt, si capitulum id per octo dies a morte Episcopi neglexerit.

II. — Insignia Patriarcharum, Primatum et Metropolitarum.

1. De cruce illorum.
2. De pallio.

1. De cruce illorum (1).

In eorum officio gravissimum onus ac præclarum decus simul agnoscuntur. Id potissimum veluti symbolis demonstrant archiepiscopalia insignia. Jamvero duo sunt hodie communia Patriarchis, Primatibus et Metropolitis insignia, scilicet *crux* ante illos incedentes erigenda, et *pallium* quod super vestes pontificales defertur.

Crux habetur velut argumentum christianæ patientiæ. Delatio erectæ crucis olim fuit insigne Summorum Pontificum, quia nusquam illi progrediuntur, nisi ad imperium Christi stabiliendum aut propagandum. Hoc insigne ab Apostolica Sede primum suis Legatis, deinde Patriarchis, postea Primatibus, demum aliquibus Ar-

(1) Thomassinus, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina*, pars I, lib. II, cap. VIII.

chiepiscopis concessum est. Ætate vero Clementis V, jus præferendæ crucis omnes Metropolitæ obtinuerunt; quod manifestum est ex *Clementinis* (1).

2. De pallio (2).

Pallium est fascia lanea candida, tres circiter digitos lata, in modum circuli contexta, quæ humeros cingit, et habet duas lineas ante pectus et intra humeros impendentes cum sex sericis crucibus nigri coloris.

I. *Ejus ratio, origo, significatio.* — 1. Pallium *rationem* habere videtur in institutione ipsa hierarchiæ jurisdictionis. Positis enim gradibus, sacris ornamentis oportuit etiam illos distingui, qui supra cæteros eminebant. Sicut Episcopi a presbyteris, presbyteri a diaconis ornatu sacro distinguebantur, ita Patriarchæ, Primates et Metropolitæ ab Episcopis discerni cœperunt; quod factum est ope pallii, cum non aliud occurrat inter eos ornamenti discrimen.

2. De *origine* sacrorum palliorum multa inepte et profane nonnulli commenti sunt, ex solo pallii nomine conjectantes, quod fuerit ornamentum ab Imperatoribus concessum, et principio usque ad talos profluxerit. Antiqua et ecclesiastica est illius origo, quæ ad ipsos S. Petri discipulos refertur. Unde ait Benedictus XIV : « Rerum ecclesiasticarum origines, quo altius ex sacra memoria repetimus, eo magis illas et solidis fundamentis innixas, et sublimi non minus quam vetusta institutione venerabiles, ipsaque disciplina et ritu graves ac religiosas agnoscere et comprobare gaudemus (3). »

3. Pallium *significat* particulam ecclesiasticæ potesta-

(1) Clement. *de Privilegiis.*
(2) *Decretalium* lib. I, tit. VIII, *de Auctoritate et usu pallii.*
(3) Benedicti XIV Const. *Rerum ecclesiasticarum.*

tis, derivatam ex plenitudine officii pastoralis, quæ in successoribus Petri residet. Propterea Summus Pontifex solus semper et ubique in missis Solemnibus illo utitur.

II. Expositis pallii origine et significatione, sponte intelliguntur regulæ quas Decretales et Pontificale statuunt de illius *benedictione*, *auctoritate* et *usu* : v. g. intelligitur ratio cur pallia dicantur de corpore B. Petri sumpta; cur solemniter benedicantur tum pallia jam confecta, tum prius agni ex quorum lana conficienda sunt; cur Patriarchæ, Primates et Metropolitæ ante receptum pallium nondum assumant suum nomen, et a pontificalibus functionibus abstineant, quasi ipsum pallium aliquam revera potestatem accipienti tribueret; cur debeant intra tres menses postulare sive personaliter sive per procuratorem; cur illo non utantur nisi intra provinciam, in Ecclesia, statis diebus quibus pontificalia exercent; denique cur non possint pallium et crucem gestare ubi præsens sit Summus Pontifex vel Legatus (1).

§ 2. — De Legatis.

1. Eorum institutio.
2. Jura illorum.

Quæstio 1a. — Illorum institutio.

I. Ratio hujus dignitatis in genere.
II. Historia et variæ species Legatorum.

I. — Ratio hujus dignitatis in genere (2).

Legationis nomen latissime sumptum pro quocumque

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. VIII.

(2) Pii VI *Responsio super nunciaturis apostolicis*, cap. VIII. — Zallinger, *Jus canonicum*, lib. I, tit. XXX. — Soglia, *Institutiones juris ecclesiastici publici*, pars II, lib. II, cap. I.

missionis genere usurpatur. Proprie vero Legati dicuntur illi Summorum Pontificum ministri qui, sive ordinaria sive extraordinaria jurisdictione instructi, vices eorum in provinciis agunt.

I. *Causa institutionis* Legatorum fuit necessitas agendi per alios, cum Pontifices per se idem præstare magna locorum distantia prohiberentur. Nimirum Summus Pontifex, dum curam gerit universam, suo fungitur apostolico munere per ecclesiasticos viros, sive stabiles, sive ad tempus delegatos, in iis dissitis regionibus ubi ipse interesse non potest, præcipiens eisdem ut ibi vices suas obeant, eamque jurisdictionem exerceant, quam is per se, si adesset, exerceret.

Legati alii sunt *extraordinarii,* alii vero *ordinarii*. Extraordinarii mittuntur ad peculiare negotium expediendum, quorum proinde officium absoluto negotio expirat; sic Pontifices ad convocanda concilia, eisque præsidendum, Legatos sæpe miserunt, qui malum invectum averterent. Ordinarii Legati non sunt peculiari negotio addicti, sed mittuntur ad bonum promovendum, id est, ad quascumque causas ecclesiasticas; quorum proinde officium est perpetuum.

II. *Summo Pontifici competit jus mittendi nuntios, eosque stabiles et facultatibus instructos.*

Prob. 1. *Ex jure Primatus.* — Pontifex Romanus, vi Primatus, non tantum est centrum unitatis, sed ei insuper incumbit in omnes Ecclesias cura et sollicitudo, cujus auctoritate exequitur ea omnia, quæ universalis Ecclesiæ salus postulat. Hæc autem negotia personalem præsentiam sæpius exigunt, quam tamen Pontifex variis distentus impedimentis per se ipsum exhibere non valet. Proinde cum potestate pontificia, tanquam medium necessarium ad finem, conjungitur jus mittendi viros idoneos qui statum gregis proxime inspi-

ciant, et ad Summum Pastorem fideliter de eo referant.

Id etiam intelligitur de nunciaturis stabilibus. Etenim sicut inest Summis Pontificibus, ubi extraordinaria facta id requirunt, facultas mittendi nuntios extraordinarios ad malum tollendum, quæ est altera pars Apostolici muneris, ita eisdem inest facultas mittendi nuntios ordinarios stabili jurisdictione præditos ad bonum servandum, quæ est altera pars jurium et officiorum Sedis Apostolicæ. Nimirum Nunciaturæ ordinariæ et stabiles multum conferunt, tum assidua nuntiorum vigilantia, tum stabili eorum auctoritate, ad custodiendum fidem, mores et disciplinam.

Prob. 2. *Ex constanti Ecclesiæ disciplina.* — Hujus juris usus perpetuus, qui traditionem manifestat, ostenditur inde a sæculo IV, ex quo pax Ecclesiæ data est, usque ad sæculum XV, nostraque tempora (1).

III. *Romani Pontificis juri respondet obligatio recipiendi Legatos.* — Si Pontificibus denegari non possit jus perfectum eos mittendi, vicissim Principibus incumbit obligatio, ne Legatos ab ingressu in terras suas prohibeant, aut legitimis eorum functionibus obstacula ponant.

Prob. 1. *Ratione.* « Si verum est, jure publico honorabiles esse, et veluti sacros haberi Legatos Principum ad quascumque gentes directos, nemo inficias ire poterit, venerabiliores esse Legatos pontificios, qui ad utilitatem Ecclesiarum per provincias mittuntur (2). »

Prob. 2. *Ex voluntate Christi.* — Vi Primatus, Summo Pontifici incumbit cura totius orbis christiani, atque in rebus ad salutem animarum pertinentibus jurisdictio ejus ubique sese extendit (3).

(1) Audisio, *Idée historique et rationnelle de la diplomatie ecclésiastique.* — (2) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum.*

(3) Pii IX const. *Quanta cura.*

II. — Historia et variæ species Legatorum.

A primis Ecclesiæ sæculis ad hæc usque tempora, Romani Pontifices in remotis locis sub variis nominibus habuerunt ecclesiasticos viros, aut ex provinciarum Episcopis selectos, aut ab Urbe missos, qui sufficienti auctoritate muniti, suas vices illic obirent.

Pius VI, in præclaro opere cui titulus : *Responsio super Nunciaturis apostolicis*, historiam Legatorum distinguit in tres epochas, quarum primam a sæculo IV ad IX protrahit, alterum a sæculo IX ad XV, tertiam a sæculo XV usque ad nos deducit.

1. Prima periodus : *Apocrisiarii* et *Vicarii Apostolici*.
2. Secunda periodus : *Legati-nati* et *Legati ab Urbe missi*.
3. Tertia periodus : *Legati a latere* et *Nuntii Apostolici*.

1. Prima periodus : *Apocrisiarii* et *Vicarii apostolici*.

I. *Apocrisiarii* seu *Responsales* apud aulam imperialem morabantur ut principibus responsa Pontificum et Pontificibus responsa principum patefacerent. De illorum origine et potestate agendum est.

Eorum *originem* Hincmarus repetit a temporibus, quibus sedem imperii Constantinus transtulit. Ex epistolis S. Leonis constat, illos esse sæculo quinto antiquiores (1).

Ad potestatem quod attinet, Apocrisiarii modo majori, modo minori auctoritate fulgentes, aliquando delegati erant ad disciplinam in provinciis instaurandam; ipsi vero plerumque totius Ecclesiæ negotia non prosequebantur, nisi quatenus exequebantur mandata.

Cum negotia tractarent præsertim ad pacem Eccle-

(1) Hincmari Opera, t. II, p. 206. — S. Leonis, epist. 111 ad Julianum, 113 ad Marcianum.

siæ firmandam, controvertitur an habuerint stabilem aliquam jurisdictionem. « Rara non erat Apocrisiariorum jurisdictio, ex Thomassini sententia (1)... Ex eodem Thomassino, adeo tenuis et exigua non erat illorum jurisdictio, cum eos delegatos referat, ad disciplinam in provinciis reintegrandam, ad servandam canonum custodiam, uno verbo, ad personam Papæ repræsentandam (2). » . . . .

II. *Veteres Vicarii apostolici.* Ita dicti sunt nonnulli civitatum spectabilium Episcopi, quibus Apostolica Sedes munus legationis stabilis committebat; qualis fuit Vicariatus Thessalonicensis in Illyrico, Arelatensis in Gallia. Illorum institutio jam ab ineunte sæculo v habita fuit tanquam antiqua Ecclesiæ disciplina.

Origine patefacta, superest ut videamus quali potestate stabiliter muniebantur. Jure legationis exercebant jurisdictionem supra vicinos Episcopos, v. g. facultatem visitandi Ecclesias, ordinandi Metropolitas, concilia convocandi, referendi ad Sanctam Sedem de statu Ecclesiarum, et judicandi plurimas causas. Ejusmodi legatio, quæ initio extraordinaria fuerat, a Pontificibus renovata, evasit ordinaria (3).

2. Secunda periodus : *Legati-nati* et *Legati missi* (4).

I. *Legati-nati.* — Eorum institutio vigebat præsertim a sæculo IX usque ad sæculum XV. Suffecti sunt in locum Vicariorum Apostolicorum, ex quibus originem suam duxerunt. Cum enim Romani Pontifices solerent Metropolitanos certæ cujusdam sedis munere Legatorum

(1) Thomassinus, *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina*, t. I, lib. II.
(2) Pii VI *Responsio super nunciaturis apostolicis*, cap. VIII.
(3) Bouix, *de Curia romana*, pars IV.
(4) Decretalium lib. I, tit. 30, *de Officio legati.*

decorare, factum est ut Vicariatus apostolicus ipsis Episcoporum sedibus perpetuo adnecteretur, atque adeo non amplius dignitas personalis, sed realis habita est.

Itaque Legati nati dicuntur Episcopi qui titulo Ecclesiarum suarum sibi vindicant legationis dignitatem. Quam legationem habere censentur Episcopi Rhemensis, Bituricensis et Lugdunensis in Gallia; Cantuariensis in Anglia; in Germania Salisburgensis; in Italia Pisanus; in Hispania Toletanus.

Nomine tantum a Vicariis Apostolicis differebant; tamen facultates habuerunt paulo minores, et tenebantur Legatis a latere missis cedere. Æquiparantur Primatibus, quibus a sæculo XV titulus sine potestate relictus est.

II. *Legati missi.* — Jam ante sæculum IX, præter Vicarios Apostolicos stabili jurisdictione munitos, Romani Pontifices etiam deputabant ad tempus Legatos extraordinarios, quoties id opportunum existimabant pro negotiis majoris momenti componendis. Verum a sæculo undecimo frequentiores evaserunt istæ legationes, eo quod Legatorum natorum jurisdictio angustis finibus coercita videretur, neque satis esset ad abusus temporis tollendos.

Postea vero, sive quia Legati nati jurisdictione sua reclamantibus Episcopis abutebantur, sive quia Metropolitæ illos ægre ferebant, sive quia æmulandi studium adversus indigenos legatos provincias invaserat, Apostolica Sedes iniit consilium mittendi viros exteros, nulli parti addictos, principibus gratos et ecclesiastica dignitate fulgentes, eosque stabili potestate legationis muniendi. Simili ratione apud catholicas aulas et in urbibus principibus ordinarias nuntiaturas instituit (1).

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. 2.

3. Tertia periodus : *Legati a latere* et *Nuntii Apostolici.*

A sæculo xv ad nostram usque ætatem, jurisdictio non competit nisi legatis missis, qui dividuntur in duplicem speciem.

I. *Legati a latere* designantur ex numero Cardinalium, qui Pontifici semper adhærere videntur. Ut ipsius vicibus in aliquo gravi negotio fungantur, quasi ex latere Pontificis procedunt.

Dignitate et prærogativis supra cæteros Legatos eminent. Utuntur apostolicis insignibus; ad finem suæ provinciæ devenientes solemniter recipiendi sunt; eis præsentibus, suspensa manet potestas aliorum Legatorum, Archiepiscopo crux non præfertur, Episcopus populo non benedicit. Amplissima fruuntur auctoritate, quam describunt litteræ apostolicæ.

Olim Ecclesia Legatis a latere frequentius utebatur. A tempore Concilii Tridentini, rariores evaserunt hujusmodi legationes, tum quia forte causæ earumdem non sunt ita frequentes, tum quia politicæ potestates Cardinalibus legatis plurimas difficultates opponunt. Unde Sancta Sedes ab eis mittendis abstinet, nisi urgens causa publica postulet.

II. *Nuntii Apostolici.* — Nuntii sunt legati qui ad status christianos stabili missione diriguntur, ut apud principes repræsentent Pontificiam auctoritatem. Expediunt negotia occurrentia; Ecclesiæ Romanæ jura tuentur, et Summum Pontificem de statu Ecclesiarum certiorem faciunt.

Nunciaturæ aliæ sunt *primi ordinis*, aliæ *secundi ordinis*. Primi ordinis sunt eæ quæ viam ad cardinalitiam dignitatem immediate sternunt; talis est nunciatura Hispaniæ, Galliæ, Austriæ. Illi quibus committuntur nunciaturæ

secundi ordinis, eadem fere negotia tractant, et dicuntur *Internuntii* (1).

Quæstio 2ª. — Jura Legatorum.

1. Potestas communis omnibus Legatis.
2. Jura Legati a latere.
3. Jura Nuntiorum.

1. Potestas communis omnibus Legatis (2).

I. Nomine Pontificis exercent potestatem *ordinariam* in provincias sibi commissas. Ratio est, quia charactere repræsentativo gaudent, ad instar Præsidum quibus olim Romani certas provincias moderandas committebant.

Proinde possunt edere statuta, quæ perpetuam vim habeant. Neque ipsorum officium expirat morte Pontificis, a quo mittuntur.

II. Munus Legatorum est quidem invigilare in provinciam, Ecclesias in reverentia et obedientia erga Sedem Apostolicam continere, juris ecclesiastici observantiam promovere, abusus et excessus corrigere, vel etiam, si quid facultates ipsorum excedat, relationes de statu Ecclesiarum scribere. Verum ad illos spectat, præter vigilantiam, jurisdictio moraliter *universalis*.

In provincia sibi commissa regulariter possunt, ex vi muneris sui, quod potest Ordinarius in sua Ecclesia, exceptis iis quæ vel Summo Pontifici vel Episcopo reservantur; v. g. Legati jam non judicant in prima instantia quam Concilium Tridentinum Episcopis reservavit.

III. Potestas Legati plurimum pendet a voluntate Pontificis illum mittentis, eo fere modo quo potestas Vicarii

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. III.
(2) Decretalium lib. I, tit. XXX, *de Officio legati*.

generalis pendet a voluntate Episcopi eum constituentis. Proinde Summus Pontifex potest hanc jurisdictionem extendere vel restringere.

2. Jura Legatorum a latere (1).

I. Ex Decretalibus, Legatis a latere competunt plurima jura.

1. Ipsis præsentibus, aliorum legatorum jurisdictio conquiescit. Ratio est, quia Cardinalis legatus, cum a latere Summi Pontificis sit assumptus, propinquius repræsentat Pontificem.

2. Jurisdictionem ordinariam habent in exemptos et Sedi Apostolicæ immediate subjectos, exceptis casibus Pontifici specialiter reservatis.

3. A die egressus sui ex Urbe usque ad diem *reditus* in Urbem, possunt absolvere ab excommunicatione quæ incurritur ob percussionem clericorum.

4. Habent potestatem ordinariam, concurrentem cum ordinariis collatoribus, conferendi beneficia. Attamen hæc regula generalis multas patitur exceptiones.

II. Hodie ad dignoscendam uniuscujusque Legati a latere potestatem, attendendæ sunt Litteræ Apostolicæ in quibus facultates ipsis concessæ exprimuntur.

3. Jura Nuntiorum (2).

I. Eorum potestas potissimum desumenda est ex litteris Apostolicis, quibus instruuntur; nam jure communi Nuntius aliam potestatem non habet, quam quod provinciæ suæ sit Ordinarius.

Imo hæc potestas multo restrictior est in hujusmodi

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. xxx.
(2) Id., *ibid.*

Legatis, quam in Legatis a latere. Etenim 1. Nuntii, vi legationis suæ, non habent potestatem conferendi beneficia, nisi hoc ipsis specialiter sit concessum.

2. Eorum jurisdictio in exemptos se non extendit. Inde infertur exemptos, nisi velint, compelli non posse, ut coram prædictis Legatis litigent.

3. Etsi absolvere possint ab excommunicatione canonis ob percussionem clericorum, hanc tamen potestatem Nuntius extra provinciam exercere nequit.

II. Quidam Nuntii mittuntur *cum potestate Legati a latere.* Vi hujus clausuræ majorem potestatem ultra cæteros Nuntios non habent, nisi quantum ipsis a Pontifice speciali mandato concessum est.

§ 3. — De Prælatis inferioribus.

1. Vicarii Apostolici.
2. Prælati Regulares et Abbates.

Quæstio 1a. — De Vicariis Apostolicis (1).

Juxta disciplinam vigentem, Vicarius Apostolicus dicitur Prælatus a Sede Apostolica deputatus, ut alicujus regionis spirituale regimen, nomine Summi Pontificis, suscipiat.

Discrimen existit inter illos et Episcopos diœcesanos. Cum Episcopatus fuerit a Christo institutus, Summus Pontifex Ecclesiam non gubernat sine Episcopis : ex regula generali, Ecclesiæ particulares ab Episcopis diœcesanis proprio nomine reguntur. Attamen nonnullarum Ecclesiarum regimen committitur ei, qui non est proprius earum Episcopus.

(1) Andreucci, *de Vicario apostolico* (Hierarchia ecclesiastica, t. I). — Bouix, *de Curia romana*, pars IV.

Jamvero Prælatus dicitur ille clericus qui jurisdictionem episcopalem vel quasi episcopalem in foro externo exercet. Itaque omnis Episcopus est Prælatus; sed Prælatus inferior non est Episcopus.

1. Vicarii Apostolici apud missiones.
2. Vicarii Apostolici apud diœceses.

1. Vicarii Apostolici apud missiones (1).

Vicarii Apostolici regionum quæ more missionum reguntur, differunt a Vicariis Apostolicis regionum in quibus extat ordinaria Hierarchia.

I. Missionibus præficiuntur *Vicarii Apostolici* et *Præfecti Apostolici.*

Vicarii Apostolici proprie dicti solent episcopali charactere insigniri, et simul promoveri ad titulum cujusdam antiquæ Ecclesiæ *in partibus infidelium.*

Præfecti Apostolici sunt presbyteri. Quamvis a Vicariis Apostolicis differant ordine, tamen ad eos referri possunt quatenus apud colonias administrationi rerum sacrarum præsident. Facultates paulo minores ipsis conceduntur.

II. Ad *potestatem* eorum quod attinet, triplex quæstio solvenda est : 1. Quomodo constitui soleant; 2. Qualis sit illorum auctoritas; 3. Ad quem jurisdictio transeat, defuncto Vicario Apostolico.

Duplici modo constituuntur. Si promovendus præsens sit Romæ vel in Italia, vel si Romæ adsint duo viri qui de ipso testimonium ferre possint, tunc fit processus informativus *super qualitatibus personæ.* Si etiam testes deficiant, sufficiens habetur judicium S. Congregationis

(1) Benedicti XIV Const. *Apostolicum.* — *De Synodo diœcesana,* lib. II, cap. x.

de Propaganda Fide, quæ illum a Summo Pontifice eligendum consulet (1).

Omnimoda pastoralis auctoritas Vicariis Apostolicis communicatur. Præter eam potestatem ordinariam quam habet Episcopus in sua diœcesi, Apostolica Sedes ipsis alias facultates necessarias elargitur (2).

Omnibus Vicariis Apostolicis mandatum est, ut deputent Vicarium generalem, qui, eveniente illorum obitu, tamquam Apostolicæ Sedis delegatus, teneatur assumere regimen Apostolici Vicariatus, usque ad captam possessionem a novo Vicario Apostolico (3).

2. Vicarii Apostolici apud diœceses (4).

In regionibus in quibus extat ordinaria Hierarchia, Vicarii Apostolici deputantur ad regendam diœcesim vel sede vacante vel sede plena.

I. Ad diœcesim regendam, *sede vacante*, Vicarius Apostolicus deputatur in multiplici casu; v. g. si Episcopus mortuus sit morte violenta; si sedes diu vacatura prævideatur; generatim si causa gravis id suadeat. Mittitur a Summo Pontifice cum Brevi, vel a Congregatione *Episcoporum et Regularium* cum litteris ejusdem.

Ipsi competit jurisdictio quam habet Vicarius capitularis sede vacante, id est, ordinaria Episcopi defuncti jurisdictio. Præterea illi concedi solent aliæ facultates quas describunt litteræ Apostolicæ.

II. Ad diœcesim regendam, sede plena, deputatur *Administrator Apostolicus*, quando Episcopus gravi ra-

(1) Benedicti XIV Const. *Gravissimum*.

(2) Id., *ibid*.

(3) Const. *Ex sublimi*.

(4) Bouix, *de Curia romana*, pars IV, cap. III. — Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. II, cap. X.

tione impeditur quominus proprium gregem per semetipsum pascere valeat, sive sine vitio inhabilis agnoscatur, sive propter culpam ab administratione diœcesis removeri debeat.

Jurisdictionis exercitium spectat ad Vicarium Apostolicum, siquidem Episcopus removetur ab omni jurisdictione et diœcesis administratione.

Quæstio 2ª. — De Prælatis regularibus et abbatibus.

1. Variæ illorum species.
2. Eorum potestas.

1. Variæ illorum species (1).

Ejusmodi Prælati Episcopis inferiores duplici modo considerantur vel ratione personarum, vel ratione exemptionis.

I. *Ratione personarum,* isti Prælati sunt alii regulares, alii sæculares.

1. *Prælati regulares.* Abbas patrem significat; proinde Abbatis nomine optime exprimitur is qui monasterio præest. Jamvero monasteriorum superiores sunt multiplicis generis : *generales* toti alicui religioso ordini præsunt; *provinciales* monasteriis provinciæ præficiuntur; *superiores locales* uni tantum monasterio invigilant.

2. *Abbates sæculares* sunt illi qui habent beneficia ecclesiastica cum titulo Abbatiæ. Distinguitur multiplex eorum gradus : aliis competit jurisdictio; alii dignitatem abbatialem habent sine jurisdictione; alii dicuntur abbates commendatarii quia ipsis confertur Abbatiæ beneficium sine officio.

(1) Ferraris, *Prompta Bibliotheca canonica.* — Benedictus XIV, *de Synodo,* lib. II, cap. XI.

II. *Ratione exemptionis,* tres distinguimus illorum species.

1. Primum genus est eorum, qui certo generi personarum intra septa alicujus Ecclesiæ vel monasterii præficiuntur. Ejusmodi sunt Abbates regulares vel sæculares Romano Pontifici immediate obnoxii; eam jurisdictionem in clerum sive regularem sive sæcularem exercent, quam a regulis Ordinis aut apostolicis privilegiis consecuti sunt.

2. Medium genus eorum est, qui dicuntur *Prælati in diœcesi,* quatenus jurisdictione activa præsident clero et populo alicujus loci. Verum iste locus in diœcesi alterius Episcopi continetur; propterea territorium ab ea separatum non habent.

3. Nobilissimum genus eorum est, qui *nullius* (diœcesis) dicuntur : habent enim separatam quasi diœcesim cujus sunt Ordinarii.

2. Eorum potestas (1).

I. Prælatis Regularibus competit duplex potestas, altera dominativa, altera jurisdictionis.

Potestas dominativa, qualem habet pater in filium, dominus in servum, est jus imperandi subditis regularibus ea quæ sunt conformia regulis Instituti quod profitentur. Oritur radicaliter ex voto obedientiæ.

Potestas jurisdictionis ab Ecclesia confertur. A potestate dominativa differt, quatenus est spiritualis et publiea.

II. Abbatibus exemptis competit jurisdictio quasi episcopalis, siquidem constituunt propriam quasi diœcesim et Ordinariis annumerantur. Attamen non possunt

(1) Catalani, *Pontificale Romanum commentariis illustratum,* t. I, tit. xv.

synodum convocare, neque concursum ad parochiales ecclesias indicere, neque clericis sæcularibus litteras dimissorias concedere.

III. Quamvis episcopali charactere non sint insigniti, tamen dignitatem episcopalem etiam ratione ordinis imitantur. Nimirum multi Prælati regulares, qui sunt in sacerdotio et solemnem ab Episcopo benedictionem acceperunt, suis subditis regularibus minores ordines conferunt, benedicunt solemniter, gestant insignia episcopalia (1).

CAPUT II

De Episcopo et ejus adjutoribus.

ARTICULUS I

DE EPISCOPO.

Prooemium. — Dignitas episcopalis in genere (2).

Episcopi (Principes, Præsules, Pontifices, Summi Sacerdotes, Diœcesani, Ordinarii, Pastores) sunt antistites ecclesiastici qui, sacerdotii plenitudinem obtinentes, in locum Apostolorum succedunt, et regimen Ecclesiæ participant sive quatenus una cum Pontifice Romano docentem seu regentem Ecclesiam efficiunt, sive quatenus singulis diœcesibus sub Pontifice præficiuntur munere ordinario. Definitio explicatur :

(1) Benedicti XIV Const. *Apostolicæ*. — Const. *Inter multa*.

(2) Ballerini, *de Potestate ecclesiastica*, cap. I.— Zaccaria, *Antifebronius vindicatus*, pars I, dissert. 11.— Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. 4. — Bouix, *de Episcopo*, t. I, pars I.

Dicitur 1° *Antistites ecclesiastici.* — Episcopi nuncupantur etiam *principes*, *præsules* ratione stabilis magistraturæ quam gerunt; *pontifices*, *summi sacerdotes* ratione ordinis quo presbyteris præcellunt; *diœcesani*, *ordinarii*, *pastores* ratione Ecclesiæ seu diœcesis quam regunt munere ordinario et vere pastorali.

His nominibus merito vocantur; etenim principem in Ecclesia locum tenent. Declarat Tridentina Synodus « Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hierarchicum ordinem præcipue pertinere, et positos a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei, eosque presbyteris superiores esse (1). »

Dicitur 2° *Sacerdotii plenitudinem obtinentes.* — Duplex distinguitur sacerdotium, aliud inferius quod *presbyteratus* appellatur; aliud vero quod passim vocatur *summum sacerdotium*, et hoc est Episcopatus. Presbyteratus est ordo quo tribuitur potestas consecrandi corpus Christi, et aptitudo ad remittenda peccata. Episcopatus autem est ordo supremus quo datur presbytero potestas ordinandi ac confirmandi, et destinatio ad regendum Ecclesiam ipsi committendam.

Dicitur 3° *In locum Apostolorum succedunt* in genere, non vero singuli in integram Apostolatus potestatem. Equidem corpus episcopale collegio apostolico succedit, cum Episcopi simul cum Summo Pontifice Ecclesiam regentem efficiunt, sicut collegium apostolicum Petro et Apostolis velut capite et membris coalescit. Verum aliter dicendum est de singulis Episcopis, qui Apostolis succedunt quatenus Apostolorum *episcopatus* ad alios propagatus est (2). Etenim Apostoli, præter singularia dona, v. g. miraculorum, infallibilitatis, amplissimam

(1) *Concilium Tridentinum*, sess. XXIII, cap. IV.
(2) Zallinger, *Jus ecclesiasticum publicum*, cap. IV.

acceperunt a Christo potestatem quæ dividitur in *Apostolatum, sacerdotium* et *Episcopatum.*

Ad *Apostolatum* pertinet potestas ubique fundandi Ecclesias, et Episcopos constituendi. Hæc autem potestas, ordinaria in Petro cui succedit summus Pontifex, fuit personalis et extraordinaria in cæteris Apostolis, qui sub isto respectu singulatim successores non habuerunt.

Sacerdotii potestas quæ in conficiendo sacrificio et remittendis peccatis potissimum versatur, successores habuit presbyteros. (Conc. Trid., sess. XIII, cap. I.)

Auctoritas *Episcopatus* totam ordinis potestatem complectebatur, et simul facultatem regendi particulares Ecclesias. In hanc potestatem Episcopi succedunt.

Dicitur 4° *Regimen Ecclesiæ participant* eatenus, quatenus sunt Apostolorum successores; atqui duplici modo Apostolis successerunt, nempe collegialiter et singulatim. Igitur dupliciter fiunt participes regiminis Ecclesiæ, sive quia sunt membra corporis episcopalis, a quo Ecclesia universalis gubernatur, sive quia Christus voluit ut Ecclesiæ particulares regulariter Episcopis committerentur regendæ.

Dicitur 5° *Una cum Pontifice Romano Ecclesiam docentem seu regentem efficiunt.* — Christus enim, cum Petro et Apostolis contulit potestatem regendi Ecclesiam, eo ipso instituit perpetuitatem et unionem Primatus et Episcopatus. Equidem Romanus Pontifex est rector supremus, sed illius primatus non excludit Episcopos tanquam fratres et Apostolorum successores. Corpus vero episcopale includit successorem Petri tanquam caput Ecclesiæ et centrum unitatis. Igitur Episcopi, sive in conciliis congregati, sive in suis ecclesiis residentes, semper efformant cum Pontifice Romano unum corpus morale, quo repræsentatur universa Ecclesia.

Dicitur 6° *Singulis diœcesibus sub Pontifice præfi-*

ciuntur munere ordinario. — Cum singuli Episcopi Apostolis succedant quatenus destinantur ad regendas Ecclesias particulares; cum munus episcopale non habeat jure divino certam determinationem, neque in territorio vel personis subdendis, neque in jurisdictionis actibus, tria sequuntur :

Primum : quemadmodum Apostoli Episcopos constituerunt uni loco addictos et capiti Ecclesiæ subjectos, ita nunc potestas singulorum Episcoporum coercetur intra fines diœcesis, ad quam auctoritate summi Pontificis missi sunt.

Secundum : in finem unitatis potestas ipsorum subordinatur capiti Ecclesiæ, quod moderatur illius exercitium. De fide est, Episcopos subesse decretis R. Pontificum et Conciliorum, eorumque jurisdictionem intra quosdam limites contineri posse. Revera circumscribitur : 1° Ratione personarum ; licet generatim comprehendat omnes qui sunt in diœcesi, quidam tamen ac potissimum regulares ex auctoritate S. Sedis ab ea in pluribus eximuntur. 2° Ratione rerum, siquidem restringitur tum legibus Ecclesiæ generalibus contra quas nihil statuere potest Episcopus, tum causis majoribus quæ apud Sedem Apostolicam tractandæ sunt, tum reservationibus.

Tertium : hac subjectione salva, Episcopi diœcesibus præficiuntur cum potestate docendi, sanctificandi et regendi. Merito dicuntur fidei custodes et judices, pastores ordinarii, legislatores ; illorum tamen judicia non sunt irreformabilia, nam Episcopi diœcesani vocantur ad partem sollicitudinis, non ad plenitudinem potestatis.

Hæc omnia constant. Superest ut sermonem instituamus de modo quo Episcopatus diœcesanus suscipiatur et exerceatur. Igitur duplex erit paragraphus.

§ 1. De institutione Episcopi.
§ 2. De illius juribus et officiis.

§ 1. — De institutione Episcopi.

Ubi de juribus Summi Pontificis dicimus, evincitur Episcopos diœcesanos R. Pontificis auctoritate immediata, vel mediata, implicita vel explicita recte institui. Explorato principio, investiganda est Ecclesiæ disciplina circa istius juris exercitium.

Institutio Episcoporum triplici actu perficitur, videlicet electione, confirmatione, consecratione. Personam designat electio. Electus jurisdictionem consequitur per confirmationem seu missionem. Consecratione confertur potestas ordinis.

Electionis forma varia fuit et ab Ecclesia determinatur. Verum consecratio et confirmatio a potestate spirituali omnino pendent.

Quæstio 1ª. De electione.
Quæstio 2ª. De confirmatione.
Quæstio 3ª. De consecratione.

Quæstio 1ª. — De electione.

Electio in genere est canonica vocatio personæ idoneæ ad ecclesiasticam dignitatem. Hæc electio late sumpta includit electionem proprie dictam, liberam superioris collationem, nominationem.

Electio proprie dicta definitur : Personæ idoneæ vocatio ad prælaturam vacantem, facta suffragiis per plures electores, a superiore confirmanda.

I. Electores.
II. Regulæ electionis.

I. — De electoribus.

Animadvertendum est : 1° jus eligendi magistratus, nisi in ipsa societatis constitutione aliud statutum fuerit, per se jus esse potestatis supremæ. Unde sequitur Episcoporum electionem, nisi demonstretur Christum aliter statuisse, per se ad Romanum Pontificem pertinere.

2° Licet jus eligendi Episcopos per se ad Romanum Pontificem pertineat, nihilominus ejus lege vel consensu potuisse ad alios recte deferri; quod enim alicujus lege vel consensu fit, ejusdem innititur auctoritati.

His præmissis, referemus jus antiquum, jus Decretalium et jus novissimum de Episcoporum electionibus.

1. Vetus disciplina.

I. In ipsis Ecclesiæ exordiis, Episcopi ab Apostolis constituti sunt. Apostolis defunctis, tantum Petri successores Romani Pontifices Episcopos instituere potuerunt eodem jure quo Petrus ipse constituerat. Etenim hæc potestas, quæ in Apostolis erat extraordinaria, cum ipsis interiit; verum est ordinaria in Pontificibus romanis, cum Petri primatus sit perpetuus.

Facta divisione provinciarum ecclesiasticarum, Episcoporum electiones, ut res commodius expediretur, ab Episcopis provinciæ, clero suffragante et populo præsente celebrari cœperunt. Hæc disciplina nihil detrahebat de jure R. Pontificum, sive quia gradus Metropolitarum a Sede Apostolica derivatur, sive quia R. Pontifices condebant leges quibus electiones dirigebantur, et lites de iisdem ortas judicabant. Proinde multiplici modo et indesinenter exercebant ea in re suum primatum.

II. Si qua pars ab antiquis monumentis populo tribui videatur in electionibus episcopalibus, id ita intelli-

gendum est : populus ad eligendos Episcopos concurrebat postulatione et bonæ vitæ testimoniis. Nimirum apud plebem christianam erat facultas eum proponendi quem muneri episcopali aptiorem, vel sibi acceptiorem æstimaret. Testimonia populi vincebat auctoritate suffragium cleri, qui novam personæ designationem provocare poterat. Utrique eminebat potestas Episcoporum provinciæ synodice collectorum, vota cleri et populi audientium, librantium, nunc probantium, nunc improbantium ; ipsi concludebant electionem a Metropolita confirmandam. — Jamvero aliud est eligere, aliud postulare et testimonium reddere. Neque enim qui bonum testimonium pro aliquo reddit, vel eum eligi petit, eidem verum jus ad dignitatem obtinendam tribuit ; sed tantum laudantis vel obsecrantis personam gerit. Contra dicendum est de iis qui eligunt ; qui enim eligit, canonice vocat ad dignitatem. Proinde populo nunquam tributum fuit jus electionis proprie dictæ, sed tantum ei concessa est interdum facultas postulandi, aut testimonium ferendi.

Aliqui contendunt suam populo partem in electionibus tribuendam esse jure divino ; injuriam plebi fuisse factam, dum eo jure privata est ; potestatem civilem nomine populi jus eligendi Episcopos merito sibi vindicare. Verum jus illud divinum non extitit. Etenim 1° probari nequit neque Scriptura, neque traditione ; sunt quidem exempla, nullum asseritur Christi præceptum. 2° Si jus divinum extitisset, saltem initio Ecclesiæ semper et ubique servatum esset ; atqui constat ex historia christianam plebem in electionibus interdum admissam, interdum rejectam fuisse.

Non igitur jure divino, sed indulgentia Ecclesiæ suffragium populi adhibitum est, tum ut arcerentur indigni et optimi vulgo probati eligerentur, tum ne invito populo

daretur Episcopus. Hæc forma electionis per octo fere sæcula obtinuit. Populus[1] jure meritoque fuit exclusus, cum ejus præsentia perniciosa evasit ob factiones et tumultus.

2. Jus Decretalium.

I. Cum oppositas in partes raperetur populus, et contentionibus turbaretur Ecclesia, jus eligendi moderatum est interventu magistratuum et regum, quo multo detractum fuit electionum libertati. Concilium generale VIII, Constantinopoli habitum, in integrum fere restituit ecclesiasticam libertatem, dum laicos in Oriente primum ab electionibus amovit; apud Græcos jus eligendi sine populo in Episcopis remansit.

II. Interea in Occidente multi principes se in electionibus immiscebant; eousque processerunt ut nullam permitterent electionem quæ prius suo assensu non fuisset comprobata. Cum enim amplis possessionibus auxissent Episcopatus, eaque ratione vacantia bona administrarent, ideo ab ipsis postulanda erat possessio. Circa sæculi IX dimidium inolevit usus investiturarum; quæ quidem investituræ primum post electionem canonicam ritu minime damnando concedebantur. Hinc vero principes iterum, in Germania præsertim, occasionem arripuerunt sedes episcopales distribuendi, atque concedendi investituram solemni traditione annuli et baculi pastoralis, quibus potestas spiritualis exprimitur.

Exarsit inde medio ævo celeberrima inter sacerdotium et imperium lucta. Romanis Pontificibus pravam ejusmodi consuetudinem reprobantibus et summa vi adversus ipsam obnitentibus, generale concilium Lateranense I investituras abolevit. Recuperatam electionum libertatem Ecclesia exercendam transmisit cathedralibus capitulis, quasi personam clericorum et fidelium sustinentibus.

Hanc formam electionis communem aliquandiu fuisse constat ex toto Decretalium titulo, qui est de Electione.

3. Jus novissimum.

Ex disciplina nunc vigente, triplici modo fit designatio personæ ad Episcopatum promovendæ: Episcopos nempe vel Summus Pontifex libera collatione constituit, vel capitula eligunt electione proprie dicta, vel principes nominant.

I. *Libera collatio Pontifici Romano reservata.* — Electiones paulatim sublatæ sunt, Episcopatuum collationibus ad S. Sedem revocatis, suadentibus vel cogentibus variis rationibus, v. g. abusu potestatis optimatum, dissentionibus capitulorum. Cum remedium adhibendum esset, S. Pontifices sibi reservarunt Episcoporum electiones ut Ecclesiæ consulerent, dissidia tollerent, favorem arcerent, et haberetur sola ratio meritorum.

Neque Pontifices aliquid de jure alieno usurparunt, sed potius repetiere jus suum, quod Ecclesiæ sollicitudo repetere cogebat. Nam initio jus constituendi Episcopos proprium erat R. Pontificum, qui deinde potestatem eligendi concesserunt exercendam synodis provincialibus, et postea capitulis. Cum electores sibi concessa facultate abuterentur et leges observandas despicerent, cum in electionibus ambitio, simonia, studia partium dominarentur, consequens erat ut creatio Episcoporum ad eum jure devolutionis rediret in quo jus eligendi semper hæserat, et a quo potestas omnis in inferiores derivata fuerat. Ubi jus ad superiorem devolvitur, ille non usurpat in inferiorem, sed solus exercet auctoritatem, quam semper habuit.

II. *Jus eligendi quibusdam capitulis restitutum.* — Primum Clemens V Sedi Apostolicæ reservavit Ecclesias

quarum Episcopi decedunt in curia romana. Benedictus XII alias reservationes induxit. Demum post editas regulas Cancellariæ generatim reservata est R. Pontifici collatio omnium Ecclesiarum cathedralium. Verum cum eam rem capitula et reges ægre ferrent, bono pacis factum est, ut Indultis vel Concordatis electiones Episcoporum aliquibus capitulis, v. g. Germaniæ restituerentur, et etiam catholicis regibus privilegium nominandi Episcopos pro quibusdam vel omnibus Ecclesiis tribueretur, ea tamen lege ut electiones seu nominationes a S. Pontifice confirmarentur.

III. *Nominatio regia.* — Operæ pretium est istius privilegii originem, rationem et limites noscere.

Jus nominandi Episcopos non exercetur a guberniis nomine populi fidelis, qui nunquam habuit ex jure divino facultatem eligendi Episcopos ; neque vi potestatis civilis, cum Ecclesia sit independens. Nominatio regia ex recenti liberalitate Ecclesiæ consistit ; non est in se mala, quamvis aliquando noxia fieri possit.

Hæc nominatio est quoddam genus electionis, quatenus rex, velut Ecclesiæ defensor et populi caput, seu velut persona media inter clerum et laicos, utrumque ordinem in negotio electionis repræsentat, Ecclesia concedente.

Principes in Episcopis nominandis viros deligere debent sanctitate et scientia spectatissimos, aut saltem iis dotibus ornatos, quas canones et concordata postulaverint ; secus enim R. Pontifex præsentationem non admittit.

II. — De regulis electionis.

Electio Episcoporum canonica esse debet, ut vim habeat. Illius regulæ spectant tum qualitates eligendorum, tum formam electoribus præscriptam.

I. *Dotes eligendorum.* —In promovendis ad Episcopatum exiguntur : 1° ætas matura, nempe annus trigesimus completus. — 2° Vita commendabilis, scilicet integritas fidei, morum gravitas, prudentia et probatio in functionibus ecclesiasticis. Excluduntur ab Episcopatu irregulares, criminosi, censuris impediti. — 3° Scientia et laurea Theologiæ vel Juris canonici, aut publicum testimonium quo eligendus ad alios docendos idoneus ostendatur. — 4° Legitimi natales. — 5° Adeptio sacrorum ordinum, saltem a sex mensibus.

II. *Forma electionis* proprie dictæ statuta est respectu habito sive ad tempus sive ad numerum eligentium, sive ad modum eligendi :

Tempus definitum : Episcoporum electio capitularis intra tres menses absolvitur. Si capitulum neglexerit, electio devolvitur ad superiorem.

Numerus eligentium constat ex iis canonicis qui debent, volunt et possunt interesse.

Modus eligendi : tribus modis electio fieri potest, vel per inspirationem, vel per compromissum, vel per scrutinium. Electio per scrutinium illa est quæ perficitur per secretam, diligentem et ordinatam collectionem suffragiorum circa eum, in quem major et sanior pars capituli consentit.

Electione celebrata, requiritur electi consensus, infra mensem exhibendus.

III. *Postulatio.* —Præter electionem illius qui dotibus sit præditus, datur quandoque postulatio, id est, petitio collegii eligentis, ad R. Pontificem directa, ut pro utilitate Ecclesiæ, aliquem ex indulgentia in Episcopum assumat, qui propter impedimentum canonicum, in quo tamen superior dispensare possit et soleat, eligi nequit.

In eo differt ab electione, quod gratiæ innitatur, illa

vero det jus ad rem. In cæteris eadem fere est utriusque ratio, siquidem postulatio est peculiare genus electionis.

Quæstio 2ª. — De electi confirmatione.

Confirmatio est decretum legitimi et competentis superioris, quo electus vel nominatus probatur et pastor Ecclesiæ vacantis constituitur.

I. *Ejus necessitas.* — Confirmationis necessitas ex eo deducitur, quod sicut consecratione potestas ordinis, ita confirmatione jurisdictio confertur. Jam vero de fide est, eos qui ecclesiastica et canonica potestate nec ordinati nec missi sunt, legitimos ministros non esse (Concil. Trid., sess. XII, *de Ordine*, can. 7).

Electus, nondum confirmatus, administrationem diœcesis nullo titulo suscipere potest (Concil. Lugd. II). Hanc gravissimam legem offenderunt principes qui v. g. in Gallia (1682, 1810) et Hispania (1841) in regimen Ecclesiarum, sub titulo vicariorum capitularium, Episcopos nominatos ingerere conabantur, quibus Sancta Sedes institutionem denegabat. Quam intrusionem merito improbarunt Summi Pontifices; etenim fraus legi fieret, connivente capitulo, si nominatus ad Episcopatum eligeretur in vicarium capitularem.

II. *Jus vetus et novum de superiore confirmante.*

De fide est Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, esse legitimos (Conc. Trid., sessione XXIII, can. 8). Igitur ad primatum spectat potestas confirmandi Episcopos.

Ad praxim Ecclesiæ quod attinet, olim R. Pontifices non semper immediate exercebant hanc potestatem. Ipsis assentientibus, a superiore immediato, nempe a Metropolita, Episcopi confirmabantur.

Verum, cum electionis jure, ad Romanos Pontifices

devolvi cœpit Episcoporum confirmatio, quam exinde sibi reservatam esse voluerunt. Et merito quidem : utilitas Ecclesiæ postulat ut res jam non pendeat a Metropolitis; qua enim ratione possent isti vel ambitiosis precibus, vel guberniorum imperiis, vel populorum violentiis obsistere? Hæc conferendæ jurisdictionis potestas, illuc reversa unde discesserat, unice residet apud Sedem Apostolicam.

III. *Modus confirmandi.* — Non proceditur ad confirmationem, nisi prius instituta inquisitione de forma electionis et de meritis electi.

Episcopi Italiæ coram Summo Pontifice improvisum examen subeunt. Extra curiam romanam, processus informativus curante Nuntio Apostolico vel alio deputato conficitur. Romæ res denuo examinatur, et in consistorio Cardinalis causæ relator suam sententiam exprimit; quod dicitur præconizatio. In altero consistorio postulat ut Pontifex, de qualitatibus electi certior factus, illum promoveat ad Episcopatum. Demum, consultis Cardinalibus, a Pontifice decretum confirmationis profertur.

Quamvis Episcopus nondum consecratus possit ea omnia peragere quæ sunt jurisdictionis, tamen cautum est ut Episcopus confirmatus jurisdictionem non exerceat, nisi litteras pontificias seu Bullam confirmationis jam acceperit et Capitulo exhibuerit (1); ideoque dicuntur Episcopi possessionem assumere.

Quæstio 3ª. — De Episcopi consecratione.

Spirituale vinculum, quo Episcopus cum sua Ecclesia devincitur, illustrat Innocentius III elegante allegoria

(1) Decretalis *Injunctæ* (Extrav. Comm. 1 *de Electione*).

fœderis conjugalis, « quod in electione initiatum, ratum in confirmatione et in consecratione intelligitur consummatum (1). » Vi consecrationis, Episcopus accipit plenam ordinis potestatem quæ semel collata non amittitur.

I. *Regulæ consecrationis* respiciunt consecratorem, tempus et locum, ritus adhibendos.

Consecrator. — Ex antiquo usu, ad consecrationem requiruntur tres Episcopi quorum unus dicitur consecrator, reliqui duo assistentes. Unus tamen sufficit, ex dispensatione Pontificis, pro remotis regionibus concessa.

Olim Episcopum Metropolita consecrabat. Juxta hodiernam Ecclesiæ disciplinam, vel ab ipso Pontifice vel ejus mandato fiunt Episcoporum consecrationes. Episcopi qui extra Urbem consecrantur, suo arbitrio Episcopum eligunt, cui datur mandatum apostolicum.

Tempus et locus. — Episcopus confirmatus intra tres menses consecrationem suscipere tenetur, alioquin perceptos fructus amittit, suam dignitatem amissurus, si ad tres alios menses consecrationem protraxerit.

Consecratio celebranda est die dominica, vel die festo Apostolorum, post actum pridie jejunium effusasque preces.

Episcopi consecrantur vel Romæ, vel in ipsa Ecclesia cui præficiuntur, vel saltem in provincia, si fieri possit.

Ritus consecrationis, quæ præcipue fit manuum impositione et Spiritus Sancti invocatione, in Pontificali Romano describuntur.

II. *Juramentum obedientiæ Summo Pontifici præstitum.* — Episcopi, antequam consecrationem accipiant, ju-

(1) Greg., Decret. *de Translatione Episcopi.*

bentur fidem profiteri, et Pontifici fidelitatem ac obedientiam juramento spondere, juxta formulam Pontificali Romano insertam.

Hujusmodi juramentum immerito quidam impugnant, parum attendentes ad ea quibus expedit unitatem fovere. Et profecto nemo catholicus in dubium revocaverit, Episcopos ad obedientiam erga Pontificem jure divino adstrictos esse; neque negari potest, hujus obedientiæ professionem licite juramenti religione firmari.

Sicut igitur in ordinatione sacerdotes obedientiam canonicam Episcopo diœcesano promittunt; sicut omnes clerici de beneficiis curam animarum habentibus provisi, fidei professionem eodem juramento præstant, ita iste mos, Pontifici fidelitatem juratam spondendi, jampridem a Legatis in terras remotas abituris (v. g. a S. Bonifacio), et a Metropolitis pallium accipientibus observari solitus est, donec demum universis Episcopis præscriberetur, præsertim ex quo jus electos confirmandi ad Sedem Apostolicam devenit.

§ 2. — De juribus et officiis Episcopi.

Diœcesis est Ecclesia particularis cujus regimen imitatur universalis Ecclesiæ gubernationem. Quemadmodum omnes catholici Ecclesiæ visibili et Summo Pontifici connectuntur triplici vinculo, nempe fidei professione, sacramentorum usu et pastoribus subjectione, ita singulorum Episcoporum pastorale officium involvit potestatem sanctificandi, docendi et regendi.

1° Jura et officia Episcopi quoad cultum divinum.
2° Jura et officia Episcopi quoad magisterium.
3° Jura et officia jurisdictionis episcopalis.

QUÆSTIO 1ª. — JURA ET OFFICIA EPISCOPI QUOAD CULTUM DIVINUM (1).

Duplex distinguitur genus jurium episcopalium respectu ministerii :

1° Potestas ordinis seu facultas peragendi functiones sacras Episcopis reservatas ;

2° Potestas moderandi cultum divinum in diœcesi.

I. *Functiones episcopales.* — Potestas ordinis est illa quæ characteri episcopali adnexa est ad sacramenta administranda, cæterasque sacras functiones obeundas. Complectitur facultatem ordinandi, confirmandi et consecrandi.

Ex duplici fonte oritur hæc potestas : alia ex jure divino circa sacramentorum administrationem versatur; alia ex jure ecclesiastico ministerium sacramentalium respicit.

Christus enim episcopali characteri alligavit potestatem ordinandi Episcopos et sacerdotes, necnon potestatem ordinariam conferendi confirmationem. Horum sacramentorum collatio ita Episcopi est propria ex jure divino, ut sacerdotium a presbyteris nunquam, confirmatio vero nonnisi cum licentia Pontificis conferri possint.

Jure ecclesiastico, cæteri actus ordinis, quos Episcopus in conficiendis sacramentalibus perficit, ad duplicem classem reducuntur : aliæ sunt benedictiones sacerdotales (*jura ordinis communia*), aliæ autem benedictiones episcopales (*jura ordinis pontificalia*). Etenim sacramentalia institutionem sacramentorum imitantur, non tantum quatenus gratiam significant, sed etiam

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. IV. — Soglia, *Institutiones juris privati ecclesiastici*, lib. I, cap. II.

quatenus diversis ministrorum ordinibus committuntur conferenda.

Jamvero sacerdotes destinantur ad conficiendas simplices benedictiones, illas scilicet quæ sine chrismatis unctione perficiuntur, neque Episcopis sunt reservatæ. Quapropter a presbyteris sine ulla licentia benedici possunt aqua lustralis, et aliæ res quarum benedictio in Rituali sub primo titulo ponitur.

Episcopi facultatem habent conficiendi benedictiones sacratiores et magis solemnes; proinde ipsis multiplici modo reservantur Sacramentalia ministranda. — 1° Ad Episcopos pertinent benedictiones rerum quæ ad ornatum sacrificii destinantur, v. g. indumenta sacerdotalia. Quæ tamen benedictiones non ita rigorose ordini episcopali adnexæ sunt, quin sæpius sacerdotibus delegentur. — 2° Ad Episcopum spectant, neque presbyteris delegantur benedictiones rerum quæ nonnisi ut benedictæ sunt materia alicujus sacramenti; v. g. confectio Chrismatis et Olei infirmorum. — 3° Consecrationes quæ sacra unctione perficiuntur, stricto jure ita sunt ordini episcopali adnexæ, ut non possint ab ipso Episcopo delegari sacerdotibus, v. g. consecratio Ecclesiæ, altaris, calicis, etc.

II. *Moderamen cultus divini.* — Supremum jus liturgicum ad Summum Pontificem pertinet; quapropter Episcopi potestas liturgiam in sua diœcesi regulandi, excludit quidem jus statuendi leges in rebus substantialibus. Attamen, cum auctoritas Episcopi se extendat ad ea omnia quæ regimen diœcesis exigit, complectitur quoque cultus divini directionem.

Hinc ad Episcopum spectat : 1° Ordinem divini officii (*Calendarium seu directorium*) singulis annis præscribere. — 2° Curare ut functiones liturgicæ recte peragantur ; abusus in divinis officiis et in administratione Sacra-

mentorum removere; rebus sanctis invigilare. — 3° Propius definire (*in quantum lege universali id permittitur*) locum, tempus et modum quibus res divina peragenda sit; v. g. ab Episcopi licentia pendet expositio SS. Sacramenti. — 4° Publicas preces indicere (*casuum reservationes statuere*), quasdam indulgentias elargiri. — 5° Instar Pastoris orare, et pro populo sacrificium offerre.

QUÆSTIO 2ª. — JURA ET OFFICIA EPISCOPI QUOAD MAGISTERIUM (1).

Ad munus docendi quod attinet, Episcopo committitur defensio fidei, prædicatio, christianæ juventutis institutio.

I. *Fidei defensio.* — Episcoporum est vigilare ne fidei morumque disciplina erroribus depravetur. Proinde, ad ipsos spectat libros de religione tractantes approbare vel prohibere.

Verum nequit Episcopus quæstionem aut dubium circa fidem definire ; solum autem definita et certa contra errores tuetur, etenim fidei definitio est causa major Sedi Apostolicæ reservata.

Prædicatio verbi divini est præcipuum Episcopi jus et officium.

De officio docendi populum, Tridentina Synodus statuit : « Omnes Episcopos teneri per se ipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum. (2) »

Ad Episcopum pertinet jus designandi vel approbandi concionatores. Præter parochos, nemini permissum est sine licentia Episcopi prædicare, ne Regularibus quidem in Ecclesiis suorum Ordinum, nisi benedictionem ab Episcopo acceperint. A Concilio Tridentino sancitum

(1) Phillips, *Manuale juris canonici*, § 133.
(2) Sess. V, cap. II, *de Reform.*

est : « Nullus..... contradicente Episcopo, prædicare præsumat (1). »

III. *Institutio religiosa* juventutis est alia pars magisterii episcopalis. Ad illam refertur :

1° Officium convertendi omnes curas in rectam Cleri institutionem.

2° Sollicitudo adhibenda, ut juventus cujusque conditionis non tantum fidei elementis, sed etiam pleniori religionis cognitione excolatur.

3° Jus conferendi missionem sive professoribus scientiarum ecclesiasticarum, sive omnibus magistris religionem tradentibus, eaque præscribendi quæ edoceantur.

Quæstio 3a. — Jurisdictionis episcopalis jura et officia.

I. Inspectio diœcesis.
II. Directio personarum.
III. Administratio rerum.
IV. Episcopi jura utilia et honorifica.

I. — Inspectio diœcesis.

Episcopis, ut suis muneribus recte fungantur, incumbit officium *inspectionis et vigilantiæ*, siquidem statum diœcesis continuo speculari jubentur, tum Ecclesiæ legibus (2), tum ipso nomine *Episcopi*.

Ex ista obligatione derivatur duplex officium, nempe *residentia* et diœcesis *visitatio*.

1° Residentia.
2° Diœcesis visitatio.

(1) Sess. XXIV, cap. IV, *de Reform.*
(2) « Gregi suo invigilent et assistant » (Concil. Trident, sess. XXIII, cap. I, *de Reform.*).

1. Residentia.

I. *Legis existentia.* — Residentia est munus Episcopi, siquidem etiam ex æquitate naturali nequit pastor commode gregi invigilare, nisi apud eum assidue commoretur. An hæc obligatio sit juris divini expresse revelati, Concilium Tridentinum noluit definire. Verum novo decreto pastores ad residentiam adegit.

II. *Sensus legis.* — Residentia debet esse non solum corporalis, sed formalis et laboriosa. Episcopus tenetur religiose suas obire functiones ; accuratam diœcesis acquirere notitiam, clero et populo invigilare ; promovere pietatem, studia, et opera charitatis quibus pauperes velut membra Christi subleventur.

III. *Limites legis.* — Episcopi singulis annis duos, aut ad summum tres menses extra diœcesim morari possunt, dummodo id fiat absque ullo gregis detrimento.

IV. *Causæ excusantes.* — Sunt tamen legitimæ causæ propter quas ex dispensatione R. Pontificis licet Episcopis a diœcesi abesse, scilicet christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, evidens Ecclesiæ aut reipublicæ utilitas.

V. *Sanctio.* — Si Episcopus illegitime sex menses abfuerit, suos non facit beneficii fructus, qui propterea in fabricam Ecclesiæ vel in levamen pauperum erogandi sunt.

2. Visitatio diœcesis.

I. *Visitationis necessitas.* — Juxta canones antiquiores, pastoralis cura requirit frequentem diœcesis visitationem ab Episcopo instituendam, ut pastorem cognoscant diœcesani, et Episcopus de Ecclesiarum statu certior

corrigendos, virtutes promovendas, disciplinam instaurandam. Verum minime potest leges condere quæ juri communi adversentur.

II. *Jus dispensandi.* — Potestas ferendi leges includit facultatem dispensandi. Igitur Episcopi possunt in diœcesanis legibus dispensare ; id per se intelligitur.

Cum vero inferior non possit leges superioris immutare, idcirco in legibus Pontificis et Concilii generalis dispensare nequit Episcopus, nisi facultas ipsi concedatur. Jamvero Episcopi aliquando dispensant etiam in legibus generalibus : 1° Ex jure id permittente ; v. g. in nonnullis impedimentis matrimônium prohibentibus. — 2° Ex speciali delegatione, nempe vi Indultorum quinquennalium a S. Sede concessorum. — 3° Ex legitima consuetudine ; v. g. in jejuniis, in festis quoad privatos, in dubio an casus indigeat dispensatione. — 4° Interdum ex necessitate et licentia Pontificis præsumptâ ; v. g. Episcopus relaxare potest occultum impedimentum quo laborat matrimonium contractum : tunc enim ob periculum in mora dispensatio expeti nequit, et Ecclesia jurisdictionem Episcopi supplere censetur.

2. Potestas executoria (1).

Potestas exequendi complectitur :

I. *Jus promovendi observantiam* legum diœcesis et Ecclesiæ universalis. Ad illud munus salubriter obeundum requiritur zelus fervidus et prudens, quo removeatur negligentia vel nimia severitas.

II. *Potestatem judicandi.* — Episcopus in prima instantia judicat omnes causas ad forum ecclesiasticum

(1) Soglia, *Instit. juris publici Ecclesiastici*, pars I, lib. II, cap. II. — Tarquini, *Instit. juris publici*, lib. II.

pertinentes, quæ scilicet spectant fidei morumque disciplinam, sacramenta, beneficia, cæteraque hujusmodi.

III. *Potestatem puniendi*, sine qua legislativa et judiciaria potestas sanctione destitueretur. Non solum monitis corriguntur, verum etiam ubi hæc nihil prosunt, criminosi et contumaces censuris et salutaribus pœnis canonicis ab Episcopo coercentur. Hanc potestatem coercitivam a temporibus apostolicis Episcopi exercent.

III. — Administratio rerum (1).

Administrare est spiritualem diœcesis curam gerere per rectam dispositionem rerum ad religionem pertinentium. Itaque multa sunt jura et officia episcopalis administrationis; v. g. jus conferendi officia, parochias, beneficia; ecclesiarum et beneficiorum erectio vel innovatio; bonorum ecclesiasticorum administratio; cæteraque hujusmodi per totum fere jus canonicum dispersa.

Ex instituti nostri ratione, jus episcopale conferendi beneficia dupliciter considerandum est : 1° in genere; 2° in specie quoad parochias.

1. Collatio beneficiorum in genere.

I. *Collator ordinarius.* — Ex regula generali, Episcopus in sua diœcesi omnia confert beneficia, nisi fuerint specialiter excepta; eaque potestate utitur, donec alius jus sibi competens titulo speciali probaverit. Ideo dicitur, Episcopum pro conferendis beneficiis habere intentionem fundatam in jure communi.

(1) Phillips, *Manuale juris ecclesiastici*, § 136. — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. IV.

Ubi quædam beneficia excipiuntur, v. g. beneficium Pontifici reservatum, electivum, patronatum, nihilominus Episcopi auctoritas fere semper intervenire debet, licet dispari modo pro diverso aliorum influxu; v. g. vel per institutionem qua titulus beneficii personæ designatæ confertur, vel saltem per approbationem pro cura animarum.

II. *Terminus collationis.* — Cum Episcopus jus provisionis plenum habet, unico actu beneficium conceditur, nempe transmissione diplomatis legitime confecti ; quo accepto jus in beneficio velut jus in re acquiritur, sicut acquiritur præsentato per institutionem et electo per confirmationem.

Collatio nondum acceptata, vel etiam sola personæ designatio tribuit tantummodo jus ad rem, ita ut Episcopus beneficium alteri conferre nequeat, donec vel ipse collatarius jus dimiserit, vel lapsum fuerit tempus præfixum.

III. *Modus conferendi beneficia.* — Requiritur ut Episcopus certior fiat de idoneitate promovendorum. Quamobrem regulariter institutioni præmittitur examen.

Forma vero hujus examinis non præscribitur, nisi pro beneficiis parochialibus.

2. Collatio parochiarum in specie.

I. Ad parochiale munus eligi debet persona idonea, videlicet prædita ætatis maturitate, morum gravitate et litterarum scientia. Imo ut major adhiberetur diligentia in idoneis viris ad istud officium assumendis, statutum est parochiales ecclesias dignioribus conferendas esse. Quæ regula ut fideliter observaretur, a Concilio Tridentino lata fuit lex de concursu instituendo in collatione

beneficiorum parochialium. Formam autem concursus illustrarunt Summi Pontifices (1).

II. *Lex Tridentina de concursu.*

1. Habita notitia vacationis alicujus parochiæ, Episcopus statim deputat administratorem, qui curam ecclesiæ sustinet, donec ei de rectore provideatur. Indicitur concursus per edictum episcopale.

2. Die constituto, concurrentes examinantur coram Episcopo vel Vicario generali, et tribus saltem ex synodalibus examinatoribus. Singulis assignantur eædem quæstiones ore et scripto solvendæ, idem textus concionis, idem temporis spatium. Præter doctrinam, etiam inquiruntur eorum virtutes, prudentia et aliæ dotes ad curam animarum exercendam necessariæ.

3. Inhabilibus rejectis, idonei Episcopo renuntiantur. Ex approbatis eum Episcopus eligit, quem præ cæteris digniorem judicaverit.

III. Concursu non conferuntur plures parochiæ :

1. Concursus non adhibetur quoad vicarios curatos parochiarum unitarum; nam habitualis cura parochi principalis non vacat.

2. Ecclesiæ juris patronatus laici a lege concursus solutæ sunt; etenim Episcopus debet clericum a patrono præsentatum instituere, dummodo præsentatus reperiatur idoneus.

3. Non requiritur concursus pro parocho amovibili (*Decisio congregationis Concilii*, 1617).

4. Parochia concursu non confertur, ubi nemo esset qui se dicto examini vellet subjicere (2).

(1) Pii V Const. *In conferendis.* — Benedicti XIV Const. *Cum illud.* — Ejusdem Const. *Redditæ nobis.*

(2) Giraldi, *de Parocho*, pars I, cap. II.

IV. — Episcopi jura utilia et honorifica.

Præter totius diœcesis inspectionem, personarum directionem et rerum administrationem, Episcopo competunt alia jura quæ ipsius personam respiciunt, nempe : 1° Jura *utilia;* 2° jura *honorifica.*

1. Jura utilia.

Ad Episcopum spectat jus a subditis tributa recipiendi ; quæ potestas consuevit lex *diœcesana* nuncupari. Huc pertinent :

I. *Procuratio canonica*, nempe honesta sustentatio quæ Episcopo diœcesim visitanti debetur juxta consuetudinem.

II. *Cathedraticum* seu *Synodaticum;* quo jure census quotannis (v. g. tempore Synodi) Episcopo solvitur a singulis Ecclesiis in subjectionis signum et in honorem cathedræ, nisi consuetudo contraria præscripserit.

III. *Portio canonica*, seu quarta pars legatorum piorum Ecclesiis obvenientium. Nititur veteri partitione bonorum, sed in multis diœcesibus obsolevit.

IV. *Subsidium charitatis*, in publica necessitate pauperum vel diœcesis postulandum.

V. *Taxæ* episcopali cancellariæ pro documentis scriptis solvendæ.

2. Jura honorifica.

Cum Episcopi sint principes Ecclesiæ, dignitatem episcopalem decent tum *indicia reverentiæ*, tum *insignia*, tum *privilegia.*

I. *Indicia* honoris, Episcopo exhibenda, sunt :

1. *Præcedentia*, qua tum cæteros clericos episcopali

ordine non insignitos generatim, tum intra diœcesim in functionibus episcopalibus alios Episcopos antecedunt, excepto Metropolitano, licet ex urbanitate debeant advenas honorare.

2. *Ritus solemnis* quo Episcopus visitans Ecclesias recipiendus est.

3. *Prima sedes* eidem assignanda in choro, capitulo, etc.

4. *Tituli* quibus compellari solent Episcopi.

II. *Insignia* dignitatis episcopalis sunt *ornamenta pontificalia*, quibus in solemnibus functionibus utuntur. Ad Episcopum pertinet usus pontificalium in diœcesi.

Hæc sunt insignia Episcoporum propria : caligæ, sandalia, crux pectoralis, tunicella, dalmatica, chirothecæ, annulus, mitra, baculus pastoralis, thronus.

III. Inter *privilegia* Episcopis a canonibus concessa, hæc præcipua esse videntur :

1. Possunt divina celebrare sive extra Ecclesiam ope altaris portatilis, sive intra suum oratorium privatum, vel etiam tempore interdicti.

2. Suspensionem jure latam non incurrunt, nisi Episcopi expressa mentio fiat.

3. Ipsorum nomen in canone Missæ recitatur, diesque tum electionis, tum consecrationis quotannis recolitur (1).

ARTICULUS II

DE ADJUTORIBUS EPISCOPI.

§ 1. Vicarii generales.

§ 2. Chorepiscopi, Vicarii foranei, Archipresbyteri et Decani.

§ 3. Parochus et Vicarii parochiales.

(1) Thomassin., *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. II. — Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. II, cap. VI.

§ 1. — De Vicariis generalibus.

1. Archidiaconatus velut origo Vicariorum generalium.
2. Vicariatus generalis notio et institutio.
3. Potestas Vicarii generalis.

1. Archidiaconatus velut origo Vicariorum generalium (1).

Vicarii generales originem ducunt ab institutione Archidiaconorum quibus succedunt.

I. Archidiaconi considerantur tum ut principes diaconorum, tum ut vicarii episcopales. Quemadmodum Archipresbyter urbis in muneribus ordinis sacerdotalis, ita Archidiaconus in administratione temporali primum et deinde in externa jurisdictione Episcopis subsidio erat. Ex ordine diaconorum Archidiaconus eligebatur, qui cæteris rerum gerendarum dexteritate præstaret.

Olim amplissima fuit Archidiaconorum potestas, cum omnia fere negotia ecclesiastica ipsorum ministerio peragerentur. Archidiaconus enim non solum Episcopo celebranti aderat, et officia diaconorum propria exequebatur; verum etiam Diaconis et inferioribus clericis suum cuique officium assignabat; Ecclesiæ reditus administrabat, et ratam portionem in clericos, in pauperes, et in Ecclesiæ fabricam partiebatur. Parochos aliosque beneficiatos corporaliter instituebat; juniores idoneos ad ordines Episcopo offerebat.

II. Archidiaconatus spectari potest respectu presbyterorum, vel Vicarii generalis, vel Episcopi.

1. Archidiaconus, licet ordine *presbyteris* inferior, dignitate tamen superior mox habitus est. Etenim cum esset minister Episcopi, præ se ferebat dignitatem epi-

(1) Decretalium lib. 1, tit. *de Officio Archidiaconi.* — Thomassin., *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. II.

scopalem quæ sacerdotali præeminet, sicut cardinales superant Episcopos, quia Summum Pontificem repræsentant. Imo presbyteros judicabat Archidiaconus tanquam officialis.

2. Archidiaconi, sicut postea *Vicarii generales*, instituti sunt ad jurisdictionem generaliter exercendam. Verum inter eos duplex discrimen agnoscitur : *Primo*, munus archidiaconale erat perpetuum, dum vicarius generalis est revocabilis. *Secundo*, diversum ab episcopali fuit archidiaconorum tribunal ; idoque ab illorum sententiis appellabatur ad Episcopum, dum actus Vicarii generalis censentur actus ipsius Episcopi.

3. Ab initio potestas archidiaconalis erat delegata, et a mandato Episcopi pendebat ; deinde vero abiit in potestatem ordinariam, et in perpetuam dignitatem titulo beneficiali adnexam. Archidiaconi, perpetuitate freti, sua elatione et acerbitate devenerunt in exitiales abusus ; eo usque progressi sunt, ut invaderent jura quæ propria erant Episcoporum. Ad minuendam molestam eorum potestatem, Episcopi instituerunt Vicarios generales ad nutum revocabiles. Paulatim in conciliis restricta fuit Archidiaconorum auctoritas, donec in Ecclesiis cathedralibus remansit solus titulus vel etiam nomen Archidiaconatus.

2. Vicariatus generalis notio et institutio.

Vicarius generalis definitur : *clericus deputatus ad exercendam generaliter ordinariam jurisdictionem episcopalem vice Episcopi, ita ut actus ipsius censeantur actus Episcopi.*

I. *Illius institutio.* — Vicarii generalis institutionem plerique referunt Concilio Lateranensi IV, ubi Innocentius III Episcopos hortatus est, ut si totam Episcopatus sarcinam ipsi nequirent sustinere, adjutores sibi ad-

sciscerent, quibuscum diœcesim recte administrarent.

Ætate Gregorii IX, Vicarii generales apud omnes Ecclesias nondum vigebant, nam in Decretalibus Gregorianis nulla eorum vestigia reperiuntur. Temporibus vero Bonifacii VIII invaluerant, etenim in Sexto Decretalium distinctius proponuntur ipsorum munera (1).

II. *Diversitas disciplinæ in diœcesibus.* — Equidem ex regula universali Vicarii generales Archidiaconis succedunt. Verum jus commune non determinavit Episcopi *obligationem* assumendi Vicarios generales, neque *numerum* eorum, neque *modum regulandi* exercitium Vicariatus (2).

1. Non fuit decisum, Vicarium generalem a singulis Episcopis constituendum esse; in jure nullum reperitur hujusmodi præceptum. Si vero adsit necessitas, v. g. si Episcopus per se solum causis expediendis non sufficiat, aut interdum non resideat, ob bonum diœcesis ex voluntate Ecclesiæ tenetur Vicarium generalem adhibere, et a Summo Pontifice cogi potest.

2. Numerus Vicariorum generalium ab Episcopo pendere videtur; propterea nonnullæ diœceses unum habent Vicarium generalem. Contra multi Episcopi constituunt plures Vicarios generales, sive quia hæc consuetudo inducta est propter extensionem plurimarum diœcesium, sive quia non constat episcopalem potestatem eligendi Vicarios restringendam esse ad unicum Vicarium generalem.

3. Ubi constituuntur plures Vicarii generales, inter ipsos ab Episcopo regulatur triplici modo exercitium jurisdictionis. Aliquando singulis mandatur in totam diœcesim utraque potestas voluntaria et contentiosa quam in solidum exercent; tamen ille præfertur qui

(1) Bouix, *de Judiciis*, t. I. — Leurenius, *de Vicario episcopali.*

(2) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. V.

prior negotium occupavit. Aliquando eorum officium vicariale limitatur sive quoad territorium, assignatis in diœcesi finibus intra quos quilibet Vicarius debet se continere, sive quoad indolem auctoritatis, id est, assignato alteri exercitio voluntariæ jurisdictionis, alteri exercitio jurisdictionis contentiosæ.

Jamvero in diœcesibus ubi obtinet hæc ultima dispositio, distinguitur Vicarius voluntariæ et Vicarius contentiosæ jurisdictionis : ille dicitur *Vicarius generalis*, hic appellatur *Officialis*. —Igitur ex jure constat identitas Vicariatus generalis et Officialitatis, tum quia canonice synonyma sunt nomina Vicarii generalis aut Officialis, et uterque Vicariatu fungitur; tum quia in quibusdam diœcesibus Vicarius generalis ab Officiali non distinguitur, in aliis vero discrimen inter utrumque provenit tantum ex ratione qua regulatur ab Episcopo exercitium jurisdictionis.

3. Potestas Vicarii generalis (1).

I. *Indoles istius potestatis* innotescit sequentibus regulis :

Regula 1ª. — Hæc auctoritas est *vicaria* seu ministerialis. Dum enim Episcopus proprio nomine diœcesim gubernat, Vicarius generalis non agit proprio nomine, sed nonnisi tanquam minister potestatem habet.

Regula 2ª. — Sub uno respectu, Vicarii generalis jurisdictio est *ordinaria*, non delegata. Etenim *primo*, jurisdictio Vicarii generalis est eadem cum jurisdictione Episcopi; atqui potestas Episcopi est ordinaria. — *Secundo*, ordinaria est illa jurisdictio quæ per legem officio adnectitur; atqui jurisdictio Vicarii generalis a lege deter-

(1) Schmalzgrueber, Giraldi, Maschat, Pirhing, ad Decretalium lib. I, tit. *de Officio Vicarii*.

minatur. Nam hoc ipso quod Vicarius constituatur, eidem competit jurisdictio moraliter universalis.

Regula 3ª. — Vicarius generalis jurisdictionem *generaliter* exercet; id est, ad vicariatum generalem requiritur ut generalitas locorum et causarum ipsi committatur. Equidem non necessaria est jurisdictionis universalitas absoluta quæ nullam patitur exceptionem; sufficit vero universalitas moraliter sumpta quæ aliquas reservationes quoad loca et causas admittit.

Regula 4ª. — Officium Vicarii generalis determinat essentialis illa proprietas, scilicet quod *actus a Vicario gestos Episcopus faciat suos quoad juris effectus.* Etenim certum est Vicarium generalem a mere delegato differre, siquidem Vicarius constituit idem cum Episcopo tribunal, et ab ipso ad Episcopum non appellatur. Atqui nisi actus illius haberentur tanquam ab Episcopo gesti, ipse non differret a delegato, diversum esset tribunal Præsulis et Vicarii, neque daretur ratio cur a sententia Vicarii ad Episcopum non appellaretur.

Regula 5ª. — Expirat Vicarii jurisdictio tribus præsertim modis : *primo* per revocationem; *secundo* per renuntiationem; *tertio* per Episcopi mortem aut translationem.

Regula 6ª. — Vicariatus generalis non est titulus beneficialis, cum non sit perpetuus. Attamen sensu minus stricto est dignitas, quatenus habet præcedentiam cum jurisdictione. Verum inferior capitulo censetur (1).

II. *Objectum potestatis Vicariorum generalium.*

Regula 1ª. — Vicarius potest generatim expedire negotia, quæ ad jurisdictionem episcopalem ordinariam pertinent, exceptis iis quæ jus excepta esse voluit, vel Episcopus expresse sibi reservavit. Ratio est, quia Vica-

(1) Gardellini, *Decreta authentica Congregationis Rituum.*

rius in iis quæ jurisdictionis sunt, Ordinarius censetur, atque unum et idem tribunal cum Episcopo constituit. Attamen nihil impedit quominus Episcopus possit Vicarii potestatem restringere, et multa sibi reservare.

Regula 2ª. — Triplicis generis sunt ea quæ a generali Vicariorum potestate eximuntur : *Primo,* Vicarius ea præstare nequit, quæ ad potestatem ordinis spectant. *Secundo,* nequit iis rebus se immiscere, quæ ad Episcopum tanquam Sedis Apostolicæ delegatum pertinent, et multo minus in iis quæ specialiter soli Episcopo conceduntur. *Tertio,* plurima ob rei gravitatem Episcopo reservantur : v. g. sine speciali mandato Vicarius beneficia non confert; non visitat diœcesim ; causas criminales non cognoscit.

§ 2. — De Chorepiscopis, Vicariis foraneis, Archipresbyteris et Decanis.

Isti Episcoporum adjutores medium tenent locum inter Vicarios generales et Parochos. Differunt a Vicariis generalibus, siquidem in aliqua parte diœcesis Episcopum adjuvant, dum Vicario generali competit jurisdictio moraliter universalis. Differunt a Parocho, nam pluribus parochiis invigilant.

1. De Chorepiscopis.
2. De Vicariis foraneis.
3. De Archipresbyteris et Decanis.

1. De Chorepiscopis (1).

Chorepiscopi, seu ruris Episcopi, ante sæculum x fuerunt in vicis adjutores Episcoporum. Agendum est de illorum ordine et auctoritate.

(1) Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. III. — Thomassin., *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. II.

I. *De illorum ordine* quæri solet num Episcopi, an presbyteri tantum fuerint. Difficultas oritur ex eo quod veterum monumenta modo illos exhibent Episcopatu insignitos, modo tantum sacerdotio initiatos.

Nonnulli existimant chorepiscopos fuisse Episcopos. Communior est sententia eorum qui dicunt illos saltem plerosque fuisse presbyteros, tum quia chorepiscopi ab uno tantum civitatis Episcopo ordinabantur, dum Episcopi a tribus Præsulibus jam consecrandi erant; tum quia canones vetabant Episcopos in pagis constituere, et chorepiscopi non alibi quam in vicis constituebantur. Interdum vero ad officium chorepiscoporum admittebatur Episcopus a sua diœcesi ob persecutionem expulsus, vel legitima auctoritate privatus ; huc pertinent conciliorum canones, quibus permittitur chorepiscopis, cum venia Episcopi, functiones episcopales peragere.

II. *Dignitas eorum.* — Singuli chorepiscopi præerant ruris presbyteris et pluribus ecclesiis, easque visitabant. Clericis ruralibus in aliam ecclesiam abeuntibus dabant litteras dimissorias. Minores ordines conferebant ; quin etiam, si episcopali charactere insigniti fuissent, presbyteros quoque et diaconos ordinabant ex delegatione Episcopi cui subjiciebantur.

Jamvero cum chorepiscopi tot muneribus decorati intra limites suæ potestatis non se continerent, et invaderent jura Episcoporum; cumque nec canones conciliorum, neque Decretales Pontificum satis fuissent ad ambitionem illorum coercendam, Ecclesiæ visum est dignitatem ejusmodi abolere. A tempore concilii Metensis (888), nulla illius occurrit mentio.

2. De Vicariis foraneis (1).

I. *Eorum origo.* — Extinctis chorepiscopis, instituti sunt alii Episcoporum adjutores rurales, qui dicuntur *Vicarii foranei* vel *Decani*, quatenus præ se ferunt imaginem Vicarii generalis vel Archipresbyteri urbani.

Definiri possunt : clerici permanenter deputati ut quasdam levioris momenti causas in certa diœcesis parte expediant.

II. *Ad illorum auctoritatem* referuntur regulæ sequentes :

1. Discrimen existit inter Vicarios foraneos et Vicarium generalem. *Primo*, eorum auctoritas est particularis, non tantum quoad loca, sed etiam quoad causas ; Vicarius vero generalis exercet jurisdictionem moraliter universalem. *Secundo*, Vicarius foraneus habet tribunal ab Episcopo separatum, et ab illius sententia fieri potest appellatio ad Episcopum.

2. Distinguitur a cæteris delegatis, ex eo quod permanenter deputetur. Ejus auctoritas, cum jure communi non determinetur, tanta est quantam Episcopus mandavit. Vicarii foranei pro arbitrio Episcopi constituuntur, sive per specialem delegationem, sive per legem diœcesanam.

3. Vicarius foraneus Episcopum in levioribus causis adjuvat. Illius consuetum munus est, Episcopo renuntiare mores clericorum et in eorum crimina inquirere ; observantiam statutorum synodalium et decretorum Episcopi promovere ; Episcopum admonere, si qua forte in suis oppidis adversus religionem perpetrentur. Causas non criminales parvi momenti judicare potest.

(1) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. III, cap. III. — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. V.

3. De Archipresbyteris et Decanis (1).

Antiquum est Archipresbyteri nomen, quo primus sacerdotum intelligitur. Archipresbyteri vero sunt duplicis generis : unus *urbanus*, alii autem *rurales*.

I. *Archipresbyter urbis.* — Unus olim fuit in singulis diœcesibus Archipresbyter, in civitate episcopali constitutus. Presbyteris Ecclesiæ cathedralis præerat, et primus post Episcopum imperabat in iis quæ ad sacrum ministerium pertinent ; v. g. divinis officiis dabat operam ; impedito Episcopo ad illum spectabat missam celebrare, sacramenta ministrare.

Attenta ipsius institutione, erat prima post Episcopum dignitas. Sed ordine quidem superior Archidiacono, tamen jure Decretalium est inferior ; nam ille functiones ordinis aut fori interni peragebat tantum in civitate, dum Archidiaconi jurisdictio externa se extendebat in totam diœcesim.

Archipresbyter urbis solum retinet antiqui splendoris imaginem ; ipse est dignitas, et habet aliquam præeminentiam. Statuta diœcesana et praxis locorum sunt regulæ quibus prærogativæ illius determinantur ; proinde si quædam potestas ei competit, ex consuetudine desumenda est. Verum spectato jure communi jurisdictione destituitur.

II. *Archipresbyteri rurales* seu *Decani*.—Cum Episcopus solus omnibus presbyteris satis attendere non possit, jam a sæculo x consueverunt Episcopi suas diœceses dividere in varios districtus seu *Decanias*, quibus singulis singuli Archipresbyteri rurales sub nomine Decanorum præficiuntur. Qualicunque nomine vocentur, eorum

(1) Decretalium lib. I, tit. XXIV, *de Officio Archipresbyteri.*

auctoritas magis ex statutis localibus quam ex jure communi scripto colligenda est.

Ad praxim quod attinet, unum animadvertendum est. Decani sub duplici aspectu considerari possunt : vel enim ad quædam negotia levis momenti expedienda et judicanda veram jurisdictionem exercent; hujusmodi Decani Vicariis foraneis æquiparantur; vel presbyteris cujusdam districtus præesse videntur sine jurisdictione proprie dicta; isti Decani præ se ferunt quidem imaginem Archipresbyteri urbani, sed non sunt Vicarii Episcoporum.

§ 3. — De Parocho et vicariis parochialibus.

QUÆSTIO 1. De Parocho.
QUÆSTIO 2. De vicariis parochialibus.

QUÆSTIO 1ª. — DE PAROCHO.

Nomen *Parochus* derivatur a voce græca παροιχέω (*incolo*); parochi enim incolatum seu stabilem sedem occupantes in determinato districtu, subsidia vitæ christianæ populo fideli subministrant. Parochus etiam dicitur *plebanus*, *rector*, *curatus* a plebe quam regit, et ab animarum cura quam suscipit.

Definitur parochus : *Clericus legitime deputatus ad administrandum, ex obligatione et proprio nomine, verbum Dei et sacramenta certo diœcesanorum numero, qui ab ipso vicissim sacra recipere aliquatenus tenentur.*

Vox *parochia* olim ad designandam diœcesim adhibita fuit. A multis sæculis significat vel parochianorum collectionem, vel ecclesiam cui adscriptus est populus parocho subditus.

1. De Parochorum origine.
2. De illorum munere.

I. — De Parochorum origine (1).

I. *Parochiarum institutio ecclesiastica.* — Per tria fere priora Ecclesiæ sæcula, nulli extiterunt parochi proprie dicti, stabilem curam obtinentes in proprium populum. Etenim prioribus sæculis constans disciplina viguit, ut fideles, tum intra tum extra civitatem episcopalem degentes, nonnisi cum Episcopo missarum solemnia liturgicis diebus celebrarent. Hanc legem viguisse testantur scriptores (2); illam memorant Patres (3); eam disciplinam confirmant concilia (4) quibus omnino prohibitum fuit, ne presbyteri sacros conventus facerent ubi non adesset Episcopus, vel aliud altare constituerent. Jamvero ista disciplina de sacris conventibus a totius diœcesis fidelibus apud Episcopum celebrandis, probat, parochorum institutionem eo tempore nondum inductam fuisse; nam si extitissent parochiæ distinctæ et parochi, sive intra sive extra civitatem episcopalem, licitum fuisset fidelibus in singulis parœciis sacram liturgiam celebrare, sacramenta recipere.

Episcopus erat unus diœcesis pastor et veluti parochus; solebat curam animarum per se ipsum exercere. Ubi impeditus erat, ad sustinendum laborem utebatur opera presbyterorum; ex eis modo hunc, modo illum ad explendas vices deputabat ad diem. Pro libitu eos mittens, et revocans, nulli committebat per modum sta-

(1) Thomassin., *Vetus et Nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. II. — Devoti, *Institutionum canonicarum* lib. I, tit. III.

(2) Petavius, Morin., Thomassin., Lupus, Pagi.

(3) S. Ignatius, S. Justinus, S. Cyprianus, Tertullianus. S. Ignatius ait : « Omnes in unum templum Dei concurrite; unum altare sicut « unus Episcopus cum presbyteris et diaconis... Non licet sine Epi- « scopo baptizare, nec agapem celebrare. »

(4) Concilium Antiochenum et Carthaginense.

bilis officii curam animarum in certam diœcesis partem.

Parochiæ rurales quarto circiter sæculo constitutæ sunt. Crescente fidelium numero, cum una Ecclesia congregandis omnibus non sufficeret, plures erectæ sunt ecclesiæ in quas paulatim territorium diœcesis distributum est. Primum Episcopi deputarunt, nondum stabiliter, quosdam presbyteros qui certæ portioni gregis deservirent. Ex consuetudine istud munus temporarium evasit stabile et parochiale. Hunc usum commendarunt Concilia, et tandem retinendum decreverunt canones Ecclesiæ.

Igitur institutio parochorum inducta est potestate ecclesiastica, et quidem ruri multo ante quam in civitatibus episcopalibus.

II. Inde infertur *parochos nòn esse institutionis divinæ.*

1. Dum inquiritur origo parochorum, non agitur de ordine presbyteratus, nam concilium Tridentinum definivit « esse in Ecclesia hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat Episcopis, *presbyteris* et ministris; » neque *de officio pastorali,* quod in Episcopatu continetur; neque de *ministerio* sacerdotum a quibus, ex voluntate Christi, Episcopi adjuvantur.

Proposita quæstio respicit tantum parochos proprie dictos, quatenus curam animarum in certa diœcesis parte stabiliter et proprio nomine exercent. Sub isto respectu, parochiatus diversus est ab officio Episcopi, vicarii, presbyteri adjutoris. Munus parochiale differt ab officio pastorali Episcoporum; etenim Episcopus, quamvis antiquitus donatus fuerit nomine sacerdotis, presbyteri, pastoris, est ordine et jurisdictione superior, et curam animarum in universam diœcesim consequitur. Illud distinguitur ab officio vicarii; nam vicarius suo munere fungitur nomine alterius, parochus vero proprio nomine.

Differt ab officio presbyteri adjutoris, qui verbum divinum et sacramenta transitorie ministrat, dum parochus fideles sibi commissos stabiliter regit.

Jamvero si parochi essent institutionis divinæ, profecto extitissent ab initio Ecclesiæ; atqui probari nequit parochos proprie dictos prioribus sæculis extitisse. Etenim antiqua documenta, deficientibus conditionibus ad curam parochialem requisitis, intelliguntur alia de Episcopis, alia de presbyteris.

2. Qui parochos divinitus institutos esse opinantur, eorum originem a 72 discipulis repetunt. Atqui neque Scriptura neque Traditione probatur, parochos a Christo institutos fuisse tanquam successores 72 discipulorum.

Ratio est, quia isti discipuli missi quidem sunt in omnem locum et civitatem, quo Christus erat venturus, ad animas ejus adventui præparandas; sed neque erant charactere sacerdotali insigniti, siquidem nemo presbyteratum ante cœnam dominicam accepit, et ex ipsis electi sunt quos Apostoli diaconos ordinarunt. Neque illis tributa erat potestas regendi populos, vel facultas ministrandi sacramenta, cum potestatem clavium nonnisi post resurrectionem suam Christus Apostolis actu tradiderit. Itaque procul aberant discipuli ab iis, quæ proprie parochum constituunt.

Attamen, juxta monumenta Traditionis, v. g. juxta Pontificale, quædam similitudo desumitur ex inferiori gradu quem obtinuerunt 72 discipuli respectu Apostolorum : nimirum discipuli exhibent typum presbyteratus. Sicut inter eos quorum opera Christus utebatur, priori loco conspiciuntur Apostoli, inferiori autem discipuli, ita summum sacerdotium in Episcopis, sacerdotium autem secundi ordinis in presbyteris reperitur. Verum ista similitudo respicit presbyteratum, non parochiale officium.

Merito igitur opinio de divina parochorum origine a celeberrimis Theologis et canonistis jamdiu profligata est. Propterea parochi non constituunt tertium gradum in Hierarchia divinitus instituta.

II. — De Parochorum munere.

1. Parochiale munus in genere.
2. Parochorum jura et officia in specie.

1. Parochiale munus in genere.

Concilium Tridentinum germanam indolem Parochorum exhibet (1) : « In iis civitatibus ac locis, ubi parochiales ecclesiæ certos non habent fines, nec earum rectores proprium populum quem regant, sed promiscue petentibus sacramenta administrent, mandat sancta Synodus Episcopis, pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremque parochum assignent, qui eas cognoscere valeat et a quo solo licite sacramenta suscipiant; aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. »

Juxta hæc verba, *parochus curam animarum per verbi divini et sacramentorum administrationem, seu jurisdictionem fori interni, ordinariam et Episcopo subjectam, in populum territorii legitime circumscripti stabiliter exercet.*

Genuina muneris parochialis notio sequentibus principiis evolvitur :

I. *Parochus curam animarum exercet per verbi divini et Sacramentorum administrationem.*

Auctoritas parochorum respondet naturæ societatis cui præficiuntur : atqui parochia est societas domestica in

(1) Sess. XXIV, cap. XIII.

qua repræsentatur officium paternum Episcopi. Proinde tantum possunt parochi quoad suos subditos, quantum potest pater in ordine naturali quoad filios suos.

Jamvero patris officium est prolem generare, illam sustentare et in bonis moribus instituere. Igitur parochianorum familia spiritualis nascitur per Baptismum, alitur per alia *Sacramenta* et in bonis moribus servatur per *Prædicationem.* Hæc officia muneris pastoralis dicuntur *cura animarum.*

Unde 1. Parochiatus secum infert jurisdictionem *fori interni ordinariam;* nam vi juris communis, ex officio suo, parochus constituitur minister ordinarius Prædicationis et eorum Sacramentorum quæ Episcopo non reservantur.

2. Parocho non competit *jurisdictio externa* seu legislativa et judiciaria. Ipse dispensare nequit, nisi quoad jejunia et festa, ratione consuetudinis (1).

II. *Auctoritas parochialis exercetur in populum certis finibus limitatum.* Inde inferuntur corollaria :

1. Ad Episcopum spectat limites parochiarum statuere.

2. Parochus ex obligatione et proprio nomine curam exercet in fideles sibi commissos.

3. Nemo, præter Episcopum, in ecclesia parochiali munus sacrum obire potest sine parochi licentia.

4. Parochiani nonnisi a Parocho plura sacramenta recipere possunt.

III. *Parochus munere suo stabiliter fungitur.*

Officium parochiale requirit stabilitatem; confertur enim vel ad vitam, vel saltem ad tempus indefinitum. Ideo duplex distinguitur stabilitas, scilicet *perpetuitas et amovibilitas.*

1. Discrimen inter *perpetuitatem* et *amovibilitatem.* Perpetuitas est stabilitas parochorum qui non removentur,

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, lib. I, tit. XXXI, § 6. — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, t. I, dissert. VI.

nisi judicialiter et ex causis in jure determinatis. Amovibilitas est imperfecta stabilitas clericorum qui possunt sine judicio removeri, quando id postulat bonum diœcesis.

Perpetuitas sequitur titulum; id est, beneficium stricte sumptum seu titulus beneficialis confertur in perpetuum. Propterea parochus intitulatus, nimirum ille qui per institutionem canonicam adeptus est beneficii titulum, fit perpetuus. Jamvero plerique parochi sæculares accipiunt titulum beneficialem : unde parochus sæcularis præsumitur perpetuus.

Clericus amovibilis non instituitur canonice, sed deputatur ad beneplacitum : cura ipsi non confertur in titulum beneficialem. Verum, quoad curam animarum exercendam, nulla datur differentia inter parochos amovibiles et perpetuos.

2. *De amovibilitate* quæritur in genere, utrum amovibilitas quorumdam parochorum adversetur legibus Ecclesiæ; in specie, quid sentiendum sit de statu parochorum Galliæ.

Regulariter ecclesiæ parochiales conferri debent in perpetuum, siquidem beneficia sæcularia præsumuntur perpetua. Quapropter Episcopi parochiis præficiunt rectores inamovibiles, nisi aliter jure speciali dispositum fuerit.

Attamen Ecclesia quosdam parochos amovibiles admittit (1). Etsi possint amoveri, attendit Episcopus ut de facto non removeantur sine legitima causa.

Rectores succursalium in Gallia sunt amovibiles ex decisione Congregationis Concilii (2).

(1) *Concilium Tridentinum*, sess. VII, cap. VII. — Giraldi, *de Parocho*, appendix 11.

(2) « Ex audientia Sanctissimi die prima maii 1845 : Sanctissimus « Dominus noster, universa rei ratione mature perpensa, gravibusque

2. Jura et officia parochorum in specie.

Jura parochorum.

Munus parochiale complectitur tum jus administrandi sacramenta, tum jura honorifica et utilia.

I. *Jus administrandi sacramenta.* — 1. Legitimus Baptismi minister est parochus vel alius sacerdos a parocho deputatus. (*Rituale romanum.*)

2. Ad parochum pertinet jus fori pœnitentialis. Proinde parochus potestate ordinaria parochianos suos absolvit, etiam ubique locorum; alienorum confessiones in sua parochia licite audit. Verum hodie parochiani non prohibentur coram alio sacerdote approbato peccata confiteri.

3. Communio paschalis proprio parocho reservata est.

4. Parochus per se vel per alium assistit matrimoniis, et nuptiis benedicit.

5. Ad ipsum spectat jus ministrandi Viaticum et Extremam Unctionem.

II. *Jura honorifica et utilia.* — 1. Inter jura honorifica recensentur *functiones parochiales* et *præcedentia.*

A functionibus mere sacerdotalibus differunt *functiones parochiales* quæ a parocho fieri consueverunt, v. g. benedictio fontis baptismalis. Ad discernendum illas functiones quas Capellani Confraternitatum nequeunt peragere, standum est decreto generali Congregationis Rituum anni 1704.

Parochus in propria ecclesia præcedit aliis etiam in dignitate constitutis. Extra propriam ecclesiam, Parochi sedent post clerum Ecclesiæ cathedralis.

« ex causis animum suum moventibus, benigne annuit, ut in regimine « ecclesiarum succursalium, nulla immutatio fiat, donec aliter a « sancta Apostolica Sede statutum fuerit. »

Parochi inter se præcedunt prioritate assumptionis; sed parochus perpetuus præcedit amovibili.

2. Jura *utilia* sunt jus sepeliendi, jura stolæ, jus accipiendi oblationes.

Officia parochorum.

Præcipua parochorum officia hæc sunt :

I. *Vigilantia pastoralis.* — Parochus debet oves suas agnoscere, eis vitæ exemplo præire et in parœcia residere.

II. *Obligatio docendi* complectitur triplex officium :

1. De obligatione *prædicandi* Concilium Tridentinum statuit : « Quicumque parochiales ecclesias obtinent, per se vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus, plebem sibi commissam, pro sua et ejus capacitate, pascant salutaribus verbis (1). »

2. De obligatione *catechizandi* pueros, idem concilium decernit : « Episcopi, saltem dominicis et festivis diebus, pueros in singulis parochiis fidei rudimenta diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt (2). »

3. Ad parochum spectat scholas invisere.

III. Obligationes respectu *cultus divini :*

1. Zelus domus Dei, et digna celebratio divinorum officiorum.

2. Missa pro populo applicanda diebus dominicis et festis etiam suppressis.

3. Munus denuntiandi indulgentias, festivitates, jejunia, mandata Episcopi.

IV. Quoad *sacramenta*, parochus tenetur 1° præsto esse in iis administrandis.

(1) Sess. V, cap. II.
(2) Sess. XXIV, cap. IV.

2° Libros parochiales baptizatorum, nubentium et mortuorum describere.

V. Pars muneris parochialis est *bona ecclesiæ temporalia* sedulo curare, et de illis rationem singulis annis Episcopo reddere.

Quæstio 2a. — De Vicariis parochialibus.

Vicarius parochialis est ille qui in cura animarum vices alterius gerit.

1. Variæ species Vicariorum parochialium.
2. Notio Vicariorum proprie dictorum.

I. — Variæ species Vicariorum.

Alii sunt *Vicarii curati perpetui* qui parochis æquiparantur, alii vero *Vicarii temporales*.

1. De Vicario curato perpetuo.

I. *Illius notio*. — Vicarius curatus est ille qui ab Episcopo canonice instituitur in ecclesia parochiali, cujus curam actualem, a parocho primitivo independentem, accipit. Parochus principalis dicitur ille qui solum retinet curam habitualem.

Vicarius curatus, ita dictus ad servandum parochi principalis titulum, est reipsa parochus, siquidem actualis cura independenter ad ipsum pertinet. Ei competunt generatim jura et officia parochorum; tamen ad ipsius deputationem non adhibetur concursus.

II. *Ejus constitutio*. — 1. Vicarius curatus in ecclesiis parochialibus constituitur potissimum ex duplici causa : vel quia ecclesia unita est alteri ecclesiæ, vel quia erigitur ecclesia filialis.

2. Concilium Tridentinum statuit (1) : « Beneficia curata quæ cathedralibus vel monasteriis unita reperiuntur, ab Ordinariis visitentur, qui sollicite providere procurent, ut per idoneos vicarios, etiam perpetuos, nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur, ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur. »

3. Vicarii perpetui ad nominationem illorum in quorum Ecclesiis unitis ponentur, cum Ordinariorum approbatione deputentur (2).

2. De Vicariis temporalibus.

Vicarii temporales vel parochi remoti vices gerunt, vel parochum præsentem adjuvant.

I. Vices parochi mortui vel absentis gerunt *Administrator* et *Substitutus*.

1. *Administrator* ab Episcopo deputatur ad vacantem parochiam regendam, donec novus rector constituatur (3).

2. *Substitutus* agit vices parochi absentis. A parocho ominatur cum approbatione Episcopi (4).

II. Parochum residentem adjuvant *coadjutores* et *vicarii proprie dicti*, sicut Coadjutor et Vicarius generalis ad Episcopum juvandum deputantur.

1. *Coadjutor* ab Episcopo datur parocho qui perenni infirmitate animi vel corporis detinetur. Canones prohibent ne beneficiatus infirmus removeatur; ne vitæ subsidia ei auferantur; ne coadjutor cum futura successione constituatur nisi a Summo Pontifice.

(1) Sess. VII, cap. VII.
(2) Pii V constitutio *Ad exequendum*.
(3) Concilium Trid., sess. XXIV, cap. XVIII.
(4) Concilium Trid., sess. XXIII, cap. I.

Coadjutori confertur potestas supplendi in obeundis muniis parochialibus. Si parochus omnino inhabilis existat, coadjutor regit parochiam. Si vero parochi inhabilitas sit partialis, nequit coadjutor ea omnia obire, quæ coadjutus vult et potest ipsemet explere.

2. Parochis non inhabilibus sed laborantibus duntaxat, dantur *vicarii proprie dicti*, de quibus in specie agendum est.

II. — Notio Vicariorum proprie dictorum.

Vicarius definitur presbyter deputatus, ob ingentem parochianorum numerum, ad juvandum in animarum cura parochum residentem et administrantem.

I. *Vicariorum nominatio.* — 1. Ad Episcopum pertinet decernere, an et quot vicarios debeat parochus sibi adjungere. Etenim Concilium Tridentinum statuit (1) : « Episcopi in omnibus ecclesiis parochialibus in quibus populus ita numerosus sit, ut unus rector non possit sufficere sacramentis ministrandis et cultui divino peragendo, cogant rectores, *sibi tot sacerdotes ad hoc munus adjungere* quot sufficiant ad sacramenta exhibenda et cultum divinum celebrandum. »

2. Juxta verba Concilii et Innocentii XIII, vicarii ab ipsis parochis eligi consueverunt, postquam ab Episcopo examinati et approbati erant. Non sufficit eos jam probatos fuisse ad confessiones, sed necessaria est specialis approbatio ad munus illorum.

Si Parochus vicarios assumere negligat, vicarii deputantur ab Episcopo. Itaque, propter indigentias temporum, eorum deputatio et remotio in multis locis hodie ad Episcopum spectant.

3. Episcopi determinant convenientem eorum sustenta-

(1) Sess. XXI, cap. IV, *de Reform.*

tionem. Imo legibus particularibus multi vicarii jubentur cum parocho habitare.

II. *Jurisdictio Vicariorum.* — Ad audiendas confessiones pro tota diœcesi approbantur : ideo possunt illas audire sine parochorum licentia.

Ad cæteras functiones quod attinet, vicarius sive a parocho, sive ab ipso Episcopo sit constitutus, curam exercet nomine parochi et instar ipsius. Cum ei committatur in genere administratio sacramentorum, manifestum est illum ad universalitatem causarum delegatum esse. Inde infertur vicarios etiam matrimoniis valide assistere, et subdelegare posse.

III. *Mutua relatio parochi et vicarii* non tam jure quam charitate ordinari debet.

Duo potissimum sunt officia vicariorum. Primum est *diligens subsidium* in cura animarum; quod sic intelligitur, ut parochus possit semper quoscumque actus ministeriales si velit, in persona peragere.

Alterum officium est *obedientia,* qua non seorsum, sed conjunctim cum parocho curam animarum exercent. Meminerint vicarii, se inferiores esse et parochorum discipulos (1).

DISSERTATIO II

DE JURISDICTIONE COLLEGIALI.

(1) Analecta juris pontificii : *Traité des vicaires paroissiaux.*

CAPUT I

De conciliis.

ARTICULUS I

NOTIO CONCILIORUM.

§ 1. — Conciliorum definitio et species (1).

I. *Definitio.* — Concilia ecclesiastica definiuntur : *legitimi conventus in quibus negotia Ecclesiæ ordinantur, et Prælati judicant.* — Dicitur 1° *legitimi,* nam conventus contra canones celebratus non est concilium, sed conciliabulum. — 2° *Negotia Ecclesiæ* spectant fidem, disciplinam, unitatem, etc. — 3° *Prælati,* siquidem concilia præsertim Episcopis componuntur. — 4° *Prælati judicant;* his verbis definitio non excludit synodum diœcesanam, in qua solus Episcopus leges statuit.

Juxta hanc definitionem, tum a personis convenientibus, tum a negotiis ordinandis, aliud est cœtus civilis, aliud concilium ecclesiasticum. Tertium genus, nempe Episcoporum et laicorum comitia mixta quibus olim leges ecclesiasticæ et civiles conditæ sunt, ad utramque

(1) Jacobatius, *Tractatus de concilio.* — Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, tom. I, dissert. I. — Audisio, *Droit public de l'Église*, t. I.

speciem reducitur, sive quia negotia Ecclesiæ a solis Prælatis decernebantur, sive quia Episcopi velut regni proceres cum laicis res politicas definiebant.

II. *Species conciliorum.* — Cum singula Episcoporum collegia in conciliis congregari possunt, inde colligitur, tot esse species conciliorum quot habentur legitimi Pastorum conventus. Igitur concilia dividuntur in *generalia* et *particularia.*

Collegium generale Episcoporum efformat *concilium œcumenicum*, quo repræsentatur Ecclesia universalis.

Concilium *particulare* est vel nationale, vel provinciale, vel diœcesanum, prout Ecclesiam nationis aut provinciæ, aut diœcesis repræsentat. — Concilium nationale ex Episcopis unius nationis sub Patriarcha vel Primate coalescit. Concilium provinciale constat ex Episcopis provinciæ, præsidente Metropolita, congregatis. Synodus diœcesana est legitimus cleri conventus, in quo Episcopus res diœcesis ordinat.

§ 2. Origo et utilitas conciliorum.

1. Eorum origo (1).

I. *Origo concilii generalis.* — Collegia Episcoporum in unam voluntatem convenire possunt, vel *habitualiter*, nempe legibus sui capitis obsequendo, vel *actualiter*, videlicet in conciliis. Proinde Christus, ex eo quod constituerit corpus episcopale, eo ipso Ecclesiæ dedit facultatem celebrandi concilia generalia. Imo divinam assistentiam ab ipso promissam fuisse, probare videtur argumentum a minori ad majus in conciliis deductum ex verbis Christi : *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine*

(1) Bellarmin., *De conciliis.* — Bouix, *Du concile provincial*, 1re partie, chap. VI.

meo, ibi sum in medio eorum (Matth., XVIII, 20). Ipsi Apostoli praxim Conciliorum inducentes, conciliariter dixerunt : *Visum est Spiritui sancto et nobis...* (Act., XV, 28). Cætera vero quæ spectant tempus et modum celebrandi concilia, nonnisi ab Ecclesia determinantur. Quapropter in institutione conciliorum disciplina imitatur jus divinum : sicut enim ex voluntate Christi corpus episcopale Romano Pontifici semper adhæret saltem habituali consensu, ita quandoque ex Ecclesiæ arbitrio convocantur concilia, ut Episcopi actualiter in unanimem sententiam conveniant.

Itaque a jure divino derivatur facultas celebrandi concilia; istius autem facultatis exercitium ab Ecclesia pendet. Hæc est ratio cur controversum fuerit, utrum concilium generale sit institutio divina vel ecclesiastica.

II. *Origo conciliorum particularium.* — Disciplina, Ecclesiarum particularium collegia instituens, velut typum habuit corpus episcopale. Etenim quemadmodum omnes Episcopi cum R. Pontifice constituunt Ecclesiam regentem, ita Episcopi nationis cum Patriarcha vel Primate, Episcopi provinciæ cum Metropolita, presbyteri diœcesani cum Episcopo tanquam membra cum capite unum corpus efficiunt. Jamvero collegium generale Episcoporum efformavit concilia œcumenica; simili ratione in Ecclesiis particularibus collegia Pastorum convocantur ad concilium nationale vel provinciale, vel diœcesanum.

Ex ratione et origine conciliorum colligitur eorum utilitas.

2. Utilitas conciliorum.

I. *Concilii generalis necessitas vel utilitas* (1).

(1) Phillips, *Du droit ecclésiastique dans ses principes généraux*, t. II, § 83. — Salmon, *De l'étude des conciles.* — Sibour, *Institutions diocésaines.*

1. Nulla existit *absoluta necessitas* conciliorum generalium. Id probatur triplici ratione : *primo*, neque Scriptura neque traditione affertur positivum et determinatum Christi præceptum. — *Secundo*, per plura sæcula mediis ordinariis Ecclesia recte gubernata fuit, ejusque libero arbitrio concilia sunt convocata. — *Tertio*, Ecclesia dispersa, per Pontificem loquens, infallibilis est, et ordinariis difficultatibus providet. Aliunde concilia non sunt potestas distincta a corpore episcopali, sed tantum adhibentur ut habitualis voluntatum consensus fiat actualis.

Verum concilia præ se ferunt medium extraordinarium ecclesiastici regiminis. In necessitatibus extremis, quæ arbitrio Ecclesiæ æstimantur, concilia sunt moraliter necessaria, siquidem unitatem internam exprimunt, externamque firmant.

2. *Utilitatem* conciliorum generalium probant : *primo*, laudes quibus a *Patribus* celebrantur.

Secundo, historia quæ felices eorum exitus narrat.

Tertio, praxis Ecclesiæ : in majoribus discriminibus Ecclesia, ubi commode potuit, conciliis usa est ; per ea sæpius hæreses extirpavit, schismata extinxit, suam libertatem vindicavit, abusus eliminavit, disciplinam restituit.

Quarto, rationes canonicæ : in conciliis ob frequentiam Prælatorum splendidior apparet Ecclesiæ corporis episcopalis et Pontificatus majestas. Præterea diligentior existit sollicitudo, inquisitio rerum profundior adhibetur, maturius profertur sententia. Insuper apud subditos obedientia promptius et suavius obtinetur. Demum contumacia novatorum efficacius frangitur.

II. *Conciliorum particularium utilitas* jam constat ex iisdem rationibus quibus probatur concilia generalia regimini Ecclesiæ prodesse. Verum in specie æstimanda

est convenientia concilii nationalis, provincialis et synodi diœcesanæ.

1. *Concilia nationalia*, sin minus necessaria, tamen utilia sunt in casibus arbitrio Pontificis determinandis; ratio est, quia in eis negotia totius gentis maturiori consilio et majori auctoritate definiuntur. Verum fatendum est, minorem esse illorum utilitatem a tempore quo Sancta Sedes multa inter causas majores reposuit et ipsa cognoscit, quæ olim conciliis nationalibus committebantur.

2. Utilitatem *conciliorum provincialium* exprimit concilium Coloniense (1549) : « In synodis redintegratur unitas, studetur corpori in sua integritate conservando; ubi ea quæ in visitatione non dabatur exequi, executionem studiis communibus assequuntur, ubi de omnibus ad bene christianeque vivendum necessariis statuitur, ut verissime dicatur : salus Ecclesiæ, terror hostium ejus et fidei catholicæ stabilimentum sunt synodi, quas etiam rectissime corporis Ecclesiæ nervos dixerimus. Neglectis enim synodis non aliter ecclesiasticus ordo diffluit, quam si corpus humanum nervis solvatur. »

3. *Synodus diœcesana* ob multiplicem rationem utilis est, sive respectu cleri, sive respectu disciplinæ.

Respectu cleri synodus zelum parochorum fovet, et unitatem Episcopi cum presbyteris diœcesanis firmat.

Respectu disciplinæ, synodus est medium ad eam instaurandam, tum quia per synodum Episcopus uno intuitu statum totius diœcesis complectitur, et leges convenientes melius præparantur; tum quia synodus observantiam legum promovet, dum illis venerationem et assensum conciliat. Proinde exercitia spiritualia non supplent synodum.

ARTICULUS II

REGULÆ DE CONCILIORUM CONVOCATIONE, CELEBRATIONE ET CONFIRMATIONE.

§ 1. — De concilio generali (1).

Concilium generale est conventus majorum totius Ecclesiæ prælatorum, ad deliberandum super communibus Ecclesiæ negotiis, et ea definienda sub confirmatione Romani Pontificis.

Ut concilia sint legitima requiruntur solemnitates triplicis generis, nempe prævia *convocatio,* ipsa concilii *celebratio*, subsequens *confirmatio*.

1. De convocatione concilii generalis.
2. De illius celebratione.
3. De illius confirmatione.

Quæstio 1ª. — De convocatione concilii generalis (2).

Convocatio conciliorum in genere est actus solemnis, quo pastor collegio præpositus publicam concilii celebrationem indicit omnibus ejusdem collegii pastoribus. Proinde convocatio concilii generalis est actus, quo Summus Pontifex, caput corporis episcopalis, omnes Episcopos vocat ad concilium celebrandum.

(1) Thomassin., *Dissertationes in concilia.* — Biner, *Apparatus ad jurisprudentiam ecclesiasticam.*

(2) Ballerini, *De potestate Pontificum et conciliorum generalium.*

1. Cujus sit concilium convocare.
2. Quinam sint vocandi.

1. Cujus sit concilium generale convocare.

I. Potestas convocandi concilium pertinet ad illum qui auctoritatem habet in collegium congregandum. Atqui Pontifex Romanus est caput corporis episcopalis. Igitur solus jure potest omnibus Episcopis præcipere ut conveniant.

II. Ipsi Summi Pontifices indixerunt concilia occidentalia. Ad concilia orientalia quod attinet, eorum indictio fuit saltem a Pontificibus *probata vel firmata.*

His verbis explicantur facta imperatorum qui concilia generalia convocasse dicuntur. Etenim quamvis Principes non habeant jus convocandi Episcopatum ad Ecclesiam gubernandam, tamen negari nequit quosdam Imperatores fecisse materialem conciliorum convocationem. Illud vero fecerunt, non quidem jure proprio, sed de mandato Ecclesiæ, aut cum approbatione Romani Pontificis, a quo pendet convocatio formalis.

III. Quando sedes Romana vacat, aut dubius est Pontifex, quisnam possit concilium œcumenicum convocare?

Sede Romana vacante, generatim concilium non convocatur, siquidem Cardinales non habent jus proprium gubernandi Ecclesiam.

Attamen si convocatio illius ad gubernium Ecclesiæ sit necessaria, tunc electio novi Pontificis primum fiat, et deinde Pontificis erit concilium convocare.

Si vero necessitas urgeat, v. gr. cum in schismate Occidentis persona Pontificis incerta esset, Cardinales pro bono Ecclesiæ sibi tribuunt officium convocandi concilium.

2. Quinam sint vocandi (1).

I. Membra concilii convocantur vel *ex regula generali*, vel ex *privilegio*.

1. Ex regula generali, convocantur omnes pastores qui pertinent ad collegium. Proinde ad concilium œcumenicum convocari debent, tanquam judices, omnes Episcopi orbis; nam corpus episcopale, Summo Pontifice et Episcopis constans, Ecclesiam regit et repræsentat. — Vocantur etiam Episcopi titulares, resignantes, electi confirmati nondum consecrati.

2. Ex privilegio vocandi sunt Cardinales, Abbates exempti, Ordinumque religiosorum Generales, qui nec per se qualitatem requisitam habent, nec semper vocati sunt, nunc tamen velut judices admittuntur propter jurisdictionem.

II. Præter Patres quorum est judicare, nemo habet jus comparendi, nisi expresse vocetur. Attamen alii diverso titulo vocari consueverunt; triplex est eorum genus.

1. Theologi et canonistæ vocantur tanquam *consultores*, ut deliberationes præparent, res discutiant, difficultates expendant, definienda rationibus illustrent.

2. Alii vocantur ut *ministri* conciliorum; v. g. notarii, officiales.

3. Quidam laici admitti possunt, sive Principes, sive viri doctrinæ laude conspicui. Invitari et honorabili loco sedere solent Oratores Statuum, qui suffragium non ferunt, sed filialem obedientiam præstant et protectionem spondent.

(1) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum*, dissert. procemialis.

Quæstio 2ª. — De celebratione concilii generalis (1).

1. Præsidentia illius.
2. Numerus requisitus membrorum.
3. Objectum et forma deliberationis.

1. Præsidentia.

Jus præsidendi pertinet ad illum qui concilium convocavit, scilicet ad illum qui præest collegio congregato. Atqui jure divino Summus Pontifex Episcopis præficitur. Ergo jure divino conciliis generalibus præsidet.

Ex historia constat ipsos præfuisse conciliis œcumenicis vel per se, vel per suos legatos, vel nullo modo præfuisse, sed decreta concilii approbasse.

Si etiam Imperatores conciliis præfuisse legimus, manifestum est id non nisi ad tuendum ordinem, minime vero ad præsidentiam directivam spectasse. Difficultas solvitur distinctione. Principes quidem præfuerunt ut defensores conciliorum, non ut judices; præsidebant materialiter, non formaliter.

2. Numerus requisitus membrorum (2).

Concilium generale repræsentat Ecclesiam per congregationem corporis episcopalis. Jamvero distinguitur duplex illius universalitas, nempe *formalis* et *materialis*. Universalitas formalis consistit in unione membrorum sub capite, siquidem collegium episcopale constat capite et membris.

Præter illam, requiritur universalitas materialis, qua

(1) Duranti, *De modo celebrandi concilium*.
(2) Soglia, *Institutiones juris publici*, pars I, cap. II.

convocatio suum effectum sortitur, ubi Episcopi conveniunt numero sufficiente.

Necesse non est ut omnes omnino adsint; quod fieri nequit. Satis est aliquot ex diversis provinciis Episcopos interesse, ita ut eorum conventus, inspectis locorum et personarum adjunctis, dici possit repræsentatio corporis episcopalis.

Absentes Episcopi mittunt *procuratores*, quibus conceditur facultas ferendi suffragium consultivum.

Si deficeret universalitas materialis, lex valeret non ut decretum concilii, sed tanquam decretum R. Pontificis solius decernentis.

3. Deliberationis objectum et forma (1).

I. *Objectum deliberationis* est vel causa fidei vel disciplina universalis. Decreta conciliaria sunt leges a conciliis editæ circa utrumque genus causarum. Concilium Tridentinum res fidei *canonibus*, res disciplinæ *decretis*, utramque doctrinam capitibus ordinavit.

Summus Pontifex dum concilio præest, quandoque proprio nomine decreta edit, adjecta formula, *sacro approbante concilio*, quod videre est in concilio Lateranensi et Lugdunensi.

Decreta subscribenda sunt ab omnibus Patribus. Patres subscribunt : *Ego N. judicans subscripsi.* Theologi et canonistæ, oratores Statuum subscribunt diversa formula : *Ego N. consentiens subscripsi.*

II. *Formam deliberationis* determinant regulæ duplicis generis, aliæ necessariæ, aliæ tantum utiles.

1. *Regulæ necessariæ.* Primo, requiritur *libertas* in judiciis; acta enim per vim et metum ipso jure sunt irrita.

(1) Berardi, *Commentaria in jus ecclesiasticum*, dissert. I.

Secundo, fraus omnis abesse debet; qua de re nullam auctoritatem habet concilium Ariminense.

Tertio, præmittitur sufficiens examen. Neque enim fiunt novæ revelationes, sed Deus pollicitus est Ecclesiæ assistentiam suam, ne unquam in veritatibus fidei investigandis atque definiendis in errorem laberetur. At vero postquam concilium definivit, nullus dubitandi locus relinquitur, quin concilium diligentiam adhibuerit, siquidem Deus simul prospicit finem et media ad finem necessaria.

2. *Ad alias regulas* quod attinet, consessus ipsi sunt vel *sessiones publicæ* vel *congregationes* generales.

In congregationibus res tractandæ prævie discutiuntur et accurate examinantur, ut jam omnia parata sint pro sententia decisiva in sessionibus proferenda.

Decreta conciliaria majori suffragiorum parte feruntur; imo generatim concilia nonnisi ea decernunt, quæ moraliter unanimi sententia Patrum approbantur.

Suffragia viritim dari solent. Rationem ferendi suffragia secundum nationes, a conciliis Constantiensi et Basileensi inductam, Concilium Tridentinum reprobavit.

Quæstio 3ª. — De confirmatione concilii generalis.

1. Necessitas confirmationis.
2. Notitia conciliorum confirmatorum.

I. — Necessitas confirmationis (1).

Confirmatio est actus quo R. Pontifex approbat ea quæ in concilio decreta sunt, illisque tribuit vim legis in universam Ecclesiam. Ista legalis approbatio nunquam

(1) Ballerini, *De potestate Pontificum et Conciliorum*. —Bellarmin., *de Conciliis*.

potest suppleri; aliæ vero solemnitates aliquando per ipsam confirmationem supplentur. Proinde confirmatio est concilii prima pars in ordine juris, quamvis sit ultima in ordine temporis.

Ejus necessitas probatur 1. *auctoritate*. Eugenius IV in decreto super unione Jacobitarum ait : « Suscipit Sancta Romana Ecclesia omnes universales Synodos auctoritate R. Pontificis legitime congregatas ac celebratas, et confirmatas. » Dixit etiam *confirmatas* ut ostenderet concilia generalia esse illegitima, neque auctoritatem habere, nisi a Romano Pontifice confirmentur.

Accedit auctoritas ipsorum conciliorum. Etenim concilia generalia hactenus celebrata confirmationem a Summis Pontificibus petierunt.

Id manifeste declarat praxis Ecclesiæ. Namque Ecclesia catholica tantum ea concilia tanquam legitima recipit, quæ Summi Pontifices probaverunt; rejicit vero ut illegitima ea quæ ab ipsis Pontificibus reprobata fuisse noscuntur.

Probatur 2. *ratione*, ex natura conciliorum. Concilium generale non habet propriam auctoritatem, nisi quatenus repræsentat integram Ecclesiam docentem. Atqui, nisi confirmetur, non repræsentat corpus episcopale, siquidem ad ipsius integritatem unio membrorum cum capite postulatur.

Itaque confirmatio R. Pontificis et judicium Episcoporum sunt duo actus relativi; uterque necessarius est ad perfectionem concilii generalis. Sicut decisio pontificia per se non habet indolem decreti conciliaris, ita judicium Episcoporum est incompletum sine confirmatione. Istud judicium episcopale refertur ad judicium subsequens illius qui est caput Ecclesiæ; confirmatio, ubi velut complementum accedit, firmitatem tribuit iis quæ in concilio decreta fuerunt.

II. — Notitia conciliorum confirmatorum.

1. Concilia confirmata.
2. Concilia partim approbata, partim reprobata.
3. Concilia reprobata.

1. Concilia confirmata (1).

Concilia confirmata numerantur 18, quorum 8 priora in Oriente, reliqua in Occidente habita sunt.

Concilia orientalia : I^m^ *Nicænum*, sub S. Sylvestro celebratum anno 325. Causa illius triplex : hæresis Arii negantis divinitatem Verbi; controversia de die paschatis ; schisma Meletii in Ægypto.

II^m^. *Constantinopolitanum* 1^m^, sub Damaso anno 383 celebratum, divinitatem Spiritus Sancti contra Macedonium definivit.

III^m^. *Ephesinum*, sub Cœlestino I anno 431 celebratum, contra Nestorium prædicantem in Christo esse duas personas et B. Virginem non esse matrem Dei.

IV^m^. *Chalcedonense*, sub S. Leone anno 451 celebratum contra Eutychen asserentem in Christo unicam naturam. Quoad disciplinam edidit plura quæ partim approbavit, partim reprobavit Sedes Apostolica.

V^m^. *Constantinopolitanum* 2^m^, sub Vigilio anno 553 damnavit errores Origenis et tria Capitula.

VI^m^. *Constantinopolitanum* 3^m^, sub Agathone anno 681 celebratum, contra Monothelitas, unam in Christo voluntatem asserentes.

VII^m^. *Nicænum* 2^m^, sub Adriano I, anno 787 celebratum contra Iconoclastas pro cultu sacrarum Imaginum.

(1) Mansi, *Conciliorum collectio*. — Catalani, *Concilia commentariis illustrata*.

VIII^m. *Constantinopolitanum* 4^m, sub Adriano II, anno 869, Photium deposuit.

Concilia occidentalia : IX^m, *Lateranense* 1^m, sub Calixto II Romæ anno 1123 celebratum, investituras abrogavit, expeditionem cruciatam contra Saracenos decrevit, disciplinæ per simoniam labenti consuluit.

X^m. *Lateranense* 2^m, sub Innocentio II, anno 1139 celebratum, schisma Petri Leonis extinxit, errores Arnaldi de Brixia damnavit, plures disciplinæ canones edidit.

XI^m. *Lateranense* 3^m, sub Alexandro III, anno 1179 celebratum contra Valdenses et Albigenses.

XII^m. *Lateranense* 4^m, sub Innocentio III anno 1215. Hujus causa triplex : terra sancta a tyrannide liberanda, hæresis Albigensium, disciplina instauranda.

XIII^m. *Lugdunense* 1^m, sub Innocentio IV anno 1245 celebratum. Fredericum II excommunicatum et contumacem imperatoria dignitate dejecit, et de terra sancta liberanda mandavit.

XIV^m. *Lugdunense* 2^m, sub Gregorio X anno 1274 celebratum, Græcos in unitatem Ecclesiæ recepit, et subsidium terræ sanctæ morumque reformationem commendavit.

XV^m. *Viennense,* sub Clemente V anno 1311 celebratum. Hujus quadruplex causa fuit : abolitio Templariorum, fides variis erroribus impugnata, subsidium terræ sanctæ, disciplinæ instauratio.

XVI^m. *Florentinum,* sub Eugenio IV anno 1438 celebratum. Orientales iterum ad unitatem Ecclesiæ revocavit.

XVII^m. *Lateranense* 5^m, sub Julio II et Leone X anno 1512 et sequentibus celebratum, conciliabulum Pisanum damnavit, Pragmaticam Sanctionem abolevit quæ in Galliis a tempore concilii Basileensis obtinebat.

XVIII^m. *Tridentinum,* sub Paulo III, Julio III et Pio IV

anno 1545 et subsequentibus celebratum contra errores Protestantium et pro restituenda disciplina.

2. Concilia partim approbata, partim reprobata (1).

Quatuor concilia partim approbata, partim reprobata sunt : *Sardicense* sub Julio I anno 351 celebratum in quo 300 Episcopi fidem catholicam statuerunt, Arianismum 80. — *Quinisextum* seu *Trullanum*, ita dictum a loco palatii imperialis in quo sub Sergio anno 692 celebratum est, quintæ et sextæ synodo Constantinopolitanæ canones addidit, ex quibus plurima reprobata, quædam a Pontificibus recepta sunt. — *Constantiense*, anno 1414 et subsequentibus sub tribus Pontificibus dubiis primum celebratum, deinde sub Martino V absolutum. Hujus causa fuit schisma Occidentis extinguendum, reformatio facienda, fides confirmanda. Martinus V illud approbavit quoad omnia *decreta in materiis fidei conciliariter*, *non aliter*, *nec alio modo*, id est quoad decreta contra errores Viclefi et Hussitarum. Decreta vero sessionis IV[a] et V[a] in quibus asseritur concilium esse supra Pontificem, non sunt approbata, neque conciliariter facta. Schisma extinctum fuit sive per promissionem Joannis XXIII et desertionem Benedicti XIII, sive potissimum per abdicationem Gregorii XII et electionem Martini V. — *Basileense*, anno 1431 celebratum, cujus nonnisi paucas de beneficiis dispositiones approbavit Nicolaus V.

3. Concilia reprobata.

Quatuor concilia ex toto reprobata sunt : *Ariminense*,

(1) Biner, *Apparatus ad jurisprudentiam canonicam*. — Ballerini, *De potestate Pontificum et Conciliorum*. — Schelstrate, *De sensu et auctoritate decretorum Constantiensis Concilii*.

anno 363, in quo vox *consubstantialis* a Nicæno symbolo expuncta est. — *Ephesinum latrocinium*, anno 449, ita dictum quia ibi S. Flavianus occisus, et legati Pontificis fugati, *Eutychianam* hæresim stabilivit. — *Constantinopolitanum* duplex anno 730 et 735 contra sacras imagines celebratum. — *Pisanum* anno 1511 schismatice contra Julium II celebratum.

§ 2. — De concilio nationali.

Concilium nationale est legitima congregatio Episcoporum integræ gentis, celebrata sub præsidentia Patriarchæ aut Primatis vel Legati, ad negotia ecclesiastica hujus nationis ordinanda.

I. *Convocatio.* — Conciliorum hujusmodi usus fuit frequens in Africa, Italia, Gallia et Hispania. Verum a multis sæculis rarius celebrantur.

Eorum convocatio non præcipitur a concilio Tridentino. Imo fieri nequit sine licentia Sedis Apostolicæ, prout Pius IX Episcopis Galliæ concilium nationale petentibus respondit (1).

Jus convocandi concilium nationale ad Patriarcham aut Primatem olim pertinebat de consensu R. Pontificis. Nunc vero cum non existant generatim Patriarchæ vel Primates jurisdictionem in ecclesiam nationalem obtinentes, ejusmodi concilium a Pontifice vel ab illius Legato indiceretur.

II. *Celebratio.* — Jus præsidendi competit ei qui convocat. Proinde præsidentia concilii nationalis ad Legatum R. Ponticis spectat.

III. *Recognitio.* — Si Pontifex ipse concilio nationali præfuerit, decretorum approbatio non est necessaria.

(1) Breve Pii IX *Ad archiepiscopum Parisiensem*, datum Cajetæ (1849).

Si vero Legatus præsideat, requiritur pontificia recognitio; nam decreta concilii nationalis inter causas majores numerantur, ideoque ad Sanctam Sedem referenda sunt.

§ 3. — De concilio provinciali.

Concilium provinciale est legitimus conventus, in quo, præsidente Metropolita, Episcopi unius provinciæ jure ordinario tractant negotia ecclesiastica hujus provinciæ.

QUÆSTIO 1a. — DE CONVOCATIONE CONCILII PROVINCIALIS.

1. Jus et officium convocandi.

I. A prioribus sæculis Ecclesia urget *obligationem* celebrandi concilia provincialia. Concilium Tridentinum statuit (1) : « Provincialia concilia, sicubi omissa sunt, renoventur. Quare Metropolitani, quolibet saltem triennio, non prætermittant synodum in provincia sua cogere ; quo Episcopi omnes, et alii qui de jure vel consuetudine interesse debent, convenire omnino teneantur. »

II. Convocatio fit generatim a Metropolita, qui jure ecclesiastico præest provinciæ. Vacante Sede Metropolitana, vel Metropolita impedito, coepiscopus suffraganeus ordinatione antiquior concilium indicit.

2. Quinam sint convocandi (2).

Triplex distinguitur species eorum qui convocantur.

I. Vocandi sunt, accedere tenentur et vocem decisivam habent :

(1) Sess. XXIV, cap. II.

(2) Bouix, *du Concile provincial*.

1. Omnes Episcopi suffraganei, etiam Episcopus nondum consecratus possessionem adeptus.

2. Episcopi exempti qui vicinam provinciam elegerunt.

3. Prælati seu abbates populum et jurisdictionem quasi-episcopalem habentes.

4. Alii Episcopi generatim non sunt vocandi, tum quia Metropolita non habet potestatem in eos, tum quia ipsi jurisdictionem in provincia non obtinent. Attamen, dum existunt in urbe concilii, rite invitari et adesse possunt, præsertim si vox tantum consultiva eis concedatur.

5. Episcopi impediti mittunt *procuratores* suos, qui vocem decisivam habere possunt, si concilio placuerit.

II. Invitantur ex jure, accedere non tenentur, ac vocem consultivam habent :

1. Abbates simplices, seu monasteriorum superiores qui jurisdictionem in monachos obtinent sine populo.

2. Capitula cathedralia quæ possunt interesse per deputatos. Sede vacante, Vicarius capitularis vocem decisivam habet in concilio.

III. Præter illos, alii etiam admittuntur :

1. Singuli Patres unum aut plures sibi adsciscunt presbyteros velut theologos et canonistas, quorum doctrina utantur ad res discutiendas.

2. Admittuntur etiam plures clerici qui a Patribus constituuntur Concilii *Officiales*.

3. Laici quorum merita sunt spectabilia et interventus forte opportunus, admitti possunt. Attamen, inquit Benedictus XIV, caute in hoc se gerant Episcopi, neque nimis faciles se præbeant in laicis invitandis, ne quod ab initio ex urbanitate procedit, tractu temporis fiat necessitas.

Quæstio 2ª. — De celebratione concilii provincialis.

1. Præsidentia.

Metropolita præsidet eodem jure quo ad illum spectat convocatio concilii. Cum jure tantum ecclesiastico præsit Episcopis provinciæ, ideo ipsius præsidis potestas limitibus restringitur; v. g. nonnisi de assensu Episcoporum potest silentium alicui indicere, concilium dissolvere.

2. Negotia concilio provinciali competentia.

I. Concilium provinciale non definit res fidei controversas. Potest vero punire hæreticos; judicare errorem reprobatum a Scripturis, ab Ecclesia, a sententia communi doctorum; etiam res fidei definire, sive ex delegatione Sanctæ Sedis ut concilium Arausicanum, sive ex confirmatione R. Pontificis ut concilium Carthaginense.

Pariter non judicat res disciplinæ generalis, neque causas majores quæ Sanctæ Sedi reservantur.

II. Ad concilium provinciale spectat tum applicatio juris dogmatici et disciplinæ universalis, tum particularis disciplina provinciæ.

3. Ordo celebrationis.

I. Effusis in provincia precibus, prima sessio celebratur in ecclesia, et concilium incipit per triplex decretum de aperienda synodo, de modo vivendi in concilio, de professione fidei. Designantur concilii officiales. Ritus adhibendi describuntur in Pontificali romano, in Cæremoniali Episcoporum, in actis conciliorum.

II. Ex consuetudine, Patres et consultores distribuuntur in *congregationes particulares*, quibus singulis diversæ materiæ committuntur discutiendæ. In *congregationibus generalibus* eadem negotia denuo examinantur, atque ultimo disponuntur decreta quæ in sessione ferenda sunt.

III. Sub concilii finem decreta in sessione solemni acceptantur et subscribuntur.

Quæstio 3ª. — De recognitione decretorum.

I. Juxta disciplinam antiquam, concilia provincialia non condebant nova statuta sine consensu R. Pontificis. Nunc concilium tenetur sua decreta subjicere examini et correctioni Sanctæ Sedis. Id constat ex constitutione Sixti V ad congregationem Concilii (1).

II. Ista recognitio, qua Congregatio corrigit in decretis ea quæ juri minus consentanea sunt, dicitur approbatio *in forma communi;* in ea simpliciter dicitur acta concilii promulgari posse.

Aliquando, Metropolitis postulantibus, concilia non tantum emendantur, verum etiam a Summo Pontifice per Apostolicas litteras confirmantur.

§ 4. — De synodo diœcesana (2).

Ab initio Ecclesiæ, clerus civitatis episcopalis efformavit consilium, cujus opera utebatur Episcopus in diœcesis regimine. Parochiis nondum institutis, presbyterium erat assidua cleri diœcesani congregatio.

Duo instituta, nempe capitulum et synodus, ab antiquo

(1) Constitutio *Immensa*, 1587.

(2) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*. — S. Carolus, *Acta Ecclesiæ Mediolanensis*.

presbyterio ducunt originem. Capitulum semper habitum fuit tanquam Episcopi senatus.

Crescentibus diœcesibus, cura parochiarum stabiliter presbyteris commissa fuit. Iste clerus, extra urbem episcopalem commoratus, ab Episcopo in universum conventum, scilicet in Synodum convocari consuevit, primum bis in anno, postea semel quotannis.

Quæstio 1ª. — De convocatione Synodi.

1. Jus et officium convocandi Synodum.

I. Synodi convocationem præcipiunt antiqui canones et decretales. Concilium Tridentinum statuit (1): « Synodi diœcesanæ quotannis celebrentur, ad quas... accedere teneantur. »

II. Synodum convocare potest : 1° Episcopus, etiam confirmatus, nondum consecratus ; nam iste jurisdictionis actus ad regimen diœcesis pertinet.

2. Vicarius generalis ex speciali mandato Episcopi impediti.

3. Vicarius capitularis, dummodo effluxerit annus ab ultima synodo.

2. Quinam sint vocandi.

I. Accedere tenentur : 1° Canonici et dignitates ; 2° Vicarius generalis et Decani ; 3° Parochi, etiam regulares qui curam animarum gerunt.

II. Præter illos, 1° regulariter cæteri sacerdotes adesse non tenentur, nisi ex consuetudine id fuerit observatum, vel agendum sit de reformatione cleri.

2. Laici non convocantur ex jure ; sed convocari pos-

(1) Sess. XXIV, cap. II, *de Reform.*

sunt. Caveant Episcopi ne sine gravi causa laicos admittant, qui paulatim sibi tribuerent jus interveniendi.

Quæstio 2ª. — De celebratione Synodi (1).

1. Præsidentia.

Præsidentia pertinet ad Episcopum. Hujus est sessiones indicere, causas proponere, singula moderari. Synodi celebratione non immutatur relatio quæ inter Episcopum et clerum intercedit; inde infertur Episcopum esse solum legislatorem. Ipsius auctoritas in moderamine synodi est fere summa, cæterique sunt tantum consiliarii quibus utitur.

Itaque Synodus non est conventus deliberans in quo fit tumultuosa discussio, et major pars fert legem. Suffragia colligi non solent.

Omnia peraguntur nomine Episcopi. Ipse eligit modum quo clerum consulit.

2. Negotia et decreta Synodi.

I. *Negotia Synodo competentia.*

1. Generatim Episcopus in Synodo decernit ea quæ necessaria vel utilia sunt, et spectant abusus corrigendos, virtutes promovendas, disciplinam instaurandam.

Ad Synodum spectat decreta concilii provincialis publicare, alias leges in effectum deducere.

2. A pluribus cavendum est. Synodus non dirimit quæstiones nondum definitas circa fidem et sacramenta. Non judicat causas majores, neque lædit jura Sedis Apostolicæ. Potest aliquid statuere præter jus commune,

(1) Pontificale romanum, *Ordo ad Synodum.* — Gavanti, *Praxis Synodi diœcesanæ.*

sed statuta quæ juri communi adversantur, firmitate carent.

Novitates in diœcesim non inducit. Prudenter infligit censuras. Abstinet a nimia severitate, ab immoderata extensione casuum reservatorum.

II. *Statuta.* — Leges synodales debent esse utiles, claris verbis concinnatæ, loco et tempori convenientes.

Episcopus consilium Capituli requirit, etsi non teneatur illud sequi. Leges synodales, sine consilio capituli editæ, non valent, cum deficiant a norma præscripta (Benedictus XIV).

Solius Episcopi est constitutiones synodales sua subscriptione firmare.

3. Ordo celebrationis.

Indicta die, conficitur decretorum specimen sacerdotibus communicandum. Diœcesis publice precatur. Episcopus in prævia congregatione statum diœcesis requirit.

In Synodo eliguntur officiales duplicis generis. Alii ab Episcopo constituuntur officiales synodi; v. g. promotor, secretarius, notarius, etc. ; alii deinceps munus suum obituri sunt, v. g. examinatores synodales.

Ritus, juxta titulum Pontificalis (*Ordo ad Synodum*), imitantur celebrationem concilii provincialis. Synodus solet absolvi tribus sessionibus, inter quas institui possunt congregationes. Sessionibus solemnitates religiosæ et pia exercitia adjungi consueverunt.

Quæstio 3ª. — Errores circa Synodi confirmationem (1).

I. Statuta synodalia non egent confirmatione R. Pontificis, neque revisione romana. A fortiori non requiritur

(1) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. XIII.

approbatio cleri, siquidem Episcopus est *unicus in Synodo legislator*. Etenim Episcopi, cum sint presbyteris superiores, et in diœcesim obtineant jurisdictionem quæ complectitur potestatem legislativam, possunt per se ipsos etiam in synodo leges condere, nisi Ecclesia consensum cleri requirat. Atqui nullo canone requiritur cleri consensus majori suffragiorum parte exhibendus.

Difficultas non oritur ex eo quod quædam statuta suffragiis cleri condita fuerint. Equidem nonnulli Episcopi sponte concesserunt clericis facultatem approbandi decreta; sed ex libera concessione nihil infertur.

Neque objiciatur Pontificale clero jus suffragii tribuere his verbis : « Leguntur constitutiones per synodum approbandæ; quæ placent, per Patres confirmantur. » Nam iste titulus Pontificalis convenit simul concilic provinciali et synodo diœcesanæ. Verba objecta non sumuntur in stricto sensu quoad synodum; intelliguntur vero de concilio provinciali in quo plures Episcopi sunt legislatores. Unde congregatio concilii Tridentini interpres declaravit : « Episcopus potest in synodo diœcesana constitutiones facere absque consensu et approbatione cleri; debet tamen requirere consilium capituli; non obstante quod, ex forma romani *Pontificalis*, constitutiones in synodo publicandæ a Patribus per verbum *placet* confirmentur. »

II. Synodus instituta fuit, non ad limitandam, sed ad instruendam Episcopi auctoritatem. Cum Jansenistæ spargerent notiones genuinæ synodorum ideæ alienas et constitutioni Ecclesiæ contrarias, Pius VI, in constitutione *Auctorem fidei*, doctrinam synodi Pistoriensis reprobavit. Damnatæ sunt istæ propositiones :

« 9ª. Doctrina quæ statuit *reformationem abusuum circa ecclesiasticam disciplinam, in synodis diœcesanis, ab Episcopo et parochis æqualiter pendere et stabiliri debere; ac sine*

libertate decisionis indebitam fore subjectionem jussionibus Episcoporum, falsa, temeraria, episcopalis auctoritatis læsiva, regiminis hierarchici subversiva, favens hæresi Aerianæ a Calvino innovatæ. »

« 10°. Doctrina, qua *parochi, aliive sacerdotes in synodo congregati, pronuntiantur una cum Episcopo judices fidei, et simul innuitur judicium in causis fidei ipsis competere jure proprio, et quidem etiam per ordinationem accepto*, falsa, temeraria, ordinis hierarchici subversiva, detrahens firmitati definitionum, judiciorumve dogmaticorum Ecclesiæ, ad minus erronea. »

« 11°. Sententia enuntians *veteri majorum instituto ab Apostolis usque temporibus ducto, per meliora Ecclesiæ sæcula servato, receptum fuisse, ut decreta, aut definitiones, aut sententiæ etiam majorum sedium non acceptarentur, nisi recognitæ fuissent et approbatæ a synodo diœcesana*, falsa, temeraria, derogans obedientiæ debitæ *constitutionibus* apostolicis, schisma fovens et hæresim. »

ARTICULUS III

AUCTORITAS CONCILIORUM.

1. Auctoritas conciliorum œcumenicorum.
2. Auctoritas conciliorum particularium.

§ 1. — Auctoritas concilii generalis (1).

Potestas concilii generalis duplici modo consideratur, vel in se quoad valorem illius legum, vel comparate ad R. Pontificem.

(1) Ballerini, *de potestate Pontificum et Conciliorum*. — Schmalzgrueber, *Dissert. proœmialis*, § 8.

1. Auctoritas legum concilii generalis.

Hujusmodi leges sunt vel canones dogmatici vel leges disciplinares.

I. Concilium generale, a Summo Pontifice confirmatum, est infallibile in fidei definitionibus. Proinde hæreticus ille habendus est, qui concilio fidem definienti non assentitur.

II. Jus ferendi leges disciplinares in conciliis generalibus residet. Ista decreta, ratione ejusdem confirmationis, universam Ecclesiam obligant.

2. An concilium sit supra R. Pontificem.

A præsenti quæstione abest casus schismatis, in quo, pluribus de papatu contendentibus, Ecclesia pollet jure sibi eligendi certum caput.

Ante sæculum XIV, nemini in mentem venit, Summum Pontificem concilio generali subesse. Ipsa novitas detegit falsitatem istius opinionis, quæ contradictionem involvit.

Etenim concilium consideratur vel cum R. Pontifice conjunctum, vel ab illo sejunctum.

I. Si Episcopi in concilio congregati cum R. Pontifice intelligantur, tunc quidem Ecclesiam universam repræsentant; verum Pontifex in eo casu neque supra concilium est, neque infra concilium, sed in concilio ut caput in corpore. Nimirum suprema potestas competit sive soli R. Pontifici, sive collegio Episcoporum Pontifici conjunctorum, utriusque auctoritas est æqualis.

II. Concilium stare nequit contra R. Pontificem; natura enim concilii non solum Episcopos, sed et ipsum Pontificem tanquam Ecclesiæ et concilii caput complec-

titur. Episcopi una collecti, nisi illum secus habeant, Ecclesiam repræsentare non possunt, siquidem Ecclesia universa dicitur supra petram ædificata, et ille universos fratres confirmare debet.

Præterea, ex promissione Christi, contingere nequit, ut totum Ecclesiæ ædificium a suo fundamento dimoveatur, id est, ut omnes Episcopi ab unitatis centro recedant. Itaque duo comparationis termini nunquam habendi sunt tanquam oppositi.

§ 2. — Auctoritas conciliorum particularium (1).

Concilium nationale ultra nationem, provinciale ultra provinciam, diœcesanum ultra diœcesim *per se* non habet auctoritatem.

Per accidens fieri potest ut decreta concilii particularis extendantur in Ecclesiam universam. Hoc evenit duplici modo vel *confirmatione* expressa R. Pontificis, vel illius *consensu tacito*.

I. Decreta concilii provincialis aliquando a R. Pontifice confirmantur. Hæc autem confirmatio non semper eosdem produxit effectus.

1. Decreta dogmatica concilii particularis, ubi auctoritate Summi Pontificis confirmantur, vim obtinent in universam Ecclesiam. Sic errores Pelagii et Priscilliani a conciliis Africanis et Toletano damnati sunt; eorumdem conciliorum judicium irreformabile habitum est, postquam confirmatio Apostolicæ Sedis accessit.

2. Cum disciplina possit esse diversa pro variis locis et temporibus, decretum disciplinare non extenditur ultra limites ecclesiæ particularis, nisi aliter statuat R. Pontifex in confirmatione.

(1) Devoti, Soglia, Zallinger, *de Conciliis*.

II. Nonnulla concilia particularia, in Oriente vel in Occidente habita, tantam existimationem habuerunt, ut eorum decreta, ex *consensu tacito* R. Pontificis, ab universa Ecclesia reciperentur.

CAPUT II

De collegiis clericorum.

Inter concilia et collegia clericorum hoc discrimen intercedit : in conciliis Episcopi leges statuunt ; collegia autem clericorum instituta fuerunt ut Pastores adjuvarentur.

Jamvero Pastores adjuvandi sunt vel Summus Pontifex, vel Episcopi diœcesani. Ideo duplex distinguitur species collegiorum clericalium.

ARTICULUS I

DE CURIA ROMANA (1).

I. *Illius notio.* — Curia romana sumitur vel in sensu lato vel in sensu stricto.

In sensu latiori nomine Curiæ romanæ venit complexus officiorum, congregationum et tribunalium, quibus Summus Pontifex in regimine sive totius Ecclesiæ sive ditionis ecclesiasticæ utitur.

In sensu stricto, Curia romana discernitur ab Aula romana, quæ statum pontificium gubernat. Illa est in Ecclesia organum intermedium, quo R. Pontifex partim munus suum exequitur.

(1) Card. de Luca, *Relatio Curiæ Romanæ.* — Bouix, *de Curia Romana.* — Alexander VII, const. *Inter cæteras.* — Benedictus XIV, const. *Inter conspicuos.*

II. *Personæ* quibus Curia romana constituitur sunt:

1. *Cardinales*, qui consistorium, et ex parte congregationes efficiunt.

2. *Prælati Curiæ romanæ*, qui vel in congregationibus romanis operam suam impendunt, vel tanquam singuli certa munia obeunt. Ad prærogativas eorum illud imprimis pertinet, ut jurisdictionem nomine Summi Pontificis exequi valeant.

Duplex distinguitur prælatura: una, quæ dicitur prælatura *justitiæ*, altera, quæ dicitur prælatura *gratiæ*. Illa cum actuali servitio et cum officio conjuncta est; ad eam non pervenitur, nisi servatis quibusdam conditionibus. Participant hujus generis prælaturam non solum *singuli* quamplures, v. g. Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi Romæ residentes, etc., sed integra etiam *collegia* inter quæ potissimum eminent *Auditores Rotæ* et *Protonotarii Apostolici*.

Protonotarii originem ducunt a septem notariis qui primitus Romæ constituti fuerunt ad Acta Martyrum scribenda; reddita Ecclesiæ pace, ad scribenda Pontificis acta et gesta retenti, et pluribus privilegiis ornati sunt. Triplex discernitur eorum genus: 1. *Participantes* seu de *Collegio;* 2. *Supernumerarii* seu ad *instar Participantium;* 3. *Honorarii*. Nobilissimum est *collegium Participantium,* qui soli plenitudine jurium utilium et honorificorum hujus dignitatis fruuntur. *Protonotarii ad instar* fere omnibus juribus honorificis Participantium gaudent, non vero emolumentis. Minoribus autem privilegiis donantur *Honorarii*, licet in dignitate constituti habeantur.

Prælatura gratiæ a Summo Pontifice conceditur, tum iis qui se Curiæ romanæ addicunt, tum etiam exteris bene meritis Episcopis aliisque clericis, quos titulo vel *Episcopi solio pontificio assistentis*, vel *prælati domestici*

protonotarii, vel *capellani suæ Sanctitatis* insignitos sæpe conspicimus.

3. *Curiales* communi nomine appellantur illi, prædictis inferiores, qui in curia vel stabiliter vel ad instantiam partium operam præstant.

Ad eos pertinent : *advocati* (inter quos eminet collegium advocatorum consistorialium), et *procuratores*, qui causas litigantium agunt; *expeditores* et *sollicitatores*, qui vel tribunalibus vel advocatis et procuratoribus inserviunt; denique *agentes*, qui ad procuranda negotia curialia a partibus et præsertim ab Episcopis remotis deputantur.

His præmissis notionibus, consideranda sunt præcipua collegia quibus Curia romana constat. Inscribitur

§ 1. De collegio Cardinalium.
§ 2. De Congregationibus Romanis.
§ 3. De Romanis Tribunalibus.

§ 1. — De collegio cardinalium.

1. Illius notio.
2. Ejus auctoritas.

Quæstio 1a. — Notio Cardinalium.

Institutio Cardinalium duplici modo spectari potest, vel in genere quoad ipsum *collegium*, vel in specie quoad *personas* quibus constat.

I. — Origo et constitutio collegii.

1. Origo Cardinalatus (1).

Distinguitur origo ipsius *officii*, et origo *nominis*.

(1) Cohelli, *Notitia Cardinalatus*. — Ferraris, *Prompta bibliotheca*. — Thomassin, *Vetus et nova Ecclesiæ disciplina*, pars I, lib. II,

I. *Officium* videtur esse coævum Apostolis. Cardinales originem ducunt figura a sacerdotibus levitici generis; exemplo ab Apostolis qui fuerunt velut senatus Christi et B. Petri. Ipsum officium a R. Pontificibus institutum est; nam S. Petrus, dispersis Apostolis, sibi in consiliarios et adjutores elegit viros prudentes, inter quos Linum, Cletum, Clementem. Exinde Romana Ecclesia senatum suum semper habuit.

Analogia existit inter divinas et ecclesiasticas institutiones. Sicut Christus auctoritatem Petro et Apostolis contulit, ita clerici fieri possunt participes jurisdictionis, quatenus Pastores Ecclesiæ ab illis adjuvantur. Itaque disciplina imitatur jus divinum instituendo collegia clericorum, v. g. collegium Cardinalium et Capitula cathedralia.

II. *Origo nominis.* — Cardinalium nomen antiquissimum reliquis ecclesiis primum erat commune. Cardo dicitur illud quod est præcipuum, stabile, v. g. axis circa quem valvæ volvuntur. Olim primarii clerici perpetuo certæ ecclesiæ addicti seu *incardinati*, ut ei semper præessent aut servirent, cardinales nominabantur; iis oppositi, qui ecclesiæ alicui tanquam adventitii vel auxiliares ad tempus ministrabant.

Omnes igitur Ecclesiæ cathedrales suos habuerunt cardinales, tum Episcopum, ordinarium diœcesis pastorem, tum presbyteros et diaconos qui, conficientes presbyterium vel senatum cujus consiliis Episcopus in administratione utebatur, Ecclesiæ cathedrali stabiliter addicti erant, et præcipuum locum obtinebant inter clericos.

Non inde efficitur, quod Romanorum cæterorumque cardinalium eadem dignitas fuerit. Etenim in singulis diœcesibus cardinales erant primarii clerici, canonici cathedralis ecclesiæ et consilium Episcopi; Romani vero

cardinales tanquam præcipui clerici præficiebantur ecclesiis titulorum, addicti erant Ecclesiæ romanæ quæ est centrum et caput cæterarum, ac Pontifici assistebant in regimine universalis Ecclesiæ. Profecto senatores Summi Pontificis præstare debuerunt senatoribus Episcoporum, sicut diœcesibus præstat Ecclesia romana.

Progressu temporis, eodem modo quo nomen Papæ, olim omnibus Episcopis commune, factum est proprium Episcopi romani, nomen Cardinalium ministris R. Pontificis reservatum est propter triplicem rationem, nempe symbolicam, logicam et historicam.

1. *Ratio symbolica :* sicut super cardinem volvitur ostium domus, ita super hos Sedes Apostolica, totius Ecclesiæ ostium, fulcitur.

2. *Ratio logica :* Senatores Summi Pontificis sunt præcipui Episcopi, presbyteri, diaconi.

3. *Ratio historica :* Suum nomen accipiunt non solum a titulis quibus incardinantur, sed præsertim ab Ecclesia romana cui stabiliter addicti sunt.

2. Constitutio collegii Cardinalium (1).

I. *Cardinalium triplex gradus.* —Initio duplicis tantum generis Cardinales erant, scilicet presbyteri titulis seu ecclesiis ad sacra peragenda constitutis præfecti, et diaconi qui diaconias, id est, hospitales domus cum adhærentibus sacellis in regionibus urbis regebant.

Accesserunt postea viciniores Episcopi. Cum frequenter in urbem convenirent, ut Pontifici pariter assisterent in sacrificio et in regimine, cœperunt Lateranensi Basilicæ adscribi, et Cardinales appellari. Exinde triplex cardinalium gradus emersit, videlicet Episcopo-

(1) Innocentius X, const. *Militantis Ecclesiæ.* — Benedictus XII, const. *In regimine.*

rum, presbyterorum, et diaconorum, ad similitudinem hierarchiæ cœlestis, in qua Deus tres ordines instituit.

II. *Numerus cardinalium* olim incertus fuit; pro varietate temporum pauciores vel plures cardinales a Pontificibus creati sunt. Sæculo XII, Cardinalium collegium constabat 7 episcopis, 28 presbyteris, 18 diaconis. Sixtus V decrevit (1) ne in posterum plures essent quam 70, exemplo 70 seniorum quos Moyses pro regimine populi Dei sibi assumpsit; atque ex eis esse oportet presbyteros 50, diaconos 14, Episcopos 6, quia duo ex dictis episcopatibus conjuncti sunt.

Cardinales vero episcopi, presbyteri et diaconi non dicuntur ab ordine, quo initiati sunt, sed a titulis ecclesiarum, quos singuli tenent.

III. *Jura collegialia* competunt cardinalibus, quatenus collegium peculiare et distinctum efficiunt, fere ad instar capitulorum cathedralium, cum certis officiis corpus suum respicientibus.

Sacrum collegium habet suum caput, scilicet decanum, item camerarium cui committitur administratio bonorum collegii, secretarium et alios officiales.

Cardinalibus competit *jus optandi,* quo, juxta certas regulas, in proximo consistorio titulum vacantem suo arbitrio optare possunt. Hæc est ratio, cur Decanus sit Episcopus Ostiensis; nimirum Decanatus collegii ex jure ad antiquiorem inter Cardinales episcopos deferendus est; antiquior vero episcopus via optionis sedem Ostiensem acquirit.

Ex collegio Cardinalium Pontifex eligit primarios officiales, v. g. Vicarium qui officio episcopali in diœcesi romana fungitur, Pœnitentiarium, Camerarium Ecclesiæ Romanæ, Cancellarium, etc.

(1) Constitutio *Postquam*.

II. — Cardinalium creatio et prærogativæ.

1. Creatio Cardinalium.

I. *Jus creandi Cardinales* ad Summum Pontificem pertinet. Juxta concilium Tridentinum (1), quantum fieri potest, prout idonei reperiuntur, ex omnibus christianitatis nationibus assumentur. Ideo guberniis christianis concessum est privilegium plures vel unum præsentandi.

II. *Dotes in Cardinalibus requisitæ.* — Duplici via Pontifex creat Cardinales, vel plenitudine potestatis, quando regulas mere canonicas omittit, vel de jure ordinario, cum easdem observat.

Concilium Tridentinum decernit (2) : « ea omnia quæ de Episcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina et cæteris qualitatibus constituta sunt, etiam in creatione Cardinalium exigenda.... Nihil magis Ecclesiæ Dei esse necessarium, quam ut Romanus Pontifex sollicitudinem impendat, ut lectissimos tantum sibi Cardinales adsciscat. » Proinde illorum dotes internæ sunt doctrina, pietas, prudentia, zelus, constantia, etc.

Ex conditionibus externis, ad Cardinalatum non promoveantur, præter regulares, illi qui primo vel secundo consanguinitatis gradu alicui Cardinali viventi conjuncti sunt, vel nequeunt ordinem gradui competentem intra annum suscipere, vel annum 22^{m}, 25^{m}, 30^{m} nondum consecuti (3).

III. *Forma creationis.* — In diversis consistoriis, Romanus Pontifex eligit novos Cardinales, quorum nomina vel publice profert vel aliquando retinet *in pectore*.

(1) Sess. XXIV, cap. 1, *de Reform.*
(2) *Ibid.*
(3) Sixti V constitutio *Postquam.*

Electis imponit biretum, et alia die galerum rubrum; eis os claudit et aperit; annulum tradit, titulumque assignat.

Promoti absentes, antequam solemniter accipiant biretum per *Ablegatum* ad ipsos missum, jurant se intra annum ad limina Apostolorum accessuros esse.

Istæ quidem solemnitates observari solent, tamen non pertinent ad substantiam promotionis. Hodie Cardinales ex actu creationis perfecte promoti censentur, ita ut habeant vocem in electione R. Pontificis, quamvis Cardinalatus insignia nondum obtinuerint.

2. Cardinalium prærogativæ.

I. *Privilegia.* — 1. In suis titulis, Cardinales jurisdictionem quasi-episcopalem obtinent, tonsuram et minores ordines suis subditis conferunt.

2. Ipsis competit suffragium decisivum in conciliis generalibus.

3. Censuris non afficiuntur nisi specialis eorum mentio facta fuerit.

4. Qui offendunt Cardinales sunt rei læsæ majestatis.

II. *Honoribus* accensentur eorum *insignia*, *tituli*, *præcedentia*.

1. *Insignia.* — Non ad fastum regalibus ornamentis decorantur, sed, jubente Innocentio IV, purpuram induunt in memoriam passionis Christi. Galerum rubrum est symbolum charitatis qua defendunt Pontificem et Ecclesiam, pro quibus, si oporteat, sanguinem suum effundere debent.

Cardinales ex regularibus assumpti veste purpurea non utuntur, ut ordinis sui colorem retineant.

2. *Tituli.* — Urbanus VIII eos appellari jussit *Eminentia* vel *Eminentissimi.*

3. *Præcedentia* excellunt Episcopos et ipsos Patriarchas, principibus vero non regnantibus saltem æquiparantur. Ratio est, quia cum Romano Pontifice omnium ecclesiarum curam gerunt, et reliquos Ecclesiæ gradus judicant.

QUÆSTIO 2ª. — AUCTORITAS COLLEGII CARDINALIUM.

Cardinales muneribus suis funguntur vel Sede plena, vel Sede vacante.

1. Cardinalium auctoritas Sede plena.
2. Eorum auctoritas Sede vacante.

I. — Cardinalium auctoritas Sede plena.

I. *Officium eorum*, quatenus senatum Pontificis constituunt, est, illum opera et consiliis adjuvare (1). Ut muneri satisfaciant, omnes, nisi exteris episcopatibus præsint, in Urbe residere tenentur.

Romani Pontifices, gravioris momenti negotia, audito Cardinalium consilio, absolvunt. Attamen de honestate potius quam de necessitate consiliis ejusmodi utitur, juxta communem sententiam (2). Hinc exsurgit disparitas inter sacrum collegium et capitula cathedralia : aliquando Episcopi tenentur stare suffragiis capituli, nunquam vero Summi Pontifices consilio Cardinalium ligantur. Ratio est, quia Episcopi subjiciuntur legibus ecclesiasticis, quibus astringuntur ad capitulum quandoque consulendum; Pontificis autem potestas, jure divino suprema et independens, a jure humano limitari nequit.

De rebus, quæ tractandæ sunt, præviam notitiam

(1) Concilium Trid. (sess. XXV, cap. 1) : « Cardinalium consilio « apud R. Pontificem universalis Ecclesiæ administratio nititur. »

(2) Schmalzgrueber, *Jus ecclesiasticum universum*, lib. I, tit. XXXI.

Cardinales sibi comparant. Sensum suum libere juxta conscientiam proferunt. De propositis silentium ipsis indictum est.

II. *Consistorium.* — Cardinales explent officia sua, aut sustinentes munera quæ ipsis singulis a Pontifice committuntur, aut distributi per diversas congregationes, aut universim in Consistorio. Jamvero Consistorium est congregatio generalis quam celebrat R. Pontifex in collegio Cardinalium per modum senatus majoris.

Duplex habetur consistorium : alterum est *secretum* et ordinarium, quod solos cum Pontifice Cardinales admittit; aliud autem *publicum* et extraordinarium cui, præter Cardinales, intersunt prælati, ministri principum et viri digniores.

1. In *consistorio secreto*, Pontifex creat Cardinales et Legatos; Episcopos instituit et erigit ecclesias cathedrales; pallium concedit. De omnibus Sanctæ Sedis et Ecclesiæ gravioribus negotiis agit, atque allocutiones pronuntiat.

Ut illius forma non sit contentiosa, *Congregatio consistorialis* seu consistorii consultrix materias, partibus opponentibus auditis, per examen et deliberationem præparat.

2. In *consistorio publico*, Pontifex galerum novis Cardinalibus imponit, de Sanctorum canonizatione vota exquirit, ministros principum recipit, reditum Legati celebrat.

II. — Cardinalium auctoritas Sede vacante.

Sede vacante, alterum munus Cardinalium est Pontificis electio, et Ecclesiæ defensio.

I. Jus eligendi Summum Pontificem ad Cardinales pertinet.

Eis licet in schismate, vel duobus de Papatu contendentibus, concilium convocare ut de Pontifice certo provideatur, vel etiam intrusum expellere.

II. In eos non transit plena Primatus jurisdictio, quæ a Christo nonnisi personæ Pontificum collata fuit. Quare in Ecclesiæ administratione nihil innovare debent.

Etsi jurisdictio papalis ad ipsos non transeat, ea tamen facere possunt, quæ ad Ecclesiæ defensionem adversus pericula imminentia spectant (1).

Juxta istud principium, consulitur tum Ecclesiæ universæ, tum diœcesi romanæ, tum administrationi temporali status pontificii.

1. Facultates Congregationum romanarum per mortem Pontificis non expirant. Major Pœnitentiarius, ut animarum periculum avertatur, expedit ea quæ forum conscientiæ respiciunt.

2. Cardinalis Vicarius, sicut antea, diœcesim romanam regit.

3. Administratio temporalis competit Cardinali Camerario Ecclesiæ Romanæ, cui assistunt tres Cardinales, videlicet primus Cardinalium Episcoporum, primus presbyterorum et primus diaconorum.

§ 2. — De Congregationibus Romanis.

Congregationes Romanæ definiuntur : distincti Cardinalium cœtus, a Pontificibus instituti ad certa negotia curanda, discutienda et judicanda per ipsorum auctoritatem.

Diversæ sunt tum ratione negotiorum, tum ratione jurisdictionis.

(1) Greg. X in concilio Lugdunensi II (*de Electione*, cap. *Ubi periculum*, 3, in VI°).

1. *Ratione negotiorum*, aliæ dicuntur *ordinariæ*, aliæ vero *extraordinariæ*.

Ordinariæ stabiliter erectæ sunt, et illis negotia perpetua committuntur.

Extraordinariæ indicuntur pro rebus specialibus, quibus absolutis dissolvuntur.

2. *Ratione jurisdictionis*, aliæ instituuntur pro diœcesi, aliæ respiciunt Ecclesiam universam.

Agendum est de congregationibus ordinariis quæ ad regimen Ecclesiæ universalis spectant. Disseritur :

1. De Congregationibus Romanis in genere.
2. De Congregationibus Romanis in specie.

Quæstio 1ª. — De Congregationibus Romanis in genere.

Cum auctoritas decisionum ab ipsis editarum jam ponderata fuerit (1), duo supersunt expendenda :

1. Congregationum Romanarum institutio.
2. Earum constitutio.

I. — Institutio Congregationum Romanarum.

Illarum institutio innotescit 1° ex origine ; 2° ex convenientia.

1. Earum origo.

Diversa fuit forma consilii R. Pontificum. Distinguitur triplex ætas, nempe conciliorum romanorum, consistorii et congregationum.

I. Per decem sæcula, consueverunt Pontifices fidei, morum et disciplinæ quæstiones judicare in *conciliis ro-*

(1) Pars I, lib. I, tit. III.

manis, quibus intererant Episcopi suburbicarii et alii cum presbyteris et diaconis Ecclesiæ Romanæ.

Causas majores etiam solvebant in senatu Cardinalium, responsaque per Decretales edebant.

II. A sæculo XI usque ad XVI, negotia quatuor modis judicabantur a Sancta Sede :

1. Pontifex ipse conciliis generalibus præfuit.

2. Crescente numero fidelium et negotiorum ad Sanctam Sedem confluentium, viciniores Episcopi facti sunt membra Sacri Collegii quod, imaginem concilii præ se ferens, evasit ordinarium Pontificis consilium. In *consistorio* ter in hebdomade convocato, consultis cardinalibus, interveniente processu judiciario, ipse Pontifex pleraque negotia judicabat.

3. In frequentibus legationibus cardinales auctoritatem apostolicam et ordinariam exercebant.

4. Tribunalia inferiora res minoris momenti expediebant.

III. Ætas congregationum incipit a sæculo XVI. Sicut Concilium Tridentinum in singulis diœcesibus instituit collegia capitulo inferiora quibus adjuvaretur Episcopus, ita Patribus concilii optantibus, urgente gravitate et multitudine negotiorum in dies magis ac magis ad Sedem Apostolicam devoluta, Pontifices, ne opprimerentur onere administrationis cui consistorium non sufficiebat, successive instituerunt frequentes, distinctos et stabiles Cardinalium conventus, quorum judices ordinarii diversas causas maturius perpenderent ac definirent. Hæc fuit occasio instituendarum Congregationum.

In hunc finem, ut applicarentur leges ab Ecclesia sapienter conditæ circa fidem, cultum et reliquam disciplinam, congregationes erectæ sunt diversis temporibus :

1. Ante Sixtum V, institutæ fuerunt Congregationes S. Officii, Concilii, Indicis, Episcoporum.

2. Sixtus V ipse instituit Congregationes Regularium, Rituum, Studiorum.

3. Post Sixtum V, facta est erectio congregationum Examinis Episcoporum, Propagandæ Fidei, Immunitatis, Indulgentiarum, etc.

2. Convenientia hujus institutionis (1).

Ista convenientia consideratur vel respectu *Pontificis;* vel respectu *Cardinalium*, vel in ordine ad *distributionem negotiorum*, vel habita ratione *formæ collegialis* quam Congregationes induunt.

I. *Auctoritas R. Pontificis*, cum solus ipse omnibus negotiis nequeat satisfacere, velut multiplicata communicatur singulis congregationibus. Earum enim membra sunt non solum executores, aut mere delegati, sed vere judices ordinarii, qui *potestatem apostolicam* exercent juxta limites muneris in institutione determinati; unumque et idem tribunal cum Pontifice constituunt, sicut Vicarius generalis cum Episcopo.

Attamen salvæ sunt prærogativæ personales Summi Pontificis; etenim

1. *Decisiones majores* sibi reservat, et *generalia decreta* jussu ipsius promulgantur.

2. *Delegatio specialis* requiritur ut Congregationes de quibusdam causis cognoscant, et *declarationes legum interpretativæ* ab illis non eduntur nisi consulto Pontifice.

3. *Sententiæ* quas Congregationes per se ipsas valide ferre possunt, de facto semper sanctioni pontificiæ subjiciuntur.

4. *Indulta et gratiæ*, postulantibus congregationibus, ab ipso Pontifice conceduntur.

(1) Analecta juris pontificii : *Des Congrégations romaines.*

Igitur congregationes agunt semper cum illius auctoritate et consensu.

II. In congregationibus elucet *dignitas Cardinalium*, qui prius Pontificem vel consiliis tantum adjuvabant, vel repræsentabant in legationibus. Nunc vero *potestatem ordinariam* exercent per modum *tribunalium permanentium* :

Nimirum 1. Congregationes examinant casus Pontifici reservatos, judicant sine appellatione, eduntque sententias pontificias.

2. Earum potestas a lege confertur, et extenditur ad universitatem causarum similium.

3. Hæc potestas perseverat vacante Sede, quamvis, ut electio Pontificis celeriter fiat, tunc non exerceatur nisi urgeat necessitas; dum jurisdictio Vicarii generalis per Episcopi mortem expirat.

Quemadmodum sol non tantum ipse lucet, verum etiam quibusdam stellis lumen impertitur, quo cœlum ornant et illuminant orbem, sic R. Pontifex non solum Ecclesiam per se moderatur, sed Cardinales ita potestate auget ut sociatis laboribus omnes difficultates solvantur.

III. Ex *distributione negotiorum* inter diversas congregationes exsurgit triplex utilitas :

1. Fideles qui ex omnibus mundi partibus ad Apostolicam Sedem, vel salutis studio, vel juris persequendi causa confugiunt, distinctos Cardinalium cœtus ad audiendum preces inveniunt paratos.

2. Negotia, quæ procederent inordinate, si omnes de omnibus rebus cognoscerent, facilius celeriusque expediuntur. Singulis enim congregationibus assignantur certa negotia cum specialibus facultatibus, et iidem cardinales non universis intersunt.

3. Cardinales partem distributi muneris levius ferunt,

diligentius administrant; facilius Pontificem consulunt. Experientiam acquirunt in diversis rerum generibus, in quibus iidem constanter exercitantur.

IV. Alterum commodum est *collegialis forma* congregationum.

Equidem R. Pontifex potuisset jurisdictionem singulis Cardinalibus communicare, ut more Vicarii generalis privatim negotia dirigerent. Verum instituit collegia in quibus Cardinales deliberant, et major judicum numerus edit sententias. Atqui experientia cujuslibet societatis constat utilitas tribunalium collegialiter erectorum pro gravioribus causis dirimendis.

Præterea, ut negotiis optime discussis, ea semper decernerentur quæ saluti et justitiæ consentanea sunt, ad congregationes pertinent collegia theologorum et canonistarum, qui difficultates prævii scrutantur, et consiliis sæpe collectivis cardinales adjuvant. *Consultores* dicuntur.

II. — Constitutio Congregationum Romanarum (1).

Duo sunt expendenda: 1° Illarum constitutio interna; 2° Modus quo procedunt.

1. Earum constitutio interna.

Numerus Cardinalium ad singulas Congregationes pertinentium arbitrio R. Pontificis determinatur; sed tres saltem adesse debent ut sententia sit valida.

Cardinalis *Præfectus* congregationem indicit; dirigit negotia, res minoris momenti cum secretario expedit.

(1) Stremler, *des Peines ecclésiastiques, de l'Appel et des Congrégations romaines.* — Analecta juris pontificii : *Des Congrégations romaines.*

Secretarius Prælatus distribuit documenta, relationes sæpe scribit; resolutiones colligit easque ad Pontificem refert; indulta obtinet, expedit decreta. Adjuvatur a *Substituto* et scriptoribus. In archivio servantur acta.

Consultores a Pontifice ad vitam eliguntur. Ipsorum dotes sunt scientia, prudentia, probitas, diligentia. Eorum sententia diversis modis colligitur.

2. Modus procedendi.

Iste modus favet æquitati et maturitati judiciorum.

I. Excludit strepitum judicialem. Jurisdictio congregationum non est tantum apostolica et ordinaria, sed etiam quadam ratione *supra canones,* nam duplici modo procedere possunt : vel servato juris ordine, vel ex *æquo* si legibus prudentiæ negotia solvantur sine judiciali forma.

II. Modus quo procedunt diversus est quoad res *contentiosas*, vel *gratiosas,* vel *interpretandas*, vel *criminales*.

1. *In causis contentiosis* accipitur relatio Episcopi; partes concordant de dubio; documenta Cardinalibus et adversariis communicantur. Allegationes et responsiones scribendæ sunt; procuratores narrant factum; advocati rationes juris exponunt. Re judicata litigantes possunt novam audientiam postulare. Ad Episcopum sententia exequenda mittitur.

2. In causis *non contentiosis* quæ administrationem et dispensationes respiciunt, *agentes* manu offerunt postulata. Secretarius summaria precum transmittit. Congregatio rem solvit consulto Episcopo in materia gravi.

3. In *legibus interpretandis* relatio causæ distribuitur; interrogantur consultores; declaratio non editur nisi consulto Pontifice.

4. Ex *causis criminalibus* graviores in prima instantia

judicantur. Cæteris per appellationem legitimam intra decem dies devolutis, processus ab Episcopo missus, et a Judice relatore abbreviatus, communicatur reo vel ejus procuratori. Testes extra tribunal audiuntur. Si appellationis actus negligenter protrahantur, sententia episcopalis executioni mandatur.

Quæstio 2ª. — De Congregationibus Romanis in specie.

Aliæ respiciunt fidem, aliæ vero disciplinam.

I. — Congregationes fidem respicientes.

1. Congregatio *S. Officii.*
2. Congregatio *Indicis librorum.*
3. Congregatio *Propagandæ Fidei.*

1. Congregatio S. Officii (1).

I. Ejus *institutio.* — Ipsa Congregatio differt a Sancto Officio seu inquisitione.

1. Sanctum Officium est institutio judicum, a Sede Apostolica deputatorum ut contra reos hæreticæ pravitatis procedant. Quamvis Episcopus sit inquisitor natus vi jurisdictionis ordinariæ, sæculo XIII contra hæresim Albigensium instituti sunt speciales *inquisitores.*

2. Sæculo XVI, cum hæresis Lutherana propagaretur, Paulus III erexit Romæ, velut tribunal supremum universalis inquisitionis, Congregationem S. Officii a successoribus confirmatam, ut fides servaretur vel damnatione erroris, quod plerumque fit, vel pœnitentia, scilicet pœnis moderatis, mitigandis, convenientibus delicto et societati.

(1) Bouix, *de Curia romana.* — Stremler, *Des Peines ecclésiastiques, de l'Appel et des Congrégations romaines.*

Itaque Congregatio ejusmodi Sancto Officio jam existenti addita est, eique præposita.

II. *Facultates illius.* — Hæc congregatio judicat ea quæ contra fidem commissa sunt. In illa discutiuntur causæ respicientes hæresim, magiam et superstitionem, abusus sacramentorum.

III. *Constitutio.* Congregationi præest R. Pontifex. Eam constituunt Cardinales litteris, experientia, fideique zelo conspicui.

Consultores sunt prælati, clerici canonum et theologiæ periti, religiosi inter quos magister S. Palatii, Generalis Ordinis Prædicatorum, et unus ex ordine minorum conventualium. Adest *commissarius* et ejus *assessor*. *Qualificatores* censuram propositionum instaurant.

IV. *Celebratio.* — Ut negotia cum maturitate coram Pontifice decidantur, duæ præmittuntur congregationes præparatoriæ.

In *prima*, cui solum intersunt consultores, leguntur processus et Episcoporum litteræ. Qualificatores de propositionibus sententiam dicunt; aliaque examinantur quæ assessor in secunda congregatione relaturus est.

In *altera*, congregatis Cardinalibus, assessor relationes perlegit. Re bene perspecta Cardinalibus, admittuntur consultores et suam dicunt sententiam. Acta summarie per assessorem Pontifici referuntur.

Tertia et solemnis congregatio coram Pontifice celebratur. Nova fit relatio causæ; quandoque admissi consultores denuo discutiunt; Cardinales exprimunt sua suffragia. Pontifex concludit, et resolutionem profert. Decreta destinantur ad Episcopos.

2. Congregatio Indicis (1).

I. *Institutio* illius. — *Index* est catalogus librorum ab Apostolica Sede prohibitorum. Indicem, jussu Pauli IV et studio Concilii Tridentini confectum, Pius IV approbavit et promulgavit.

Ad catalogum ejusmodi postea perficiendum, et Sancto Officio subveniendum, S. Pius V instituit *Indicis Congregationem*, quam Sixtus V confirmavit et auxit potestate libros examinandi, prohibendi, corrigendi, lectionem permittendi, interdicta omnibus facultate concedendi sine indulto licentiam legendi libros prohibitos.

II. *Decreta* Indicis a Summo Pontifice confirmantur. His verbis eduntur :

« S. Congregatio Cardinalium a Sede Apostolica Indici librorum pravæ doctrinæ, eorumdemque proscriptioni in universa Ecclesia præpositorum et delegatorum, damnat, proscribitque et in Indicem referri mandat opera quæ sequuntur.....

« Itaque nemo cujuscumque gradus et conditionis prædicta opera damnata atque prohibita, quocunque loco et idiomate, edere, legere aut retinere audeat, sed locorum Ordinariis ea tradere teneatur, sub pœnis indictis.

« Quibus Sanctissimo Domino Nostro Pio IX relatis, Sanctitas sua decretum probavit, et promulgari præcepit. »

III. *Constitutio.* — Congregatio Indicis complectitur plures Cardinales, secretarium ex ordine Prædicatorum, et consultores inter quos fixum locum habet Magister Sacri Palatii.

(1) Infra (lib. II, *de Mediis*) prohibitio librorum recensetur intra media quibus errores reprimuntur.

IV. *Modus procedendi.* — Liber prohibendus a secretario et duobus consultoribus examinatur. Si videatur censura dignus, eligitur relator idoneus qui scripto referat animadversiones suas adnotatis paginis. In congregatione *præparatoria* sex consultores censuram relatoris ponderant. De illorum judicio deliberat congregatio *generalis*. Secretarius, diligenti actorum relatione, R. Pontificis assensum exquirit.

Juxta sapientem instructionem Benedicti XIV (1), eliguntur consultores periti hujus scientiæ de qua in libris examinandis agitur. Congregatio studia partium seponit. Catholicorum libros benigne interpretatur; addit, si fieri possit, clausulam *donec corrigatur*.

Decreta inauditis auctoribus lata non sunt injusta, nam Indicis congregatio libros, non auctores, damnare consuevit.

3. Congregatio de Propaganda Fide.

I. *Institutio.* — R. Pontifices summo studio propagationem fidei catholicæ per universum orbem promovent. In hunc finem inventis Americæ littoribus, Gregorius XV instituit hujus nominis congregationem, quæ constat Cardinalibus, prælatis et consultoribus, ac etiam officialibus inferioris ordinis.

II. *Facultates.* — Jurisdictio illius extenditur ad omnes missionum regiones.

1. *Ipsius Congregationis* officium est omnia negotia, quæ pertinent ad finem propagandam, cognoscere, presbyteros et Vicarios apostolicos mittere, difficultates ortas solvere.

2. Ad instar collegiorum pro Græcis, Germanis et Anglis a Gregorio XIII erectorum, Urbanus VIII in gra-

(1) Constitutio *Sollicita.*

tiam infidelium fundavit *Collegium* Propagandæ, in quo adolescentes exteros in linguis ac sacris disciplinis erudiri voluit, ut in patria sua fidem seminarent.

3. Palatium congregationis continet *typographiam* qua libri religionis in omnibus linguis eduntur.

II. — Congregationes disciplinam respicientes.

1. Congregatio concilii Tridentini interpres.
2. Congregatio Rituum.
3. Cæteræ congregationes.

1. Congregatio concilii Tridentini interpres.

I. *Institutio.* — Concilium Tridentinum (1) diligentiæ R. Pontificis commisit suorum decretorum executionem. Ut Ecclesia hanc sollicitudinem experiretur, Pius IV prohibuit ne privati ederent commentaria in decreta Concilii, et instituit Congregationem Cardinalium qui concilio interfuerant, ejusque sensum noverant, ut illius decretorum executioni et interpretationi constanter vacarent.

II. *Officium* ejus duplex est : 1. *Interpretatur* canones Tridentinos. Equidem Pius IV ei tantum dedit facultatem exequendi decreta Tridentina. S. Pius V concessit, ut casus claros decideret. Verum Sixtus V illi contulit auctoritatem interpretandi, prius tamen consulto Pontifice, decreta morum et disciplinæ, reservata sibi interpretatione canonum dogmaticorum.

2. Promovet decretorum Tridentinorum *observantiam.* V. g. acta conciliorum provincialium recognoscit; ab Episcopis qui visitant Apostolorum limina, accipit rela-

(1) Sess. XXV, *de recipiendis et observandis Decretis Concilii.*

tiones super statu ecclesiarum. Cognoscit de reductione onerum missarum, de causis matrimonialibus, etc.

III. *Constitutio.* — 1. Ipsa congregatio constituitur mere ex Cardinalibus, præter unum prælatum qui secretarii vices gerit.

2. Congregationi Concilii, velut appendices, adjectæ sunt duæ congregationes particulares : altera examinat episcopales relationes de statu ecclesiarum : in altera consultores recognoscunt acta conciliorum provincialium.

3. In *studio* juniores canonistæ praxi juris initiantur.

2. Congregatio Rituum.

I. *Institutio* illius ad Sixtum V refertur. Cum videret abusus in liturgia sensim irrepere, eosque non facile aboleri posse, neque per ipsum negotiis jam non sufficientem, neque per Ordinarios qui in hac re vix ejusdem sensus aut diligentiæ esse poterant, erexit congregationem quæ divino cultui per orbem catholicum recte exercendo invigilaret.

II. *Officium* ejus Pontifex exprimit (1) : « Hæc præcipue cura (cardinalibus hujus congregationis) incumbere debet, ut veteres ritus sacri ubivis locorum in omnibus orbis ecclesiis, in missis, divinis officiis, sacramentorum administratione, cæterisque ad divinum cultum pertinentibus, a quibusvis personis diligenter observentur; cæremoniæ, si exoleverint, restituantur ; si depravatæ fuerint, reformentur ; libros de sacris ritibus, imprimis Pontificale, Rituale, Cæremoniale, prout opus fuerit, reforment et emendent; officia de sanctis Patronis examinent, et nobis consultis concedant ; diligentem quoque curam adhibeant circa Sanctorum canonizationem,

(1) Sixti V constitutio *Immensa.*

festorumque dierum celebrationem, ut omnia rite et recte, et ex Patrum institutione fiant. »

III. *Constitutio.* — Duplex est quodam modo congregatio Rituum, nempe *ordinaria* et *extraordinaria.*

1. *Ordinaria* complectitur cardinales, prælatos ex quibus unus est secretarius, magistros cæremoniarum, etc.

Ejus decreta sunt vel formaliter generalia, vel æquivalenter generalia quibus legum sensus declaratur, vel particularia (1).

2. Congregatio *extraordinaria* examini suo subjicit omnes causas quæ beatificationem et canonizationem Sanctorum respiciunt.

Constat iisdem cardinalibus ; non vero iisdem prælatis et consultoribus. Ad ipsam spectant, præter promotorem fidei, tres antiquiores Rotæ auditores, tanquam canonistæ, qui vices assessorum gerunt ; unus ex protonotariis promotor causæ. Accedunt theologi consultores vel qualificatores. Demum adhibentur viri scientiarum naturalium periti, qui judicant an operationes quæ miraculis accensentur, vere sint supernaturales.

3. Cæteræ Congregationes.

I. Congregationem *Episcoporum* et *Regularium*, velut unam ex duabus, constituit Sixtus V, ut negotiis tum inter Episcopos et clericos, tum inter Regulares, tum inter utrumque ordinem sæcularem et regularem contingentibus provideret.

Ad ipsum spectat postulata Ordinariorum cognoscere, controversias super jurisdictione exortas componere.

Consultationibus Regularium respondet ; executio-

(1) Extat collectio Gardellinii, cui titulus : *Decreta authentica Congregationis Rituum*. Hæc collectio declarata fuit authentica.

nem constitutionum apostolicarum super eis editarum procurat, difficultates decidit.

II. Congregatio *super statu Regularium*, quam Innocentius X erexit et Pius IX confirmavit, reformationem regularium et institutionem novitiorum promovet.

III. Congregatio *Indulgentiarum* et *Reliquiarum*, a Clemente IX instituta, dispensationi Indulgentiarum invigilat, reliquias recognoscit, reprimit abusus circa Indulgentias et cultum Reliquiarum.

IV. Congregatio *Jurisdictionis* et *Immunitatis* ecclesiasticæ, ab Urbano VIII erecta, dirimit controversias ortas cum magistratibus civilibus circa res ad jurisdictionem pertinentes, et contra invasiones defendit immunitatem personalem, localem et realem.

V. Pius VII instituit Congregationem *super negotiis extraordinariis Ecclesiæ.*

VI. Congregatio *Examinis Episcoporum* a Clemente VIII erecta fuit, ut in Italia promovendi ad Episcopatum ab illa examinarentur.

VII. Congregationem *Studiorum* Sixtus V instituit, ut in statu pontificio studia dirigeret, et per orbem Universitates catholicas protegeret.

§ 3. — De Tribunalibus Romanis.

1. Tribunalia justitiæ.
2. Tribunalia gratiæ.
3. Tribunalia expeditionis.

Quæstio 1ª. — De Tribunalibus justitiæ (1).

Curia justitiæ constat pluribus tribunalibus : 1. *Rota ;* 2. *Camera apostolica ;* 3. *Signatura justitiæ.*

(1) Phillips, *Jus ecclesiasticum*, § 119. — Stremler, *des Peines ecclésiastiques, de l'Appel et des Congrégations romaines.*

1. Rota Romana.

Rota est tribunal institutum ad dirimendas in forma judiciali causas contentiosas. Hujus nominis ratio explicatur ex eo quod *Auditores Rotæ*, in orbe sedentes, controversias rotant et examinant.

I. *Origo.* — Illud tribunal est antiquissimum; Pontifices enim semper habuerunt suos consiliarios et referendarios, quibus postea concessa fuit facultas judicandi.

II. *Constitutio.* — Rota constat duodecim judicibus, qui ex nationibus primariis assumuntur. Octo sunt Itali, duo Hispani, unus Gallus et alter Germanus. Dicuntur Auditores, ex eo quod fuerint causarum relatores.

III. *Modus procedendi.* — Judices dividuntur in tres classes, in quibus singulis unus vocatur *Ponens,* cæteri *Correspondentes.* Informati de facto et jure per procuratores et advocatos, in ædibus privatis vota sua ferunt, momentis munita, quæ scripta Ponenti traduntur. Si vota conveniant, sententia profertur a Ponente; si non convenerint, judices novam deliberationem aggrediuntur.

Appellatio datur a prima classe ad alteram et tertiam. Aliquando Rota judicat velut unum tribunal.

IV. *Auctoritas.* Cum plurimæ causæ, primum ad Rotam devolutæ, a Congregationibus terminari possint, hodie, præter lites civiles territorii pontificii, causæ ecclesiasticæ ab ipsa nonnisi ex speciali commissione judicantur.

Decisiones rotales habent vim sententiarum supremi tribunalis. Quamvis non faciant jus pro omnibus, sed pro singulis tantum quos respiciunt, tamen ubi sunt

uniformes, efformant normam aliorum tribunalium et stylum curiæ (1).

2. Camera Apostolica.

Camera Apostolica præficitur reditibus temporalibus R. Pontificis. Cardinali Camerario subsunt Auditores, Thesaurarius et officiales.

Auditores Cameræ constituunt aliquando tribunal ad quasdam causas judicandas.

3. Signatura justitiæ.

Referendarii supplicationes sibi porrectas Pontifici signandas tradebant casu quo iisdem annuendum esse censebant. Inde originem ducit istud tribunal; nam ex hisce referendariis progressu temporis efformatum fuit collegium, causis ab invicem jussu Innocentii VIII ita separatis, ut causæ justitiæ ad signaturam hujus nominis, causæ vero gratiæ ad aliam signaturam revocarentur.

Amplissima fuit istius tribunalis potestas. Verum juxta praxim hodiernam in nonnullis tantum causis, si ex orbe catholico illuc deferantur, judicandi facultatem habet, v. g. de inviolabilitate appellationum.

Quæstio 2a. — De Tribunalibus gratiæ (2).

Cum gratiæ a voluntate Principis pendeant, tribunalia pro illis concedendis erecta non tam sua auctoritate res decidunt, quam consilium suum Pontifici aperiunt. Ad hæc tribunalia pertinent 1. Signatura gratiæ; 2. Dataria; 3. Pœnitentiaria.

(1) Schmalzgrueber, *Dissert. procemialis*.

(2) Phillips, *Jus ecclesiasticum*, § 120.

1. Signatura gratiæ.

Judicat de causis quæ definiuntur ex gratia R. Pontificis, v. g. si quis postulet, ut a causa non appellabili appellare liceat. Cum per illam gratiæ extraordinariæ concedantur, ei semper præest Pontifex, qui propria manu decreta signat; unde intelligitur nomen hujus tribunalis.

2. Pœnitentiaria.

Pœnitentiaria est tribunal institutum *in ordine ad forum internum*, ut absolvat super reservatis, et dispenset super votis, irregularitatibus, ac impedimentis occultis matrimonii. Acceptam a Christo potestatem ligandi atque solvendi Pontifex partim tribuit Pœnitentiariis. Decursu temporis, eorum numerus speciem tribunalis exhibuit, et a Pio IV imminutus est.

I. Tamquam tribunal conscientiæ considerata, Pœnitentiaria complectitur *Pœnitentiarium majorem*, qui Cardinalis est et officium suum per se exercere debet, et *pœnitentiarios minores* qui in tribus ecclesiis patriarchalibus Romæ suo munere funguntur ac confessiones audiunt.

II. Quatenus externam judicii formam habet, Pœnitentiaria constat pluribus judicibus, qui communi consilio supplicationes audiunt, ac litteras dispensatorias gratis et in forma debita expediri curant.

Nomine Pœnitentiarii majoris emittuntur responsa. *Regens* supplicationes subscribit; causam referunt procuratores; theologus et canonista *consultores* votum proferunt; *corrector*, *datarius*, *sigillator*, *scriptores* expediunt litteras, quæ diriguntur non quidem ad oratorem, sed ad tertium in forma commissionis ut ipse super allegatis dispenset vel absolvat.

3. Dataria.

Dataria est illud tribunal, in quo gratiæ *pro foro externo* valituræ conceduntur et expediuntur. Sic dicitur, quia diem datæ gratiæ adnotat.

Ad illam pertinent collationes beneficiorum Pontifici reservatorum, dispensationes super impedimentis publicis matrimonii, etc.

Tribunal Datariæ constituitur cardinali Prodatario, Subdatario, pluribusque officialibus.

Quæstio 3ª. — De Tribunalibus expeditionis (1).

Officia, quibus mandata est expeditio litterarum apostolicarum, sunt *Cancellaria* et *Secretaria*.

1. Cancellaria.

Cancellaria est tribunal quo Bullæ scribuntur. Reliquis dicasteriis antiquitate præcellit.

Apud ipsam expediuntur tum negotia consistorialia, v. g. episcopatuum erectio et provisio, tum quædam provisiones et dispensationes a Dataria concessæ, quoties formam Bullarum requirunt.

Cancellariæ præsidet cardinalis *Vice-Cancellarius*, cui subsunt multi officiales. *Regens* distribuit supplicationes et Bullas corrigit. Collegium *abbreviatorum* judicat difficultates quæ circa litterarum expeditionem oriuntur. Alii officiales in Bullis revisendis et expediendis versantur.

(1) Phillips, *Jus ecclesiasticum*, § 121. — Stremler, *des Peines ecclésiastiques, de l'Appel et des Congrégations romaines*.

2. Secretaria apostolica.

Secretaria multiplex est :

I. *Secretaria Brevium* instituta est ad conficiendas litteras pontificias quæ expediuntur in *forma Brevis*.

II. *Secretaria Status*, seu Ministerium Status pontificii pro rebus extraneis, est organum quo Pontifex cum principibus sæcularibus communicat.

III. Accedunt Secretarius litterarum ad principes, et Secretarius litterarum latinarum ad privatos destinatarum.

ARTICULUS II

DE CAPITULIS CATHEDRALIBUS.

Sicut Cardinales suis consiliis R. Pontificem adjuvant, ita capitulum est senatus Episcopi.

§ 1. Notio capitulorum.
§ 2. Eorum auctoritas.

§ 1. — Notio capitulorum.

Capituli nomine intelligitur collegium clericorum qui sub uno Prælato, ut membra sub uno capite, degunt, et cum eo unum corpus constituunt.

Capitulum est vel *cathedrale* vel *collegiale*. Capitulum cathedrale Ecclesiæ cathedrali addictum est ut Episcopum adjuvet. Capitulum collegiale in ecclesia inferiori officium divinum persolvit.

De capitulis cathedralibus duplex expenditur quæstio :

Quæstio 1ª. De institutione capitulorum.
Quæstio 2ª. De illorum constitutione interna.

QUÆSTIO 1ª. — DE INSTITUTIONE CAPITULORUM.

I. Ratio hujus institutionis in genere.
II. Erectio capituli et collatio canonicatuum.

I. — Ratio institutionis capitulorum.

Hæc ratio innotescit ex *origine* et *fine* capitulorum.

1. Origo capitulorum (1).

I. *Origo ipsius capituli cathedralis.* — Jam in primæva Ecclesia, presbyteri et diaconi civitatis episcopalis efformabant senatum, cujus consilio et opera Episcopus in diœcesi regenda utebatur. Sede vacante, regimen diœcesis ad clerum ecclesiæ cathedralis ab ætate apostolica devolvi consuevit. *Presbyterium* dicebatur ille cœtus majoribus clericis constans, qui cum Episcopo unum corpus constituebat, et ab ipso in partem sollicitudinis vocabatur.

Jamvero capitulum ducit originem ab antiquo presbyterio; nam idem fuit officium tum istius primævi senatus episcopalis, tum collegiorum quæ postea capitula dicta sunt. Semper extitit collegium quo Episcopus adjuvaretur, et diœcesis vacante sede regeretur.

Discrimen inter canonicos et parochos in eo consistit, quod capitulum semper fuerit clerus superior diœcesis. Nimirum jam a temporibus apostolicis in clero urbis episcopalis, ecclesiæ cathedrali addicto, senatus Episcopi exhibetur. Parochi vero circa sæculum IV constituti sunt, iique non tantum Episcopo, sed et capitulo inferiores erant.

II. Nomen *Canonicorum* et *Capituli.*

(1) Thomassin., *Vetus et Nova Ecclesiæ Disciplina,* pars I, lib. III.

1. Prioribus Ecclesiæ sæculis, nomen *canonicorum* clericis omnibus commune fuit, tum quia canoni seu matriculæ Ecclesiæ adscribebantur, tum quia ex bonis ecclesiasticis accipiebant canonem seu certam portionem, tum quia sub canone seu regula vitam agebant.

Media ætate *canonici* vocati sunt ii soli, qui communem vitam sectabantur. Hoc sensu Chrodogangus, Episcopus Metensis, in sæculo IX canonicos instituisse dicitur, dum collegia clericorum ad vitam regularem adduxit. Vitæ communis institutum coluerunt fere omnia collegia canonicorum; paulatim vero corruit, et in sæculo IX illud instaurare conati sunt viri pietate et doctrina insignes.

Non omnes clerici ab ea vivendi forma recesserunt; unde duplex emersit ordo canonicorum : aliqui statum clericalem cum vita monastica conjunxerunt, et propterea *canonici regulares* appellantur. Cæteri autem clerici, qui abjecta vita communi suis in domibus singuli vivunt, dicuntur *canonici sæculares*.

2. Nomen *capituli* derivatur, vel ex monasticis institutis, quorum formam et vocabula canonici usurparunt, vel ex eo quod ipsi unum cum Episcopo corpus, quasi potiora membra cum capite, constituant. Sicut enim Episcopus *caput* seu princeps ecclesiæ dicebatur, ita collegium canonicorum dici potuit *capitulum*, quasi caput secundi ordinis, et post Episcopum supra cæteros clericos excellens.

2. Finis Capitulorum cathedralium (1).

Finis primarius capitulorum innotescit tum ex illorum origine, tum ex recenti Ecclesiæ disciplina.

I. Capitula cathedralia fuerunt instituta, ut Episco-

(1) Analecta juris pontificii : *des Chapitres cathédraux.*

pum adjuvarent, et sede vacante regimini diœcesis providerent. Etenim ex historia constat capitulum ab initio fuisse consilium Episcopi; habitum fuit ab Ecclesia tanquam senatus diœcesis; semper explevit munus adjuvandi Episcopum, eumque supplendi.

Nisi capitula in hunc præcipuum finem instituerentur, dicendum esset illa fuisse instituta, vel ut vitam communem ducerent, vel ut officium divinum celebrarent. Atqui rejicitur prior hypothesis. Olim enim exstabat Episcopi consilium presbyteris et diaconis Ecclesiæ cathedralis constans, licet isti nondum in eadem domo communitatem efformarent. Vita communis, cum postea fuerit introducta et remota, profecto est aliquid capitulis accidentale.

Altera hypothesis de celebratione divini officii nihil probat. Equidem capitula hoc munere semper functa sunt. Antiquitus vero statutis diebus cum populo sicut hodie fit in parochiis, matutinæ tantum et vespertinæ Dei laudes ab eis solvebantur; solum in sæculo IX invaluit mos, a cœnobiis mutuatus, ut collegium cathedrale teneretur quotidie statutis horis choro adesse, septemque officii partes in Ecclesia persolvere. Hæc obligatio propria, quæ capitulis jamdiu existentibus accessit, fuit eorum finis secundarius.

Capitula autem collegiata cultui divino præsertim addicuntur, neque sua institutione destinantur ad juvandum Episcopum in regimine diœcesis.

II. Non antiquo tantum, sed etiam novo jure canonici sunt *consiliarii nati* Episcoporum.

Prob. 1. Concilium Tridentinum mandat ab Episcopis requiri consilium capituli, et vocat capitulum Ecclesiæ senatum (1).

2. Pius VII ait: « Cum Episcoporum consilio, suæque

(1) Sess. V, cap. I; XXIII, cap. XVIII; XXIV, cap. XII et XV.

Ecclesiæ administrationi consulere necesse sit, illud non omisimus, ut iidem Episcopi unum habeant in cathedrali ecclesia capitulum (1). »

2. Pius IX in concordato quod iniit cum Hispania (1851) : « Cathedralia capitula Episcoporum senatum consiliumque constituunt. »

4. Congregatio Concilii dicit : « Ecclesiæ mentem esse ut Episcopus consilio capituli utatur, et capitula esse consiliarios natos Episcoporum (2). »

II. — Erectio capituli et collatio canonicatuum.

1. Erectio capitulorum.

Duo expenduntur : 1° Potestas erigendi capitulum ; 2° creatio dignitatum et canonicatuum.

Potestas erigendi capitulum.

I. Jus erigendi capitulum cathedrale spectat ad R. Pontificem. Ratio est, quia id connectitur cum creatione cathedralis ecclesiæ. Atqui R. Pontifici vindicatum est jus erigendi novos episcopatus. Ergo et eidem competit erectio capitulorum cathedralium.

II. Facultatem erigendi collegiata capitula pertinere ad R. Pontificem, nullo quidem textu juris definitur ; sed constat ex praxi Ecclesiæ. Favet ipsa ratio, nam erectio collegii est causa gravis ; causæ vero majores R. Pontifici reservantur.

Creatio dignitatum et canonicatuum.

Quæritur an, erecto capitulo, Episcopus possit novas dignitates novosque canonicatus erigere.

(1) Constitutio *Ecclesia Christi.*

(2) Thesaurus resolutionum Congregationis concilii, anno 1817.

I. Episcopus, consentiente capitulo, potest erigere dignitates usitatas, non vero insuetas. Ratio est, quia creatio dignitatis insuetæ censetur causa major, non item creatio dignitatis communis.

II. Ad canonicatus quod attinet, distinguitur capitulum *numeratum* vel *non numeratum*.

Si præfixus fuerit a R. Pontifice numerus canonicorum, decreto apostolico standum est.

Si vero capitulum non sit numeratum, Episcopus potest, assentiente eodem, novos canonicatus erigere, modo tamen singulis præbendam assignet.

2. Collatio canonicatuum.

1. Jus conferendi canonicatus.
2. Dotes ad obtinendum canonicatum.

Jus conferendi canonicatus.

I. R. *Pontifices* possunt quasdam collationes sibi reservare. Jamvero per Regulas cancellariæ sibi reservant, præter plura beneficia, primam dignitatem Ecclesiarum cathedralium.

Reservationes vigent ubi per concordata eis non derogatum est. In Gallia, concordatum anni 1801 illis quoad parochias derogavit, non vero quoad canonicatus. Hujus reservationis observantiam Sancta Sedes non urget ex prudentia et indulgentia, salvo jure.

II. Seposita reservatione, quæritur an collatio canonicatuum et dignitatum Ecclesiæ cathedralis ad Episcopum et capitulum conjunctim pertineat.

1. Ista collatio spectare potest vel ad solum Episcopum, vel ad Episcopum requisito capituli consilio, vel simul ad Episcopum et capitulum, vel etiam ad solum capitulum.

Igitur attendenda sunt *statuta et consuetudines ecclesiarum*. Ex origine aut consuetudine jus conferendi præbendas vel in solo Episcopo vel in solo capitulo firmatur. Si R. Pontifex, erigendo collegium, nihil statuerit de canonicatuum collatione, regula petenda est a legitima consuetudine quæ in hac materia præscribit. Si nulla consuetudo specialis et probata existat, standum est juri communi (1).

2. *De jure communi*, collatio canonicatuum ecclesiæ cathedralis ad Episcopum et capitulum simul pertinet, ita ut Episcopus æqualem vocem cum capitulo habeat. Hæc forma collationis dicitur jus commune, non quidem ex eo quod in textu legum expresse præcipiatur, sed quia unanimis doctorum interpretatio et praxis curiæ romanæ istam regulam induxerunt.

Jus simultaneæ collationis ex duplici ratione ortum est : 1. *Ratione logica*. — Propter unionem quæ intercedit inter Episcopum et capitulum, velut inter caput et membra, decet nominationem canonicorum de communi assensu fieri, ne personæ vel capitulo vel Episcopo invisæ assumantur. Quod omnes respicit, ab omnibus approbari debet. 2. *Ratione historica*. — Primitus communes erant reditus Episcopi et capituli non æquum erat ut clericus eorum particeps fieret nisi consentiente utroque, scilicet Episcopo et capitulo. Quamvis massa primordialis postea fuerit inter Episcopum et capitulum divisa, et deinde in multis locis ipsa massa capitularis distributa in portiones distinctas singulis canonicis tradendas seu *præbendas*, tamen perseveravit collatio simultanea. Jus ejusmodi deductum est ex veteri principio, nempe collationem beneficiorum pertinere ad eos de quorum bonis fundata erant; id est, ad Episcopum si ex

(1) Schmalzgrueber, tit. *de Præbendis*.

mensa episcopali; ad capitulum si ex *mensa capitulari;* ad utrumque si ex bonis communibus præbendæ fuerint constitutæ. Quoties neque documentis neque possessione liquet, quibusnam bonis fundatæ fuerint præbendæ canoniales, præsumuntur ex bonis communibus initio fundatæ.

Dotes ad obtinendum canonicatum.

Multæ dotes in canonicis requiruntur :

I. *Status clericalis*, et in capitulis cathedralibus *certus ordo.* « In Ecclesiis cathedralibus omnes canonicatus habeant annexum ordinem presbyteratus, diaconatus vel subdiaconatus. Dimidia saltem pars presbyteri sint ; ubi vero consuetudo laudabilior habet, ut omnes sint presbyteri, omnino observetur (1). »

II. *Ætas.* — In Ecclesiis cathedralibus requiritur ut provisus possit saltem infra annum suscipere ordinem sacrum præbendæ annexum. Igitur pro subdiaconatu sufficiunt 20 anni completi, pro diaconatu 21, pro presbyteratu 23. Canonicatus curam animarum habentes vigesimum quartum ætatis annum postulant.

In collegiatis ætas 14 annorum sufficit, nisi certus ordo canonicatui sit adjunctus.

III. *Morum honestas* relucere debet in canonicis, siquidem eorum munus est Episcopum adjuvare, et laudes divinas persolvere. Unde Concilium Tridentinum ait : « Ea integritate morum polleant, ut merito Ecclesiæ senatus dici possint. »

IV. *Scientia* Theologiæ et Canonum. Cum enim canonici Ecclesiæ cathedralis sint Episcopi consilium, ipsis necessaria est tum doctrina fidei et morum, tum notitia juris ecclesiastici.

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, cap. XII, *de Reform.*

Quæstio 2ª. — De interna constitutione capitulorum.

Canonici considerantur vel singulatim, vel universatim :

I. De membris capituli.
II. De corpore capitulari.

I. — De membris capituli.

1. Diversi honoris gradus in capitulo.
2. Canonicorum præbendæ et obligationes.

1. Diversi honoris gradus in capitulo.

1. Diversi gradus inter canonicos titulares.
2. Canonici supernumerarii.

Diversi gradus inter canonicos titulares (1).

I. *Gradus in genere.* — Inter canonicos eminent qui *Dignitatem,* aut *Officium,* aut *Personatum* obtinent. *Dignitas* est prærogativa honoris cum jurisdictione aut administratione. *Officium* est administratio sine jurisdictione et præcedentia. *Personatus* est præcedentia sine jurisdictione.

1. His gradibus insigniti sunt, præter Archidiaconum et Archipresbyterum, Præpositus, Decanus, Primicerius et Præcentor, Thesaurarius et Scholasticus.

Curam capituli gerebat *Præpositus* internam et externam, *Decanus* tantum internam. *Primicerius*, ita dictus ex eo quod in cereis tabulis primus inscriberetur, Chorum dirigebat, et alio nomine appellatus est *Præcentor* ex officio ipsi incumbente ut divinæ laudes ordinate

(1) Bouix, *de Capitulo.*

persolverentur. *Sacrista* seu *Thesaurarius* et *Custos* reliquias, vasa sacra, etc., curabant; sæpius eorum idem erat officium. Hæc nomina plerumque nunc inania sunt, diversa pro diversis locis, nec retinent vestigium pristinæ potestatis.

2. Juxta vigentem disciplinam in capitulis, dignitates et simplices canonicatus distingui solent. Attendenda est ecclesiarum consuetudo, et videndum quid jurisdictionis, vel muneris, vel honoris cuique conferatur. Prima dignitas in diversis diœcesibus est vel Archidiaconus, vel Decanus, vel Præpositus.

Dignitates hodie nullam jurisdictionem habent annexam, ac proinde rectius eas dixeris personatus quam dignitates. Attamen ex praxi dignitates dicuntur tum eæ quibus olim annexa erat jurisdictio, tum tituli beneficiales qui ex statuto vel consuetudine dignitatibus adscribuntur.

Inde duo inferuntur : 1° Dignitates sunt sive Archidiaconus et Archipresbyter eo ipso quod hoc nomine insigniuntur a jure in Ecclesiis cathedralibus, sive ille canonicus qui est caput et præses capituli. — 2° Nulli alii sunt dignitates nisi tales probentur, vel per decretum erectionis tituli ipsorum in dignitatem, vel per consuetudinem et existimationem loci, vel per jurisdictionem perpetuo titulo annexam.

II. *Officia in capitulo.* — Concilium Lateranense IV instituit in capitulis cathedralibus duplex officium, nempe Theologalis et Pœnitentiarii. Hæc saluberrima institutio stabiliorem formam a Concilio Tridentino accepit; exinde canonicatum theologalem et pœnitentialem erigit Episcopus, dum præbendas primo vacaturas his muneribus stabiliter afficit (1).

(1) Concilium Tridentinum, sess. V, cap. I; sess. XXIV, cap. XVIII.

1. *Canonici Theologalis* officium est Scripturam clero et populo explanare extra missarum solemnia, diebus et horis ab Episcopo præstitutis (1).

2. *Canonici Pœnitentiarii* munus est fidelium confessiones audire. Apud Ecclesiam cathedralem instituitur quasi parochus totius diœcesis ; ab ipsa lege jurisdictionem ordinariam in foro interno consequitur.

Uterque, dum munere suo fungitur, censetur choro interesse.

Canonici supernumerarii.

Supernumerarii dicuntur canonici qui sunt extra numerum actu vigentem in capitulo.

I. *Triplex istorum species* distinguitur. — *Prima* eorum est qui creati sunt a R. Pontifice cum *exspectativa,* nimirum quibus Papa contulit canonicatum et præbendam primo vacaturam. *Altera*, eorum qui ultra numerum antiquum per erectionem novæ præbendæ recipiuntur in canonicos. *Tertia*, eorum qui sine præbenda vel expectativa creantur ad honores, et *honorarii* nuncupantur.

Prima species non attendenda videtur; etenim non est amplius in usu, cum Tridentinum Concilium hujusmodi gratias expectativas prohibuerit. Secunda etiam eliminari potest; nam accedente nova fundatione, canonicus ista præbenda provisus vere est de numero actuali canonicorum. Nonnisi ratione antiqui numeri dicitur supernumerarius.

Superest consideranda tertia species.

II. *Canonicorum ad honores* legitima institutio et privilegia.

1. Creationem eorum esse *legitimam* constat ex auctoritate et ratione. Ad auctoritatem quod attinet, hodie

(1) Benedictus XIV, *de Synodo diœcesana*, lib. XIII, cap. IX.

viget in diœcesibus universis usus creandi canonicos honorarios. Accedunt declarationes quibus Congregatio Concilii hanc ecclesiarum praxim probat, etiamsi canonicus honorarius non inserviat Ecclesiæ cui adscribitur.

Suffragatur ratio convenientiæ : utile est Ecclesiæ, posse viros de religione bene meritos publico honoris testimonio per Episcopum et Capitulum condecorari.

Equidem prohibetur institutio canonicorum sine præbenda. Id autem intelligitur de canonicis proprie dictis.

2. *Modus eos creandi*. Episcopus illos eligit cum assensu Capituli. Sufficiens vero consensus exhibetur, dummodo Capitulum nominationem approbet, et canonicos honorarios in suis stallis admittat, eosque tabulis inscribat.

Nonnisi ex causa legitima fieri debet creatio canonicorum ad honores. Numerus eorum ultra certos limites non protrahatur.

3. *Privilegia* ipsorum reducuntur ad stallum, nomen et insignia canonicorum.

2. Canonicorum præbendæ et obligationes.

De præbendis.

Bona temporalia quibus capitulum sustentatur, duplici modo considerantur vel in genere, vel in specie quoad Galliam.

I. Ad capitula spectant ipsæ *præbendæ* et *distributiones* quotidianæ.

1. *Præbendæ*. — Olim communes erant reditus Episcopi et capituli, communisque victus. Sensim frigescente charitate et regulari observantia, communis massa redituum divisa est inter Episcopum et capitulum; deinde singulis de capitulo proportionata bonorum portio concessa est, et *præbenda* nuncupatur.

Præbenda canonicalis definitur : jus percipiendi proventus in Ecclesia, competens uni de collegio capitulari.

In canonicatu duo diversa jura concurrunt, nempe *canonia* et *præbenda*. Canonia est titulus juris quo clericus fit collegii membrum et consequitur stallum in choro, vocem in Capitulo, jus ad præbendam. Præbenda vero est beneficium canoniæ annexum.

2. *Distributiones* quotidianas primus excogitavit Ivo Carnutensis Episcopus (XI° sæculo), ut canonici fierent divinis officiis assidui. Hæc institutio transiit in jus Decretalium, eamque Concilium Tridentinum confirmavit (1).

Ex ea lege, tertia pars fructuum præbendarum debet separari, et in quotidianas distributiones converti, ab absentibus amissas, præsentibus accrescentes ac inter ipsos dividendas juxta modum ab Episcopo determinatum.

II. *Pensiones canonicis apud Galliam solutæ præbendis æquiparantur.*

Ratio est, quia eis convenit definitio beneficii. Etenim pensiones ejusmodi sunt portio bonorum Ecclesiæ in reditus commutatorum. Hæc autem portio ab auctoritate ecclesiastica singulis canonicis assignatur in perpetuum, ratione officii spiritualis.

Accedit responsio S. Pœnitentiariæ (1819) : « Pensiones quæ canonicis solvuntur, induunt naturam beneficiorum, et annexam habent obligationem inhærentem bonis ecclesiasticis. »

De obligationibus canonicorum.

Duplex distinguitur earum species : aliæ sunt obliga-

(1) Sess. XXI, cap. III; XXII, cap. III; XXIV, cap. XII.

tiones capituli erga Episcopum, aliæ obligationes canonicorum erga Ecclesiam.

I. *Obligationes erga Episcopum*, nempe *honor* et *obedientia*.

1. Capitulum Episcopo exhibet honorem primo quoad *locum* : « Episcopis ubique is honor tribuatur qui eorum dignitati par est, eisque in choro et in capitulo, in processionibus et aliis actibus publicis, sit prima sedes et locus quem ipsi elegerint, et præcipua omnium rerum agendarum auctoritas (1). »

Secundo, quoad *assistentiam* : « Canonici compellantur Episcopo celebranti aut alia Pontificalia exercenti assistere et inservire (2). »

Tertio, quoad *associationem* : « Cum Episcopus, rei divinæ peragendæ causa, ad Ecclesiam venturus est, debent canonici eum comitari (3). »

Quarto, quoad *ornamenta* : cum Episcopus vult pontificalia exercere, a capitulo subministranda sunt ei paramenta e sacristia cathedrali. Vicissim plurima ornamenta Episcopi morientis ad capitulum pertinent ex dispositione quam Pius IX confirmavit (4).

2. Capitulum Episcopo præstat obedientiam. *Regula generalis* : Episcopus potest capitulo præcipere, modo tamen ea tantum præcipiat, ad quæ præstanda de jure tenentur canonici. Ratio est quia Episcopus jurisdictionem habet non tantum in singulos diœcesanos, sed in ipsum capitulum; imo potest Episcopus illud judicare ratione vel status clericalis, vel officii vel beneficii.

Ratio limitationis est, quia jurisdictio Episcoporum a R. Pontifice pendet in assignatione materiæ et subdito-

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. VI.
(2) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, cap. XII.
(3) *Cæremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XV.
(4) Pii IX litteræ apostolicæ *Cum illud plurimi*, 1a Jan. 1847.

rum. Atqui Pontifex ad Episcopum ait in Decretalibus : « Tu his juribus contentus existens, non amplius ab eis exigas (1). »

Proinde non exigenda sunt servitia in jure non expressa. Verum in dubio an aliquid possit ab Episcopo mandari, præsumptio stat pro mandato Episcopi.

II. *Obligationes erga Ecclesiam* sunt professio fidei, divinum officium, missa conventualis, residentia.

1. *Obligatio profitendi fidem.* Decernit Concilium Tridentinum : « Provisi de canonicatibus et dignitatibus in Ecclesiis cathedralibus, non solum coram Episcopo seu ejus officiali, sed etiam in capitulo orthodoxæ suæ fidei publicam facere professionem tenentur, et in Romanæ Ecclesiæ obedientia se permansuros spondeant, ac jurent; alioquin fructus non faciant suos (2). »

2. *Officium divinum in choro.* Initio Ecclesiæ, clerus et populus simul in Ecclesia laudes Dei celebrabant. Postea selecti sunt clerici qui publice et quotidie horas canerent. Exinde capitulo incumbit obligatio celebrandi divinum officium publice, assidue, integre, per psalmodiam.

Horarum canonicarum recitatio debet esse *solemnis :* « Omnes divina per se, et non per substitutos, compellantur obire officia, atque in choro, ad psallendum instituto, hymnis et canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare (3). »

Cum officium divinum collegialiter celebrari non possit, nisi adsint canonici, requiritur *assidua* singulorum assistentia. Causæ a servitio chori excusantes quandoque dantur; etenim quamvis singuli canonici regulariter teneantur assistere, collegium a pluribus membris repræsentatur. Jamvero istæ causæ sunt duplicis generis :

(1) Tit. *de Officio judicis ordinarii,* cap. *Conquerente.*

(2) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, cap. XII.

(3) Sess. XXIV, cap. XII.

aliæ ita excusant ut absens lucretur, non tantum fructus præbendæ, sed etiam distributiones, v. g. excusantur Theologalis eo die quo lectiones habet, Pœnitentiarius dum audit confessiones; aliæ ita excusant ut absens lucretur quidem fructus præbendæ, non autem distributiones, v. g. eo modo excusantur duo canonici quos Episcopus in suo servitio retinet.

Officium divinum capitulariter celebrandum est *integre;* nam canonicus, vi sui muneris, nisi legitime dispensetur, illud in choro persolvit, quod privatim recitat clericus in sacris. Ubi capitulum paucis canonicis constat, non desunt exempla dispensationis; v. g. pleraque Galliæ capitula ex Indulto non tenentur quotidie matutinum cum Laudibus in ecclesia celebrare.

Canonici officium persolvunt *psallentes* in choro. Ut muneri suo satisfaciant, non sufficit assistere, nisi canant; contrariam sententiam Benedictus XIV profligavit. Attamen canonici compelli non debent ad horas semper celebrandas cum cantu proprie dicto; satis est, si alta voce recitent.

3. *Celebratio missæ conventualis.* De jure communi capitula regulariter tenentur ad missam conventualem quotidie celebrandam pro benefactoribus.

Hæc missa est *conventualis*, id est, præsente collegio et ipsius nomine ab uno canonico peragenda.

Requiritur missa *celebranda*, non simpliciter legenda, sed solemnis aut cantata. Unde Honorius III ait : « Missarum solemnia conventualiter celebretis. »

Sacrificium capitulare *quotidie* celebratur. Ratio est, quia capitulum singulis diebus persolvit divinum officium, cujus sacrum est pars præcipua.

Missa capitularis *benefactoribus applicanda est.* Hæc obligatio constat, præsertim ex quo Benedictus XIV auctoritate apostolica confirmavit varias Congregationis concilii resolutiones, quibus, non obstante contraria

consuetudine, e medio sublatæ fuerunt excusationes ad declinandam hujusmodi applicationem. Ex indulto, canonici Galliæ dispensantur ab obligatione applicandi quotidie benefactoribus missam conventualem (1).

4. *Residentia.* — Cum officia canonicorum personalia sint atque continua, postulant residentiam, cujus obligationem Concilium Tridentinum statuit : « Obtinentibus in cathedralibus aut collegiatis canonicatus non liceat, vigore cujuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem ecclesiis quolibet anno abesse ; salvis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt (2). »

II. — De corpore capitulari.

Canonici, universim considerati, efficiunt corpus seu personam moralem ad quam spectant *conventus* capitularis et *statuta* capitularia.

1. Conventus capitularis.
2. Statuta capitulorum.

1. Conventus capitularis (3).

Aliæ regulæ respiciunt capituli *convocationem*, aliæ vero *actum capitularem*.

I. *De convocatione capituli* quæritur 1° penes quem sit potestas convocandi capitulum ; 2° quinam sint vocandi.

1. Capitulum sub duplici aspectu consideratur, nempe vel ut Episcopi consilium, vel ut collegium.

Quatenus illud est consilium Episcopi, ab ipso Præsule aut a Vicario generali convocatur.

(1) Analecta juris pontificii : *des Chapitres cathédraux.*

(2) Sess. XXIV, cap. XII. — (3) *Decretalium* lib. III, tit. X, *De his quæ fiunt a majore parte capituli.*

Quatenus est collegium, ei competit jus autonomiæ; quamobrem a proprio capite convocari potest.

Ex regula generali, capitula congregantur sine licentia Episcopi. Attamen hæc regula duplicem exceptionem patitur, tum ex eo quod adesse possit contraria consuetudo, tum ex eo quod non prohibeatur Episcopus convocationem capituli propter gravem causam aliquando suspendere.

2. Capitulum est ordinarium vel extraordinarium. Ad capitulum ordinarium canonici sufficienter convocati censentur per notitiam temporis et loci conventus celebrandi.

Ad capitulum extraordinarium vocari debent omnes canonici in civitate præsentes, et non procul absentes. Imo etiam absentes convocandi sunt, ubi agitur de rebus majoris momenti.

II. *Actus capitularis.* — 1. Præses capituli est ille cui competit jus convocandi.

2. Necesse est ut congregentur duæ ex tribus partibus canonicorum qui adesse debent, possunt et volunt.

3. Vocem habent generaliter illi solum qui sunt de numero canonicorum. Canonicis impeditis licet constituere procuratorem qui suffragium ferat ipsorum nomine.

4. Suffragia libera esse debent. Verum modus illa emittendi non fuit jure communi determinatus, electionibus exceptis.

5. Pro exitu negotii regulariter requiritur et sufficit consensus *majoris* et *sanioris* partis præsentium. Major autem pars censetur sanior, nisi de pravo illius animo probatio fieri possit superiori.

2. Statuta capitularia.

1. Jus commune circa statuta capitulorum.
2. Jus capitulare in Gallia.

Jus commune circa statuta capitulorum.

I. *Capitulum potest aliqua statuta sibi condere.* Ratio est, quia capitula sunt collegia legitime constituta; atqui omne corpus morale habet facultatem sibi providendi per statuta quibus finem suum consequatur.

Accedit auctoritas canonistarum et tribunalium Sanctæ Sedis : « Explorati juris est capitulum posse statuere super his quæ ad ipsum pertinent (1). »

II. *Qualis sit ista potestas capitulorum.*

1. Capitulum statuit generatim in minoribus, id est, circa ea quæ nec statum generalem Ecclesiæ, nec ipsum Episcopum respiciunt.

Ex principio plura inferuntur : 1. Episcopus invigilat ne capitulum aliquid statuat vel nocivum, vel juri communi contrarium, vel propriam potestatem excedens. — 2. Statuta a capitulo condita de rebus arduis non valent donec accesserit Episcopi consensus. — 3. Administratio Ecclesiæ cathedralis spectat simul ad Episcopum et capitulum.

2. Capitulum potest etiam pœnalia statuta condere, modo pœnæ non excedant disciplinam domesticam.

Hujusmodi statuta, præsertim a Superiore approbata, obligant singulos canonicos, etiam successores eorum qui statuta condiderunt. Etenim illa obligant donec revocentur, si naturam legis induant ; atqui rationem legis induunt, sive quia capitulum videtur habere jurisdictio-

(1) Decisio Rotæ romanæ (1585).

nem legislativam, ad leviora quidem restrictam, sive quia statuta capitulorum ab Episcopo confirmari solent.

3. Ad eosdem pertinet statutorum correctio, ad quos de jure communi spectat eorum confectio (1).

Capitulum potest sua statuta, etiam ab Episcopo confirmata, mutare, modo illa sint de rebus ad capitulum pertinentibus, et confirmatio sit *accidentalis*. Jamvero accidentalis præsumitur confirmatio in favorem statuentium concessa, essentialis autem confirmatio quæ ad bonum publicum refertur.

Jus capitulare in Gallia.

Ut istud jus innotescat, duo sunt expendenda : 1. Prior confectio statutorum capitularium in Gallia; 2. Eorum revisio.

I. *Quibus modis condita fuerint prima statuta.* Sancta Sedes juri communi derogavit, et Episcopis jus transitorium concessit ad concordatum anni 1801 exequendum.

1. Cardinalis Legatus a Pio VII accepit « amplissimas facultates, etiam subdelegandas, ad probanda statuta capitulorum (2). »

Idem Legatus statuit : « Hujus facultatis vigore, Episcopis Galliarum primo futuris facultatem concedimus, ut capitulum in cathedralibus Ecclesiis erigere ipsi possint, juxta formam a canonibus præscriptam... Iisdem Episcopis primo futuris cura erit, ut quæ pertinent ad capitulorum regimen, pro eorumdem Episcoporum prudentia, constituantur, relicta tamen eorum successoribus statutorum immutandorum facultate, requisito prius capitulorum consilio (3). »

Hæc derogatio juri communi facta fuit, eo quod ad re-

(1) Schmalzgrueber, *de Cessatione legum.* — (2) Bulla *Qui Christi Domini* (1801). — (3) Cardinalis Legati Decretum (1802).

ligionem in Galliis instaurandam plurimi interesset, ut citius absolveretur Ecclesiarum et capitulorum ordinatio.

Verum quod decrevit Legatus de successoribus primorum Episcoporum, videtur intelligendum de successoribus proximis. Etenim concessiones a jure communi exorbitantes stricte interpretandæ sunt; atqui Legatus non dixit : *successoribus in perpetuum.* Equidem voluit ordinationi capitulorum sine mora providere ; ad hunc finem licitum fuit Episcopis proxime succedentibus necessarias mutationes inducere. Legatus vero non debuit neque potuit juris communis observantiam impedire in perpetuum.

Juxta hanc sententiam, capitula vi concordati anno 1802 instituta, hodie juri communi subjiciuntur, quoad potestatem conficiendi et mutandi statuta capitularia.

2. In Ecclesiis anno 1822 erectis, omne jus condendi statuta capitulorum Episcopis ab Apostolica Sede concessum est. Equidem in concordato anni 1817, Pius VII mandat Episcopis « ut a singulis canonicorum collegiis statuta decerni curent, sibique probanda proponi (1). » Verum ut res expeditius perficeretur, Summus Pontifex anno 1822 statuit : « Episcopi pro singulis canonicorum collegiis statuta decernent, et ab ipsis observari curabunt (2). »

In his ecclesiis statuta capitulorum mutari nequeunt nisi juxta jus commune. Nam Pius VII juri communi derogavit tantum quoad statutorum confectionem ; verum circa illorum mutationem nullum jus particulare Episcopis successoribus attributum est.

II. *Statutorum revisio.* — 1. Ad illam proceditur in hunc finem, ut statuta capitulorum ad normas juris canonici reducantur.

2. Episcopi Galliarum, revisionem ejusmodi aggre-

(1) Bulla *Commissa divinitus.* — (2) Bulla *Paternæ pietatis.*

dientes, duplicem viam secuti sunt : alii sibi vindicant facultatem immutandi statuta capitulorum (1); alii, re mature perpensa ad normam juris, capitulis dimiserunt curam revisendi sua statuta, sibi reservato jure ea probandi (2).

§ 2. — Potestas capituli cathedralis ad extra.

1. Potestas capituli sede plena.
2. Potestas capituli sede vacante.

Quæstio 1ª. — De potestate capituli sede plena (3).

Auctoritas capituli consistit in eo quod aliquando requiratur illius consilium vel consensus.

I. *Discrimen inter consilium et consensum.* Ubi requiritur consensus capituli, Episcopus non tantum tenetur illud exquirere, sed etiam sequi. At ubi requiritur consilium, oportet illud audire ; necessitatem vero non infert.

Neque tamen consilium est superfluum ; postulatur enim, ne quid Episcopus inconsiderate agat.

Cæterum actus, sine requisito consilio factus, regulariter valet, nisi consilium præcipiatur per modum conditionis necessariæ.

II. *De requisito capituli consilio.* — Ex regula generali, debet Episcopus in omnibus arduis negotiis consilium capituli exquirere. Ratio est, quia canonici sunt consiliarii nati Episcoporum.

Dantur speciales casus, in quibus leges expresse de-

(1) Concilia provinciæ Parisiensis, Remensis, Turonensis.

(2) Concilia Burdigalense, Senonense, Tolosanum, Auscitanum, Aquense.

(3) *Decretalium* lib. III, tit. IX, *De iis, quæ fiunt a Prælatis sine consensu capituli.*

cernunt ab Episcopo requirendum esse capituli consilium, v. g. in convocanda synodo, in condendis statutis, etc.

III. *De requisito capituli consensu.* — Consensus capituli non requiritur nisi in casibus a jure expressis. Ratio est, quia ordinarium regimen diœcesis Episcopo committitur.

Jamvero duplex distinguitur species negotiorum in quibus ex jure necessarius est capituli consensus : hujus modi sunt negotia quæ vel ecclesiæ vel capitulo præjudicium afferunt. Ad priorem speciem pertinent gravis obligatio ecclesiæ per contractum inducenda, alienatio rei pretiosæ. Ad alteram speciem spectat, v. g. mutatio in numero canonicorum.

IV. *Consuetudo* plurimum valet in hac materia. Episcopum in quibusdam causis eximere potest ab obligatione requirendi consilium vel consensum capituli.

Attamen præscribere nequit consuetudo nunquam exquirendi consilium vel consensum capituli. Ratio est, tum quia consuetudo ejusmodi cederet in grave detrimentum Ecclesiæ, tum quia præcipuum finem suum non assequerentur capitula, quæ ab Ecclesia fuerunt instituta tanquam senatus Episcoporum.

Quæstio 2ª. — De potestate capituli sede vacante.

Disserendum est 1° in genere de capitulo sede vacante; 2° in specie de Vicario capitulari.

I. — De capitulo sede vacante.

1. Episcopo succedit capitulum.
2. Qualis jurisdictio ad capitulum devolvatur.

1. Episcopo succedit capitulum, sede vacante.

I. *Multiplici modo sedes vacat.* — *Proprie* vacat per mortem, vel renuntiationem, vel translationem, vel depositionem Episcopi.

2. Sedes dicitur *impedita*, quando Episcopus, vi externa impeditus, munus suum exercere nequit. Pro diverso casu servandæ sunt regulæ sequentes :

Primo, jurisdictio ad capitulum devolvitur, cum Episcopus a paganis vel hæreticis vel schismaticis captus est, ita ut fieri nequeat communicatio inter ipsum et diœcesanos, neque reliquerit vicarium generalem qui interim diœcesim administret.

Secundo, id non est intelligendum de casu in quo Episcopus a potestate civili in carcerem conjiceretur. Hæc sententia Romæ practice adoptata fuit (1).

Tertio, si moriatur unicus vicarius generalis, Episcopo in remotis agente, ad Sedem Apostolicam recurrendum est.

Quarto, Episcopo suspenso, capitulum non administrat; verum Sancta Sedes vicarium apostolicum constituit.

II. Sede proprie vacante, ex jure antiquo et Tridentino, jus administrandæ diœcesis ad capitulum devolvitur, sive jurisdictio incipiat in capitulo existere quando moritur Episcopus, sive jam habitualiter in capitulo existens, tunc in eo consolidetur et transeat ad actum.

Tempus attendendum est. Equidem jurisdictio transit in capitulum ipso momento, quo Episcopus decessit, aut suæ translationis testimonium accipit, aut sententia depositionis pronuntiatur. Verum ad potestatem licite exercendam, capitulum tenetur expectare notitiam cer-

(1) Ita rem decidunt Pius VII, Gregorius XVI, Pius VII erga Episcopos violenter expulsos.

tam de morte Præsulis, vel de accepto translationis testimonio, vel de sententia depositionis.

2. Qualis jurisdictio ad capitulum devolvatur.

I. *Regula generalis :* Sede vacante, ad capitulum pertinet jurisdictio episcopalis ordinaria, exceptis iis quæ ex jure specialiter reservantur. Ratio est, quia, juxta Decretales, Ordinarii nomine venit tum Episcopus sede plena, tum capitulum sede vacante.

Igitur capitulum potest statuta condere et ab eis dispensare, causas judicare et pœnas infligere, confessarios approbare, imo diœcesim visitare et synodum celebrare. Ea generatim sibi sumit, quæ sine damno non differuntur.

II. *Exceptiones.* — 1. Capitulum non peragit ea quæ sunt ordinis episcopalis, licet recte possit exterum Episcopum advocare ad exercenda pontificalia.

2. Litteras dimissorias ad ordinum susceptionem non concedit, nisi elapso anno, vel clericis arctatis qui ratione beneficii ordines suscipere tenentur.

3. Capitulum non exercet ea per quæ status prior ecclesiæ vel diœceseos mutatur, aut futuro prælato præjudicium infertur. Hinc non potest alienare bona et jura ecclesiæ (1).

4. Excipiuntur ea, quæ Episcopo jure tantum extraordinario, aut ratione dignitatis episcopalis competunt.

5. Excipiuntur ea quæ Episcopo specialiter reservantur, qualia sunt beneficia ad liberam solius Episcopi collationem spectantia. Merito igitur capitula Galliæ consueverunt nominationem parochiarum proprie dictarum futuro Episcopo reservare.

(1) *Decretalium* lib. III, tit. IX, *Ne sede vacante aliquid innovetur.*

II. — De Vicario capitulari.

1. Ejus electio.
2. Illius potestas.

1. Electio Vicarii capitularis.

I. *Necessitas hujus electionis.* Quamvis ecclesiæ viduatæ regimen ad universum capitulum spectet, ejus tamen administratio singulari personæ committenda est.

Equidem ista jurisdictio capitulorum olim per canonicos in communi gerebatur. Verum sapienter concilium Tridentinum statuit : « Capitulum, sede vacante, Officialem seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere omnino teneatur. Si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur (1). »

Ex eodem decreto, capitulum, ubi cura temporalium ei incumbit, œconomum unum vel plures eligit, qui rerum ecclesiasticarum curam gerant.

II. *An capitulum possit plures vicarios deputare.*

1. Ubi non viget consuetudo præsertim immemorialis, non potest capitulum constituere nisi unum Vicarium. Ratio est, quia lex Tridentina, quæ regiminis unitatem inducit, eluderetur si de jure communi liceret plures Vicarios eligere; omnes enim canonici constitui possent Vicarii capitulares ; quod idem esset ac nullum eligi.

Accedit auctoritas. Concilium loquitur in singulari (*officialem seu vicarium*), dicit vero *œconomum unum vel plures*. Unde Congregatio Concilii decidit hunc esse Tridentini decreti sensum, ut non possit eligi nisi unicus

(1) Concilium Tridentinum, sess. XXIV, cap. XVI.

Vicarius, excepto casu consuetudinis immemorialis (1).

2. An capitulis Galliæ liceat plures Vicarios eligere? Hujus praxis inducendæ rationem aperit concilium provinciæ Remensis (2) : « Quoniam apud Galliarum ecclesias propter diœcesium extensionem Episcopus duos habet vicarios generales a gubernio stipendium recipientes, ex diuturna consuetudine capitulum potest aut eosdem eligere sub vicariorum capitularium nomine, aut alios ipsis adjungere vel etiam substituere. Numerus autem eorum non progrediatur ultra modum, ne recedatur a mente Concilii Tridentini, aut forte videatur capitulum seipsum actualem diœcesis administratorem constituere, et sic irritam legem Tridentinam reddere. »

Istud decretum a Congregatione Concilii correctum non fuit. Attamen, anno 1858, Præfectus Congregationis ad Archiepiscopum Remensem de relatione status diœcesis scripto respondit : « Quod innuis, sede vacante tres vicarios capitulares eligi solere, animadvertunt Patres, capitula Cathedralium unum Vicarium capitularem, non autem duos vel plures deputare debere. Monebis itaque capitulum, ut huic disciplinæ adhæreat, cum præsertim non impediatur Vicario alium virum adsciscere, qui opem adjutricem eidem præbeat. »

Exinde quædam capitula unum Vicarium elegerunt. Verum, anno 1863, congregatio Concilii, a canonicis ecclesiæ Cadurcensis interrogata, « quæstioni quoad nominationem duorum vicariorum, sede vacante, respondit, *posse tolerari.* »

III. *Dotes vicarii capitularis.* — 1. Recte Vicarius eligitur ex canonicis Ecclesiæ cathedralis, sed capitulum non prohibetur extraneum idoneum eligere.

(1) Decisio in causa Panormitana (1592).

(2) Concilium Suessionense (1849), tit. XIV, cap. II.

In Vicarium capitularem constitui nequit parochus habens curam animarum extra civitatem episcopalem. Valida vero esset electio parochi urbani.

2. Nominatus ad Episcopatum non eligendus est in Vicarium capitularem, cum ante confirmationem apostolicam nequeat ullo titulo administrationem diœcesis suscipere (1).

2. Potestas Vicarii capitularis.

I. Rite constituto Vicario capitulari, *integra capituli potestas in eum transfertur*. Equidem olim vigebat opinio permittens capitulo aliquam jurisdictionis partem sibi reservare. Sed sententia prævaluit, non licere nec valere limitationes potestati Vicarii capitularis appositas.

II. Vicarius nullatenus potest a Capitulo revocari. Ratio est, quia in capitulo non remanet jurisdictio actualis.

III. Potestas Vicarii capitularis expirat, quando novus Episcopus capitulo litteras apostolicas suæ institutionis ostendit. Successor Episcopus potest a Vicario rationem administrationis exigere.

(1) Concilium Lugdunense II, *de Electione* in VI°; Alexandri V Const. *Ex injuncto*; Julii II Const. *Romani Pontificis*; Pii VII litteræ ad Vicarium capitularem ecclesiæ Florentinæ et Parisiensis.

FINIS TOMI PRIORIS

INDEX

TOMI PRIORIS

PRÆNOTIONES

PARS GENERALIS

COMPLECTENS

PRINCIPIA SCIENTIÆ CANONICÆ

LIBER I

DE IDEA LEGUM ECCLESIASTICARUM

TITULUS I

DE LEGISLATORIBUS IN ECCLESIA

TITULUS II

DE CONDITIONIBUS AD NATURAM LEGIS PERTINENTIBUS

ARTICULUS I

CONDITIONES NECESSARIÆ AD LEGEM INDUCENDAM

ARTICULUS II

CONDITIONES AD LEGEM FIRMANDAM ORDINATÆ.

TITULUS III

DE SPECIEBUS LEGUM IN ECCLESIA.

CAPUT I

Leges proprie dictæ.

ARTICULUS I

VARIÆ LEGES RATIONE MODI QUO FERUNTUR.

ARTICULUS II

VARIÆ LEGES RATIONE AUCTORITATIS.

CAPUT II

Ordinationes legibus affines.

LIBER II

DE COLLECTIONIBUS CANONUM

TITULUS I

COLLECTIONES JURIS ANTIQUI.

TITULUS II

COLLECTIONES JURIS NOVI.

TITULUS III

COLLECTIONES JURIS NOVISSIMI.

LIBER III

DE EXPOSITIONE LEGUM ECCLESIASTICARUM.

PARS SPECIALIS

DESCRIBENS

STATUM ECCLESIÆ JUXTA CANONES.

LIBER I

DE PERSONIS ECCLESIÆ.

TITULUS I

DE CLERICIS.

TRACTATUS I

De hierarchia Ordinis.

DISSERTATIO I

DE POTESTATE ORDINIS ET DIVERSITATE ORDINUM.

DISSERTATIO II

DE ACCESSU AD ORDINES.

DISSERTATIO III

DE JURIBUS ET OBLIGATIONIBUS CLERICORUM.

TRACTATUS II

De hierarchia jurisdictionis.

DISSERTATIO I

DE JURISDICTIONE INDIVIDUALI

CAPUT I

De Summo Pontifice et illius adjutoribus.

ARTICULUS I

DE SUMMO PONTIFICE.

§ 1. — De juribus primatus.

§ 2. — De persona R. Pontificis.

ARTICULUS II

DE ADJUTORIBUS SUMMI PONTIFICIS.

§ 1. — Patriarchæ, Primates, Metropolitæ.

§ 2. — De Legatis.

§ 3. — De Prælatis inferioribus.

CAPUT II

De Episcopo et ejus adjutoribus.

ARTICULUS I

DE EPISCOPO.

§ 1. — Institutio Episcopi.

§ 2. — Jura et officia Episcopi.

ARTICULUS II

DE ADJUTORIBUS EPISCOPI.

§ 1. — De Vicariis generalibus.

§ 2. — De Chorepiscopis, Vicariis foraneis, Archipresbyteris et Decanis.

§ 3. — De Parocho et Vicariis parochialibus.

DISSERTATIO II

DE JURISDICTIONE COLLEGIALI.

CAPUT I

De conciliis.

ARTICULUS I

NOTIO CONCILIORUM.

ARTICULUS II

REGULÆ DE CONCILIORUM CONVOCATIONE, CELEBRATIONE ET CONFIRMATIONE.

ARTICULUS III

AUCTORITAS CONCILIORUM.

CAPUT II

De collegiis clericorum.

ARTICULUS I

DE CURIA ROMANA.

§ 1. — DE COLLEGIO CARDINALIUM.

§ 2. — De Congregationibus Romanis.

§ 3. — De Tribunalibus Romanis.

ARTICULUS II

DE CAPITULIS CATHEDRALIBUS.

§ 1. — Notio capitulorum.

FINIS INDICIS TOMI PRIORIS.

CORBEIL. — Typ. et stér. de CRÉTÉ.

PUBLICATIONS

DE

GAUME FRÈRES ET J. DUPREY

ÉDITEURS

3, rue de l'Abbaye, à PARIS

ŒUVRES DU R. P. VENTURA

La Raison philosophique et la raison catholique.

TOME I : Conférences sur la Raison philosophique chez les anciens et dans les temps modernes : la Trinité, l'Homme, l'Incarnation, la Restauration de l'univers par l'Incarnation du Verbe, etc. 1 vol. in-8. 6 fr.

TOME II : Conférences sur la Création. 1 vol. in-8. 6 fr.

TOME III : *Épuisé.*

TOME IV : Conférences sur le Purgatoire, les Indulgences, la Résurrection des morts, le Culte des Saints, la Chute, la Naissance de Jésus-Christ, etc. 1 vol. in-18 .... 6 fr.

Chacun de ces volumes est vendu séparément.

La Tradition et les Semi-Pélagiens de la philosophie, ou le Semi-Rationalisme dévoilé. Ouvrage renfermant de nouveaux et amples développements sur la nature et les forces de la raison; sur les principes des connaissances humaines; sur la loi naturelle; sur la nécessité de la tradition et de la révélation divine, etc. 1 vol. in-8.... 6 fr.

De la vraie et de la fausse philosophie, en réponse à une lettre de M. VICTOR DE BONALD. In-8.............. 1 fr. 50

Essai sur le pouvoir public. 1 v. in-8................. 7 fr.

Gloires nouvelles du catholicisme, *ou Éloges funèbres, vies et exemples de quelques grands catholiques décédés dans la première moitié de ce siècle.* Ouvrage traduit de l'italien sous la direction de l'auteur. 1 vol. in-8. 6 fr.

La Philosophie chrétienne. 3 v. in-8................. 15 fr.

ŒUVRES DE M. LOUIS MOREAU

Considérations sur la vraie doctrine. 2e édition, suivie de la 3e édition du MATÉRIALISME PHRÉNOLOGIQUE. 1 vol. in-12. 3 fr.

La Destinée de l'homme, ou du Mal, de l'Épreuve et de la Stabilité future. 1 v. in-12. 3 fr. 50

L'Imitation de N.-S. Jésus-Christ, traduction nouvelle accompagnée d'extraits des ouvrages des Pères, des Docteurs et des Saints. 3e édit. 1 vol. in-12, *imprimé en gros caractères* sur papier glacé..... 3 fr. 50

Les Confessions de saint Augustin. 6e édit. 1 vol. in-8, le texte et la traduction.... 7 fr.

LE MÊME OUVRAGE. 1 vol. in-12, la traduction seule..... 3 fr. 50

Cette traduction a été couronnée par l'Académie française.

Accompagnement pour orgue des principaux offices de l'Église selon le rite romain, comprenant les offices de tous les dimanches et des principales fêtes de l'année, le chant du *Te Deum*, les saluts du Saint-Sacrement et la messe des morts ; par L. Niedermeyer, fondateur de l'École de musique religieuse de Paris. 2 vol. in-4........... 28 fr.

Bible (La) et la nature. Leçons sur l'histoire biblique de la création dans ses rapports avec les sciences naturelles, par H. Reusch, traduction par X. Hertel. 1 vol. in-8....... . 6 fr.

Catéchisme de persévérance, ou Exposé historique, dogmatique, moral et liturgique de la Religion, depuis l'origine du monde jusqu'à nos jours, par Mgr J. Gaume. *Huitième édition*. 8 vol. in-8............. 32 fr.

Catéchisme du sens commun et de la Philosophie catholique, par M. l'abbé Rohrbacher. *Quatrième édition.* 1 vol. in-12. 1 fr. 80

Catholicisme (le), présenté dans l'ensemble de ses preuves, par F. Baguenault de Puchesse. Approuvé par NN. SS. les évêques d'Orléans, de Paris, d'Arras, de la Rochelle, etc. 2 vol. in-12. 5 fr.

L'auteur de cet ouvrage, l'un des plus éclairés, des plus précis, des plus substantiels qui aient paru depuis quelques années, s'est efforcé de réunir dans un seul tableau, avec assez de développement pour qu'on les saisisse, avec assez de concision pour qu'on n'en soit pas fatigué, les preuves qui de toutes parts convergent vers l'unité et la vérité catholique.

Célibat ecclésiastique (le) considéré dans ses rapports religieux et politiques, par M. l'abbé Jager. *Deuxième édition.* 1 vol. in-8................. 2 fr.

Christianisme au Thibet, en Tartarie et en Chine (le), depuis l'apostolat de saint Thomas jusqu'à nos jours, par l'abbé Huc, ancien missionnaire apostolique, auteur des *Souvenirs d'un voyage en Tartarie et au Thibet*, et de l'*Empire Chinois*. 4 vol. in-8. 24 fr.

Les tomes III et IV sont vendus ensemble.............. 12 fr.

Le tome IV est vendu *séparément*. 6 fr.

Civitate Dei (De) libri viginti duo sancti Aurelii Augustini, Hipponensis episcopi, post recensionem monachorum ordinis S. Benedicti, ad manuscriptos Bibliothecæ regis codices novis nunc curis recogniti et notis illustrati, separatim excussi ex Operum omnium *editione Parisina altera*, emendata et aucta. 2 vol. grand in-8............ 14 fr.

Compendium philosophiæ, juxta doctrinam S. Thomæ Aquinatis, ad usum seminariorum ; auctore P.-C. Roux-Lavergne, presbytero, in seminario Rhedonensi philosophiæ professore. 1 vol. in-12.............. 3 fr. 50

Cosmogonie de la Bible (la) devant les sciences perfectionnées, ou Démonstration de la révélation primitive, par l'accord suivi des faits cosmogoniques, avec les déductions rigoureuses de la science, par M. l'abbé Sorignet. 1 vol. in-8...... 6 fr.

Dictionnaire encyclopédique de la Théologie catholique, rédigé par les plus savants professeurs et docteurs en théologie de l'Allemagne catholique moderne ; traduit par I. Goschler, chanoine honoraire, docteur ès lettres, etc., etc. 25 vol. in-8 à 2 colonnes.......... 140 fr.

— Sur beau papier glacé. 160 fr.

(*Sous presse*). La Table des matières. 1 vol. in-8...... 10 fr.

Eau (l') bénite au xixe siècle, par Mgr Gaume, protonotaire apostolique, docteur en théologie. *Deuxième édition.* 1 vol. gr. in-18.................. 2 fr.

Église (l') et la France au moyen âge, ou Pouvoir temporel du clergé français depuis l'origine de la monarchie jusqu'au xve siècle, par C. Chatelet. 3 v. in-8.................. 12 fr.

Hermeneutica sacra, seu Introductio in omnes ac singulos libros sacros veteris et novi Fœderis; auctore J. H. Janssens. 1 vol. in-8............. 4 fr.

Histoire de France, depuis les origines gauloises jusqu'à nos jours, par Amédée Gabourd. 20 vol. in-8, avec cartes géographiques............. 100 fr.

Histoire de la Littérature française, depuis le xvie siècle jusqu'à nos jours; Études et Modèles de style, par F. Godefroy; *ouvrage couronné par l'Académie française.* 3 forts vol. in-8.................. 20 fr.

Ces volumes comprennent les *Prosateurs* des xvie, xviie, xviiie siècles. — Ont paru cette année :

Les Poètes des xvie et xviie siècles. 1 vol. in-8..................... 7 fr.

Histoire de la société domestique chez tous les peuples anciens et modernes, ou Influence du Christianisme sur la famille, par Mgr J. Gaume. *Deuxième édition.* 2 vol. in-8..... 12 fr.

Dans son ouvrage, *la Femme catholique*, le R. P. Ventura s'exprime ainsi : « L'*Histoire de la famille*, par Mgr Gaume, est l'un des plus graves, des plus importants et des plus utiles ouvrages qui ont paru dans ce siècle. C'est un ouvrage parfait et le plus propre à faire connaître la nécessité, l'importance du catholicisme dans ses rapports avec la perfection de la famille, avec la civilisation et le bonheur de l'État. C'est pour nous le livre de famille par excellence, digne, après l'Écriture sainte et le Catéchisme, d'occuper la première place dans une bibliothèque de famille. »

Histoire de Paris, pa A. Gabourd. 5 vol. in-8...... 28 fr.

Histoire de sainte Adélaïde, par J. Dey. 1 vol. in-12.. 3 fr. 50

Histoire des Catacombes de Rome, accompagnée d'un plan, par Mgr J. Gaume. 1 vol. in-8. 6 fr.

Histoire des États du Pape, par John Miley; ouvrage traduit de l'anglais, par Ch. Ouin-Lacroix, docteur en théologie. 1 vol. in-8. 6 fr.

Histoire du Jansénisme, depuis son origine jusqu'en 1644, par le P. Rapin, de la Compagnie de Jésus; ouvrage publié pour la première fois par l'abbé Domenech. 1 vol. in-8........ 6 fr.

Histoire générale des Missions catholiques depuis le xiiie siècle jusqu'à nos jours, par M. le baron Henrion. Ouvrage illustré de 320 gravures avec cartes géographiques gravées sur acier. 4 vol. grand in-8 à 2 colonnes. 40 fr.

Histoire universelle de l'Église catholique, par l'abbé Rohrbacher, *continuée* de 1846 à 1866 par J. Chantrel, *précédée* d'une Notice biographique et littéraire, par Ch. Sainte-Foy, *suivie* d'une Table générale entièrement refondue par Léon Gautier, et d'un Atlas historique spécialement dressé pour l'ouvrage par A.-H. Dufour. *Quatrième édition*, publiée en 16 vol. grand in-8 à 2 colonnes.

Avec Atlas broché...... 150 fr.
— — relié........ 155

Prix de l'exemplaire tiré sur très-beau papier de Hollande. 200 fr.

*On peut acquérir l'*Atlas *sans l'*Histoire de l'Église, *mais non l'*Histoire de l'Église *sans l'*Atlas.

Le même ouvrage (*en petit nombre*). *Troisième édition*, en 30 v. in-8, avec Atlas...... 175 fr.

Horloge de la Passion, ou Réflexions et affections sur les souffrances de Jésus-Christ, par S. Liguori; traduit de l'italien par Mgr J. Gaume. *Dix-neuvième édition.* 1 vol. in-18, avec gravure.............. 1 fr. 20

Imitation de Jésus-Christ (l'), traduction nouvelle accompagnée de réflxions et de prières empruntées aux Pères de l'Église, aux Docteurs et aux Saints, par L. Moreau. *Troisième édition.* 1 vol. in-12 imprimé sur papier glacé.............. 3 fr. 50

Imitation de Jésus-Christ (l'), traduite par le P. Lallemant. *Édition diamant*, revue et corrigée avec le plus grand soin. 1 v. in-48.................. 1 fr.

PRIX DES RELIURES :

Chagrin, 1er choix,		tranchessemées	3 »
—	—	tranches unies..	2 40
—	—	tranches dorées	1 90
Percaline,	—	tranches dorées	» 80
—	—	tranchesjaspées	» 45

Imitation de Jésus-Christ (l'), traduite en français par le P. Lallemant, de la Compagnie de Jésus. 1 vol. in-64, *édition miniature*................ 4 fr.

Prix de l'exemplaire sur papier de couleur................ 6 fr.

Reliures de luxe à tout prix pour ce petit volume.

Imitation (l') de Jésus-Christ, traduction du P. Lallemant avec des méditations composées par l'abbé Chesnard; ouvrage approuvé par Mgr l'évêque d'Orléans et par S. Em. Mgr le cardinal-archevêque de Lyon. 1 vol. grand in-32........... 3 .

Imitation de la sainte Vierge, sur le modèle de l'*Imitation de Jésus-Christ*. 1 vol. in-18. 80 c.

Imitation des saints (l'). 1 vol. in-12................. 2 fr.

Imitatione Christi (de) libri quatuor. 1 v. grand in-32. 1 fr. 20

Imitatione Christi (de) libri quatuor, quibus adjungitur Ordinarium Missæ. *Nova editio.* 1 vol. in-18................ 1 fr. 30

Infaillibilité (l'), par Blanc de Saint-Bonnet. Ouvrage précédé d'une Lettre du secrétaire de la Congrégation de l'Index. 1 vol. grand in-in-8............ 6 fr.

Institutiones philosophicæ, intelligentiæ tironum accommodatæ, auctore P. S. Sirou, sacerdote. 3 vol. in-12..... 4 fr. 50

Institutions théologiques de Liebermann, docteur en théologie. *Troisième édition*, revue, corrigée et augmentée de notes. 5 vol. in-8.................. 20 fr.

Mandements, lettres pastorales et divers écrits sur la constitution de l'Eglise, le principe de son autorité et de celle des Ecritures, par Mgr Doney, évêque de Montauban. 1 volume in-8. 5 fr. 50

Mandement de Mgr l'évêque de Perpignan, publiant l'allocution prononcée par N. S. P. le Pape dans le Consistoire secret du 28 septembre 1860. Broch. gr. in-8.................. 80 c.

Manuale Christianorum, contenant les Psaumes, le Nouveau Testament, l'Imitation en latin, précédés de l'Ordinaire de la Messe, des Vêpres et des Complies. 1 vol. in-32....... 4 fr.

Manuel des Confesseurs, par Mgr Gaume, protonotaire apostolique. *Neuvième édition.* 1 vol. in-8............... 5 fr. 50

Manuel du Chapelet et du Rosaire de la sainte Vierge, d'après les documents les plus authentiques, par l'abbé de Sambucy, avec approbation de Mgr l'archevêque de Paris. 1 v. in-18. 1 fr. 40

Corbeil, typ. et stér. de Crété.

CHEZ LES MÊMES ÉDITEURS

MANUEL DU CHRÉTIEN

CONTENANT

LES PSAUMES, LE NOUVEAU TESTAMENT, L'IMITATION

PRÉCÉDÉS DE MESSE, VÊPRES ET COMPLIES

ÉDITION REVUE ET ANNOTÉE

Par M. l'abbé GAUME

Chanoine de Paris

1 vol. in-32. — Prix : 5 fr.

Au moyen d'un caractère de la plus grande pureté, et avec des soins particuliers, on est parvenu à réunir la matière de quatre volumes in-12 en un joli volume in-32. Les Notes seules formeraient un volume considérable, si elles étaient imprimées à part en caractère ordinaire. Cet ouvrage, qui remplit toutes les conditions exigées par le droit canonique pour la publication des saintes Écritures en langue vulgaire, est un livre de poche d'une netteté et d'une élégance remarquables. Beaucoup de personnes désirant avoir réunis, en ce petit format, les plus riches éléments de la piété chrétienne, les Éditeurs n'ont rien négligé pour répondre convenablement à leur attente.

Son Éminence le cardinal Morlot a dit de ce livre : « Nous autorisons avec joie la publication, dans la confiance que Dieu « daignera y attacher d'abondantes bénédictions ; et nous recom« mandons le *Manuel du Chrétien* comme un des livres les plus « utiles et les plus propres à faire avancer les fidèles dans la voie « du salut. »

Son Éminence le Cardinal GOUSSET, *Archevêque de Reims, a aussi recommandé notre* Manuel *aux fidèles de son diocèse.*

Poissy, typ. et stér. de Cassé.